

ئیمان و عقیدە ی ئیسلامی

• لایەربووشیانە قورئان و سوننەت •

چاپی دووهم

❖ ئیمان بە: ❖

ڕۆژی دوایی
قەزاو قەدەر

لە تۆرە کۆمەڵانەییەکان دەستخێزێ
Soyuz musulman khazarov
ئەن ئەمە ئەر دواخ ئەوان ئەوێ

رێگەبەردێ هەڵبەستە عەلی بابێر

هەل بابێر AliBapir

archive.org/details/ygallbape

هەل بابێر AliBapir

رێگەبەردێ هەڵبەستە عەلی بابێر

www.alibapir.com

هەڵبەستە عەلی بابێر

رێگەبەردێ هەڵبەستە عەلی بابێر

عەلی بابێر

عەلی بابێر

روژی دوايي
قه‌زاو قه‌دەر

زنجیره دهرسی

ئیمان و عه قیده ی ئیسلامی
له بهر رۆشنایی قورئان و سوننهت دا
(41 - 42 - 43 - 44 - 45)

به رگی پینجه م

ئیمان به :

رۆژی دواپی

قماز و قه مەر

عه لی با پیر

بۆڵدۆگرو زه و و لگه بێز

**ماڻي له چاپدانه وهی بارڙاوه بو
نوسینگه ی تهفسیر**

ناوی کتیب: ټی مان و عهق یدهی ټی سلامی له بهر روښنا یی قور ټان و
سوننه تدا - بهرگی پینجه م
نو: سهر: عهلی باپیر
بلاو: کرده وهی: نوسینگه ی تهفسیر بو بلاو کرده وه و راگه یاندن/ ههولیر
ذ: ه ت: نه وزاد کوپی
ب: هرگ: آمین مخلص
نه خشه س از ی ناوه وه: عزالدین محمد
نوره و سالی چاپ: په که م 1429 ک - 2008 ز
ت: سیراژ: 1500 دانه

له کتیبخانه ی گشتی ههولیر ژماره ی سپاردنی (468) ی سالی 2006 دراهوتی

تهفسیر
بو بلاو کرده وه و راگه یاندن
ههولیر- شه قامی دادگا - ژیر کوتلی شبرین بالاص
ت: ۲۲۲۱۶۹۵ - ۲۲۳۰۹۰۸ - ۲۵۱۸۱۳۸
موبایل: ۲۲ ۵۱ ۴۶۰ ۰۷۵۰ - ۱۳۸ ۷۲ ۹۱ - ۰۷۷۰
tafseeroffice@yahoo.com
tafseeroffice@maktoob.com
altafseer@hotmail.com

چہ لکھو نہ تہ دی کتبہ کافہ نہ بگوئی

فلان و ہل و سرچا نہ و پڑگا روو .

وہ نہ تہو و ہوسلام و لہو نہ تہ لکھو نہ

وہ لکھو نہ تہو نہ تہ لکھو نہ تہ لکھو نہ

خون نہ تہ لکھو نہ تہ لکھو نہ تہ لکھو نہ

وہ لکھو نہ تہ لکھو نہ تہ لکھو نہ تہ لکھو نہ

خون نہ تہ لکھو نہ تہ لکھو نہ تہ لکھو نہ

بیت نہ تہ لکھو نہ تہ لکھو نہ تہ لکھو نہ

علی بابا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله والصلوة والسلام على رسول الله محمد و آله

وآلہٖ وسلم (۱) ۲۰۰۵ مائتہ ستائے صلوات و

تسبیحات و تحفہ غفرلہ کد بق چاپ و

بلا و کردن و وہ کتبہ کاظم . خدا ہرگز نہ ہو

نجات پس و کاربانہ وہ .

وہ ہرگز نہ ہو ان ہرگز نہ ہو حاضری چاپ و

بلا و کردن و وہ کتبہ کاظم ہرگز نہ ہو .

ع
الحمد لله

۱۱ بچہ لائے ج ۱۲

۲۰۰۵ / ۱۰ / ۱۹

ہم و لہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولَّوْا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ (البقرة - 177).

﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾ (القمر - 49).

داعیانندی مکتبہ فی ماموستا علی بابیر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

Google Play App Store

QR Code

له نوره کومه/پوهنتون لومړنی

داعیانندی مکتبہ فی ماموستا علی بابیر

داعیانندی مکتبہ فی ماموستا علی بابیر

www.alibapir.net

Registery - عربي - كوردی

علي بابیر/Alibapir

علي بابیر/Alibapir

داعیانندی مکتبہ فی ماموستا علی بابیر

QR Code

بیشکەش بی :

1) بهوانه‌ی بَروایه‌کی پته‌ویان به پۆژی دوا‌یی هه‌یه و ده‌زانن که ژیا‌نی دنیا ته‌نیا قۆناغێک له قۆناغه‌کانی ژیا‌نی ئینسان و هۆلی تیدا تاقیکرا‌نه‌وه و پردی به‌سه‌ر ره‌ت‌بو‌ونه و دوا‌پۆزیش شو‌ینی ئه‌نجام و ده‌رگرتنه‌وه و مه‌نزله‌گای کو‌تایی و تیدا نیشته‌جی بو‌ونه.

2) بهوانه‌ی به‌ دل‌نیا‌یه‌وه ده‌زانن که خ‌وای کاربه‌جی عزّوجلّ له ئه‌زه‌له‌وه نه‌خشه‌ی تی‌کرای دروست‌کرا‌وه‌کانی خ‌وی کێ شا‌وه و هه‌موو شتی‌کی ئه‌ندازه‌گیری کرد‌وه و هیچ ورد و درشتی‌کیش له جو‌غزی زانیاری و رک‌یفی ویست و توانای بی‌سنووری به‌ده‌ر نیه.

پیشہ کی

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسوله الأمين محمد وآله
المهتدين بهديه المبين أجمعين.

خوینہری بہرِ پُژو سہنگین!

وہ کہ پیشتریش باسماں کرد ئیمان بہ رُؤزی دوائی (الایمان بالیوم الآخر)
یہ کیکہ لہ پینچ پایہ گہورہ و گرنگہ کانی ئیمان و عہ قیدہی ئیسلامی، کہ:
لہ نایہ تہ کانی ژ ہارہ (177) ی (البقرة) و (136) ی (الذسما) دا
خراونہ پروو، وہ دہشتوانین بلیین: ئیمان بہ رُؤزی دوائی یہ کیکہ لہ شہش
پایہ و بنہرہ تہ کانی ئیمان وہ کہ لہ فہرمایشتہ کہی (جبریل) دا خراونہ پروو کہ
پیشتر چہند جاریک ناماژہ مان پیکردو (بخاری و مسلم) گیراویانہ تہ وہ.

شایہ نی باسیشہ کہ ئیمان بہ رُؤزی دوائی، کہ رُؤزی سزاو پاداشت و
نیشتہ جیبوونی یہ کجاریہ لہ ہہردوک مہزلگای ہہمیشہیی بہ ہہشت و
دوژہ خدا، لہ پرووی گرنگی و پایہ خہوہ دووہمین پایہیہ و یہ کہ سہر لہ دوائی
ئیمان بہ خواوہ دی، بہ لگہش لہ و بارہوہ زورن یہ کیان تہوہ یہ کہ لہ
قورٹانیداو لہ سونہ تی پیغہ مہبری خواشدا ﷺ دہیان جار ئیمان بہ خوا
عزوجل و ئیمان بہ رُؤزی دوائی (الایمان باللہ و الایمان بالیوم الآخر) پیکہوہ

باسکراونو بیجگه له نیمان به پوژنی دوايي هیچ کام له پایه و بنه په کانی دیکه ی نیمان نهو حالته بیان نیه! بۆ نمونه:

1- ﴿إِلَّمَا يَغْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مِنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ ۖ سَىٰ أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُوْلُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ﴾ (العوبة - 18).

2- ﴿وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا﴾ (النساء - 38).

3- ﴿وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَبُغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاضُوا بَيْنَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَمْ أَزْكَى لَكُمْ وَأَطْهَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ (البقرة - 232).

4- ﴿وَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمَّ سِكَوَهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارَقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهَدُوا ذَوَىٰ عَدْلٍ مِنْكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا﴾ (الطلاق - 2).

5 - ((من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليكرم ضيفه. . .)) متفق عليه.

6- ((من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليقل خيراً أو ليصمت)) متفق عليه.

دياره وشه و پسته کانی قورئانیش که به پ پیتی زان پیاړی و حیکه هتی بی سنووری خوا عزوجل دانراون به گوتره و بی حیکمهت دانه راونو نهو ریژه زوره ی باسکرانی پوژنی دوايي و دوو باره کرا نه و دی، به لا گه و نیه شانیه گرنگی و بایه خیانه و پاش خویندنه و دی نهو پاس و بابه تانه ی که له م کتیبه شدا له باره ی پوژنی دوايي وه خراونه ته ورو نهو راستییه چاکترو زیاتر ده ده و شپته وه.

ههروهه ئيمان به قهدهر (الایمان بالقدر) (یان قهزاو قهدهر) یش بههه مان شیوه یه کیکه له پایه و بنهیه ته پیکهیه نه ره کانی ئی هان و عه قیده ی ئیسلامی وهك له فهرمایشته که ی پیغه مبهری خوادا ﷺ هاتوه که به (حدیث جبریل) ناسراوه و فهرموویه تی: (. . وَأَنْ تُوْمِنَ بِالْقَدْرِ خَيْرٌ وَ شَرٌّ). جا هه رچه نده ئیمان به قهدهر له ریزی پایه کانی ئیماندا له قورئانیدا باس نه کراوه، به لآم له فهرمایشه کانی پیغه مبهری خوادا ﷺ با سکراره، له زور جیگای قورئانیشتا خوی بهرزو مهزن نه و راستیییه خ ستوته روو که هه موو شتیکی نه نازه گیری کردوه و به پیی قهدهری خوا به ریوه ده چی. بۆ نمونه:

- 1- ﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾ (القمر- 49).
- 2- ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقْدَرَةً تَقْدِيرًا﴾ (الفرقان - 2).
- 3- ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى ﴿ الَّذِي خَلَقَ فَ سُبُّوهُ ﴾ وَالَّذِي لَدِيَ قَدَرُ فَهَدَى ﴾ (الأعلى: 1-3).

پیغه مبهریش ﷺ فهرموویه تی:

- 4- ((كل شيء بقدر حتى العجز والكيس)) (رواه مسلم وأحمد عن ابن عمر -رضي الله عنهما-).

شایه نی باسیشه که ئیمان به قهدهری خوا سبحانه و تعالی ده که وی شه وه نیو ئیمان به خوا چونکه وهك دواتر باسی ده که ین ئیمان به قهدهر بریتیه له ئیمان به زانیاری و ویست و توانا و حیکمه تی بی سنوری خوا عزوجل -. واته ئیمان به قهزاو قهدهر هه ر بریتیه له ئیمان به سیفه ت و ناوه کانی خوا، پیموایه هه ر بویه ش ئیمان به قهدهر له قورئانیدا له ریزی پایه کانی دیکه ی ئیماندا نه هاتوه .

رې خوشکردن

خويندې بهرېز!

تهم بهرگي پينځه مه له دوو بهندان پيک هاتوه:

بهندي يه کهم: (ثيمان به رږڅي دوايي) که له پينځ دهرسي زنجيره دهر سي:
(ثيمان و عه قیده ی ئی سلامی) و چند لباس و با به تيکي کتي جي
(مسولماني کامل- بېروباوهري مسولمان) پيک هاتوه و دابه شېوه بډ
حهوت خالي سهره کی.

بهندي دووهم: (ثيمان به قهزاو قه دهر) که له دهر سيکي ز نجيره دهر سي:
ثيمان و عه قیده ی ئی سلامی و چند کورته باسيکي کتي جي (م رسولماني
کامل) که له باره ی قهزاو قه دهر وه نووسراون، پيک هاتوه.

شايه ني باسيشه که بهم بهرگي پينځه مه کو تايي به تويزي غه وه مان
دهرباره ی پايه کاني ثيمان، دينين، به لام وه که بهر گه کاني ديکه شدا
ثامازه مان پيدا ليړه شدا به پيوستي ده زانم دووپاتي بکه مه وه که ثيمه له
کتي جي (ثي سلام وه که له کتي جي خوا دا دهره وشي ته وه)، (الاسلام كما يتجلى
في كتاب الله) دا خه ست و خو لثرو تيرو ته سه لثرو ليړه له باره ی پايه کاني
ثيمان وه دواوين، به تاييه تي پايه ی: (ثيمان به رږڅي دوايي) و ته گهر ليړه
وه که ثامازه پيک کردن باسي به هه شت و دوزه خمان کردوه، له وي پانتايه يه کی
باشمان بډ تهو بابه ته تهرخان کردوه.

بۆیە لیڤەش بە کورتی باسی نیوەڕۆکی ئەو دوو بەندەم کرد کە ئەم بەرگیان لێ پێکدی، چونکە دوا یی لە پێشداستی پێناستی هەر کامێکیاندا قسەیان لە بارەو دەکەین.

**به ندى يه كه م
ئيمان به رۆژى دوايى**

ئەم بەندە

ئەم بەندە ئە چەند باس و بابە تېك پېك ھاتو ۱ كە ئەمە ناوونىشانە كانىيانە (۱):

يە كەم: چەند كورته باسېك دەر بارەى رۆژى دوايى.

دووەم: ئە نجام و بەرھەمى بىر و بون بە رۆژى دوايى.

سۈيەم: بە لگە و ئىسپاتى ھاتنى رۆژى دوايى.

چوارەم: پېشە كىيە تايە تىيە كانى رۆژى دوايى.

پېنجەم: نىشانە نىزىكە كانى ھاتنى رۆژى دوايى.

شەشەم: نىشانە دوورە كانى ھاتنى رۆژى دوايى.

ھەوتەم: كارەسات و رووداو و ئە نجامە كانى رۆژى دوايى.

شاينى گوتىشە كە ھەر كام لەم ھەوت خالە سەرە كىيە ئە چەند

بىرگە يەك پېك كىيە كە لە دەستپېكى خستەنە رووى ھەر كام پېك كىياندا بۆ بەرچاۋ

روونى زياتر ئامازەيان پېدە كەين.

1) شاينى باسە خالى يەكەم (چەند كورته باسېك...) (پېنجەمە كورته باسى يە كەم و دووەم، سەرچەم باسە كانى دېكەى ھى (مىسولمانى كامىل) ن، لاپەرەى (160) تا وە كۆ (175) و، خالى دووۋەمىش ھەمىۋى لە (مىسولمانى كامىل) وەرگىراۋە، لاپەرەى (176) تا كۆ (184) و، خالى سېيەمىش كە دوو بىرگە يە يەكەمىيان لە (مىسولمانى كامىل) وەرگىراۋە، لاپەرەى (196) تا كۆ (200)، بەلام جگە لەو باس و بىرگەنى ئامازەم پېدان، سەرچەم باس و بابەتە كانى دېكە ھى دەرسە كانى ژمارە (42 و 43 و 44 و 45 و 46) ى زى نىجىرە دەر سى: (ئىمەن ھەققىدەى ئىسلامىي) ن.

ئىستاش با يەك لە دواى يەك باس لە ھەوت خالەكانى ئەم بەندى يەكەمە
بکەين:

خالى يەكەم

چەند كورته باسيك دەربارەى پۇژى دوايى

خويندەرى بەريز!

ئەم خالى يەكەمە لە پاژدە (15) كورته باس پيەكەى كە ئە ھە
ناوونيشانە كانپانە:

- 1- ماناو گرنگى ئيمان بە پۇژى دوايى و حيكەتى پەنھانبوونى كاتەكەى.
- 2- ناوەكانى پۇژى دوايى.
- 3- پيئاسە يەكى كورتى پۇژى دوايى.
- 4- حيكەتى ھەبوونى پۇژى دوايى.
- 5- لە پۇژى دواييدا چى دەقەومى؟!
- 6- ديمەنى گۆرەپانى كۆكردنەو و لىپرسينەو.
- 7- لەو پۇژەدا تاوانباران حال و باليان چۆن دەپى؟!
- 8- سەرەنجدانىك لە دادگاي دوا پۇژ.
- 9- سەرەنجامى شوومى تاوانباران لە پۇژى دواييدا.
- 10- سەرەنجامى بەختەو رانەى چاكەكاران.
- 11- لىك ھەلاويرانى پاك و پيسان.
- 12- تەكا (شفاعة) كردنى پيغەمبەران عليهم الصلاة والسلام.

13- چۆنىيەتتى پەتھون بەسەر پردى سەر پىشتى دۆزەخدا.

14- تىراۋبونى ئۆمەتتى (محمد) لە سەرچاۋە كەوسەر.

15- ئەنجامى كۆتايى رۆژى دوايى.

پىيۇستە ئەۋەش بلىين كە لە نيوان ھەندىك لە با سەكانى ئەم خالى
يەكەمە ھەندىك بىرگە ۋە باسى خالەكانى دىكەدا لە يەكچون ھەيە، بەلام
بىگومان ھەركامىيان تام ۋە چىژى تايىيەتتى خۆى ھەيە ۋە ھۆكارى لە يەك
چۈنەكەش دەگەپتە ۋە بۆ ئەۋە كە - ۋەك پىشتىر گوتقان - باس ۋە بابەتەكانى
ئەم بەندە لە دوو كاتى جياۋازدا نوسراون (۱).

1) چۈنكى ھەندىكانى ھى (مىسولمانى كامىل) ۋە ھەندىكى شىيان ھى زىجىرە دەر سى (ئىمان ۋە عەقىدە ئىسلامى) كىن.

1- ما ناوگرز کی ئی مان به پۆژی دوا یی و حیک مهتی په نهانیوونی کاته که ی.

خوینهری به ریز!

مانای ئیمان به پۆژی دوا یی به کورتی نه ویه که:

ئینسان به عهقل بزانی و به دل به راستی بزانی و دلتیایی و به زمان دانی
پیدا بپێنی و به کرده و هه لویستیش دهی بخت و بیسه لمینی، که دوا یی ته
ژیانه خاکییه دنیایی به زیندوکرانه و هه لپرسرانه و هه سزا و پاداشت هه یه
له قوناغیکی دیکه ی ژياندا که پیشه کییه که ی را سته و خو پاش هردن
دهستپیده کات و پاشان له قیامهت و پۆژی دوا ییدا به ته وای به رجه سته
دهبی و به نیشته جیبوونی ئیماندارانی چاکه کار له به هه شتی دا و بی پروایانی
خرابه کار له دۆزه خیدا کوتایی پیدی.

نجا وهك پیشتر باسمان کرد بروابوون به پۆژی دوا یی به کییه که له پ پینج
پایه کانی ئیمان، وه له پروی گرنگی و بایه خه وه دووهمین پایه یه، جا یه کیک
بوونی ئیمان به پۆژی دوا یی له پینج پایه کانی ئی مان، له هه ر کام له
ئایه تی (177) ی (البقرة) و ئایه تی (136) ی (النساء) و فه رمای شته که ی
پیغه مبه ری خوا ﷺ دا که به (حدیث جبریل) نا سراوه، ده دره و شیتته وه،
وه خوی - عزوجل - فه رمو یه تی: ﴿لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُلْوَاُ وَ جُوهَكُمْ قِلَّ

الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبُرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ
وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ ﴿البقرة ۱۷۷﴾، فەرموویەتی: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا
بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ
وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا
بَعِيدًا) ﴿النساء - 136﴾. پیغمبەری خواش ﷺ لەوە لامی (جبریل) دا کە
لێی پرسی: هەوالم بەدیە ئایا ئیمان چییە؟! فەرمووی: (أَنْ تَوَمنَ بِاللَّهِ
وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ...) رواه البخاري ومسلم عن عمر بن
الخطاب - رضي الله عنه ..

وہ دووہمین پایەبوونی ئیمان بە پۆژی دواپی لە پروی گرنگییەوہ لە زۆر
شتدا دەرەوشیئەوہ کە یەکیان بریتیە لەو کە: لە چەندان ئایەتی قورئان و
فەرماشتی پیغمبەردا ﷺ ئیمان بە خوا و ئیمان بە پۆژی دواپی بە
یە کەوہ هاتوون، ئەگەر سەرنجی قورئان و سوننەت بەدین دەرچینی کە
ئەوہندە ئیمان بە پۆژی دواپی، لەگەڵ ئیمان بە خوا هاتوہ، هیچ کام لە
پایەکانی دیکە ئیمان ئەوہندە لەگەڵی نەهاتوون، ئەویش بە چەندان جوړ
تەعبیر وەك: (امنوا بالله واليوم الآخر) یان (آمن بالله واليوم الآخر) یان
(يؤمنون بالله واليوم الآخر) یان (يؤمن بالله واليوم الآخر) .. هتد ﴿﴾.

هۆی ئەمەش ئەوہیە کە برابوون بە پۆژی دواپی، یە ک سەر ئەنجام و
بەرھەمی برابوونە بە خۆی پەرەدگار، واتە: مادام خۆی پەرەدگار
ہیە، دەبێ پۆژی دواپیش ھەبێ! مادام ئەم بوونەوہرە خاوەن و بەدیھێنەرو
پەرەدگار و فرمانرەوا و کارسازیکێ ھەو، مادام ئەو خەڵکە پەر ستر و
(معبود) یکی ھەو، دەبێ حەمەن پۆژیکیش ھەبێت کە تێیدا زیخندو

1) لە (پیشەکی) دا چەند ئایەت و فەرماشتی ئیمان بە نموونە ھێنانەوہ.

بکری خه وه و پادا شت و سزای خو یان وه بگر نه وه و، داد گهری خوی
په روه ردگاری تیدا بچه سپی.

وه که خوی به رزو مه زن له چه ندین شویندا نه و راستییه ی خستوته روه و، بو
وینه: **فَهَرْمُوه تِي: ﴿الْحَسْبُ لَنَا مَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَّاءَ وَأَكْمُنَا لَنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾**
فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ﴾، واته: تا یا
پیتانویه نیوه مان به گالته و هه و نته و بی حکمت دروست کرد وه و بو لای
نیمه ناگیرینه وه! به رزی بو خوی پادشای حق، جگه له و په ر سترایکی
دیکه نیه، خاوه نی باره گای به ریزو حورمه ته.

واته: به رزی بو خوا و پاک ی بو خوا، که دروستتان بکات، به لام دوا یی
زیندووتان نه کاته وه! که واته زیندو نه کرد نه وه ی نیند سانه کان و نه بو نی
رؤژیک بو سزا و پاداشت، له گه ل به رزی و پاک ی و حکمه تی خوا دا ناگو نجی،
چونکه شتیکی بی حکمه ت و پو وچ و هه له یه، که نینسانه کان دروست بکری و
پیان بگوتری به ندایه تی بو خوا بکه و ری راست و چه وتیان پیشان بدری و
هه ندیکیان ری راست بگرن و هه ندیکیشیان ری چه وت، که چی دوا یی
رؤژیک نه بی که به ری راست گرتوه کان بگوتری: باشتان کرد و پاداشتیان
بدریته وه و، به ری چه پ گرتوه کان بگوتری: خراپتان کرد و سزایان بدری!

هه روه ها هه ر له و باره و خوی کار به جی و زانوا و اشاره زا فرمو و یه تی:
**﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ذَلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ
لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ﴾** **﴿أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ﴾** (ه)، واته: نه وه تا سمان و

(1) المؤمنون (110-116).

(2) (ص 27-28).

زهوی و شهوی نیوانیاغمان به ناهق و بی حیسمهت دروست نه کرده، شهوه گومانی شهوانیه که بی پروان، ثایا شهوانی ئی هان و کردهوهی با شیان همیه، دهبی وه خراپه کاران له زهویدا ته ماشایان بکهین؟! یان شهوانی پاریزکاربون دهبی وه تاوانبارانیان مامه له له گهل بکهین؟!

به ئی، ته گهر زیندو و کرانه وه نه بی و سزاو پاداشت درانه وه نه بی، دیاره ئینسانه کان به چاک و خراپه وه هه موویان وه که یه که دهمرن، که واته هه وه که یه که ته ماشا کران و شهوش له خودا ناوه شیته وه.

وه بیگومان پوژی دوا ییش زور نزی که، وه که خوی زال و کار به جی ده فرموی: ﴿إِلَهُمْ يَرْوَكُهُ بَعِيدًا ۞ وَكَرَاهُ قَرِيبًا﴾ [۱] واته: بی پروایان پوژی دوا بی به دور ده زانن، به لام ئیمه زور به نزیکی ده زانن، واته: به پیوهی شهوان دور، به لام به پیوهی ئیمه زور نزیکه، یا خود بی پروایان به دوری ده زانن که بیته دی، به لام نه خیر نزیکه و حه تمه ن دیتته دی.

هه له و باره وه خوا فرموویه تی: ﴿اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَافِرُ﴾ [۲] واته: پوژی دوا بی نزیکه بووه و مانگیش له ت بوو، چونکه له سه رده می پیغه مبهردا ﷺ مانگ له ت بووه، وه که دوا بی له شوینی تای به تی خویدا باسی ده کهین و (بخاری و مسلم) گپراویانه ته وه، هه وه ها ده فرموی: ﴿اِقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ﴾ [۳]، واته: نزیکه بو ته وه لیپرسینه وهی خه لک، به لام شهوان هه له بی ئاگاییدا پشت هه لده که ن.

(1) (المعارج 6-7).

(2) (القمر 1-2).

(3) (الانبیاء- 1).

سه هلی کوری سه عد خوی لیّی رازی بیّ ده گپّ پته وه ده لیّ: (سه عت رسول الله ﷺ یُشیرُ بأُصبَعه التي تلي الأبهام والوسطى، وهو يقول: بُعِثْتُ أنا والساعة هكذا) (۱)، واته: له پیغه مبهری خوا (صهلات و سه لامی خوی له سر بیّ) بیستم و بینیم که به په نجھی شایه تمان و په نجھی نیوه را ست ناماژهی ده کردو دهیفرموو: من و رۆژی قیامت تاوا به جوت و له دوی یه کتر هاتووین وه (له ریوایه تیکی دیکه دا) فرموویته: (قیامت له گه ل هاتنی من به ئەندازی زیادی په نجھی نیوه راسته له په نجھی شایه تمان) واته: نه گه ریپکه وه جوتیان بکهی چندهی زیاده، هر ته وه نده هاو ههیه له نیوان هاتنی من و هاتنی قیامتدا! دیاره ته مهش ته وه ده گه یه نی که زۆری پیناچی، به لکو که میکی پیده چی وه له چاو ته و ته مه نهی که مرو قایه تی له سر زهوی به ریی کردو، هر ته وه نده زیاده یی هاو ههیه که ته ویش به سر بچی، به لام پیگومان هر خوا ده زانی ته مه نی مرو قایه تی چهن دی به ری کراوه هر خواش ده زانی که ته وه ندهی ماوه چهنده!

وه خوی کار به چی هاتنی کاتی قیامته تی شاردۆته وه په نهانی کردو وه جگه له خوی هیچ کهس نایزانی، له سر ته وهش به لگه زۆرن که نهک هر خه لک به لکو پیغه مبهران - علیهم السلام - و فریشته نزیر که کانی خواش نایزان، بو وینه خوی په نهانزان فرموویته: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْعِهَا إِلَّا هُوَ ثَمَّ لِمَتَ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ حَفِيٌّ عَنْهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ﴾ (۲)، واته: دهر پاره ی قیامت لیت دهر سن، که ی

(1) رواه البخاری و مسلم.

(2) (الأعراف - 187).

سه قامگير ده بئو له ننگر ده گريو دېته دی؟ بلئ: زانیاری هاتنی قیا مهت ته نیا لای په ورو دگارمانه، جگه لهو هیچ کهس ناتوانئ، نه وه نده کاره ساتیکی گه ورهیه زور قورسه له سهر ئاسمانه کان و زهوی، که توپر نه بئ به سه رتاندانایهت!

وه له فهرمووده کهی (جبریل) دا هاتوه (ﷺ)، که جبریل له پیغه مبه ر (ﷺ) پرسیار ده کا ده لئ: (فأخبرني عن الساعة) هه وائم پیډه که قیامهت کهی دیت؟ پیغه مبه ریش فهرمووی: منیش له توئی زیاتر لئ نازانم.

که واته هیچ کهس نایزانئ، نه (جبریل) زانیویه تی که سه روکی فریشته کانه، وه نه پیغه مبه ر (ﷺ) - محمد - که سه ووه ری پیغه مبه رانه، که سه ره تای رۆژی دواپی کهی ده ست پیډه کات!

حیکمه تی په نهانی رۆژی قیامه تیش نه وه یه که، ئید سان هه می شه چاوه رپی بکات و هه رده م خوئی بو ئاماده بکات، وه هه می شه ترس و بی هی نه وه ی هه بئ که قیامهت دیت.

به لّام پیویسته بزاین که وه ک چوّن قیامه تی گه ور هه یه بو هه موو بونه وهر به گشتی، به هه مان شیوه ش قیامه تی بچووکیش هه یه بو ههر ئینسانیک به تایبهت وه بو ههر کوّمه لئیک و بو ههر وه چه (جیل) یّک، به به لگه ی نه وه ی که هه ندیک له فهرمووده کانی پیغه مبه ر (ﷺ) با سی قیامهت ده کهن، بو ئینسانیک، یان بو کوّمه لئیک و بو وه چه یه ک، جا نه گه ر ئینسان وریا نه بیّت و باش سه رنج نه دات، وا ده زانئ که پیغه مبه ر (ﷺ) وای زانیوه که له دواپی نه وانه رۆژی قیامهت دیت، به لّام بیگومان وازیوه

(1) که (بخاري ومسلم) گيږا ویا نه ته وه.

مه بهستی پیغه مبه ر ﷺ لهو جوړه فرمایا شتانه دا قیا مه تی گ چکه (القیامة الصغرى) یه .

یه کیك لهو فرمودانه: (عن انس رضي الله عنه، ان رجلاً سأل رسول الله ﷺ متى تقوم الساعة؟ فسكت رسول الله ﷺ هنيهة، ثم نظر الى غلام بين يديه من (أزد شنوءة) فقال: إن عمر هذا فلن يذكركه الهرم حتى تقوم الساعة، قال انس و ذلك الغلام من أترابي يومئذ) (١)، واته: نه نه س ره زای خوی لیبی ده گیریتته وه که پیاویک پرسیاری له پیغه مبه ر کرد ﷺ نایا قیامت که ی دیت؟ پیغه مبه ریش ﷺ توزیک بیده نگ بوو، پا شان سه رنجی کوریکی تازه پیگه یشتووی دا، که له به رده می بوو وه له هوژی (نه زدی شه نوونه) بوو، فرمووی نه گهر نه م کوره گه نج، ته مه نی بجی و جاری نه مرئ، پیر نابی که قیامت دیت.

نه نه س ده لی: نهو کوره لهو کاته دا هاو ته مه نی من بوو، دیاره کات پک که نه نه س فرموده ده کی گیراوه ته وه پیر بووه، واته: نیستا که هن پیر بووم، نهو کوره هاو ته مه نه ی منیش پیر بووه، به لام قیامتیش نه هاتوه!

که واته مه به ست نه وه یه که قیامت ی نهو خه لکه دیت که له وی دانیشتون. وه که له فرموده ده کی دیکه دا هاتو که پیغه مبه ر خوا ﷺ روو به نهو خه لکه که نهو پرسیاره یان ناراسته ی کرده فرموویه تی: (أتکم ساعتکم) (رواه البخاری ومسلم عن عائشه رضی الله عنها)، واته: نهو کاته قیامت ی نیوه دی!

نه گهر نا وه دواپی باسی ده که یین پیغه مبه ر خوا ﷺ له چه ندان فرمایشتدا رایگه یان دوه که پیش هاتنی قیامت ژماره یه ک رووداو هن که نیشانه و به لکه ی نزیک بوونه وهو پیشه کی هاتنی قیامت، بو وینه له

که‌واته فهرماشته‌کانی پیغه‌مبه‌ری خوا ^{عَلَيْهِ السَّلَام} پیویسته چاک فام بکری‌و
به درو سستی لی‌ بیان تی‌ب گه‌مین تاگو گو هانی پی‌ که‌وه دژ بوونی
فهرماشته‌کانی مان له‌لا دروست نه‌بی!

دیوارہ مہبہستی پیغمبرِ مہری صلی اللہ علیہ وسلم لہو فرمایا شتاندہا کہ باس
لہ کاتی نزیکی روودانی قیامت دہ کهن، قیامتہ تی گجکھی کہ سیّک یان
کومہ لہ کہ سیّک و ئہو قیامتہ ش کہ پاش نی شانہ کان بہ تای جہت دہ
نیشانہ دوورہ کان دی قیامتہ تی گہ ورہو ہمہ لایہن و گشتگیرہ.

2- ئاۋەكانى پۇژى دوى

خۇيىنەرى سەنگىن و شىرىن!

دەتوانىن بە كورتى بلىين: پۇژى دوايى برىتيە لە ويران كىردن و گۇرپنى ئاسمانەكان و زەوى پاشان هيئانەدى واقيع و جيهاننىكى دىكەى جىپاواز، وە خۋاى بەرزو مەزن پۇژى دوايى لە دوو قۇناغدا دىنپتە دى: لە قۇناغى يەكەمدا كە لە ئەنجامى فووكردنى ئىسرافىل بە كەرەنا (صور) دا دىتەدى، ئەم بوئەوەرە (ئاسمانەكان و زەوى) ھەمووى ويران دەيى و ئەم سىي سىتەم و رىك و پىكىيەى ئىستاي نامىنى و لەبەرىك ھەلدەۋەشى، وە لە ئەنجامى فووى دوو ھەدا، خۋاى بالادە ست بە شىۋەيەكى دى وەزەيى كى دى دەرەخسىنى، كە بون (و چود) لە شىۋەى مەيدانى كۆكردنەو و لىپرسىنەو و پردى سەرپەرشتى دۆزەخ (صراط) و لە بەھەشت و دۆزەخ دا خۇى دەنوينى.

بەلى پۇژى دوايى ئەم دوو قۇناغەيە، و اتە: قۇناغى ويران بون و تىكچوونى ئاسمانەكان و زەوى، وە قۇناغى دووبارە دوستبونەو دى جيهان و زىندوبونەو و پاشان لىپرسىنەو و سزا و پاداشت وەرگرتنەو دى ئادەمىزاد و جند.

پۇژى دوايى كارەساتىكى يەكجار گەۋدەيە بوئەوەرە كارەساتى ئاۋاى نە پىشتەر بەخۇۋە بىنيو و نە دوايىش جارىكى دىكە بەخۇيەو دەينى، ئىچا وەك پىشتەر باسما كىرد لە كىتپى خۋاى كار بەجىدا، ھىچ رىستە و شەو بگرە ھىچ پىتىكىش بى چىكەت و ھۆنىە كاتىك دەينىن لە قورشاىچىدا ئاۋو

وہسفی زور بۆ پۆژی دواپی و کارہساتہ کانی بہ کارہاتوون، دہبی بزانی پۆژی دواپی چہند گہورہو گرنگہ، ئەم بیست و دوو (22) ناوہش زۆربہی زانیان بۆ پۆژی دواپی لەسەر یان پیکہاتوون و سەر جہ میشیان لە قورئانیدا ہاتوون:

1- (اليوم الآخر) یان (الآخرۃ) یان (الدار الآخرۃ)، وەک خۆی بہرزو مەزن دہفەرموی: ﴿ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾،^[۱] واتە: ئا ئەوہ شتییکہ کہ ئامۆژگاری ہەر کەسیکی لە ئیوہ پیدہکری، کہ پروای بہ خواو بہ پۆژی دواپی ہەیہ.

ئنجایا بۆچی پێی دہگوتری: پۆژی دواپی؟ چونکہ لە دوا ئہو پۆژہ ہیچ پۆژی دیکہ نین و لە دوا ئہو قوناغہ ہیچ قوناغی دی نا یە و ئەوہی پروادارو چاکہ کار بووبی لە بہہشتدا جیگەر دہبی و ئەوہی بی پرواو خراپہ کاریش بووبی تووشی دۆزەخ دہبی و تہواو، ئیدی ہیچی دیکہی بہ دوا نا یەت، بہ پێی ئەوہی کہ خۆی بہ دیہینەر ئیہی لێ ئا گادار کردۆتەوہ، وە خۆی کاربەجی بۆ ہەر کام لە ئەہلی بہہشت و دۆزەخ فەرموویەتی: ﴿عَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ بہ ہەمیشہیی تییدا دہمیئنەوہ! بۆیہ ئەو رۆژہ پێی دہگوتری: پۆژی دواپی و کوتایی.

2- (القيامة) پۆژی ہەستانەوہ، وەک خۆی (عزوجل) دہفەرموی: ﴿يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْآلَمِينَ﴾،^[۲] واتە: ئەو پۆژہی کہ خەلک بۆ پەرورەدگاری جیہانہکان رادەوہستن، وە فەرموویەتی: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَ كُنتُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَبَّ فِيهِ﴾،^[۳] واتە: خوا، جگہ لہو،

(1) (البقرة □ 232).

(2) (المطففين - 6)

(3) (النساء - 87).

په رستراوی دیکه تان نیه، کو تان ده کاته وه بو رږژی هه ستانه وه، که هیچ گومانی تیدا نیه و دیتته دی.

3- (الساعة) کاتیکی دیاریکراو، وهك خوا (سبحانه و تعالی) ده فهرموی: ﴿إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أَخْفِيهَا﴾⁽¹⁾، واته: نهو کاته دیاری کراو هی که دونیای تیدا کو تایی دی و تیکده چی، دیت و نه و نه ده په نهانه خه ریکه له خو شمی بشارمه وه.

4- (يوم البعث) رږژی زیندو و بوونه وه وهك خوا ده فهرموی ﴿فَإِذَا يَوْمُ الْبُعْثِ﴾⁽²⁾، واته: تامه رږژی زیندو و بوونه وه یه، وه فهرمویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبُعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن نَّوَابِ﴾⁽³⁾، واته: نهی خه لکینه! نه گهر له گومان دان له زیندو و بوونه وه، نه وه بزانی که نیمه نیوه مان له گل دروست کردوه.

5- (يوم الخروج) رږژی دهر چوون و چوونه دهر، وهك خوا (عز و جل) ده فهرموی: ﴿يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذَلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ﴾⁽⁴⁾، واته: نهو رږژی که چریکه و دهنگی ههر گهر به حقه ده بیستن، نهو رږزه، رږژی چوونه دهره (له گوړه کان به ره و لیپرسینه وه).

6- (يوم الفصل) رږژی له یهك هه لا وار دن و له یهك جیا کر دنه وه، یاخود رږژی دادگایی کردن، وهك خوا (عز و جل) ده فهرموی: ﴿إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ

(1) (طه - 15).

(2) (الروم - 56).

(3) (الحج - 5).

(4) (ق - 42).

كَانَ مِيقَاتًا ﴿١﴾، واته: بَیْگومان پَوژى له يهك جيا كرده وه، يا خود پَوژى دادگایی كردن، كاتییكى دیاری كراوى ههیه.

7- (یوم الدین) پَوژى سزاو پادا شت، وهك خواى زالو كار به حی دده فرموى: ﴿وَإِنَّ الْفَجَارَ لَفِي حَجِيمٍ ﴿٢﴾ يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّينِ ﴿٣﴾﴾، واته: وه خراپه كاران له دَوزه خ دان، له پَوژى سزاو پادا شت دا ده چنه نیوى.

8- (یوم الحساب) پَوژى لیپرسینه وه، وهك خواى دادگەر ده فرموى: (إِنَّ الَّذِينَ يَصْلَوْنَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَأَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا لَا سُوا يَوْمَ الْحِسَابِ) ﴿٤﴾، واته: بَیْگومان ته وانه ی كه له پَی خوا ون ده بنو لاده دن، نازاریكى به ئیشیان ههیه له سَونگه ی ته وه وه كه پَوژى لیپرسینه وه یان فراموش كرد بوو.

9- (یوم الجمع) پَوژى كو كرد نه وه، وهك خوا (عزو جل) ده فرموى: (وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا تُفْهِمُ أُمَّ الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا وَنُنْذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَبَّ لَهُ) ﴿٥﴾، واته: ئاوا قورئانمان بو تو ناردوه به ز هانى عه ره بی، بو ته وه ی خه لکی مهك كه (أم القرى) و ده ورو به ری، پى بترسینى و ئاگاداریان بکه یه وه، وه خه لك بترسینى له پَوژى كو كرد نه وه كه هه یچ گومانى تیدا نه.

10- (یوم الازفة) پَوژى نزیک، وهك خوا فرمویه تی: ﴿وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْآزَفَةِ﴾ ﴿٦﴾، واته: وه بیان ترسینه له پَوژى نزیک.

(4) (النبا- 17).

(1) (الأنفطار: 14-15).

(2) (ص- 26).

(3) (الشورى- 7).

(4) (غافر- 18).

- 11- (يوم الوعيد) پۆژی هه‌په‌شه‌و ترساندن، وه‌ك خوا (تبارك وتعالى) ده‌فه‌رموی: ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذَلِكَ يَوْمَ الْوَعِيدِ﴾⁽¹⁾، واته‌: وه‌ فو‌ر به‌ كه‌په‌نا (صور) دا كرا، ئه‌و پۆژه پۆژی هه‌په‌شه‌یه‌.
- 12- (يوم الخلود) پۆژی هه‌میشه‌ مانه‌وه‌یه‌، وه‌ك خوا فه‌رموویه‌تی: ﴿ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ ذَلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ﴾⁽²⁾، واته‌: (بچه‌ به‌هه‌شته‌و) به‌ سه‌لامه‌تی، ئه‌و پۆژه پۆژی هه‌میشه‌ مانه‌وه‌یه‌.
- 13- (يوم الحسرة) پۆژی په‌ شیمانی و داخ و خه‌ فه‌ت. وه‌ك خوا فه‌رموویه‌تی: ﴿وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ﴾⁽³⁾، وه‌ بیانتر سینه‌ له‌ پۆژی په‌شیمانی و خه‌م و په‌ژاره‌ (بۆ کافران).
- 14- (يوم التلاق) پۆژی به‌ یه‌ك گه‌یشتن، وه‌ك خوا فه‌رموویه‌تی: ﴿وَالْيَوْمَ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ﴾⁽⁴⁾، واته‌: خوا خاوه‌نی پله‌ به‌رزه‌كانه‌و خاوه‌نی باره‌ گاه‌ (عرش)یه‌، به‌ فه‌رمانی خۆی وه‌حی و په‌یام ده‌نێری بۆ لای هه‌ركام له‌ به‌نده‌کانی كه‌ مه‌به‌ستی بێت، بۆ ئه‌وه‌ی خه‌لك بترسی له‌ پۆژی به‌ یه‌ك گه‌یشتن، (كه‌ تێیدا ئینسان به‌ كرده‌وه‌کانی خۆی ده‌گات، چ چاك بن و چ خراب، وه‌ چاكه‌كاران به‌ یه‌كتر ده‌گهن، وه‌ خراپه‌كاران به‌ یه‌كتر ده‌گهن، وه‌ چاكه‌كاران به‌ به‌هه‌شت ده‌گهن وه‌ خراپه‌كاران به‌ دۆزه‌خ ده‌گهن، وه‌ به‌نده‌ چاكه‌كان به‌ دیداری خۆیان ده‌گهن وه‌ به‌ دیداری پیغه‌م به‌ر سَلامَی دَیْرُ شَیخِ قُورْمان و سونْت دَا اِبَرکی ده‌گهن و زۆر جوۆه‌ به‌ یه‌ك گه‌یشتنی تێدایه‌).

(1) (ق- 20).

(2) (ق- 34).

(3) (مریم- 39).

(4) (غافر- 15).

15 - (يوم التناد) پۆژی یه کتر بانگ کردن. وهك خوا له سهر زمانى پياوه

ئيمانداره كهى نيو دسته و دايره‌ه‌ى فيرعه‌ون ده‌فرموى: ﴿وَيَا قَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِ﴾⁽¹⁾، ئه‌و پياوه ئيمانداره بۆ ديفاع له موسا □ عليه السلام - له به‌رده‌م باره‌گاي فيرعه‌وندا كاتيپك هه‌ره‌شه‌ى ليده‌ كه‌ن ده‌لى: ئه‌ى گه‌له‌ كه‌م من مه‌ترسى پۆژى يه‌ كتر بانگ كردم له نيو هه‌يه، (ئه‌و پۆژه‌ى كه‌ خه‌لك بانگى يه‌ كدى ده‌كات، بابو داىك بانگى پۆله‌ ده‌كه‌ن و پۆله‌ بانگى بابو داىك ده‌كات، وه خزم و دوست بانگى يه‌ كدى ده‌كه‌ن، به‌لام كه‌س له‌ فرياي كه‌س نايه‌ت و به‌ده‌نگ يه‌ كدييه‌وه ناچن).

16 - (يوم التغابن) پۆژى زه‌ره‌ر له‌ يه‌ كدى دان، ياخود ميرات له‌ يه‌ كترى

گرتن وهك خوا ده‌فرموى: ﴿يَوْمَ يَجْمَعُكُمُ الْيَوْمَ الْجَنَّةُ ذَٰلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ﴾⁽²⁾، واته‌: ئه‌و پۆژه‌ى كه‌ له‌ پۆژى كۆكردنه‌وه‌دا كۆ ده‌كرينه‌وه‌، ئه‌و پۆژه‌ى پۆژى ميرات له‌ يه‌ كتر گرتنه‌، (واته‌: كافره‌كان كه‌ ده‌ چنه‌ دۆزه‌خ جىگاي ئيمانداران به‌ ميرات ده‌گرنه‌وه‌ كه‌ له‌ دۆزه‌ خدا بۆيان ديارى كرابوو، وه ئيماندارانيش له‌ به‌هه‌شتدا چۆ هگاي كافره‌كان به‌ ميرات ده‌گرنه‌وه‌ كه‌ له‌ به‌هه‌شتدا بۆيان ديارى كراوه‌).

17 - (الواقعة) ئه‌و پوداوه‌ى كه‌ پوو ده‌دات، وهك خوا (عزوجل)

ده‌فرموى: ﴿إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ﴾⁽³⁾، واته‌: كاتيپك كه‌ پووداوه‌كه‌ پوویدا.

(1) (غافر - 32).

(2) (التغابن - 9).

(3) (الواقعة - 1).

18- (القارعة) دهنگيکي داچله کينهر و شله ژيندر، وهك خوا ده فهرموي:

﴿الْقَارِعَةُ ﴿١﴾ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٢﴾ وَمَا أَذْرَاكَ ﴿٣﴾ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٤﴾﴾، واته:

داچله کينهر، داچله کينهر چي يه؟ تو چوزاني داچله کينهر چييه؟!

19- (الحاقة) نهو رږژهي که حهقي تيدا دهچهسپي، ياخود نهو رږژه که

حهقه و ههر ديتته دي، وهك خوا (عزوجل) دهفهرموي: ﴿الْحَاقَّةُ ﴿١﴾ مَا

الْحَاقَّةُ ﴿٢﴾ وَمَا أَذْرَاكَ ﴿٣﴾ مَا الْحَاقَّةُ ﴿٤﴾﴾، واته: رږژي حهق، رږژي حهق

چييه، تو چوزاني نهو رږژهي حهقي تيدا دهچهسپي چييه؟!

20- (الطامة الكبرى) ﴿١﴾ کارهساتيکي نهوئنده گه وره که ههموو شويينيك

دهگریتته وه، وهك خوا (عزوجل) ده فهرموي: ﴿فَإِذَا جَاءَتِ الطَّامَةُ

الْكُبْرَى﴾، واته: کاتيک که نهو کارهساته ههره گه وره ههات.

21- (الصاخة) دهنگيکي بههيز که گويي يه کان که ر ده کات، وهك خوا

دهفهرموي: ﴿فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاخَةُ ﴿١﴾﴾، واته: کاتيک که دهه گه

ههره گه وره که ههات که گويي نينسان که ر ده کات.

22- العاشية: داپوشهر، وهك خوا سبحانه و تعالى دهفهرموي: ﴿هَلْ أَتَاكَ

حَدِيثُ الْعَاشِيَةِ؟﴾ (العاشية-1)، واته: نايا ههوالي نهو رږژهت

پيگه يشتوه که ههموو شتيکدا دهپوشي؟!

(1) (القارعة: 1 □ 2).

(2) (الحاقة: 1 □ 2).

(3) (النازعات- 34).

(4) (عبس- 33).

وہک پیشتیش گوتان زوری و جورا و جوری ناو و ہسفہ کانی ہمر شتیك
 بہ لگہو نیشانہ و گہورہیی و گرنگی تہو شتہیہ، بہ تابیہت لہ کتیبی خوی
 کار بہ جیدا، کہ خوی بہر زو مہ زن بہ حق و ترازو ناردوویہ تہ خواری و ہیج
 پیستیکی بی حکمہت و نہی نی: ﴿اللّٰهُ اَلَدِيْ اُنْزَلَ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ
 وَالْمِيزٰنَ وَمَا يُدْرِيْكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِیْبٌ﴾ (الشوری - 17).

3- پیناسه یه کی کورتی پوژنی دو ی:

خویندهری بهریتزو سهنگین! پوژنی دوایی دوایین قوناغی سهفهری ژپانی
 ئینسانه وهك خوا فهرموویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَى رَبِّكَ
 كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ ﴿٦٠﴾ فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ ﴿٦١﴾ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا
 يَسِيرًا ﴿٦٢﴾ وَيُنْقَلَبُ إِلَى أَهْلِهِ مَسْرُورًا ﴿٦٣﴾ وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ ﴿٦٤﴾
 فَسَوْفَ يَدْعُو ثُبُورًا ﴿٦٥﴾ وَيَصْلَى سَعِيرًا ﴿٦٦﴾ (الانشقاق: 6-12)، واته: نهی
 ئینسان تو رهنج دهدهی هتا دهگهیه پهروهردگارتو تووشیشی دهبی. جا
 نهوهی به راسته ی نامه ی کردهوانی درایه وه نهوه لیپرسیینه وهیه کی سووکی
 له گهل دهکری و به دلخویشی دهگهریتته وه نیو کهس وکاره کی. به لام نهوهی
 له لای پشته وهی را، نامه کی درایه وه دهستی، نهوه لهوه پاش هردن به
 ثاوات دهخوازی و، دهخریتته نیو کلپه ی ناگری (دوزه خ) وه.

وه پوژنی دوایی به تیچکچوونی ژپانی دنیاو بوونه وهر دهست پییده کات،
 وهك خوا فهرموویه تی: ﴿يَوْمَ يُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ وَبَرَزُوا
 لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ (الاعراف - 48)، واته: نهو پوژنه ی که زهوی و ئاسمانه کان
 دهگورپن، وه (مروقه کان) بو خوا ی تاکی دهسته لاتدار دینه گورپ.

به جیگیربوونی بی پرواو تاوانباران - ههرکهس به پچی خو ی - له
 دوزه خی گهرم و به تینداو، نیشته جیبوونی پرواداران ی چاکه کار له بههشتی
 رازاوه و بهریندا کو تای ی پیدی، وهك خوا فهرموویه تی: ﴿وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا
 إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا...﴾ (الزمر - 72)، واته: نهوانه ی که کافر هون کو ههل
 کومهل بهره و دوزه خ بهری کران.

تیبی

وهك ده‌بینین كه شیوهی به‌ی‌کردنی پارێز كاران وهك به‌ی‌کردنی شه‌و نوێنهر (وفد)انه‌وايه كه به‌ی‌زو حورمه‌ته‌وه ده‌چنه لای پادشاو حوكمرانه‌كان، به‌لام به‌ی‌کردنی تاوان‌جاران له شیوهی لی‌خوڕین و ره‌پێچه‌كدانی مه‌رومالاتیك دایه كه به‌تینه‌وتی و زه‌بونی به‌ره‌و موڵه‌گا و شوینی ناودران وه‌پیش خو‌ده‌درین!!

تذکرہ ادیبانہ، مکتبہ امین، لاہور، پاکستان

4- حیکمه تی هه بوونی پۆژی دوی :-

بروا بوون به پۆژی دوا یی نه نجامی سروشتی برپا به خوا بوون و برپا به پیغه مبهه بوونه، واته ههروهك چۆن به هۆی برپا به خوا بوونه وه برپا به پیغه مبهه بوون وه دی دئ، چونكه ههركهس خۆای نا سی، ده زانی وای لی چاوه روان ناکرئ كه بهنده كان ویل بكاو هیچ پیغه مبهه ریان بۆ نه نیرئ و بهرنامه یان بۆ رهوان نه کات، وهك خۆای به خ شنده فرموو یه تی: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ عَلَىٰ بَشَرٍ مِّن شَيْءٍ...﴾ (الانعام-91)، واته: وه وهك بۆ خوا پیویسته ریزیان لی نه گرتوه كه ده لین خوا هیچی نه ناردۆته سهه هیچ مرۆڤك.

به هه مان شیوهش له نه نجامی ناسینی پیغه مبهه وه وه بهرنامه یه ش دا كه پیدایه نیراوه، مرۆڤ ده زانی كه پیویسته پۆژیک هه بی لیپر سینه وهی له گه ل بکرئ، داخۆ تاج رادهیهك به وه بهرنامه یه وه، پابه ند بووه كه خوا به پیغه مبهه ردا بۆی ناردوه!

هاتنی پۆژی سزاو پاداشت نه نجامی مسۆگه ری دادگه ری و کاربه جیی خواجه، واته دادگه ری و کاربه جیی خوا وای لی چاوه پئ ده کرئ كه چاك و خراب وه کویهك حیساییان بۆ نه کرئ و رهش و سپی لین جوئ بکرینه وه به سزاو پاداشتی پر به پیستی خۆیان بگهن، وهك خۆای - عزو جل - فرموو یه تی: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ ﴿فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ﴾ (المؤمنون: 115-116)، واته: ئایا پیتانوايه كه به گالته دروستمان کردوون و ئیوه ناگه رینه وه لامان؟ به رزی و پاکیی بۆ خۆای فرمانه وای راسته قینه. ههروه ها فرموو یه تی: ﴿أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ

ئەم شىۋە تەعبىرەكە لە قورئاندا زۆر چارەن دوو بارە دەيىڭتەو، پىيى دەگوتىڭ (الإستفهام الإنكاري) واتە: پىسيار كىر دىڭكى پەخەن گرا نە، وا تە لىڭرە دا پىسيار كىر دىنە لەسەر شىۋەى ئەسلى خۆى نىيە كە چاۋەپىيى ۋەلا مى دوتىراۋە (مخاطب) بىي، بەلكى ۋەلا مى پىسيار كىر دىنە كە ھەر لە خۆدى خۆيدا شارراۋە تەو، كە بىرىتە لە نەفى ۋ تىنكارى كىر دىنە ئەو شىتە كە پىسيارى دەر بارە دە كىي، بىي ۋەلا مى يەكەش ئامازىيە بۆ ئەو كە با بەتى پىسيار دەر بارە كراۋ ھىندە پوون ۋ ئاشكرايە جىيى مىشت ۋ مى نىيە ۋ ھەججىي بە ۋەلا مى ناكات.

5- له پوڅی دواييدا چي دهقه ومی؟!

وهك پيشتو گوتمان: پوڅی دوايي له دوو قوناغان پيكدی، له قوناغی يه كه مډا بوی كه مين جار فو به كه رڼا (صور) دا ده كړی و له نه نجامی ته وښدا سهر له بهری بوڼه وه به سهر يكدې ده ته پي و هيچی به سهر هيډ چه وه ناميڼی، وه هرچی له ناسمانو زه ويدا هه يه له هوش خوی ده چی و ده مړی، مه گره ته وهی خوا بيه وئ نه مړی، وه له قوناغی دوو مډا بوی جاري دوو هم فو به كه رڼا دا ده كړی وه سهر له نوئ هرچی زيندو بوو له زهوی و ناسمانه كاندا، زيندو ده كړي ته وه، له گوړه پانی كو كړدنه وه و لپرسينه وه (الحشر والحساب) دا راده وستن، چ فرشته بوو بن، چ مړوڅ، چ جند، چ ناڅل.

نيستاش با سهرنجی چه ند ديمه نيكي ههركام لهو دوو قونا غه ی پوڅی دوايي بدهين:

قوناغی يه كه م:

لهو ديمه نانهی كه له قوناغی يه كه می پوڅی دواييدا ديځه بهر چاو، نه مانه زوړ بهو سهره كييه كانيان:

- 1- شقو پهق بوونی ناسمان: ﴿إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ﴾ (الانفطار-1).
- 2- كوژانه وه و پيچرانه وهی پوڅو
- 3- هه لوه ريني ته ستيره كانو
- 4- هه لقه ندرانی شاخه كانو
- 5- ويل كړدنی مالی به قيمه ت و
- 6- گرگرتنی ده ریا كان: ﴿إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَ ۝ وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ ۝﴾

وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ ﴿٦﴾ وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ ﴿٧﴾ وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ ﴿٨﴾
وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ﴿٩﴾ (التكوير: 1-6).

7- بهر زبون و نه وهی بینکدادانی زهوی و شاخه کان: ﴿وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ
فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً﴾ (الحاقة- 14).

8- قال بوونه وهی ناسمانو

9- شکرانه وهی شاخه کان وهک خوری پهړه کراو: ﴿يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ
كَالْمُهْلِ﴾ (المعارج: 8-9).

قوناغی دووهم:

لهو دیمه نانهی که له قوناغی دووهمی پوژوی دواپییدا دینه بهرچاو:

1- زیندوو بوونه وهو ههستان و راوه ستانی هردووان و کوبونه وهیان له
گوره پانی کوبونه وهدا: ﴿وَعَرِضْهَُا عَلَى رَبِّكَ صَفًا لَقَدْ حِشَّمُوْنَا كَذِبًا
خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ...﴾ (الكهف- 48). وه ﴿فَالِإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ﴾
فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ﴾ (النازعات: 13-14).

2- راوه ستانی جوپرائیل و فریشته کانی دیکه به ریزو به پیښهنگی مه گهر
به فهرمانی خوا: ﴿يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ
أُذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا﴾ (الباء- 38).

3- دل له رزین و چاو ته بېلهق بوونی بی پرواو تاوان چاران: ﴿فَلُحُوبٌ يَوْمَ عِذِّ
وَاحِفَةٍ﴾ (النازعات: 8-9).

4- داترانی ترازووی دادگهری خوا بو کیښانی چاکه و خراپان: ﴿وَكَمْ هَٰذَا
الْمُؤَاظِنِ الْقِسْطِ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ
مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ﴾ (الانباء- 47).

5- وهرگرتنه وهی لیستهی کردهوان له لایه ن پروادارانای چاکه کار به دهستی

راست و بې پروا و تاوانبارانیش به دهستی چهپ: ﴿فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ
بِمِثْقَلِ ذَرَّةٍ فَإِنَّهُ لَخَالِدٌ فِيهَا﴾ ﴿إِلَىٰ إِلَٰهٍ ظَنَّتْ أَلِيَّ مَلَاقٍ ۚ سَابِقَةَ
فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ﴾ (الحاقة: 19-30).

6- رازینرانه و هی به ههشت و هه لگیرساندنې ناگری دوزخ: ﴿وَإِذَا الْجُحُومُ
سُعِّرَتْ ۖ وَإِذَا الْجَنَّةُ أُنْفِلَتْ﴾ (التکویر: 12-13).

7- وهړی کهوتنی به ننده کان به ټیټکړایی بو په پریځه وه له (صراط) پردی
سهرپه ر شتی دوزخ و کهوت ځه خواره و هی تاوان جباران و پرزگار بهونی
پاریزکاران: ﴿وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَفْمًا مَّقْضِيًّا ۖ ثُمَّ
لُنَجِّيَ الَّذِينَ نَقُوا ۖ وَلَنَذَرُ الْظَّالِمِينَ فِيهَا جَحِيمًا﴾ (مریم: 71-72).

خواي په روه ردگار تاوا باسی هه ردووک قوناغه کان ده کات، ﴿وَنُفِخَ فِي
الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ
أُخْرَىٰ فَلَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾ (الزمر- 68)، واته: وه فوو به کهړه نادا کرا
(له لایه ن ئیسرافیل وه) یه کسه ر هه رچی له ناسمانه کان و زه ویدا هه بوو مردن،
مه گهر نه و هی خوا حه ز بکات نه مرئ، دوايي جاريکی دی فووی پیدا کرا،
یه کسه ر نه و مردو وانه راستبوونه وه و چاوه پړی فهرمانی خدا بوون.

ټیټیښی: نه و فریشته هی فوو به کهړه نادا ده کات ناوی (اسرافیل) ه، وه
پیغه مبه ری خوا ﷺ فهرموو یه تی و (م سلم) له (صحیح) ی خویدا
هیڼاویته تی و ده قی فهرمووده که ش نه مه یه: ((إِنْ إِسْرَائِيلَ قَدْ اِلْتَقَمَ الصُّورَ
وَحَتَّىٰ جِبْهَتَهُ يَنْتَظِرُ مَتَىٰ يُؤْمَرُ فَيَنْفُخُ))، واته: به ته نکید (ا سرافیل)
کهړه نای به ده مه وه گرتوه و نیوچاوانی به سهردا شوړ کړدو ته وه، چاوه پړی
ده کات که نگی فهرمانی پیده کړی تا کو فووی پیدا بکات!.

6- دیمه نی گۆره پانی کۆکردنه وهو لیپرسیینه وه:-

ئینجا گۆره پانی (الحشر والحساب) ساز ده کری و رۆژ هینده ی (میل)یک له خه لکی نزیک ده پیته وهو، خه لکی به ئه ندازه ی زۆری و که می خرا په تاوانه کانیان ده کهونه نیو که رمی و ئاره قهی له شیانه وه، وهک پیغه مبه ر ﷺ فره موویه تی: (له رۆژی دوا ییدا رۆژ له خه لکی وه نزیک ده خری هه تا هینده ی (میل)یکی ده مینی، - (سلیم ی کوری عامر) که له می قداد وه ده گیژیته وه ده لی: به خوا نازام مه به ستی له میل میلی ری پتوانه که (1609 مه تره) یان کلچیکوی چاو پی رشتنه! چا ئه و جار خه لک به ئه ندازه ی کرده وه خرا په کانیان- له ئاره قیدا ده بن، هه یانه تا گوژی نگان ی دیو، هه یانه ئاره ق جلوه ی ده کات)، (مسلم) گیژاویه ته وه.

وه خه لکی تی کرا به و شیوه یه ی که هاتونه دونیا وه - واته به روه تی و پی خوا سی و سوننت نه کرا ی- وهک پیغه مبه ر فره موویه تی: ((يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حِفَاةً عُرَاءَ غُرْلًا...)) (متفق علیه) عن عائشة رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا له گۆره پانی ناو براو له به رده م دادگای خوا دا کۆده بنه وه و راده و ستن: ﴿يَوْمَ يَقُومُ الْخَاسُ لِرَبِّ الْأَعْلَمِينَ﴾ (المطففين - 6) ئه و رۆژه ی خه لکی بۆ په روه ردگاری جیهانه کان راده وه ستن و چاوه ری فره مانی ده که ن، وه له و رۆژه دا خوا ی بی وینه و می به ره بان هه وت جوړه که سان ده خا ته بن بالی به زه یی خو یه وه به لوتفی خو ی سی به ریان لی ده کات و، له به لا و ته نگا نه ی ئه و رۆژه سه خت و دژواره چه پاله یان ده کات، وهک پیغه مبه ری خوا ﷺ فره موویه تی: ((سَبْعَةٌ يَظْلُهُمُ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ...)) (متفق علیه)، واته: هه وت که س هه ن که خوا ده یا نخاته بن سی به ری خو ی له رۆژی کدا که جگه له سی به ری وی چ دی که نین:

- تیننی :

دياره کۆږه کی هی پیاوان بووه و پیغه مبهیری خوا ﷺ قسه ی بۆ پیاوان کردووه، نه گهرنا ئافرهت و پیاو لهو مه سه له یه دا یه کسانن وه ک شاره زایانی (أصول الفقه) گوتووبانه.

7- لهو پۆژدهدا تاوانباران حال و بالیان چۆن دهبی؟!

له پۆژى دوايیدا دادگهري و قههرو توورپهیی خوا (جلّ جلاله) له تاوانباران وهخۆ دهکهونو، پاش حاشاکردن و دهستکردن به درۆ دهله سهو سویندی به درۆ خواردن و بیته دهبی نواندن، وهک خوا فهرموويه تی: ﴿يَوْمَ يَنْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُخَلِّفُونَ لَهُ كَمَا يَخْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ﴾ (المجادلة - 18)، واته: ئەو پۆژدهی که خوا ههمویان زیندوو دهکاتهوه، جا (بۆ خۆ قوتارکردن) سویندی بۆ دهخۆن ههروهک چۆن سویند بۆ ئیوه دهخۆن (به درۆ تا پروایان پێ بکهن) وه پێیانوايه که لهسه شتيك بوون (و ههقيکیان به دهستهويه) ئاگاداره! ئەوانن درۆزان، بهلێ دواي ئەوه خوا مۆر بهسه زاریانهوه دهنیو، ئەندامه کانیان دینیتته گۆو، به ئەندامه کانیان شادییان پێ لهسه خۆیان دهدات، وهک خوا (عزّو جلّ) فهرموويه تی: ﴿الْيَوْمَ نَخِمْ عَلَىٰ أَفْوَهِهِمْ وَلَكَلَّمْنَا آيِدِيَهُمْ وَكُفَّنا أَرْجُلَهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ (س - 65)، واته: ئەمڕۆ مۆریان بهسه زارهوه دهنیین، وه دهستیان قسهمان لهگهڵ دهکهونو، لاقیان شایه دیی لهسه کردهوه کانیان دهدهن.

ئهم فهرموودهیهش چه مک و واتای ئایه ته که پرووتتر دهکاتهوه: (پۆژ پیک پیغه مبهري خوا ﷻ پیکه نی و زهرده خه نهی هاتی، ئنجا فهرمووی: بۆ لیم ناپرسن له بهرچی پیکه نیم؟ گوتیان: ئەي پیغه مبهري خوا بۆچی پێ ککه نی؟ فهرمووی گفتوگۆی بهندهم پێ سهیر بوو له پۆژى دوايیدا له گهڵ پهروهردگاریدا، دهلێ باشه پهروهردگارم ئەدی بهلینت نه داومێ که ستهمم لێ نه که ی؟ دهفهرمووی: با، دهلێ: دهجا من له نهفسی خۆم بهولاوه به

8- سه رنجدانیک له دادگای دو :-

خوای بالآدهست و میهره بان ته رازووی دادگهری خوئی داده نی و چاکه و خراپه کانی پی ده کیشرین و گهر دیله ی گچکه چی یه له چاکه و خراپه ون نابی و ده خریته روو، ئنجا ههرچی له و گۆره پانه دا خربۆته وه - ل پیره دا مه به ست بهس ئینسان و جنده - به گویره ی کردار و رهفتاری چاک یان خراپان پاداشت یان سزایان بۆ دیاری ده کری و هیچ که سیك هی خنده ی نووکی ده رزی یه سته می لی ناکری، وه ک خوای کار به جی فهرموویه تی: ﴿وَلَضَعُ الْأَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ﴾ (الانباء - 47)، واته: وه ته رازووه داد گهر (و راست) هکان له رۆژی دوا پیدا (بۆ هه ل سەنگاندنی کرده وه ی به نده کان) داده نیین، هیچ کهس تۆزه سته میکی لی ناکری، وه نه گهر هینده ی دهنکه خهرته له یه ک (چاکه یان خراپه ی هه بی) ده یه یینینه گوړی، وه نیمه به سین بۆ ژماردن و لیپرسینه وه.

وه فهرموویه تی: ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾ ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾ (الزلزال: 7-8)، واته: جا ههر که سیك (هینده ی) قور سای ی گهر دیله یه ک چاکه بکات ده ییینیته وه، وه ههر که سیك (هینده ی) قورسای ی گهر دیله یه ک خراپه بکات ده ییینیته وه.

وه فهرموویه تی: ﴿وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَ جِيءَ بِالنَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَالَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ (الزمر - 69)، واته: زه ی (گۆره پانی حشر) به روناکی پهروه رگاری دره و شایه وه و لی سته ی کرده وان) دانرا و پیغه مبه ران و شاهیدان هیتران و به راستی حوکه بیان له نیواندا کرا، بی ئه وه ی سته میان لی بکری.

9- سه ره نجامی شوومی تاوانباران له پوژي دواييد :-

له پوژي دواييدا رازو نهیني به په نهان و شیړاوه کانی نیو دلان نا شکرا ده بن و مړوڅ هیچ شتیکی لی ون نابې، وهك خوا (عزوجل) فهرموویه تی: ﴿يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ﴾ (الطارق - 9)، واته: نهو پوژي که نهی خنی یه کان ناشکرا ده بن. ﴿يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ﴾ (الحاقة - 18)، واته: لهو پوژي دا راده نویترین، هیچ شتیکی نیوه له خوا په نهان نه یه. وه لهو پوژي دا بی پروا و تاوانباران ریسواو پروو زهردو شهرمه زار ده بن و پرویان رهش ده بی و دلیان پرده بی له خمو په ژاره و سهری دنیایان لی و یك دیته وه و مردنی به ثاوت ده خازن، وه به دادگری خوا له نازارو نه شکمه یه بی تامانی دوزه خدا گیرده و گرفتار ده بن، وهك خوا ی به رزو هه زن فهرموویه تی: ﴿وَجُودَ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةً﴾ (الغاشية - 2) واته: لهو پوژي دا چهند پرویک کزو داماون، وه فهرموویه تی: ﴿وَجُودَ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ﴾ ترهقهها قرة ﴿أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرَةُ الْفَجْرَةُ﴾ (عس: 40-42)، واته: وه چهند پرویک همن لهو پوژي دا توژو گهرد (ی خمو په ژاره) یان لی دهنی شی و، دووکه لی رهشی شهرمه زاری دایان ده گری، نهوانن کافرانی تاوانبار. وه فهرموویه تی: ﴿وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ لَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وَجُوهُهُمْ مُسْوَدَّةٌ...﴾ (الزمر - 60)، واته: وه پوژي قیامه تی دهبینی نهوانی درویان دژي خودا کردوه پرویان رهش بووه.

وه فهرموویه تی: ﴿يُبْصَرُ وَهُمْ يَوْمَ الْمَجْزُمِ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ يُؤْمِنُ بِبَيْتِهِ﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ ﴿وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُؤْوِيهِ﴾ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ﴿لَمَّ يُنْجِيهِ﴾ (المعارج: 11-14)، واته: بابای تاوانبار همز ده کات له سزای نهو

پوڅه منداله کانی بکاته به لاگيرې خوۍ، وه هاوسره که ی و برا که ی، وه نه و تیره ی که ده گریته خوۍ، وه هه موو ته وانه ی که له سهر زه ی هه ن تیڅرا، به س پزگاری بهی.

وه فهرموویه تی: ﴿وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ ثَرِيًّا﴾ (النبا-40)، واته: وه کافر ده لی خوڅکه گل بوومايه.

وه فهرموویه تی: ﴿هَذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِعَتْ لَهُمْ نِيَابٌ مِّنْ لَّارٍ يُّصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُؤُوسِهِمُ الْحَمِيمُ ﴿۵۰﴾ يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ﴾ (الحج: 19-20)، واته: چا نه وانه ی بی پروا بون له ناگر پوڅاکی کی تایبه تی بیان بو ده بری، ناوی داغیان به سهر سهر دا ده کری. پیستیان و هه رچی له نیو زگیان دایه پ پی ده تو یته وه. وه گورزو قه مچی ناسنین (بو لیدان) یان هه یه. هه رکاتیڅ ویستیان له بهر خه م په ژاره لی بچنه ده ری ده گپړنه وه نیوی، وه (پیان ده گوثری) بی چیژن نازاری سوتینه را، نجا نه و پوڅا که تایبه تی یه له سووړه تی (ا براهیم) دا چاکتر روون کرا وه ته وه: که ده فهرموۍ: ﴿وَكُرِيَ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُّقْرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ﴿۴۹﴾ سَرَّابِلُهُمْ مِّنْ قَطِرَانٍ وَكُدِّسَتْ أَعْيُنُهُمْ النَّارُ﴾ (49-50)، واته: وه له و پوڅ - ی دواۍ - هدا تاوانباران ده بینی که ده ست و لاقیان یان ده ست و گهر دنیان - له کوټ و زنجیر دا جووت کراون. پوڅاکیان له قه تران - یان مسی قال کراوه - یه، وه ناگر ده م و چاویان داده پوڅی (۴۹).

دیار ۱۱ نه مه به س دیمه نی که له ده یان دیمه نی بیړه زاو سامناکی ژیان و گوزهرانی بی پروا و گونا هباران له نیو دوزه دا!!

(1) هه رکام له وشه ی (مقرنین) و (أصفاد) و (قطران) به پی ته فسیرو لیکدا نه وه ی (ا ابو جعفر الطبری) لیکدراونه وه، (مختصر تفسیر الطبری)، ل (29).

10- سه ره نجامی به خته وه رانه ی چاکه کاران :-

له رۆژی دوا ییدا موسلمانانی چاکه کار دلخۆش و پروگهش ده بن و پرویان سپی ده بئ و له رهنج و تیکۆشانی ژيانی دنيایان رازی ده بن، وه به چاکه و لوتفی بی سنووری خوا له باغ و کوۆشکه رازاوه و پرنازو نيعمه ته کانی به هه شتدا نيشته جي ده بن، وه ک خوا ی به رزو مه زن فهرموويه تی: ﴿وَجُودَ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾﴾، واته: له و رۆژه دا چهند پرويک هه ن گهش و پرون، زار به پیکه نين، دلخۆش، وه فهرموويه تی: ﴿يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكْفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿١٠٦﴾﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ ابْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ فَفِي رَحْمَةِ اللَّهِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٠٧﴾﴾، واته: نه و رۆژه ی که هه نديک پرو سپی ده بن و هه نديک پرو رهش ده بن، وه نه وانه ی که پرويان سپی بووه نه وه له نيۆ رهحه ته و نازو نيعمه تی خوادان، تيیدا ده مي نه وه. وه فهرموويه تی: ﴿وَجُودَ يَوْمَئِذٍ لَّاعِمَةٌ ﴿٨﴾ لَسَعِيهَا رَاضِيَةٌ ﴿٩﴾﴾﴾، واته: له و رۆژه دا چهند پرويک هه ن گهشن، له ره نج و هه و لانی خۆيان قايلن. (واته پي خۆشحاليی خۆيان ده رده بن سه باره ن به ژيانی دنيایان که به هۆی شوينکه وتنی به رنامه ی خوا وه به شيويه کی و گوزهراندويانه له تاقیکردنه و ی خوا ده ربهجن و پا داشت و ره زامه ندي خوا ده ستگير بکه ن، که له ژيانی پر نازو نيعمه تی هه مه جوړه و بي سنوورو نه برا وه ی به هه شتی به رين و رازا وه دا خۆی ده نيینی).

وه فهرموويه تی: ﴿وَمَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٦﴾﴾ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٠٧﴾﴾ أُولَئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ ﴿١٠٨﴾ فَوَاكِهُ وَهُمْ مُكْرَمُونَ ﴿١٠٩﴾﴾ فِي

جَنَاتِ النَّعِيمِ ﴿٣٨﴾ عَلَى سُرُرٍ مُّقَابِلِينَ ﴿٣٩﴾ يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ مِنْ مَّعِينٍ ﴿٤٠﴾
بَيْضَاءَ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ ﴿٤١﴾ لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ ﴿٤٢﴾ وَعِنْدَهُمْ
قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ عِينٌ ﴿٤٣﴾ كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُونٌ ﴿٤٤﴾ (الصفات: 39-49)، واته:

وه بهس به پیی شهوهی که کردووتانه -تهی بی پروای غه - سزا ددهرین،
بیجگه له بهنده هه لبراردده کانی خوا شهوانه ی ریزی یه کی تهرخان کراویان
ههیه، میوه جات -یان بو ناماده کراوه - وه شهوان ریز لی گراون، له با غه
پر نازو نیعمه ته کاندا، له سهر ته ختان پرو به پروی یه کتر □ دانی شتون -
به رداخی پرکراو له سهر چاوه یان به سهر وه ده گیرئی، سپی و به له زه ته بو
خورهوانی. هیچ زیانیکی -وه ک سهر نیشه پی گرتنی - تیدا نیه. وه بیرو
هوشیان پیی لاناچی وه چند نافره تیکی چاوه وره وه گه شیان له لان که
سهرنجو هوشیان -له سهر میرده کانیان - کورت هه لئناوه. ههر ده لچی
گه وه هری نیو سه دهف -یان هیلکه ی شاراهه -ن.

لیردها به پیویستی ده زانم ناماژه به چند خالیکی وردی قورئانی
بکه م، که له م نایه ته به پیژانه ی سوره تی □ الصفات -دا ده بینرین:

- 1- له نایه تی ژماره (39) دا به تاوانباران گوتراوه که (بهس به پچی
کرده وه کانتان سزا ددهرین) هم یاسایه که له چند جی یه کی دیکه شدا
راگه یه نراوه، بو وینه: ﴿وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةً مِّثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ
عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾ (الشوری - 40)، یان ﴿وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ
فَلَا يُجْزَى الَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (القصص - 84)،
شهوپه ری دادگه ری و کار به جی پی خوی دادگه ری تیدا دهرده که وی، که
بهس به ته ندازه ی تاوان سزای بهنده کانی ده دات.

2- ئايه تي ژماره (40) كه له حوكمي ئايه تي پي شهوه هه لاو پيراو (مستثنى) ه، شهوه ده گه يه ني كه خواي خاوه ن لوتف و به زه يي له بهرام بهر چاكه ي چاكه كاراندا ياسايه كي ديكه به كار ديتي، كه برتتبه له پاداشت و چاكه دانه وه به زياترو چاكت له كرئ و پاداشتي چاكه كان، له و باره شهوه ئايه ت ژورن، بۆ ويته: ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا...﴾ (القصص-84). ديسان هه ر له م ئايه ته ده فامر پ شهوه كه شهوا نه ي له شه نجامي خواناسيي و چاكه كاريي دا به به هه شتي بهرين شاد دهن، كه سانيكن خوا هه لي بژاردوون، به واتايه كي ديكه شهوانه كه سانيكن كه بهر له وه ي شهوان هيج چاكه يه كيان لي شه لبوه ري، خوا چاكه ي له گه ل كر دوون و هه لي بژاردوون، وه له راستيدا چاكه پيكرانه كه شيان هه ر بهر هه م شه نجامي چاكه و لوتفي خودايه.

3- له ئايه تي ژماره (41) ي شدا كه فهرموو يه تي: ﴿رِزْقٌ مِّنْ لَّدُنْكَ﴾ مه به ست رۆزي يه كي سنوردارو كه م نيه، به لكو مه به ست رۆزي يه كي ته رخانو دياريكراوه كه تايبه ته بهو بهنده هه لبژاردانه و كه سي دي كه به شي پتوه نيه.

4- له ئايه تي ژماره (42) شدا كه ويرا ي (فواكه) باسي (اكرام) يش كراوه، نازو نيعمه تي مادي و مه عنه وي پ هچاو كراون.

5- له ئايه تي ژماره (44) يش وهرده گيرئ كه شهوه ي له نيئو خه لكي ساده و عوامدا باوه، كه گوايه له به هه شتي كه س جئ گاو ر پ گاي كه س نابيني و، شه گه ر بيانه وي يه كتر ببينن له نيوه ي ري يه ده گه نه يه كو هه ر كه سه يان ده گه ر پتوه شويني خوي! شه سانه يه كي پوو چهو به هه شتي

یہ کان پیکہ وہ کُودہ بہ غہوہ لہ سہر کور سی و تہختی بہرزو پا زاوہ:
﴿وَفُرْشٍ مَّرْفُوعَةٍ﴾ (الواقعة - 34)، پرووہ پرووی یہ کتر دادہ نیشن!

6- لہ ئایہ تی ژمارہ (46) یشدا دہ فامریتہ وہ کہ خُوراکِ بہہشتی ہم
دیمہ نی و ہم ماہیہ تی لہوہ پری تہواوی دایہ، چونکہ لہ پرووی رہ نگ و
دیمہ نہ وہ بہ (سپی) یہ تی و ہسف کراوہ، کہ پاکترین و بیگہ ردتین رہنگہ،
وہ لہ پرووی ماہیہ تہ وہ بہ تام و چیژ (لہ زہت) ی پروت و ہسف کراوہ!

7- لہ ئایہ تی ژمارہ (47) یشدا بہ شیوہ یہ ک و ہسفی تہو خُوراک و شہ را بہ
کراوہ، کہ بہ پیچہ وانہ ی ہی دنیاوہ دوورہ لہوہ ی کہ بیژ تہ ما یہ ی
نہ خُوشی یان بی ہوشی!

8- وہ لہ ئایہ تی (48) یشدا کہ ئافرہ تہ بہہشتی یہ کان بہ ﴿فَا صِرَاتُ
الْطَّرَفِ﴾ و ہسف کراون مہ سہ لہ یہ کی دہرونی یہ کجار گنگ لہ پیاو دا
رہ چاو کراوہ، تہویش تہوہ یہ کہ پیاو - بہ مہرجیک سروشتی دوو چاری
لادان (انحراف) نہ بووی - حہز ناکات کہ ہاوسہ رہ کہ ی جگہ لہ خوی ہیچ
کہ سی دیکہ ی ہہر بہ خہ یالیشی دا بیٹ، چ جای سہرنجی رابکیشی! جا
لہم ئایہ تہ دا راگہ یہ نراوہ کہ تہو ئافرہ تانہ خاوہ نی تہو رہو شت و خووہ
بہرزن کہ ما یہ ی ئاسوودہ یی خہ یالی پیاو بہختہ و ہری خیزانیشہ!!

9- دیسان لہ ئایہ تی ژمارہ (49) یشدا کہ ئافرہ تہ م پیژد پہرہ رہ کانی
بہہشت وہ گہوہری نیو سہدہ ف یان ہیلکہ ی شاراوہ ی ز پیو ہیلا نہ
چوینراون، ئامازہ بو تہوہ کراوہ کہ تہو ئافرہ تہ دلا گہرو چاوگہ شانہ
ویرای تہوہ ی کہ بو خویان جگہ لہ میژدہ کانیاں بیر لہ کہ سی دی کہ
ناکہ نہ وہ، سہرنجی ہیچ کہ س نادہن، ہیئندہش بہ شہرم و شکو و خو

پارہیزو بہرپُزن، رِنگا بہ ہیچ کہ سیش نادہن کہ بیانہی غی و سہرغیان
بداتی، چونکہ جگہ لہ میڑدہ کانیاں خویان بہ جہ لالی کہ سی دی کہ
نازان، ئینجا شایہنی باسہ کہ ہم جوڑہ و سفانہ و پِرای نہ وہی کہ
وہ زع و چُونیہ تی ژ یانی بہہ شت دہخہ نہ روو، بہ شیوہیہ کی
ناراستہ و خوش ہانی پیاو نافرہ تانی مسولمان دہدہن کہ خویان بہو
رہوشت و ناکارہ بہرزو پہسہندو بہہشتی یانہ برازیننہوہ۔

The banner features a central portrait of a man in a military-style uniform. Above the portrait, text in Urdu reads: "یہ نعرہ جوہد، شہیدانہی، شہادتتین" and "جس حکم پر ممالک التواہل کا دفاع ہے". Below the portrait, the website "www.alibapir.com" is displayed. The banner is divided into sections with social media links: Facebook (Alibapir), YouTube (Alibapir), and Instagram (Alibapir). It also includes QR codes for mobile app downloads and a link to the archive.org/details/@alibapir. The bottom of the banner has a small text: "رنگہ انداز: ملک شہری، مملکت علی بابا پیر".

11- لَيْكَ هه لاویرانی پاک و پیسان :-

پاش کیشران و هه لا سهنگیترانی چاکه و خرا پهیانو، وهرگرتنه وهی لیسته ی کردهوان، خوی بهخشنده به گویره ی نه ندازه ی پروا و کرداری چاک پروناکی به موسلمانان دهبه خشیو، له بهر تیشکی تهو پروناکی یه دا به ره و به ههشت دهرون، بی پروا و مونا فیکو تاوان جارانیش که دهیا نه وی به ره و به ههشت بکهونه ری، ده کهونه نیو تاریکی یه کی نهنگو سته چاوه وهو سه رگه ردان دهب، چونکه له ژیانی دنیا یاندا هیته ده پروا کرده وهی چاکیان نه بووه، که له دواروژدا بویان بیته پروناکی و پی بکه نه نا هانج، وهک خوی به بهزه یی (عزوجل) فرمویه تی: ﴿يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَىٰ لَوْرُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ بُشْرَاكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ لَوْرِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا لَوْرًا فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ﴿١٣﴾ يُنَادُوهُمْ أَلَمْ تَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَكُفَّيْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّكُمْ الْأَمَانِيُّ حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَغَرَّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ ﴿١٤﴾ فَأَلْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْوَاكُمُ النَّارُ هِيَ مَوْلَاكُمْ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ (الحديد: 12-15)، واته: تهو پروژدهی که پیوان و ثافره تانی پروادار ده بینی پروناکی (پروا) یه که یان له پیشیان هه ده روات و به ده سستی راستیان هه یه (پیان ده گوتری) ته مرؤ موژده تان لی بی به چند باغیک که پروباریان به ژیردا دهرون به هه میشه یی تی یادا ده میند نه وه، ههر نه وه برده وهی مه زنه. تهو پروژدهی که پیوان و ثافره تانی ده غه لا به وانه ده لین

كە پروايان هېناو: چاوەرێمان بکەن بۆ ئەوەی لە پرووناکی ئێوە وەر بگرین! (پێیان) گوترا: بگەرێنەوێ دواو (ژیانی دنیا یان مەیدانی لێپەر سینهو) لەوێ پرووناکی پەیدا بکەن. ئنجا شۆرەیهکیان لە ئێواندا دا ترا، دیوی ژوورێی خێرو خۆشی یەو لەلای دیوی دەرەوێشی یەو ئازار هەیه. بانگیان دەکەن (ئەو موسلمانینە!) مەگەر ئیمەش لە گەڵ ئێوە نەبووین (لە دنیادا)؟! گوتیان: بێ، بەلام ئێوە (بەهۆی نیفاقەو) خۆتان فەوتاند. وە (بۆ) پرواداران) لە کەمین دابوون. وە هەر دوودل بوون، وە خولیاو ئاوات(ه) پووج(ه)کان فریویان دان. هەتا فەرمانی خوا هات وە لەبارەى خواو (شەیتانی) فریوێ دەر فریوی دان، ئنجا ئەمڕۆش بە لاگیرەو. ئەلە ئێوەو نە لەوانەى بێ پروان وەر ناگیرئ، جیگا و پەناتان ناگرە، هەر ئەو پ شتیوانتانه و خراپترین سەرەنجامیش ناگر(ی دۆزەخ)ە.

ئەلە ئێوەو نە لەوانەى بێ پروان وەر ناگیرئ، جیگا و پەناتان ناگرە، هەر ئەو پ شتیوانتانه و خراپترین سەرەنجامیش ناگر(ی دۆزەخ)ە.

www.alibapir.com

ئەلە ئێوەو نە لەوانەى بێ پروان وەر ناگیرئ، جیگا و پەناتان ناگرە، هەر ئەو پ شتیوانتانه و خراپترین سەرەنجامیش ناگر(ی دۆزەخ)ە.

archive.org/details/@alibapir

Alibapir

Alibapir/عەلى بابىر

12- تکا (شفاعة) کردنی پیغہ مہران (علیہم الصلاة

والسلام) :-

لہ رۆژی دوا پیدا لہ گۆرہ پانی کۆکردنہ وەو لیپرسیئە وەدا پیغە مہران و زانیان-ی راست و ساغ- و شەھیدان، تکای لیپوردن و بەخشین بۆ تاوانباران لہ خوا دە کەن، ہەر کەس بە پیی توا ئای خۆی وەک پیغە مہر ﷺ فەرموویەتی: ((یشفع يوم القيامة ثلاثة، الأنبياء ثم العلماء ثم الشهداء)) (رواه ابن ماجه)، وە پیغە مہرمان محمد ﷺ ئەو داوا تایبەتی یەئ خۆی، کە خوا پیی بەخشیوہ وەک چۆن داوا یەئ کی تایبەتی بە ہەر کام لہ پیغە مہرانی دیکە -علیہم الصلاة والسلام- بەخشیوہ، ھەئی گرتوہ بۆ رۆژی دوا یی، تا کو تکا و رجای پی لہ خوا بکات بۆ تاوانبارانی ئومەتی، وەک خۆی فەرموویەتی: ((لکل نبی دعوة قد دعاها لأمتہ و إنی إختبأت دعوتي شفاعة لأمتي يوم القيامة)) (رواه الشيخان)، وە پیغە مہری ئیمہ -علیہ الصلاة والسلام- یە کەم کەس دە پی کە تکا دە کات و تکاکەشی وەردە گیرئ، وەک لہم فەرما ی شتە دا دەردە کەوئ: (...ولكن انطلقوا الى عيسى بن مريم فإنه كان يُبريئُ الأكمه والأبرص ويعيي الموتى فيقول عيسى ليس ذاكم عندي ولكن انطلقوا إلي سيد ولد آدم، فإنه أول من تنشق عنه الأرض يوم القيامة، انطلقوا الى محمد ﷺ فليشفع لكم الى ربكم، قال فينطلقون فيأتي جبريل ربّه فيقول ائذن له وبشره بالجنة. - .) رواه احمد وابو يعلى والبزار وابن حبان. ھەر و ھەئە سلی ئەم فەرموود یە (بخاری و مسلم) یش گێراویانە تەوہ.

13- چۆنیهتی پەت بوون بە سەر پردی سەرپ شتی دۆزەخدا:-

هه‌موو ئینسانێك چاك بێ یان خراب هه‌قەن ده‌بێ به‌ سەر پردی سەرپشتی دۆزەخدا پەت بێ، جا ئەوانەى پڕوادر و پارێزكار بووبن، هه‌ر كه‌سه به‌ ئەندازه‌ى پڕاو كرده‌وه‌ى چاكى خوێ به‌سەریدا پەت ده‌بێ، واته‌: مرۆقى موسلمان و خواناس خێراى تێپه‌ربوونى به‌سەر پردی دۆزەخدا به‌ پێى پته‌وى پڕاو زۆرى كرده‌وه‌ چاكه‌كانییه‌تى، وه‌ ئەوانەى بێ پڕاو لاری و یاخى بوو بووبن، ناتوان به‌سەر پردی گۆریندا وه‌په‌رن وه‌ له‌سەرى سەره‌نگرێ ده‌بن و، سەره‌وبن ده‌كه‌ونه‌ نۆئاگرى دۆزەخه‌وه‌، وه‌ك خواى زانا له‌وباره‌وه‌ فەرموویه‌تى: ﴿وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا ۖ ثُمَّ لُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَكَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثًّا﴾ (مريم: 71-72)، واته‌: وه‌ هه‌يچ كام له‌ ئێوه‌ نیه كه‌ نه‌چیتته‌ دۆزەخه‌وه‌ (مه‌به‌ست په‌رینه‌وه‌ ۱ یه‌ له‌ پردی دۆزەخ) په‌روه‌ردگارت به‌پاری كۆتایی له‌ سەرداوه‌. دواى ئەوانەى كه‌ پارێزكار بوون پزگاریان ده‌كه‌ین و سته‌مكاران له‌سەر چۆكان له‌ویدا به‌جێ دیلین (ق).

په‌غه‌مبه‌ریش -عليه الصلاة والسلام- ئاوا باسى چۆنیه‌تى په‌رینه‌وه‌ى له‌ پردی دۆزەخ ده‌كات: ((په‌ر به‌سەر نۆوه‌راستی دۆزەخدا راده‌هێشت قسری، وه‌كو ده‌مى شمشیرى تیز وایه‌، لووسه‌و له‌سەرى هه‌لده‌خه‌یسکیى، قولاىی

1) ئەم دوو ئایه‌ته‌ خاوه‌نى (جامع البیان)یش وه‌ك ئێمه‌ى لێكداونه‌وه‌. بڕوانه‌ (جامع البیان)ى طبري، ب 16، ل 81، 82.

ئاگرینی لہ سہرن، خەلکیان پی دەگیرئ، جا هەر چی بید گری دەکوێ ته خواری لہ خۆ دەچی، و هەیانە وەکو تیشک رادەبری، ئەو هەتی نا ئالقی و قوتاری دەبی دواپی هەیه وەك غاردانی ئە سپ، دواپی وەك غاردانی ئینسان، دواپی وەك نەرمەغاری ئینسان، دواپی وەك رۆیشتنی ئینسان)) (رواه الطبرانی عن ابن مسعود).

مەڵکەبو

AlibiBapir

AlibiBapir/مەڵکەبو

مەڵکەبو

کہہ دیا: —

پاش ئەوھى موسلمانان بەسەر پردى سەرپەرشتى دۆزەخدا رەت دەپىن و
لەترسى ئاگرى دۆزەخ قوتار دەپىن، لەسەر چاۋەى (كوثر) دەخۇنەو،
(كوثر)ىش ناۋى ئەو كانياۋو سەرچاۋەيەيە كە خوا بە پيغەمبەرى ئىدەى
بەخشيۋ. لە بەھەشتى بەرىندا، ئەو سەرچاۋەيەش لەپيىش ھەموو كە سىدا
موسلمانە كۆچەرە نەدارەكان (فقراء المهاجرين) لىيى دەخۇنەو، وەك
پيغەمبەر ﷺ فەرمويەتى (ﷺ): وە ئەو سەرچاۋەيە وەك پيغەمبەرى خوا ﷺ
ھەۋالى داۋە (ئاۋەكەى لە زىو سىپى ترەو) (ھ) لە ھەنگۈين شىرىنە ترەو، لە
عەترى بۆن خۇشترەو (ﷺ) ئەو پەرداخانى كە لەسەر قەراغەكانى دانراون بۆ
ئاۋ خوارنەو ھىندەى ئەستېرەكانى ئاسمانى دەپىن (ﷺ).

وہ پیغمبر مہری ﷺ خواہ والی داوہ کہ: سہر چاوہی ناوبراو
گوشہ کانی وہک یہ کنو ہتا چاو برپکات پانر بہرینہ! ﴿۱﴾ وہ ہہرکہ سییک
جاریک لہ حہوزی کہوسہر بخواتہوۛ قہت تینووی ناپیتہوہ.
کردنہوہی گری کویرہہک:

- (1) وہك (أحمد) گيتراويه ته وه.
- (2) (بخاري و مسلم) گيتراويانه ته وه.
- (3) (أحمد) گيتراويه ته وه.
- (4) (أحمد) گيتراويه ته وه.
- (5) (بخاري و مسلم) گيتراويانه ته وه.

رەنگە يەككىڭ بېرسى: باشە مادام پاش ئاۋ خوارد نەۋە لە ھەۋزى
 پىغەمبەر ﷺ موسلمانان تىنوۋيان نەبىتتەۋە، ئەدى ئەۋ ھەموو روبرانەى
 شىرو ھەنگۈين ۋە شەپابو چى ۋە چىيە سوديان چىيە؟
 لەۋەلامدا دەلىيىن: خواردن ۋە خواردنەۋەكانى بەھەشت ھىچيان بۇ باباى
 برسىي ۋە تىنوۋو حال شەپرىۋ نىن، بەلكو بەس بۇ خۇشى ۋە لەزەتن، ۋەك
 چۆن تۆ پەرداخىك (شەرىت) يان كەۋ چكىك (دۆ) دەخۇيەۋە بى ئەۋەى
 ھەست بە تىنوۋايەتى بىكەى!! ياخود قايىك (مەلەبى) يان (پاقلالەۋە
 شىرىنى) دەخۇى بى ئەۋەى ھەست بە برسىيەتى بىكەى!

15- ئەنجامی کۆتایی پۆژی دو یی :-

وہ لہ کۆتایی دا ئەنجام و کۆتایی پۆژی دوایی بریتییە لە نیشتهجی بوون و سەقامگیربوونی پڕوادرانی پەسەند ئاکارو چاک پەفشار لەنیۆ بەهە شتە پازاوو سەر سوورپهینەرەکانی خوادا، کە هەرچی دلیان بیخوای لە نازو نیعمەتی ماددی و مەعنەوی تییا ندا هە یە وەك خۆی بەرزو مەزن فەرموویەتی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ۖ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَنُغْنُونَ عَنْهَا كَوْنُهُمْ﴾ (الكهف: 107-108)، واتە: ئەوانە ی پڕوایان هیناوو کرداری چاکیان کردووە لەنیۆ با غەکانی فەردەوس دا - کە بەرزترین جی ی بەهە شتە - نی شتەجی دە بن، تییا ندا دەمییننەو، نایانەوی لیان بچنەدەری.

وہ فەرموویەتی: ﴿.....وَلِئِذَا مَا نَسَفَحْنَاهُ الْإِنْفُسُ وَلَكِنَّ الْإِنْسَانَ وَأَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ (الزخرف - 71)، واتە: وہ هەرچی نەفس ئارەزووی بە کاکو چاو چیژی لی وەرەگری تییدایە، وەنیۆه تییدا دەمییننەو.

وہ جیگیربوونی بی پڕاو مونا فیکو تاوانبار لەنیۆ ئاگری بەگرو کلا پە ی دۆزەخی بی ئاماندا کە هەموو چۆرە ئازارو ئە شکەنجە یەکی هاددی و مەعنەوی لیپە وەك خوا فەرموویەتی: ﴿إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابٍ مُّهِمٍّ خَالِدُونَ ۖ لَا يُفْتَرُّ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ﴾ (الزخرف: 74-75)، واتە: بەراستی تاوانباران لە سزای دۆزەخدا دەمییننەو، لەسەریان سووک نا بی و تییدا بی هیواو تە مابراو دە بن.

ئىنجا دواى نىشته جىبىونى مو سلیمان وخوانا سانی را سته قینه له بههشتى بهرین داو، بى پروایانى به درهفتار له دۆزهخى بهتین دا، پرواداران دهست دهکن به ستایشکردنى خودا وسه لام له یه کدى کردنى پهیتا پهیتا، وهك خوا فەرموویه تی: ﴿وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رَسُولُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ وَتُودُوا أَنْ تُلْكَمُ الْجَنَّةَ أَوْ رُلُّمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ (الأعراف-43)، واتە: وه -بههشتى بهکان- گوتیان: ستایش بۆ ئەو خوایهی که رینمایى کردووین بۆ گرتنى رىیهك که بمان گهیهنئى بهم [] بههشت-ه، وه ئەگەر خوا پىروونى نه کردباین نه مان دهتوانى رىى راست بگرین، بهراستى پیغمبهراى پهرودرگارمان ههقیان هینابوو، وهبانگ کران که ئەم بهه شتهتان بههوى کرده وه کانتا نه وه دهستان کهوته.

وه فەرموویه تی: ﴿وَلَحِجَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (یونس- 10)، واتە: دووعایان لهویدا بریتیه له (ئەى خودایه پاکیی بۆ تۆ) وه سلاوکردنیان بریتیه له (سهلام کردن)، وه دواين دووعایان نهویه که ستایش بۆ خوی پهرودرگارى جیهانهکان.

بى پروایانى نهگهت وبى خیریش ده ست ده کهن به چهقه چهقو دم بهدمه وههراکامیکیان نهوى دیکه تاوانبار دهکاتو، دهیهوى پاکانه پۆ خۆى بکات و خۆى لهلۆمه وههراکۆنهى خوا رزگار بکات، وه نهوانهى که له دنیا رابهرو سههرکردهى بى پروایى و خراپهکارى بوون لهو رۆژهدا بهرى بوونى خۆیان له شوینکهوتوانیان دردهبۆن ویه خهیان له بهر دادهبۆن، وهك خوی کاربه جى فەرموویه تی: ﴿وَإِذْ يَتَحَاوُونَ فِي السَّمَاءِ يَقُولُ الْمُطَّعِقَاءُ

لِّلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنتُمْ مُّعْتَدُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِّنَ النَّارِ، قَالَ
الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ﴾ (غافر: 47-48)،
واته: وه کاتیک که له نیو ناگریدا دم به دم ده کهن، بی دهسه لاته کان به خو
به زلزانه کان ده لین: نیمه شوین که وتووی نیو بووین، نایا نیو تو زیك له
سزای ناگرمان لی ناگری نه وه؟ خو به زلزانه کان ده لین: نیمه هه موومان له
دوزه خ داین، خوا حوکی له نیوان بهنده کاند ا کردوه.

وه فهرموویه تی: ﴿إِذْ بَرَأَ الَّذِينَ الْبُغَا مِنَ الَّذِينَ الْبُغَا وَرَأَوْا الْعَذَابَ
وَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ﴾ (البقرة-166)، واته: کاتیک که سه رکرده و
پیشه واکان یه خه یان له بهر شوین که وتووه کان یان دادری، وه نازاری
دوزه خیان دی و دهستیان له هه موو پچکان بران. وه فهرموویه تی: ﴿وَقَالَ
الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرَأَا الْذِّنِ أَضَلَّكُم مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ لَجَعَلْنَاهُمْ نَحْتًا أَفْدَامًا
لِّكُوفَا مِنَ الْأَسْفَلِينَ﴾ (فصلت-29)، واته: وه نه وانه ی که کافرن گوتیان:
پهروه ردگارمان! نه وانه مان پیشان بده له جندو نین سان که گومرا یان
کردین تا کو بیان خه نه ژیر پیمانه وه بو نه وه ی زه بوون بن.

ته نانه شه یتانیش که گه و ره ترین پی شه و او سه رکرده ی بی پروا و
تاوانبار و یاخی بو وانه، له وی دا لومه و سه رکونه ی شوین که وتووانی ده کات و
پی یان ده لی سووچی خوتانه و اتان به سه ره اته و دادگری خوا راده گه یه نی!
وه ک خوی پهروه ردگار فهرموویه تی: ﴿وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ
اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِّنْ سُلْطَانٍ
إِلَّا أَن دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُمُونِي وَلُومُوا أَنفُسَكُمْ مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ
وَمَا أَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِن قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَأَنَّهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (ابراهیم-22)، واته: وه دوی نه وه ی هه موو شتیك برایه وه -

به ههشتی یان له به ههشتیداو دۆزه خى یان له دۆزه ی دا چینگیر بوون- شهیتان گوتی: خوا به لئینی راستی پی دابوون و منیش گفتم پی دا بوون، به لّام گفتم نه برده سهر، وه من هیچ دهسه لّاتم به سهر تاندا نه بوو، نه وه نده نه بی که بانگم کردن ئیوهش به دهنگمه وه هاتن، کهوا ته گله یی له من مه کهن و لۆمه ی خۆتان بکهن، نه من ده فریای ئیوه دیم، نه ئیوه ده فریام دین، من نارازیم به وه ی که له مه وه بر منتان کردبوو به هاوبهش بو خوا، به راستی سته مکاران نه شکمه نه ی به نازاریان ههیه.

دیاره ده گونجی ئهم پرستیه ی دواپی (إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ) هه رقه ی شهیتان بیته و له پرۆده دا به راشکاوپی دانی به وه دا بنی، که هه رچی غهیری خوا بپه رستی و له فه رمانی خوا ده ربچی سته مکارو خراپه کاره، وه ریشی تی ده چی که فه رموده ی خوا بیته و بپه وی له کوتاییدا مۆری سته م (ظلم) به پیپی شهیتانه وه بنی، دیاره وشه ی (ظلم) یش هه رچه نده به عورف زیاتر ده ست درپژی بو سهر غهیر ده گه یه نی، به لّام له زارای قورئاندا هه موو جوړه تاوان و خراپه یه که ده گریته وه چ په یوه ندی به خوا وه بیته وه که هاوبهش په رستی: ﴿وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ (لقمان-13)، وه چ په یوه ندی به خه لّ که وه هه بی: ﴿إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (الشوری-42)، وه چ به زاتی ئینسان خویه وه: ﴿إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ (التوبة-36).

وشەي (ظلم) یش له ئەسلى زمانى عارەبیدا بریتیه له دانانى شتیک له
غەیری شوینی خۇیدا (وضع الشيء في غير موضعه).

خالى دووم :

ئە نجام و بەرھەمی بېروا بوون بە پۇژى دوايى

ئەم خالى دوومە له حەوت كورته باس پىك ھااتو كە ئە ھە ناو و
نیشانە كانیانە :

- 1- خۆ ساز كردن بۆ بەر دادگای خوا □ عزوجلّ -.
- 2- جلەو توند كردنى ئەسپى نەفس.
- 3- دنیا بە كەم گرتن (الزهد)، له پۈوه ماددى يەكە يەو.
- 4- گرنگى دان بە ژيانى دنیا، له پۈوه مەعنەوى يەكە يەو.
- 5- خۆ پاراستن له ئازاردانى خەلك.
- 6- جەرگدارىي و فیداكارى له رىي خوادا.
- 7- كات بە فېرۆ نەدانى بە بەلاش.

خۆینەرى بەرپىز!

گوتراو ە مرۆڤ چۆن بىر دەكاتهو ە ئاواش دەژى، بەللى له راستیدا ئەو ە
كە جۆرو چۆنیەتى ەلەس و كەوت و ژيان و گۆزەرانى مرۆڤ دیارى دە كات،
ئەو تېپروانىن و بیروباو ەره یە كە له دل و دەروون پىدا پند جى داکوتاو و

دامه زراوه، جا بیگومان (بروا به دواړوژ بوون) یش یه کیکه له پینج بنچینه گرنګ و مه زن و بهرته یه کانی نیمان و عه قیده یی سلامی و دیاره یه نه دازه یی گرنګی و مه زنی شی کاریه گه ریی هه یه له هه لا سوراندن و ناراسته کړدنی کاروبار و په فتار و ټاکاره کانیدا.

جا نیمه به ته ما نین که له م چند لاپه ریه دا هه موو نه نجام و بهر هه مه گرنګ و مه زنه کانی بروا به دواړوژ بوون بخهینه روو، به لکو وه که پکینک له باغیک هه ندیکیان لی به نمونه ده خهینه بهرچاوان:

1- خو ساز کړدن بو بهر دادګای خوا (عروجل) :

یه که مین نه نجام و بهر هه می بروا بوون به هاتنی (دواړوژ) بریتیه له خو ناماده کړدن پو لپیر سپنه وه ی بهر داد گای خوا، چونکه ته نا نه ت (قوتابی) یه کی مندا لا که ده زانی سهری مانګ یان سهری سال نیزیک بو ته وه و کاتی تاقیکړدنه وه ی هاتوه، خو ی گورج ده کا ته وه و شه و غونی ده کی شی و به یان یان زو له خه وی هه لده ستی، بو ته وه ی بتوانی و ه لامی ته و پرسیارانه بداته وه که له ده می تاقیکړدنه وه ی دا ناراسته ی ده کړین.

خوای بی هاوتاش له و سفی کو هه لیک له به نده را سته قینه کانیدا
 فرمویه تی: ﴿وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا﴾ ﴿إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا﴾ ﴿إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا﴾ (الانسان: 8-10)، واته: خواردنیک که خو شیان ده وی (له بهر برسپه تی و پیویستی پی بوونیان) ده یده ن به هه ژارو هه تیوو دیل، (ده لین): نیمه بهس له بهر په زامه ندیی خودا خواردن ټان ده ده ی خی،

هیچ جۆره پادا شت و سوپا سیڤکمان لیڤتان ناوی، ئیڤه له لایه ن
پهروهردگارمانهوه له پوڤتیکی زۆر پرووگرژو تال دهرسین!

وهك دهبینین ئەو کۆمهله خواناسه له سۆنگه‌ی ئەوهوه که ترسی دوا
پوڤتیان ههیه که پوڤتیکی یه کجار سهخت و دژواره، تیرکردنی ئاره‌زووی
خۆیان (له‌گه‌ڵ برسیه‌تیشدا) وه‌لا ده‌نێو پاروو له زاری خۆیان ده‌گره‌وهوه
له‌پێی خوادا ده‌بیه‌خشن!

به‌ئێ له راستیدا گه‌وره‌ترین ته‌نجام و په‌رهمی پروا به‌ خوا بوون و پروا
بوون به‌ پوڤتی دوا‌یی و لیپرسینه‌وه بریتیه‌ له‌ خو گورج کردن و خو
ئاماده‌کردن بۆ دیداری ئەو پوڤته، پیغه‌مبه‌ری به‌رێزمان -عليه‌ الصلاة
والسلام- له‌وباره‌وه ته‌فسیری ﴿لَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَفْرَحْ صِدْرُهُ
لِلْإِسْلَامِ...﴾ (الانعام- 125)، دا فه‌رموویه‌تی: (إِنَّ النُّورَ إِذَا دَخَلَ فِي الْقَلْبِ
انْشَرَحَ لَهُ الصَّدْرُ وَانْفَسَحَ) واته: بێگومان پرووناکی (پروا) که چۆ نێو دله‌وه،
سینه‌ خۆی بۆ لێک ده‌کێشێته‌وه فراوان ده‌بێ. (قيل وهل لذلك علامة يا
رسول الله؟!): گوترا: جا ئایا ئەو سینه‌ فراوان بوون و دل پرووناک بوونه‌وه یه
هیچ نیشانه‌ی هه‌ن نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا؟! (قال نعم: التجافي عن دار الغرور،
والأنابة إلى دار الخلود، والاستعداد للموت قبل نزوله) آخر جه‌ الحاکم،
فه‌رمووی به‌ئێ، خو کێشانه‌وه له‌ مه‌نزلگای فریو خواردن، وه‌ گه‌را نه‌وه
به‌ره‌و مه‌نزلگای هه‌میشه‌یی، وه‌ خو ئاماده‌کردن بۆ مردن به‌ر له‌ هاتنی.

ئىنجا با بېچىنە خىزمەت يەككى دىكە لە فەرمۇدە كانى يېغە مېھرو بە
ئەدەب ۋە شەرمە ۋە گۆيى دلى بۆ بگىرىن داخۆ سەبارەت بە مەسەلەى خۆ
ساز كىردن بۆ رۆژى دوايى چۆنمان ئامۆزگارى دەكات!

يېغە مېھر ﷺ لە فەرمۇدە يە كىدا فەرمۇيەتى: (لا تزول قدما عبد حتى
يسأل عن أربع: عن عمره فيما أفناه، وعن علمه ما فعل فيه، وعن ماله من
أين اكتسبه وفيما أنفقه، وعن جسمه فيما أبلاه) رواه الترمذي، واته: دوپيى
ھىچ بەندە يەك لە (بەر دادگای خوا) لاناچن ھەتا لە چوار (شت) ان پىرسىارى
لى نە كرى: لە تەمەنى، داخۆ لە چىدا بەرىى كىردە، ۋە لە زانىارىيى داخۆ
چىي پى كىردە، ۋە لە سامانى داخۆ لە كرىى ۋە دەست ھىناۋە ۋە لە چىدا
خەرجى كىردە، ۋە لە جەستەى داخۆ لە چىدا تولاندۇيە تەۋە!

كەۋاتە: خۆ ئامادە كىردن بۆ رۆژى دوايى بەۋە دەبى كە مەۋقى مۇسلىمان:
1- ئاگای لە چركەۋ دەقىقە ۋە سەعاتە كانى تەمەنى بى بەخۇرايى لە دەستى
نەچن، چۈنكە تەمەن دەستمايەى دەستى مەۋقە!

2- ئاگای لە زانىارى ۋە شارەزايى يەى بىت كە خوا پىي بەخشيۋە، كە لە
رۆژى دوايىدا زيانى لە قازانچى پىر نەبى، لىي نەبى تە مەۋزوم و پىي
بەھانانى بىرى، لەسەرى بىتە شايدە!

3- ۋە ئاگای لە مال ۋە سامانەى بى كە ۋە دەستى دىنى، زۆر چاك بزائى
ھەر درەمىك دوو پىرسىارى لە سەر دە كرىن يە كىان لە چۆنىيەتى
پەيدا كىردى، ئەۋى دىكە لە چۆنىيەتى سەرف كرانى!

4- ۋە ئاگای لە ئەندامە كانى بى ۋە زۆرباش بزائى سپاردە (أمانة)ى خوان ۋە
پىي سپاردوون داخۆ لەچى دا بەكارىان دىنى ۋە چىان پىدەكات!

ئىستىش دەچىنە سەر دوۋەمىن ئەنجام بەرھەمى بېرۇ بە دۈرۈڭ بون:

2- جەلۋە تۈندۈرۈش ئەسلىي نەفس:

يەككى دىكە لە ئەنجام بەرھەمەكانى بېرۇ بون بە پۇڭى دۈيى، ئەۋە يە كە مۇڭ لە سۈنگەي ئەۋەۋە كە چاۋەپىي لىپىرسىنەۋە (حساب) دە كات، بېدار دەپىتەۋە خۇي گورج دەكات بەخۇدا دىتەۋە، ئەۋەك لە دۈيەپىدا پۈرۈش شەرمەزار بى، چاۋى لە ئەقار خۇدا ھەلئە يەن، خۇي زانا لەۋبارەۋە فەرمۇيەتى: ﴿...وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَذُكِّرَ النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ ۖ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ﴾ (النارعات: 40-41)، واتە:ۋە بەلام كەسەك لە راۋەستىنى پىش (دادگاي) پەرۋەردگارى بىرسى ۋە نەفسى لە ئارەزوۋەكان بىگىرىتەۋە، ئەۋە بىگومان بەھەشت مەنزىلگايەتى.

ۋەك دەپىنەن، خۇي مەزن (ترسانى لە پۇڭى لىپىرسىنەۋە) ۋە (نەفس گىرپانەۋە لە ئارەزوۋان)ى تىك بەستۈۋە، جەلۋە گرتەنى نەفسى كىرۈتە ئەنجام بەرھەمى ترسان لە دۈرۈڭ.

بەللى! بەراستى ھەست كىرۈش نەفسى بەۋەي كە پۇڭىك دى ھەقۇ ھىسابى لە گەل بىرۈن بە چۈنە بىن گەل ھەمۇ شىتەك كۈتايى پى نايەت ۋە

1- كىتەپى (پىنگاي صالح بون بەرۋە خۇچون) ئەرخان كراۋە بۇ تۈرۈپى ھەم سەلەي خۇچا كىرۈش ۋە پاك كىرۈش نەفسى صالح بون بەرۋە خۇچون، بېرۈنە چاۋى چۈرەمى لە نوۋسىنگەي تەفسىر.

(رَفْزَان رَفْزِيَان لَه دوان)، چا کترین هوَیَه بَو سهر شکاننده و هی و پرینگاننده و هی لهو شتانه ی تاره زوویان ده کات و لی ی قه دهغه کراون، ههر بو یه ش پیغهمبه ر ﷺ فهرموویه تی: (الدنيا سجن المؤمن وجنة الکافر) (رواه مسلم والترمذي ومالك)، واته: دنیا زیندانی پرواداره به هه شتی کافره.

چونکه بابای پروادار وه که سیّک که له نِیَو چوار دیواری حه پسخانه یه کدا حه پس ده کړی، ههر لای رووی تی ده کات، ههر په رژی نو دیوارو سنووری قه دهغه کراوه کانه و، تا نه ندازه یه کی زور نازادی لی ده گیریته وه و سنووردار ده کړی، به لām بابای بی پروا وه که ولاخی کی به ره ه لدا و بی خاوه ن بَو ههر جی یه که بیه و ی و تاره زووی بکات و نه فسی بخوازی ده چی، بی نه وه ی هیچ کۆسپ و له مپه روتانه و چه په رو په رژی نی بی نه به ری!!

که واته له و پرووه وه که بابای گیراو (مسجون) نازاد نیه و ناتوانی به ویستی خوی رهفتار بکات و ههر چی پی خوش بوو بید کات و ههر چی تاره زووی کرد بیخوات، کراوه به و یچوینرا و (مشبه) ی مرۆقی مو سلّمانی به ستراو به بهرنامه ی خواوه و پابه ند به ری و شوینی پیغهمبه ری پیشه واره، -عليه الصلاة والسلام- وه له و پرووه وه که بابای به هه شتی له هه موو لایه نی که وه نازاده و هیچ شتی کی لی قه دهغه نیه و، ههر چی که یفی لی چی ده ی کات و، چی تاره زووی بکات ده بخوات، کراوه ته و یچوینرا و ی بابای کافری بی به ندوبار و به ره ه لدا و هه ست به بهر پر سیاری نه که ر!!

3- دنيا به که مگرتن (الزهد) له پووه ماددي يه که يه وه

—:

يه کی دیکه له نه نجام و بهر هه مه گرنگه کانی بړوا به دواړوژ بوون بریتیه له: ژيانی دنيا نه کړنه نامانچ و مه به ست و به که م گرتنی، چونکه دنيا بهس پردی به سهر دا پرت بوون، سیبهری له ژیردا حسانه وه و پ شوودان و، کیلگهی تۆ تیدا و ه شانند و، ژووری تیدا تاقیرانه و هیو هی چي دی، وه ژيانی دنيا له چاو ژيانی دواړوژ شتیکی گچکه و نابووته، خوای بی و نه له و باره وه فهرموویه تی: ﴿... وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِی الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ (العنکبوت-62)، واته: ... وه مه نزلگای دواړوژ ژيانی راسته قینه تی تیدایه نه گهر بزائن، هه روه ها فهرموویه تی: ﴿... فَمَا مَقَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ﴾ (العنکبوت-38)، واته: جا رابواردنی ژيانی دنيا له چاو دواړوژ بهس شتیکی که مه.

پیغه مبه ریش -عليه الصلاة والسلام- له و باره وه فهرمووده ی زورن، پو وینه (الدنيا لاتعدل عند الله جناح بعوضة) (رواه الديلمی)، واته: دنيا له لای خوا باله می شوله یه که ناهی نن. وه فهرموویه تی: (ما الدنيا في الآخرة إلا مثلما يجعل أحدكم أصبعه في اليم فلينظر بم يرجع) (رواه مسلم)، واته: دنيا

که دهره تیکه خوی تیدا رازی ده کری، ده ستمایه که بهه شتی پی و ده دست دی، دژی یه کدی نین، وهك تۆزیکي دیکه باسی ده کهین.

4- گرنگیدان به ژيانی دنیا له پوه مهعنهویی یه که یه وه:-

وهك له خالی پیشودا گوتمان ژيانی دنیا نه کردنه نامانچ و مه به ست و به که مگرتنی له و پوه وه که جی تیدا تاقیکردنه وه به نهك مانه وه، وه له و پوه وه که له چاو ژيانی به ههشت چاو تروکانی که و هی پی دی، له گهلا گرنگی دان به ژيانی دنیا له پرویکی دیکه وه به ئیعتباریکی دیکه تیک ناگیرین، وهك ئه وهی بلین: ئه همد پزیشکه و، مه حمود دارتاشه، ئه همد له مه حمود شاره زاتره له پزیشکیدا، وه مه حمودیش له ئه همد شاره زاتره له دارتاشیدا.

وهك ده بینین: (شاره زایی) و (نهشاره زایی) له هه ر کام له ئه همد و مه حمود دا کۆبوننه وه، به لام له دوو پرووی جیا و به دوو ئیعتباری جیا، یان وهك ئه م وینه یه: ده لئین ئیسلام فه رمانان پی ده کات که له ئا قار خرا په دا چاکه بکهین، وهك قورئان فه رموویه تی: ﴿اذْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ (فصلت - 34)،

وه ئيسلام فهرماغان پيښه كات كه له ناقار مستيدا دريشه ي رابگړين، وهك قورئان فهرموويه تي: ﴿فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ﴾ (البقرة - 194)، دياره هم دووقسانه به رواله ت دژي يه كدين، به لام كه زانيمان فهرماني يه كه م بؤ شيوه ي ر هفتاري م سولمانانه له هوارى هه لسو كه وتداو، دووم بؤ شيوه ي ر هفتاريانه له هوارى رووبه رووبونه وه له گه ل دوژمناندا، ده زانين كه هيچ جوړه دژايه تيبه ك له گوړي دا نيه.

به لي! جا يه كي ديكه له نه نجامو به ره ه مه مه زنه كاني پروا هون به دواړوژ، بريته له وه ي باباي موسلمان گرنگي و بايه خيكي زور به ژياني دنياي و چركه و ده قيقه و سه عاته كاني ده دات، چونكه وهك پيشترش گوتان نه وه ونده ته مه نه دياريكراوه ي كه بؤ هه ر ئينسانيك دياريكراوه، سه رمايه و ده ستمايه يه تي و نه گه ر بازرگاني يه كي چاكي پتوه ب كات، ده تواني به و ته مه نه ي (جا كه م بي يان زور بي) به هه شتي به رين و رازي ك ردي خوا دا بين بكات، وه نه گه ر گوښي بي نه دات و كه مته رخه مي تي دا بكات، دوو چاري مال كاولي و چاره ر ه شي ده بيت، خوي بي په له له هواره وه فهرموويه تي: ﴿وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَن تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ﴾ (فاطر - 37)، وا ته: وه نه وان (كافره كان) له وي دا هوار ده كه ن: په روه ر دگارمان ده ر هان بي نه، كرده وه ي چاك ده كه ين نه ك نه وه ي كه ده مان ك ر (خوا پييان ده فهرموي): ته دي به نه ن دازيه كي وا نه م ژيا ن دن كه هه ركه سيك وي سستباي په ند وه ر بگري په ندي تي دا وه ر ده گرت؟! وه نه گادار كه ره وه شتان بؤ نه هات؟! ده بيچيژن! سته مكاران هيچ ياريد ده ريكيان نيه.

بهائی مرقوقی مسوولمان ژيانی دنيا لهو پرووه وه که تېیدا تاقی ده کړیته وهو ده توانی به هه شتی پی وه ده ست بیښی، زور به گړنگ ته ماشای ده کات، به لام نه وهی له لای مسوولمان شتیکی هه لهو ناپه سنده نه وهیه که ژيانی دنيا بکړیته لووکه ی هره به رزی ثاوت و ئامانجو، به سمر دواړوژدا هه لېژیرری، هه لېته ته نه وهش خه سله تی کافران، وهک خوا فهرموو یه تی: ﴿وَوَيْلٌ لِّلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ﴾ الَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الآخِرَةِ.... ﴿ (ابراهيم: 2-3)، واته: وه هاوار بو کافران له ئازاریکی توند، نه وانه ی ژيانی دنيا به سمر دواړوژدا هه لده بژیرن.

(1) بروانه (كشف الخفا ومزيل الالباس...) ب2، ل478.

5- خۇپاراستن له ئازاردانى خەلكى :-

بەرھەمىيىكى دىكەى بېروابوون بە دواروژژ ئەوېيە كە مرؤقى م سولمان چاودىرى (مراقبە) يەكى وردو چر داويته سەر دلؤ ز هان و چاوو گوى و دەست و لاقى و، ئاگاداريان دەكات كە (خەيالتيك، وشەيەك، سىلە چاويك، گوى هەلخستنيك، دەست وەشانديك، هەنگاويك) يان (٢٠)، لىنە پشكويته وە كە تازارو زىانى مسولمانىكى تىدابی، چونكە دەزانى له دادگای پر له دادى خوادا هەموو شتيك چ كچكە بى چ گەورە لىپرسينە وەى له سەرەو، لەم ژيانەدا هەموو وردو درشتى مرؤف له چاكەو خراپە تۆمار دە كرى و، پؤ رۆژى خوى هەلدە گيرى، وەك خودا فەرموويەتى: ﴿رَوُضَ الْكِتَابُ فَاَعْرِى

1) له كتيبي (ريگای صالح بون و بېرەو خواچرون) دا چۆنيەتى خۇپاراستن له خراپە و تاوان و پؤخوا بەكارهيتناني ئەندامە پەنھان و پوالەتتيەكانى نينسان روونكراوەتمو، بە تايبەتى له قوناعى چوارەم (پارتيكرابى و وردبونەو) دا، بېروانە چاپى چوارەمى له نووسينگەى تەفسير.

الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَالِ هَذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظُنُّهُمْ رَئُوفًا أَحَدًا... ﴿الانبیاء-49﴾، واتہ: وہ لیستہی (ی سہرژمیڑی تاوانان) رُوغرا، جا تاوانباران دہینی لہوہی تییدایہ ترسیان رینیشتوہ: ئہی ہاوار پو ئیمہ! ئہو لیستہیہ چیہ (تاوانی) گچکہو گہورہی نہ ہواردوہو، تیہ کپرای سہرژمیڑ کردوہ، وہ ئہوہی کردبو یان بہ تا ہادہی دیتہ بیان، وہ پەرہردگارت ستہم لہ کەس ناکات.

دیشان خوی دادگەر فەرموویہتی: ﴿وَنُضِعُّ آلِ حِوَارِ بْنِ الْقَاسِمِ فِي يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُغْنِي عَنْهُمْ قِسْمُ شَيْئٍ وَلَا كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ﴾ ﴿الانبیاء-47﴾، واتہ: وہ تہرازوہ (راست و) داد گہرہکان لہ رُوژی قیامہ تیڈا رُوذہنی، وہ ئیمہ بہسین پو لیپرسینہوہ. ہلہ بہ تہ ئہو تاوان و خراپانہش کہ پەییوہندیان بہ خەلکەوہ ہمیہ کہ لہ زاراوہی شہرعدا پییان دہگوتری: (حق الناس) ئہوہ لہ لای بہشیٹ لہ زانیان تہنا نہت بہ تہوبیہ کی ساغ (توبۃ نصوح) یش لاناچن و ہتا رُوژی لیپرسینہوہ ہەر دہمینن، مہگەر ئہو کەسہی کہ خراپہ کەی دہبارہ کراوہ با پای تاوان چار ببہ خشی و گہردنی ئازاد بکات.

ئینجا سہرباری سزای دواروژ، ئازاردانی خەلکی دہیی تہ ہوی ہلہوہ شاندنہوہو لہ نیوبردنی کردوہ چاکہ کانیش، پو ئہم مہبہستہش ئایہ تیٹک و فەرموودہیہک دہہینیہوہ:

* خوی بہ بہزہی و چاکہ کار فەرموویہتی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى...﴾ ﴿البقرة-264﴾، واتہ: ئہی ئہوا نہی

برواتان هیئناوه خیره کاتتان به منته کردن و ئازاردان (ی دلی بابای نه دار) به تال مه که نه وه.

* پیغه مبه ریش - علیه الصلاة والسلام - فهرموویه تی: ((أتدرون هَنّ المفلس؟ قالوا المفلس فينا من لادرهم له ولا متاع، فقال إنَّ المفلسَ هَنّ أمتي مَنْ يأتي يوم القيامة بِصلاة وصيام و زكاة، و يأتي وقد شتم هذا، وقذف هذا، وأكل مال هذا، وسفك دم هذا وضرب هذا، فَيُعْطَى هذا هَنّ حَسَناته وهذا من حَسَناته ...)) (رواه مسلم) ⁽¹⁾، واته: ده زانن مایه پوچ ⁽²⁾ کئییه؟ گوتیان: مایه پوچ له نیو ئیمه دا که سیکه نه پاره ی هه یه نه هال، فهرمووی: مایه پوچ له ئۆمه تی من که سیکه پۆژی قیامه تی نویتو پۆژوو زه کات دینی (بۆ بهر دادگا) به وانه وه دی به لام له ولا شه وه جذیوی بهم داوه، بوختانی بۆ ئهم هه لبه ستوه، مائی ئهمی خواردوه، خوینی ئه وی پشتوه، له می داوه، جا له چاکه کانی ده درئ بهم و بهو، ئه جا که چاکه کانی بران پیش ئه وه قه رزه کانی بداته وه، له تاوانه کانی وان (خاوه ن قه رزه کان) هه لده گیرئ و به سه ر وی داده درئ، دوایی فرئ ده دریته نیو ئاگر (ی دۆزه خ) وه.

(1) پروانه (ریاض الصالحین) ی ئیمام نووی، ل 104.

(2) مایه پوچ: قه لۆش، هه یج پێ نه ماو.

6- جھرگداری و فیداکاری لہ پڑی خوادا:

نہجام و بھرہ میکی دیکھی گرنگو مہزنی پرواہوون بہ رۆژی دوا یی،
 نہوہیہ کہ بابای مسولمان لہ سۆنگھی نہوہوہ کہ دہزانی تہم ژیانہ بہس
 پردی بہسہردا رہت بوون و^[۱]، نیسیی لہبندا حہسانہوہیہو، مہزلگی تیدا
 مانہوہو نیشٹہ جیبوون، بہس بہہشتی رازاوہو نہپراوہو پان و بھریہ، دل
 بہم ژیانہ دنیایی نہابہستی و، وک شتیکی کاتیی تہماشای دہکات، جا

1) لہ عیساوہ -سہلامی خوی لہی ہئ- گپڑاوتہوہ کہ فہرمویہتی: (الدنيا قنطرة فاعبروا ہا ولا تعمروھا) بیغہ مہرمان -علیہ الصلاة والسلام- فہرمویہتی: (... ہا أنا فی الدنیا الا کراب استظل تحت شجرة ثم راح وترکھا) رواہ الترمذی، واتہ: من لہ دنیا دا راست وک سواریک وام کہ لہ بن سیبہری درہختیکدا دہسروئی، پاشان دہروا و بھجی دلی.

بِیْگومان که سِپِکِش ئاوا له ژيانی دنیاوه پامینئ، ترسو و خَوْ حه شاردان و راکردن له مردن پهی به فەرهبهنگی میشکی نابهن!

چونکه له راستیدا هۆی بنه پهرتی و سه رهکی ترسو و پاچله کین و دل له رزین (له مردن ترسانه) و نه میش نه نجام و به رهه می مسوگه و چاوه روان کراوی دنیا خوشویستن و دل به دنیا و به نهبونه، وهك رابه رمان - علیه الصلاة والسلام - له فەرموودهیه کیدا ده فەرموئ: ((کیف أنت يا ثوبان إذا تداعت علیکم الأمم، کتداعیکم علی قصعة الطعام تصیبون منه؟ قال أ من قلة؟ قال لا، أنتم يومئذ کثیر، ولكن یلقی فی قلوبکم الوهن، قالوا وما الوهنُ یا رسول الله؟ قال حُبُّکُم الدُّنیا وکراهیتکم القتال) (اخرجه البيهقي)، واته: ده ئی چی ئەمی (ثوبان) که گه لان - ی کافر - داتان هاتنی و دهره یان دان، وهك چۆن ئیوه دهوری قاپه خواردنیك ددهن و دایدیئ؟ گوتی: ئایا له بهر که مییان - مان و امان لی به سه ردی - ؟ فەرمووی نه خیر، ئیوه له وده میدا زۆر دهن، به لام بی هیژیتان داویشتریته نیو دلی، گوتیان ئەمی پیغه مبهری خوا (بی هیژی) چیه؟ فەرمووی نه ویه که دنیا تان خوش دهوری و جهنگتان - له پیتاو خوادا - پی ناخوشه.

جا نه وهی راستی بی بابایهك بلئ بروام وایه که ژیان بهس ئەم تا قه دهره تی ژيانی دنیا به نیهو، ژيانی راسته قینه و تیرو تهواو له دوا رۆژدایه، نه گهر راست بکات پروای وایی، نابئ به هیچ جوړیك له مردنی بسله میته وه، چونکه نهو له ری مردنه وه به رهو نهو مه نزلگایه ده چی که ژيانی راسته قینه ی لی به.

بەللام دوو كەس جىي خۇيەتى لە مردنى بترسن، يەكەم: بابا يەك كە
پىيى وايە ژيان بەس ئەم پىنچو دوو رۆژەي دىنياهو، بە چۈنە بن گل
ھەموو شىتەك دەپرىتەو دەپىتە بەردى بن گۆمى، عارەب گوتەنى (أرحام
تدفع وقبور تبلع)!

دووم: كەسىك كە تىلەكەي گوناحو تاوان مىلى گران كردهو، دلىيا يە
كە بە پرووى رەشو سەرى بەھەشەو دەپىتە بەردادگای خوا!
كەوا تە: ئەم ئەنجام و بەر ھەمى شە شەمە - ھەروەھا زۆر لە
بەرھەمەكانى دىكەش - تايەتە بە كەسىكەو كە وپراي پروا ھەبوونى بە
رۆژى دوايى، خوشى بۆ ئامادە كەردى، راستىر بلىم: كە وپراي دە عواي
پروا بە دواپۆژ بوون، شاھەدى خۆ بۆ ئامادە كەردىشى پى بى!

7- كات بەفەرۋەندەنى بە بەلاش:

يەكى دىكە لەو مىو ھەمانەي كە لە درەختى (پروا بە دواپۆژ بوون)
دەچىرىن برىتتە لەو كە باباي پروادار دايمودەرەم لەبىرى خۆ ئامادە كەردى
كۆكەردەنەي رەفتارو كەردارى چاكەدا دەبى، گومانى شى تىپدا نىيە كە
بابايەكى وا ھەموو چركەو دەققەكانى تەمەنى بە كەردەو ھەموو جۆلچاك و
پەسەندو خوايى يانە پرەكەتەو، بۆشايى و كەلپىن كۈنى تىپدا نامىنن كە
بە قسەي پوچو گالتەو جەفەنگو رەفتارى نارىك پىيان بىكەتەو.

خوای قسه له جی و میهره بانیش فهرموویه تی: (قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿۱﴾
الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ﴿۲﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴿۳﴾
(المؤمنون: 1-3)، واته: به راستی ئهو بروادارانه سهر فرازن که له نویژه که یاندا
گهردن که چ (و دل بیدار) نو، ئهوانه ی که له پووچی خۆ لاده دهن.
وهک ده بینین خوای زانا دووه مین خهسلهت که ده بیته هوی به خته وهری و
به مراد گه یشتنی ئینسانی بروادار، به خۆ پاراستن لهو شتانه داده ئی که
پووچ و بی که لکن.

(لغو)ش وهک (راغب الاصفهانی) ده ئی: (اللغو من الكلام ما لا يعقد
به وهو الذي يورد لاعن رَوِيَّةٍ وفكر في جري مَ جَرَى اللِّغَا و هو صوت
العصافير ونحوها من الطيور) ﴿۱﴾، واته: لهغو له قساندا بهو جوړه ده لاین
که گوئی پپی نادری، ئهویش ئهوه یه که له ئه نجامی وردبو ئهوه و
بیرکردنه وده ناگوتری و ههر پیدا دهری، ئهوهش ده چیته ریزی (لغا) وه که
به دهنکی چوئله که پاساری و ئهو بالندانه ی وهک وین ده گوتری.
جا خوینه ری به ریز!

(لغو) جوړو چوئیه تی زوری ههن ته نیا شتی و دووشت نیه، وه ته نیا له
جوغزی قسه (کلام) یشدا کورت هه لا نه هاتوه، په لکو پواری کرده وه و
هه لئس و که وه کانی ش ده گریته وه، وهک ئه سلی ما نا زما نهوانی یه که ی و
نایه ته کانی قورئان و فهرمایشته کانی پیغه مبهری خواش ﷺ ده لا له تی
له سه ده که ن، بۆ وینه خوای بهرزو هه زن فهرموویه تی: ﴿وَالَّذِينَ لَا
يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا﴾ (الفرقان - 72)، واته: وه

(1) پروانه: (مفردات ألفاظ القرآن) ل 451.

ئەوانەى ئامادەى (کۆرى) درۆو گوناھ نابن وە کاتیک بەلای ((پوچ)) دا رەت بوون بە ریزەو تێدەپەرن.

لێرەدا وشەى (لغو) زیاتر رەفتار و کردار دەگرتەو هەتا قسەو باس. بێغەمبەرى خواش ﷺ فەرموویەتی: ((کل شی لیس مین ذکر الله فهو لغو أو سهو إلا أربع خصال: مشي الرجل بين الغرضين، وتأديبه فرسه، وملاعبته أهله، وتعليه له السباحة)) (رواه الطبري بأسانيد)، واتە: هەرشتیک پەيوەندى بە یادی خواوە نەبێ ئەو پوچە یان بێنا گایى یە، بێجگە لە چوار شتان:

1- هاتن و چوونی پیاو لە نیوان دوو نیشاناندا - کە پۆت پیرئەندازی دانراون-.

2- وە راهێنانى ئەسپەکەى پۆ سوار چاک بوون.

3- وە یاری و دەستبازی کردن لە گەڵ هاوسەرەکەى، یان یاری و گەمەکردن لە گەڵ هاوسەر و منداڵەکانى دا.

4- وە خەڵک فێرى مەلەوانى کردن.

جا لەبەر تیشکی ئەویدا کە رابرد دەتوانن لە پێناسەى (لغو) دا بلیین: لەغوو بریتىە لە هەر قسەو باسو هەلسو کەوتو رەفتار یک کە هیچ سوودو کەڵکێکی دنیایی و دواڕۆژی نەبێ و بێجگە لە کات بە سەربردن و تەمەن کوشتن هیچی تێدا بەستە نەبێ.

کەواتە: هەرشتیک لە قسەو کردەو سوودو کەڵکێکی پۆ دین و ژین نەبێ، لە بوارەکانى رووحى و فیکری و جەستەیی، تاکیی و خێزانچی و کۆمەڵییدا، وە لە خودى خۆشیدا حەرام نەبێ ئەو بە (لغو) دانانرێ، یان چاکتر بلیین: بە (لغو) یکى خراپ و نەهى لێکراو دانانرێ.

هه ربوئه ش زۆرێك له زانایان بۆ نموونه (شافعی) یاری شه تره نجیان به شتیکی موباح دانوه، له حالیکدا که هاوڕێکانی یان به حه رام یان لانی کهم ناپه سه ند (مکروه) زانیوه، چونکه گو توه یه تی: شه تره نج به رنا هه و تاکتیکی جه نگو به ره نگاری تێدایه و جوړیکه له پراوه مه شق (تحرین) پیکردنی بیرو زهین.

ههروه ها وه رزش به هه موو جوړو شیوه کانی یه وه -مه گه ر شتیکی ناشه رع ی یان تێدای- له سۆنگه ی نه وه وه که ده بیته مایه ی به هیزبوونی ئینسان و دوورکه وتنه وه ی له نه خوشیی و لاوازی و سستی و خاوی، به شتیکی ره واو موباح و جاری واش هه یه سونه ت و بگه ره فه رزش داده نری به گویره ی نه و ئامانج و مه به سته ی که بۆی نه نجام ده دری.

چونکه خوی کاربه جی فه رمویه تی: ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ لِرَهْبِئِنَّ يَهْ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ....﴾ (الانفال-60)، واته: وه هه رچی له توانا تاندا هه یه هیزیان بۆ ئاماده ب کهن وه نه سپی سازو ئاماده تا کو دوژمنی خوا و دوژمنی خو تانی پی به ترسی ن.

پیغه مبه ری خواش ﷺ فه رمویه تی: ((المؤمن القوي خير وأحب إلى الله من المؤمن الضعيف)) (رواه مسلم)، واته: بر واداری به هیز چاک تره و له لای خوا خوشه ویست تره له بر واداری بی هیز.

گومانیشی تێدا نه که مه به ست له هیز لی ره دا هیزی جه سته یه یان هیزی عه قل و ئی زاده یه نه ک هیزی ئیمان.

ناشکرا شه گرنگترین هوکاری په یدا کردنی ه ییز بری ته یه له مه شق و وه رزش و را هی نان.

ئىمان وەقەندى ئىسلامىيەت ئورمانى سۈنەت ۋا ۵ بەرگى

مەبەستىشەم لەم بېرە پۈۈنكۈرەنەۋە ئەۋەبۈۋە كە ھىچكەس بە بېيانۋى
خۇپاراستن لە (لغو) شتى موباح پەسەند لە خۇى و خەلكى قەدە غە
نەكات.

خالى سىيەم:

بەلگەۋ ئىسپاتى ھاتتى پۇزى دۋايى

خویندەری سەنگین!

ئەم خاڵی سیپەمە لە دوو کورتە باس پێک هاتووە هەركامیکیان لە
بەرگەیه کی سەربەخۆدا.

یەكەم: سەلمانندی هاتنی پۆژی دوایی.

دووەم: بەلگە ی راستی هاتنی پۆژی دوایی.

شایانی باسیشە بەرگە ی یەكەمیان پێنج بەلگەو هی دووەمیان ھەوت
بەلگە ی گرتوونە خۆ وە لەنیوان ئەو پێنج و ھەوتەشدا لە یەك چوون و
ھەندێك جار وەك یەكبوونیش ھەیە، چونكە هەركامیکیان لە بارودۆخیکی
تایبەت و جیاوازا نووسراون، وەك پێشتریش ئاماژەیان پێداوە.

یەكەم: سەلمانندی هاتنی پۆژی دوایی و چەند بەلگە یەك:

بەلگە ی یەكەم: هاتنی پۆژی دوایی گەشت و بەلێنی خواپە:-

خوای مەرەبان فەرموویەتی: ﴿وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ
مَنْ يَمُوتُ بَلَىٰ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (النحل- 38)،
واتە: وە سویندیکی پتەویان بە خوا خوارد كە خوا ئەوانە ی دە ھەرن
زیندوویان ناکاتەو، با! بەلێنی داوەر راستە، بەلام زۆربە ی خەلکی نازانن.

به لئی مادام خوا گفتو به لئینی داوه که رۆژی دوا یی دئو وردوان زیندوو ده کرینه وه، حه تمه ن ده بی ئه و گفتو به لئینه را ست بی، چونکه نه گهر وانه بی، نه وه په نا به خوا هم به لئین شکاندن و هم درۆ، که دوو سیفه تی خراب و دزیون له خوا دا دینه دی، بیگومان خوی به رزو هه زنیش خاوه نی هه موو سیفه تیکی به رزو په سنده و له هه موو سیفه تیکی نزم دزیو به ری یه.

ديسان خوی په سهند ئاکار چه ندان جار له قورئانی به ریزدا ئامۆژ گاری کردوین که له درۆ کردن و به لئین و په یمان شکاندن دوور بین، وهك خوا ده فرموی: ﴿وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا﴾ (الاسراء - 34)، واته: وه به لئیتان به رنه سه ری، به لئین پرسینه وهی له سه ره.

به لگهی دووهم: خوا هیچ شتیکی له بهر عاسی نابی:-

خوی ده سه لاتدار فرموویه تی: ﴿إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ (الاحقاف - 40)، واته: بیگومان فرمانی ئیمه که شتیکیان ویست بهس نه وه یه که پئی بلئین به! یه کسه ر ده بی.

وهك له خالی یه که مدا باسمان کرد زیندوو کرانه وهی مرۆ فان و هاتنی رۆژی دوا یی شتیکی خوی به رزو مه زن گفتو به لئینی له سه ر داوه، خواش مه حاله گفتو به لئینی نه باته سه ر، به لام یه کیك بۆی هیه بیرسی، با شه نه وه سه لماندمان که خوا گه تی داوه گه تیشی ده باته سه ر، به لام کی ده لئ خوا توانای به جی هیئانی هه موو گفتو به لئینیکی هیه؟! جا له وه لامدا ده لئین:

ا- خوا زانیاری ته وای به هه موو شتیك هه یه و دیاره زانیو یه تی که ده توانی پوژی دوی بیته دی، بویه گفتی له سهر داوه نه گهر زانیبای پیی ناگری گفتی له سهر نه ده دا.

ب- بوونه وهر و نینسان دروستکراوی خوان و، وهك چوڼ له سهره تاوه توانای به سهر دروست کردنیاندا شکاوه، دوا جاریش دوی تیکچوون و مردن بیان توانای به سهر چاک کردنه وهر و زیاننده و بیان دا ده شک.

که سیکیش گومانی وابی خوی بی وینه ناتوانی مروژ پاش مردنی زیندوو بکاته وهر، بوونه وهر دوی تیکچوونی چاک بکا ته وهر، گو هانیکی به کجار به دو ناماقوولی به خوی به دیهیندر برده که ته نانه ت له بابایه کی گوزه که ریش ناوه شیتته وهر چ جای خوی په روه ردگار! چونکه ئی هه ده پینین گوزه که نه گهر بیت و گوزه که ی لی بشکی له ناقار درو ست کردنه وهر یدا دهسته وستان نابی و، ده توانی له تکه کانی بهارپیت و بیانکا ته وهر به قورو گوزه که چاکتریش له هی پیشوویان لی دروست بکاته وهر؟!

خوی زاناش له وباره وهر فهرموویه تی: (أَوَلَمْ يَرِ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ لُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ﴿٧٧﴾ وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَكَسَى خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿٧٩﴾ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٨٠﴾) (یس: 77-79)، واته: ئایا مروژ-لیره دا مه به ست مروژی بی پروایه -

نازانی که ئیمه له توویك درو ستمان کردوه، که چی ئی ستا بو ته دم به دم که ریکی ناشکرا؟ وه وینه یه کی بو ئیمه هیئا یه وهر، درو ستبوونی خوی له بیرچووه، گوتی: کی ئیستانان ده ژیه نیته وهر له حالیکدا که رزیون؟

بلى ئۇ كەسەي يەكەم جار ھېناوينەدى زىندوويان دەكاتەو، بە ھەموو دروست كىرىش زانايە.

بەلگەي سى يەم: تىنوۋ بوۋنى مۇڭ بۇ داد گەرى، بەلگەي بوۋنىيەتى:-

خوای زاناۋا تۈنا مۇڭى ۋاھەلخستۈە كە تىنوۋ ۋەودالى ئۇ شتانبەي كە ھەۋجى يانەۋ، ھەتەن ھەر شتېكىش مۇڭ پېۋى سى پېۋى ھەبىۋ سىروشتى بۇي گىرگىتۈۋ تىنوۋ بى دەبى ھەبى، چۈنكە خوا فېل ۋە سىروشتى ئىنسان ناكات، ۋاى لى بىكات تىنوۋ شتېكى نەبوۋى، بۇ ۋىنە مۇڭ تىنوۋ دەبىۋ ھەستەي داخۋازى ۋاى لى دە كات، خواش ۋاى ۋە دىناي ۋاقىع داخۇلقاندەۋ، بۇ ۋەلامداندەۋى ئۇ داخۋازى يە سىروشتى يەي مۇڭ، كەۋاتە: تىنوۋبوۋنى ئىنسان بەلگەي ھەبوۋنى ئاۋە، با ئۇ ئاۋە ۋە ھەموو كات ۋە جىيەكىش دا بەرچاۋ نەكەۋى، دەجا ھەروەك چۈن ھەستەي مۇڭ تىنوۋ ۋەودالى ئاۋە، بە ھەمان شىۋەش ۋىژدانۋ سىروشتى تى ۋەۋو گىرگىتۈۋ چە سىپاندنى داد گەرى يەۋ، ھەموو ئىنسانىكى سىروشت ساغ ھەتا دەمرى ھەر بە ھىۋاى پۇژىكە كە تەرازۋى دادگەرى تېدا دادەنرىۋىلى سىتەمكاران پادەدرىۋ ھافى ھافخوراۋان دەستېنرىۋ، پاك ۋ پېس لىك ھەلداۋىردىن ۋە ھەرە جىگاۋ رىگەي پىر بە پىستىيان بەرى دەكرىن.

جا بىگومان ئۇ دادگەرى يەي كە ۋىژدانۋ سىروشتى ھەموو مۇڭ پىك داخۋازى دەكات لەم ژيانە دىنايە يەدا نابىنرى، كەۋاتە ھەتەن دەبى

بەلگەى چۈرەم : ژيانى دۇنيا بى دۈرۈز پۇمانىكى بى ئاكامو
چىرۈكىكى بى تامە:-

دەيان كەسپش ھەبوو ون كە ئىسەر ئۇو تاوان چارى و بەدكارى پەى
چەپلەيان بۇ لىداو و بارەكەلايان بۇ كىشاو و دەستيان بۇ لەملى داو، بەو
شىوہە ژيانى بەرئ كروو بئ ئوہى لە گولئ كالتى پئ گوتراپئ و ھافى
ھىچ ستم دىدەيە كى لئ ئىستىنراپئ و، دوايىش بەمردنى خۆى ھردو و
وہك بەرزەكى بانان بۆى دەر جووہ؟!

دەباشە ئايا ژيائى ھەركام لەو چاگەكارو بەدكارانە تەگەر روژى دوايى
نەبى، روژمانىكى بى تام وچىروككى بى تەنجام نە؟ دەى چوڭ خوائى
كاربە جى ول پىزان روژمانىكى بىئاكام و چىروككى بى تامى لى

دەپشکویتەو، واتە: چۆن شتێك له خوا دەپشکویتەو، كه مەروڤی گچكەو نابووت پیتی رازی نیەو بە هەڵەى دەزانى؟!

كەواتە حەتمەن دەبێ رۆژنێك هەبێ تەرازووی داد گەری خۆی تێیدا دا بنێرێو چاكانو خراپان بە پادا شت و سزای خۆیان ب گەنر و وێژدانى مەروڤایەتیش ئاسودەبێو دلى دا بمرکىو، رۆمانە بى ئاكامەکانیش چاكترين ئاكامیان پەیدابى، ئەو رۆژەش رۆژى سزاو پاداشت (یوم الدين)ە.

بەڵگەى پێنە جەم : له دواى رۆژدا نەبێ چە سپاندنى داد گەرى مەحاله :-

خوای دادگەر فرمویەتی: ﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلِئِذَا تُظْلِمَ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ﴾ (الانباء- 47)، واتە: وە ترازووە دادگەرەكان لە رۆژى دواى پيدا دانهێسن، جاهیچ كەسێك تۆزێك ستمى لى ناكړى، وە -هەر كرداریك- ئەگەر سەنگى دەنكە خەرتەلەیه كیشى هەبێ دەیهێنینە گۆرێ، وە ئێ هە بەسین بۆ ژماردن و پاراستن-ى كردەوان-.

بەلێ له را ستیدا داد گەرى تەواو كە له سزادانى تاوان جاران و چاكە دانهوى چاكە كاراندا خۆى دەنوینى له دادگای خۆى پەروەردگاردا نەبێ نایەتەدى.

با بۆ روونكردنەوى مەبەست وێنەیهك بێنینهو: گر چان له سەر زهوى توانرا دادگایهك پێك بێ كە ئا هانجی هەره بەرزى له سەر كردنهوى چهوساوو بەشخوراوان و جەزەبەدانى طاغوت و ستمكارانە، جانی ستم با هەندێك لەو ستمكارو طاغوتانەى دە ستیان بە خوینى خەلكى چهوساوو سووربوو بیا ن هێنینه ئەو دادگایەو بزانی چ حوكمێكیان بەبەلای

دوایی ههیی، بۆ تهوهی دادگهریی بچهسپی، ژیاانی دنیا مانای ههیی،
مروفت تینووایه تی بشکی و گف و به لئینی خوداش راست دهریچی.

دووهم: جهوت به لگه له سههراستی هاتنی پوژی دوایی:

خوینهری به پیر!

بەلگە لەسەر ئەوە کە پۆژی دواى هەقەو دیت و دەچە سپی زۆرن، جا
 من لیڤەدا ئاماژە بە حەوت لەو بەلگەنە دەکەم، بەلام بە کورتی و پوختی:
 1- خۆی بەرزو مەزن فەرموویەتی: کە پۆژی دواى هەیه و دى، بێگومان
 خواش بەلینى خۆی دینیتەدی و گەفتی خۆی دەبا تە سەر وەك لە سەر
 زمانى بەندە چاکەکانى فەرموویەتی: ﴿رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِیَوْمٍ لَا
 رَیْبَ فِیْهِ إِنَّ اللّٰهَ لَا یُخْلِفُ الْمِیْعَادَ﴾ (ق)، واتە: پەرەردگارمان تۆ خەلك
 كۆ دەکەیهو، بۆ پۆژیک کە هیچ گومانى تیدا نیە، بێگو هان بەلینى
 خۆی جی بەجی دەکات و پیچەوانەى بەلینى خۆی ناوەستیتەو. هەرەها
 فەرموویەتی: ﴿إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَاقِعٍ﴾ (ه)، واتە: بێگومان ئەوەى بەلینتان
 پێدراوە واقعەو دیتەدی.

2- دەبێ هەق و ناھەق لەیەك جیا بکرینەو و سەرراست و لادەران لەیەك جیا
 بکرینەو و هەلباویرین، چونکە لەدنیا دا ئەھلى (حەق) و ئەھلى (باطل)
 تیکەلن و بە بەلگە لەیەكدى جیا دەکرینەو، بەلام لە واقیەدا هەر
 تیکەلن و زۆرکەس دووچارى چەواشەبوون دەبێ و بۆی لەیەك جیا ناکرینەو،
 بۆیە پێویستە پۆژیک هەبێ (کا) و (دان)ى تیدا لەیەك هەلباویرین. هەر
 بۆیەش خۆی کاربەجی ئەو مەسەلەى کردۆتە بەلگەو پاساوى هاتنى
 پۆژی دواى و فەرموویەتی: ﴿لَیْسَ لَهُمُ الَّذِی یَخْتَلِفُونَ فِیْهِ﴾ (ق)، واتە:

(1) (ال عمران - 9).

(2) (المسلات - 4).

(3) (النحل - 39).

تاكو بۆيان روون بکاتهوه ئهوهی که تییدا کهوتبوونه راجیایی یهوه. (که ئایا کی لهسهر ههق و کیش لهسهر بهتال بووه!).

ئایا لهم پۆژگاره مائدا عهلمانییه کان لهسهر ههقن یان ئیسلامییه کان؟! وه ئایا کاتی خۆی: فرعهون لهسهر ههق بوو یان موسا-علیه السلام-؟ وه ئایا ئیبراهیم لهسهر ههق بوو یان نه مروود؟ وه ئایا بهدر یترایی میژوو: طاغوتیه کان لهسهر ههق بوون یان پیغمه بهره کان (عليهم الصلاة والسلام)؟! له پۆژی دوایدا دهبی ئهوه ههق و ناههقا نه به تهواویی بۆ تیکرای خهلك ساغو روون ببنهوه.

3- بۆ ئهوهی بی بروایان و نههلی کوفر بۆیان دهر بکھوئ که بههه لهدا چوون، وهك خوا عزوجل- دهفرموئ: ﴿وَلْيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَكُلُّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ﴾ واته: وه بۆ ئهوهی کافره کان بۆیان دهر بکھوئ که درۆیان دهکرد، (له کاتی کدا دهیانگوت: زیندوو نایینهوه).

4- بهبی پۆژی سزاو پاداشت، بوونهوه رو ژیان هه مووی هوری پوو چی و بی حیکه هه تی و گالاته جاری پ پۆه ده نری، وهك خوای کار به جی فرمویه تی: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَلَمَّا خَلَقْنَاكُمْ عِبَاً وَأَكْمُرُكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ واته: ئایا پیتان وایه به گالتو به پووچی ئیوه مان خوئقاندوه بۆ لای ئیمه ناگیرینهوه؟!

ئهم ئایه ته ئهوهی لی وهرده گیرئ، که نه گهر ئینسان نه گیریتتهوه بۆ لای خواو زیندوو نه کریتتهوه و لی نه پرسریتتهوه و سزاو پاداشتئ نه دریتتهوه،

(1) (النحل - 39).

(2) (المؤمنن - 115).

مانای وایه ژیا نه که ی پوچ و بی ماناو گالته جاپی بووه، دیاره خوی بهرزو مه زینش شتی بی جیکمه ت و شتی گالته جاپی لی ناوه شیته وه!

5- یه کسان کردنی پروادارو بی پروایان و چاکه کاران و خراپه کاران، زو لم و ستم و هه له یه و پیچه وانه ی دادگه ری (عدل)ی خواجه و هه رگیز له خوا ناوه شیته وه و شایسته ی وی نیه، وه که فرمویه تی: ﴿أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ﴾⁽¹⁾، واته: ئایا ئه وانه ی پروادارن و کرده ی با شیان ئه نجام داوه، وه که ئه وانه یان ته ماشا ده که یی که خراپه کاری له سهر زه ی ئه نجام ده ده ن؟! یا خود ئایا پاریز کاران وه که تاوانباران لی ده که یی؟! (بیگومان نه خیر و نا کرئ بخیرنه یه که ته رازو وه).

6- ته گهر سه رنج بدهینه ئینسان و ژیان، خوی کاربه جی هیچ دا خوازی یه کی سروشتی له ئینساندا نه خولقاندوه، له دنیای واقعی دا هو کاری وه لامدان وه ی ئه داخوازی یه سروشتی یه دروست نه کردبی، بو نمونه: ئینسان تینووی ده بی و خواش ناوی دروست کرده، وه ئینسان بر سی ده بی و خواش نان و خوراکی دروست کرده، وه پیاو هزی له ئافره ته و خواش ئافره تی دروست کرده، وه ئافره ت هزی له پیاوه خواش پیاوی دروست کرده، وه ئینسان هزی له جوانی دیت، خواش شتی جوانی دروست کرده، و . . . هتد.

ده جا مرؤف حزیشی به هه میشه مانه وه (خلود) دیت، به به لا گهی ته وه ی که (تیبلیس) وه ختیك ویستی (ئاده م) و (حه ووا) - علیه ها السلام - فریو بدات، له و ریگایه وه بویان چوو گوتی: ﴿يَا آدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ

عَلَى شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمَلِكُ لَا يَنْتَلِي؟ ﴿١﴾، وَا تَه: نَهْی (ئادهم) ئا یا درهختیکت پی نشان بدهم که نه گهر لیی بخوی هه میشه ههه بمیخی یه وهه مولکیکت دهست بکه وی هه رگیز له نیو نه چی؟! که واته دیاره هه رمانه وه (خلود) شتیکی خوارسک و دا خوازی یه کی سروشتی و قووله له دهرونی ئینسانداو پیی خوشه و هه ز ده کات که له نیو نه چی و هه میشه ههه بمیختیه وه.

ئینجا مادام ئینسان له دونیادا نامیختیه وه، ده بی شوینیکی دی که هه بی که ئینسان تییدا بمیختیه وه، ئه ویش به هه شته بو پرواداران که به هه میشه یی تییدا ده مینه و ﴿خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾، وهك خوی بی هاو تا له وباره وه فرموویه تی: ﴿ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ ذَلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ﴾ ﴿٢﴾، وَا تَه: بچنه به هه شته وه به سه لامه تی، ئا ئه وه پوژی مانه وه یه و قو ناغی کو تایی یه، (که هه رگیزا و هه رگیز کو تایی پی نا یه و نا پری هه وه بو هه ر کام له پرواداران ی چاکه کارو بی پروایانی به دره فتار).

7- نه گهر سه رنجی بوونه وهه بدهین، ده بینن که هه موو شتیك له شوینی خویدا دانراوه هه هه ج جوړه ناریکی یه كه له هه ج دروست کراویکی خوادا نیه و نه مه راستی یه که هه ج کهس توانای نکولی لی کړدن یه، به لکو سه رجه م شاره زاو پسپوړانی سروشتناس هه رچه نده بی پرواش بن نکولی له و راستیی نه ناکه ن، به لکو هه موویان به راشکاوی ده لپن: هه ر شتیك که خوا له م بوونه وهه رده دا دروستی کړده، یان نه گهر پروایان به خوا نه بی ده لپن: هه ر شتیك که له م بوونه وهه رده دا دروست کراوه هه ر هه مووی

(1) (طه - 120).

(2) (ق - 34).

له جيڳاي خوی دایه و نه گهر بهم شیوهیه نه بو وایه که هه یه به که لک نه ده هات.

جامادام ته م بوون (وجود) هه موو شتیکی له جيڳاي خویدا ب پیت،
ژیانی ئینسانیش هه ر ده بی وایی، چونکه ئینسان شاگول و هه لا پزارده ی
باغی بوونه و هره، که چی نیمه ژیا نی دنیا ده بینن که وه ک شانو گهری یه ک
وایه، چهند په رده یه کی دیارن، به لام په رده و قونا غه کانی دی که ی که
به بی وان مانای پهیدا نایی، دیارنن، بویه نه گهر پوژی دوا یی نه بی،
ژیانی دنیا وه ک پومانیکي بی تام و شانو گهرییه کی بی ته نجام دهرده چی که
چهند نالقه یه کی ده بینن، به لام نالقه کانی دیکه ی ون!!

بو نمونه: نیمه ده بینن، که که سی واهیه له ژیا نیدا له خرا په کاری
پاڼا وهستی، که رهنکه ده سه لاتداریکیش بی که لیك که س پی ی هه لبللی و
دهستی بو له سینگ بدات و چه پله ی بو لیبدات و پشتگیری ناهه قچه کانی
بکات، دوا ییش دهری بی ته وه ی هیچ که س پی ی بللی پشتی چاوت پروه!

به لکو وه که به رزه کی بانان بوی دهرده چی و بگره رهنکه پاش مردنی شی
مه دح و پیته لاگو تنی هه ر به رده و ام بی و گوړه که شی بکه نه مه زار که بو
وینه: نه تاتورك! که چی که سی واش هیه که هه موو ژیا نی ته رخا ن کردوه
بو چاکه کاری له که ل خه لکدا وه هه می شه له ژیا نی دا پدا له مه ر خه تی و
گرفتاری و چه وسپنرانه و دایه و که دهری، رهنکه ری گاه نه دهن هه ر
گوړه که شی دیار بی، وه ک ماموستا (سه عیدی نورسی) ی - په همه تی خوی
لی بی -، که له سه رده می پوژی که مالی عه لمانی پدا، وه فاتی کردو
ریگیان به خزم که سه که ی نه دا که له شوینیکی دیاریکراویش بین پوژن،

به لگو ئیستاش نه زانرا که عهلمانی یه کان چیان له لا شه که ی کردو له کوپیان ناشت!!

جا مادام تهوه سه ره نجامی خراپه کاران و چاکه کاران ب پیت له دونه یادا مانی وایه ژیا نی دنیا ناته واره و که م و کوری تیدایه، به لام وهک گو تمان بوونه وهر هه مووی ریک و پیک ته واره، ته دی بو چی و چون ده بی ژیا نی ئینسانه کان ناوا ناریک بی له سیسته می بوون (و جود) ریز په ر بی؟! که واته هه مه ن ده بی ژیا نی ئینسان قوناغیکی دیکه ی به دوا دا بیت، تا کو مانا و نیوه رۆکی بو ته م قوناغی ژیا نی دویای پهیدا بکات!

ئیستاش با سه رنجی ته م چه ند ئایه تانه ی خواره وه بدهین تا کو بدهین چون خوی به دیهینه ر ریک و پیک سیستمی بوونه وهر ده کاته به لگه له سه ر هاتنی رۆژی دوا بی. وهک فه رموویه تی: ﴿أَلَمْ نَجْعَلِ الْاَرْضَ مِهَادًا ﴿۱﴾ وَالْجِبَالَ اَوْتَادًا ﴿۲﴾ وَخَلَقْنَاكُمْ اَزْوَاجًا ﴿۳﴾ وَجَعَلْنَا لَكُمْ سُبَاتًا ﴿۴﴾ وَجَعَلْنَا اللَّیْلَ لِبَاسًا ﴿۵﴾ وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا ﴿۶﴾ وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا ﴿۷﴾ هِدَادًا ﴿۸﴾ وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا ﴿۹﴾ وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا ﴿۱۰﴾ لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا ﴿۱۱﴾ وَجَنَّاتٍ اَلْفَافًا ﴿۱۲﴾ اِنْ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا ﴿۱۳﴾﴾، واته: ئایا زه ویمان بو تان رانه خستوه؟! وه چیا کاتمان نه کردوون بو گو لمیخ و زه ویمان پی راگیر نه کردوون؟! وه ئیوه مان له زیرو هه دروست نه کردوه؟! وه نووستنی ئیوه مان نه کردوه به مایه ی ئا سو ده بی تان؟! وه شه وگارمان نه کردوه به پو شاکینک و داتان نا پو شتی؟! وه رۆژگارمان نه کردوه به مایه ی زینده گی و گوزهران؟! وه ههوت ئاسمانی پته ومان له سه ر ووتان بنیات

کهواته: مادام دوستکراوه کانی خوا [عزوجل] - هه موویان لهو په پری
 ریک وپیکی دان، ده بی ټو ریک وپیکی (نظام) یه له ژبانی ئینسانیشدا - که
 سه رتژی کائیناته - هه بی ټو بیجگه له ژبانه دنیایی یه کاتیو و زوو تیپه ره
 ژبانیکو دیکهش هه بی، که ماناو ئامانج و حکمه تی بهم ژبانه دنیایی یه
 بیه خشی و نه پیته چیروکیکو بی مانا!

خالى چوارەم :

پېشەكى يە تاييەتى يە كانى پۇژى دوايى

مەرگ و گۆپوژيانى بەرزەخ

خوينەرى بەرپىز!

ئەم خالى چوارەمە لە ھەوت كورتە باس پېكىدى كە ھەر كامپىكيان لە
بېرگەيەكى سەربەخۇدا دەخەينەروو ئەمەش ناو نیشانەكانيانە:

1- ژيانى دنيا ژيانپىكى كاتى يەو جىي تىدا تاقىكرانەوہيە.

2- مەرگ قىامەتى گچكەيە.

3- سەرەمەرگ و چۆنيەتى گيان كېشران.

4- لە سەرەمەرگدا چى روو دەدات؟!

5- چۆنيەتى بەرزكرانەوہى رووھى چاكەكاران و خراپەكاران.

6- گۆر (قبر) يەكەمىن مەنزىلگاي پۇژى دوايى يە.

7- پرسىيارو وەلام و خوۆشى و ناخوۆشى نېو گۆر.

دياره ئەم باسانه هەموویان تێک هەڵکێش و پێکەوه پەییوەستەو هەندێک جار لەیەک چوونیشیان لەنیواندا هەیە، بەلام سەرجه میانی وەک رێخۆشکەر و پێشەکی وان بۆ پۆزی دوايي. بۆیەش سیفەتی (تایبەتی) مان پێوە لکاندوون چونکە هەموو ئینسانێک بەتایبەتی بەشی پێیانەوه هەیه و هێچکەس لێیان هەلنەویڕاوه و بۆ هێچ کەس هەلاواردن (استثناء) یان تێدا نیە.

1- ژ یانی دز یا ژ یانیکی کاتی یهوج یی ت ید

تاقیکرانه وهیه:

خوینەری سەنگین!

ژیانی ئینسان بە چەند قۆناغێکدا تێدەپەرێو، ئەم ژیانە دونیاییە کە ئیستا ئێمە تێیداين، یەکیکە لە قۆناغەکانی ژیانی ئینسانو، لە پێش ئەم ژیانە دونیاییەدا، قۆناغی دیکە هەبوون، لە دواشیەوه قۆناغی دی دین. بەلێ ئەم ژیانە دونیاییەمان نە یەکەمین قۆناغەو نە دوا یین قۆناغی شە، چونکە ئێمە کاتیەک بوو کە بە دەقی قورئان، لە شیوەی تۆیلکە (نطفة) دا بووین، لە پشتی بابمانو لە سنگی دایکماندا، وەک خوای گەوره فەرموویەتی: ﴿يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ﴾ (ه) ئەمەیان قۆناغێک، واتە: قۆناغی یەکەمی بوون (وجود) ی ئێمە، ژیانی ئێمە، بە شیوەیەکی زۆر سەرەتایی، ئەوەیە کە ئێمە لە شیوەی تۆیلکە (نطفة) دا لە پەشتی بابمانو لە سنگی دایکماندا دروست بووین.

قۇناغى دوۋەمىش ئەۋەيە كە لەئىۋى مىنداللىنى دايكىماندا، كۆرپە (جىن) بوۋىن، كەۋاتە ئەم ژيانە دۇنيايىيەى ئىستامان قۇناغى سىيەمە، قۇناغى چۈرەمىش قۇناغى مىردن و خراڭە نىۋو گۆرۈ ژيانى بەرزە خە، ۋە پا شان قۇناغى قىامەت و پۇژى دۋايى دى، ئىنجا قۇناغى كۆتايى دىت، كە بىرىتپە لە نىشتە جىبۋىن لە بەھەشتى بەرىندا، ياخۇد لە دۆزەخى بەتىندا، خوا بەھەشتىمان پىي بىەخشىۋ لە دۆزەخىش قوتارمان بىكات.

دەربارەى ئەم حەقىقەتەش كە ئەم ژيانە دۇنيايىيە، ژيانىكى كاتىيەۋ بۇ تاقىكىردنەۋە رەخسىنراۋە، خواى پەرۋەردگار لە گەلىك ئايەتى قورئاندا پۈۋىنى كىردۆتەۋە. بەلام مىن سى ئايەتم پە نموۋە ھىناۋ تەۋە، ئايەتى يەكەم: ئەۋە دەگەيەنئى ئەم بوۋى (جۈد) ھەموۋى بۇ تاقىكىردنەۋەى ئىنسان ساز كراۋە ئاسمانەكان و زەۋى ھەموۋىان شانۆيەكن كە ئىنسانيان تىدا تاقى دەكرىتەۋە، ۋەك خوا فەرموۋىيەتى: ﴿وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ لِيُظْهِرَ لَكُمْ أَحْسَنُ عِلَالٍ وَلَئِنْ قُلْتُمْ لَكُمْ مَبْغُوثُونَ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ﴾ [۱] واتە: خوا ئەۋ كەسەيە كە ئاسمانەكان و زەۋى لە شەش پۇژاندا خۇلقاندوۋىن، (ۋاتە بە شەش قۇناغ)، ۋە ئەۋ كاتە ەش شى خوا لەسەر ئاۋ بوۋە بۇ ئەۋەى تاقىتان بىكاتەۋ داخۇ كامەتان كىردەۋەى باشتە، ۋە ئەگەر پىيان بلىي: ئىۋ داۋى مىردن زى خىدوۋ دەكرى خەۋە، ئەۋانەى بىپروان دەلىن: ئەۋە تەنبا جادوۋىيەكى ئاشكرايە.

ئايەتى دوۋەم: باسى ئەۋە دەكات كە ئەم ژيانى سەر زەۋىيە شانۆيەكە بۇ ئىنسان رەخسىنراۋە تاكو تىدا تاقى بىكرىتەۋە، ۋەك فەرموۋىيەتى: ﴿إِنَّا

جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لِّهَا لِنَبْلُوهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ﴿٨﴾ واته: ئیّ هه هه چچی له سهر زهوی یه کردو و مانه به مایه ی جوانیی و پازاوه یی (زهوی)، تا کو تا قییان بکهینه وه داخو کامه یان کرده و یی باشتره، وه هه چچی له سهر زهوی یه، ئیمه دوا یی دهیکهین به په ریزیکی پروت.

ثابته تی سییهم: باسی ئه وه یه که ژیا نی تاییه تی هه کامیک له ئیمه بو تا قی کردنه وه یه، وه که فهرمو یه تی: ﴿قَبَارِكُ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٩﴾ الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ﴾ (ه)، واته پایه به رزی و به رقه راری بو ئه و په روه رد گاری که مو لکی به دهسته و به سهر هه موو شتی کدا به توانایه، ئه و که سه ی که مردن و ژیا نی هی نا ونه دی بو ئه و ی تا قی تان بکاته وه کا هه تان کرده و ی باشتره، وه هه ر ئه و بالا ده ست و لی پورده یه.

دهرباره ی مانای: (أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا) زانایان گو توویانه: (أَيُّ أَخَا صَهْ وَأَصَوْبُهُ) واته: کامتان کرده و که ی ساغتره و باشتره، کرده و ی ساغ ئه وه یه ته نیا بو خوا بیّت، راست و باشیش ئه وه یه که به پی شیعر و ری و شوینی پیغه مبه ر (عليه الصلاة والسلام) بی، که واته: کی بو خوا به نده ی چاکتر بیّت به شیوه یه که ساغتر بی و چاکتر و زیاتر هه ولی شوینکه و تنی پیغه مبه ر ﷺ بدات، واته: هه م ساغتره وه (مُخْلِصٌ) بی بو خوا، هه م شوینکه و توو (مُتَّبِعٌ) بی بو پیغه مبه ری خوا (عليه الصلاة والسلام)، ئه وه بیگومان کرده و که نی ساغتر و راستر ده بن، وه ئید سمان هه تا کرده و ی

(1) (الكهف: 7 □ 8).

(2) (الملك: 1 □ 2).

ساغتر و راستری هه بی، بیگومان له تاقیکردنه وهی ژبانی دونهیا، با شتر دهرده چیت، وه نه نجام بهر هه می باشتر و چاکتریش به دهست دینیت.

2- مه‌رگ قیامه‌تی گچک یه:

زانایان و پیشینان گوتوو یانه: (من مات فقد قا هت قیامه تة) واته: هه‌رکه سیڤک مرد، بیگومان قیامه‌تی نه و هاتوه و پوژی دوایی نه و نا هاده بووه. بیگومان نه و قسه‌یه راسته و نه م فه‌رموده‌یه‌ش به‌لگه‌یه له سه‌ری: ((كان رجال من الاعراب یأتون النبی ﷺ فیسألونه عن الساعة، ف کان ینظر الی أصغرهم فیقول: إن یعش هذا لایدركه الهرم حتی تقوم علیکم ساعتکم)) (ه)، واته: زورجار عاره‌بی خیله‌کی ده‌هاتنه خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷺ پرسیاریان لیده‌کرد دهرباره‌ی پوژی دوایی، نه‌ویش سه‌رنجی ده‌دان، کامه‌یان له هه‌موویان بچو و کتر بووایه، ده‌یه‌فه‌رموو: ئا نه هه، واته: (بچو که‌ه‌یان) نه‌گه‌ر بژیته، پیر ناپیت که قیامه‌تی ئیوه‌دیت.

هه‌لبه‌ته فه‌رموده‌کانی پیغه‌مبه‌ر (علیه‌ال‌صلوة‌وال‌سلام) ته‌نیا زانایانی پوچوو وه‌ک پیویست تی‌چان ده‌گه‌ن، هه‌ئدی که‌س که‌ له‌م فه‌رموده‌یه‌ حالی نه‌بوون، گوتوو یانه: پیغه‌مبه‌ر وای زانیوه که هه‌ر زوو دونیا تیک ده‌چی!! به‌لام نه‌خیر وایه، چونکه نه‌و فه‌رموو یه‌تی: ((إن یعش هذا لایدركه الهرم حتی تقوم علیکم ساعتکم)) واته: نه‌م که نه‌ه‌تان نه‌گه‌ر بژیته، پی‌راناکات پیر بیت، که ئیوه هه‌مووتان ده‌هرن وه که مردیشن، قیامه‌تی ئیوه‌ دیت، چونکه هه‌رکه‌سیڤک مرد نه‌و له‌گه‌ل وه‌زع و

1) رواه البخاري ومسلم عن عائشة (رضي الله تعالى عنها).

حال و حیسابی خُزیدا رُوو بهر و ده بیّه ته وه ده چیتته یه که مین مه نزلّی قیامه ته وه که گۆر وه ژیا نی بهرزه خه .

بینگومان هه ره وه مه بهستی فرموده که ی پیغه مبهری خوایه (علیه الصلاة والسلام) وه ره واته ته که یشی به رونی دهیگه یه نی .

ئنجبا با بزاین مردن (الموت) یانی چی؟! وه (بهرزه خ) چیه؟!

أ- پیناسه ی مهرگ و مردن:-

مانای وشه ی مردن (الموت) له نه سلّی زمانی عه ره بییدا ئاوایه، گوتراوه: (الموت، السكون وكل ما سكن فقد مات، ماتت الخار موتاً أي: بَرَدَ رِمَادُهَا، فلم يبق من الجمر شيءٌ وماتت الريح أي رَكَدَتْ وسكنت، والميت ما لا روح فيه^[4])، واته: مردن بریتیه له جم و جۆل نه مان (عه ره ب ده لّین) ئاگره که مرد، واته خۆله می شه که ی سارد بۆته وه ده لّین: (با)یه که هرد، واته: پاره ستا وه جو لّی نایه ت، وه مردو ته وه یه که ژیا نی تیدا نه بی .

له زاراوه (اصطلاح) ی شه رعیشدا زانایان ئاوا پیناسه ی مهرگیان کردوه: (انقطاع تعلق الروح بالبدن ومفارقتها والحيلولة بينهما، وتبدل حال وانتقال من دار الى دار^[5])، واته: مردن بریتیه له پچرانی په یوه ندی گ چان (روح) له گه ل جهسته (هه رکاتیك روح په یوه ندی به جهسته وه نه ما، نه وه پ چّی ده گوتری مردن) وه هه رکاتیك لیک جیا بونه وه، وه شتیك که وته نیوان چان، وه حال گۆر، وه له م خانووی دنیا وه گواسترایه وه بۆ خانووی قیامه ت ((که گۆر (قبر) یه که مین مه نزلّ و یه که مین قو ناغی قیامه ته)) ئا ته وه مردنه .

(1) لسان العرب، بهرگی 3، لاپه ره 547

(2) التذكرة بأحوال الموت والأخرة، القرطبي، لاپه ره 4 .

جا له بهرتهوه که مردن بریتیه له له یهك جیابونهوهی روحو جه سته بهیه کجاریی و نووستنیش بریتیه له له یهك جیابونهوه یه کی کتایی و جوزئی نیوان روحو جهسته، خوی پهروه دگار نووستنیشی هه به مردن ناو هیناوه و هه رموویه تی: ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَمِنْهُمْ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ إِلَىٰ أُخْرَىٰ أَلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾^[۱] واته: خوا گیان (روح) هکان ده کیشی و وهریان ده گری له کاتی مردندا، نه واندهش که نه هردوون له کاتی نووستندا (رووحه کانیان و هرده گری و نه وه که سهی که ده خوی، رووحه که ی له لایه خوی به رزو مه زنه وه و هرده گیریتته وه)، جا نه گه ر (نه وه که سه) نه جه لو مؤله تی دیاری کراوی هاتبی، نه وه به یه کجاریی رووحه که ی و هرده گیریت (و ناگه ریتته وه بو نیو جهسته، زور که س هه بووه خه وتووه دوایی یه کجاریی خه به ری نه بوته وه و هردووه) وه نه وه ی نه جه لو هه رگی دیاری کراوی ته واو نه بووی (و وه ختی نه هاتبی، خوا) رووحه که ی ده نییریتته وه بو نیو جهسته ی تا کاتی دیاری کراو، به راستی له وه دا کو مه لیک نیشانه هه ن بو که سانیک که بیر بکه نه وه.

هه ر بویه ش پینشینان گوتوویانه: (الموت نوم طویل، والنوم موت قصیر)، واته: مردن خه ویکی دریتزه خه وتنیش مردنیک کورته. به لام بیگو هان له کاتی خه وتندا رووح په یوه ندی یه کجاریی ناچری له که ل جهسته دا به لکو ته نیا عه قل و هوشی لا نامینی و پینج هه سته کانی تیش نا که ن و کو مه لیک له ده زگا کانی له کار ده که ون، وه رووحیش له کاتی خه وتندا بو خوی ده گه ری، تینسان خه و ده بین و هه ندی زانیاری ده ست ده که وی، به لام یه کجاریی

په یوه نډی له گڼ جهسته دا هر ناپچرې، به لّام ته گهر خوا [عزّو جلّ-
فهرمانی له سهر بوو که رووحه که نه چیتته وه نیو لاشه که ی نهو په یوه نډی یه
جوزئی یه ش که ماویشیه تی (که هه نډی له ده زگاگان ئیش ده کهن، وهک
دلّو هه ناسه دانو باقی کوته ندامه کانی دیکه) یه کجاریی نهو په یوه نډی
یه ش ده پچرې و سهرجه م کوته ندامه کان له کار ده که ونو مردن پرووده دات.

ب - پیناسه ی ژیانی بهرزه خ:

وشه ی (برزخ) واته: (حاجز، حاجب) نیوانو پهرده له نیوان دوو شتدا،
وهک خوی زانوو شاره زا له باره ی پهرده دیواری نیوان تاوی سوپرو شیرین
فهرموویه تی: ﴿وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَّحْجُورًا﴾^(ه)، واته: له نیوانی
دوو ناوه کان (شیرین وسوپر) دا پهرده یه کی داناوه، وه نیوانی کی داناوه که
پاریزراوه.

له زارای شه رعیشدا له پیناسه ی ژیانی بهرزه خدا گوتراوه: (البرزخ،
الدار تعقب الموت الى البعث)^(ه)، واته: بهرزه خ بریتیه لهو قونا غهو لهو
ژیانیه کی که به دوی مردندا دیت، تا کو روژی قیا هت پچی ده گوتری
بهرزه خ، بویه ش وای پی ده گوتری، چونکه ژیانی دوی هردن ژیانیه کهو
قوناغیکه له نیوان دونچاو قیا هت دا یه پهرده یه که له نیوانی
ههردو کیان دایه.

خوی پهرده دگاریش له وباروه فهرموویه تی: ﴿وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ اِلَى
يَوْمٍ يُنْعَثُونَ﴾^(ه)، واته: له دوی هم ژیانه دونیایی یه یانه وه که ده هرن،

(1) (الفرقان- 52).

(2) التذكرة/ للطبري، لاهور 177.

(3) (المؤمنون- 100).

په رده و نیوان (برزخ) یك ههیه، تاكو رږڅی دوايي كه زیندوو ده كړي څه وه. (واته: له و نیوانه دا ده میننه وه كه نه د نیا یه و نه د وارږڅیشه).

(ابن القيم الجوزي) له و باره وه كه مه به ست له ژياني به رزه څ ژياني دواي مردنه گوتوويه تي: (عذاب القبر ونعيمه اسم لعذاب البرزخ ونعيمه، و هو ما بين الدنيا والاخرة، قال تعالى: (وَمِنْ رَزَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ) وهذا البرزخ يُشْرِفُ أَهْلُهُ فِيهِ عَلَى الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ) ⁽¹⁾، واته: تازارو ته شكه نجه يان خوشي ونعيمه تي گور ناوه بؤ تازارو نار هه تي يان خوشي ونعيمه تي قوناعي به رزه كه ده كه ویتته وه نیوان ژياني د نیا و د وارږڅه وه وه خوي به رزو مه زن فهرموويه تي: (وَمِنْ رَزَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ)، پاشان (ابن القيم) ده لي: وه خه لكی قوناعي به رزه هه سوراعي د نیا و قیامه تیش ده كه ن.

نجا بیگومان مه رگو و مردن شتيكي حه تمی یه و هيچ كه س ليی قوتار نابي، وه خوي بي ویتته فهرموويه تي: ﴿قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنْشَأُ مِنْكُمْ فَأَمَلُوتُمْ﴾ ⁽²⁾، واته: پييان بلي: ته و مردنه ی كه ليی راده كه ن، حه قه ن ده تانگري، پاشان ده گير پینه وه بؤ لای (خوي) زانای په نهان و نا شكرا، وه هه و التان پي د ه دات به وه ی كه ده تانكرد.

هه روه ها فهرموويه تي: ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ﴾ ⁽³⁾ هه موو نه ف سيك ده بي مردن بچيږي، هه روه ها به پيغه مبهري ﷺ فهرمووه: ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ

(1) الروح، لابن القيم.

(2) (الجمعة - 8).

(3) (آل عمران - 180).

وَأَنَّهُمْ مَّبْتُونٌ ﴿١﴾، واته بېنگومان تۆش ده صرى و ئهوانيش ده صرن. وه بېنگومان مردن کاتيکى ديارى کراوى هديه، مردنى هه موو کهس، نه چرکه يه که پيش ده که وى و نه چرکه يه کيش دوا ده که وى وه که خوا فەرموويه تى: ﴿فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ﴾ ﴿٢﴾، واته: ئه گهر کاتى خويان هات ته نانه کاتيکى که مېش نه پيش ده که ونه نه دوا ده که ونه. وه فەرموويه تى: ﴿وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَبْهُتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ...﴾ ﴿٣﴾، واته: هيچ نه فسيک بوى نيه برى مه گهر به فەرمانى خوا، له کاتى ديارى کراوى خويدا.

به لām دياره ئه و کاته ديارى کراوه، شيرراوه و په نهانه و خوا نه بى کهس نايان و يه که له پينج شته په نهانه کان وه که خوى عزو جل فەرموويه تى: ﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ ﴿٤﴾، واته: خوا زانيارى پوژى قيامه تى لايه و باران (يک که خه لک زور چاوه روانى ده کات و له خوا داواى ده که ونه زهوى و زاريان تير ناو ده کات و کانى و کانباويان بۆ زيندوو ده کاته وه) ده نييرتته خوارى، وه ئه وهى که له مندا لدان (رحم) هکان دايه دهيزانى (که ثايا چۆن ده بى! کافر، يان برودار، چاکه کار، يان به دکار، ته مه نى چۆن ده بى، ره وشت و ناکارى چۆن ده بى، رزق و پوژى چۆن ده بى) وه هيچ که سيک نازانى که به يانى چى

(1) (الزمر - 30).

(2) (التحل - 2 61).

(3) (آل عمران - 145).

(4) (لقمان - 3).

دهکات، وه هیچ کهس نازانی له چ زهوی یه کدا دهمری (و مهرگی ده گاته سه) بېگومان هه ر خوا به هه موو شتیك زاناو شاره زایه.

3- سه ره مهرگو و چۆنیه تی گیان کیشران:

خوای پهروه ردگار له زۆر شوینی قورئاندا باسی حاله تی سه ره مهرگو و چۆنیه تی گیان کیشرانی کردوه، بۆ وێنه هه رموو یه تی: ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ﴾ [۱] واته: خوا گیانه کان ده کیشی، وه هه رموو یه تی: ﴿قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ﴾ [۲] واته بـ: فریشته ی مردن که پیتان سپیرووه گیان تان ده کیشی، دوا یی بۆ لای پهروه ردگار تان ده گیرینه وه.

وه هه رموو یه تی: ﴿وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ﴾ [۳]، واته: خوا بالا دهسته به سه ره بـه نده کانی یه وه فریشته کان ده نیڕیته سه رتان و ده تانپاریزن، هه تا ته گه ره یه کیکتان مردنی گه یشته سه ره، فری شته نیڕدراوه کا غان گ پانی ده کیشن بـی ته وه ی که که مه ته رخه می تیډا بکه ن. بۆیه ئه م سـی ئایه ته م پیکه وه هیئان چونکه ره نگه یه کیك پیرسی: بۆچی له ئایه تی یه که هه دا

(1) (الزمر - 42).

(2) (السجدة - 11).

(3) (الانعام - 61).

ده فەر موی خوا گیانه کان ده کیچی و له ئایه تی دووه هدا ده فەر موی
فریشته ی مهرگ (مَلِكِ الْمَوْتِ) ده یانکی شی و له ئایه تی سییه مدا
ده فەر موی: فریشته کان؟!

دیاره ته گهر ئینسان به ساده یی ته ماشای تهو ئایه تانه بکات، ده لای:
باشه ئایا تهم ئایه تانه دژی یه کتری نین؟! به لām ته گهر قول سهرنج پدهین
ده لایین: نه خیر، چونکه له لایه کهوه خوا [عزوجل] گیانه کان ده کی شی و
به بی فەرمانی خوا (مَلِكِ الْمَوْتِ) جووله ناکات وخوا [عزوجل] فەرمانی
پیده کات که فلان کهس کاتی گیان کیشرانی هاتوه، ئنجا فریشته ی مهرگ
ده جوولی و فەرمان ده کات بهو فریشتانه ی که له بهر دهستی و تهوان ده چن
راسته وخو گیانی تهو کهسه ده کیشن.

واته: به فەرمانی خوایه و له ژیر چاودیری فریشته ی مهرگ دا یه و
فریشته کانیش جی به جی ده کهن و ئایه ته کان ههریه که یان باس له لایه نیکی
گیان کیشان ده کهن.

ده باره ی چۆنیه تی روح کی شرانیش، خوی بالاده ست له چهند
شوینی کدا روونی کردۆته وهو که چۆنه؟ بۆ وینه فەر موویه تی: ﴿فَلَوْلَا إِذَا
بَلَغْتَ الْحُلُقُومَ ﴿١﴾ وَأَنْتُمْ حِينَالِ تُنْظَرُونَ ﴿٢﴾ وَلَنْ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ
لَا تُبْصَرُونَ ﴿٣﴾ فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينٍ ﴿٤﴾ تَرْجِعُوهُنَّ إِنْ كُنْتُمْ
صَادِقِينَ ﴿٥﴾﴾، واته: (ته گهر راست ده کهن، ئیوه له بهر دهستی خوادا نین)
ته دی بۆچی کاتیک که (روح) ده گاته گهروو، وه ئیوه ته ما شا ده کهن،
تیمهش له ئیوه لی نزیکترین، به لām ئیوه نابینن، (واته: فریشته کان، تهو

فریشتانه‌ی که گیانی ئەو کەسە دەکێشن)، ئەگەر ئێوە لەبەر دەستی خوادا نین، دەبواوە ئەو گیانە بگێژنەوێ بۆ ئێو جەستە کە ی.

کەواتە خوا -سبحانه و تعالی- خۆی ئەو گیانە ی بەبەر جەستە دا کردووە هەرکاتێک خواش فەرمانی کرد کە دەریی، یە کسەر دێتە دەر، بەلام ئەگەر خوا فەرمان نەکا، بە هیچ نایەتە دەری، وە ئەگەر فەرمانی خواش لە سەر هاتنە دەری یی، بێگومان بە هیچ کەسیک ناچیتەوێ ژووری!

وہ لە شۆینیکی دیکە دا دەفەرموی: ﴿كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ الثَّرَاقِي ﴿٢٦﴾ وَ قِيلَ لَهَا مَن رَّاقٍ ﴿٢٧﴾ وَ ظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ ﴿٢٨﴾ وَ اتَّقَتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ ﴿٢٩﴾ إِلَى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾﴾، واتە: ئەخێر، راست ناکەن، بەاواز بچین، کاتێک (پرووح) گەشتە ئیسقانه‌کانی دەوری گەردن وە گوترا: کێ هەمە لە فریای بچیت و چارە سەریکی بچیت؟! ئەو کەسە بۆ خۆشی دەزانێ کە تازە کوتایی بە ژێانی دونیای هاتووە جیا دەبیته‌وێ (لە دۆست و خزم و کەسو کاری کە دەوریان لێ داوێ) وە لاقەکان (قاچەکان) ی تیکەوێ پێ چران، لەو رۆژەدا گیانە کە ی بەرەو پەرەردگارت بەرێ دەکری.

وہ لە شۆینیکی دیکە دا دەفەرموی: ﴿وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا ﴿٣١﴾ وَالنَّاسِطَاتِ الْيُسُفَا ﴿٣٢﴾ وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًا ﴿٣٣﴾ فَالْمُدْبِرَاتِ أَمْرًا ﴿٣٤﴾﴾، واتە: سویند بەو فریشتانه‌ی کە زۆر بە توندی (پرووحی تاوان چارو بپروایان) دەردەکێشن (لە جەستەیان) وە بەو فریشتانه‌ی کە (گیانی بپرواداران) بە نەرمو نیانی دەردەکێشن (لە جەستەیان وەکو چۆن موو لە ماست دەردەهێنری

(1) (القيامة: 26-30).

(2) (النازعات: 1-5).

ئاوا به نهرمی دهري دهکي (شن)، ئند ججا دواي ئهوهي که گيانه کانيان ده رکيشرا مهله ده کهن وه به نيو هه وادا ده فزن و زور به خيرايي و پيشبرکي وه ده رزن، (تاكو ئه و گيان (روح) ه ده گينه شويني خوي). پاشان کاروباري ئه و گيانه کيشراوانه به رپوه ده بهن (واته: به و جورده که خواي کار به جي بوي دياي کردوون و فهرماني پيکر دوون، ده که ونه سه ره و به ره کردن و سه رپه رشتي کردني گيانه کان و داناني هه رکامپکيان له شويني خوي دا).

4- له سه ره مه رگ دا چي پووده دات؟!

بۆ وه لامي ئهم پر سياره سي دياردهي حاله تي گيان کي شرانو سه ره مه رگ ده خهينه روو:

أ- له حاله تي سه ره مه رگ دائينسان تووشي نازارو نارچه تي زور ده بچيت، وهك خواي پهروه رديگار ده فهرموي: ﴿وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ﴾⁽¹⁾، واته: كاتيک که بي هوشي و نارچه تي مه رگ به راستي هات (به باباي کافر يان گونا هبار ده گو ترئ) ئه و ئه و شته بوو که تو خوت لي لاده دا!

پيغه مبه ريش (عليه الصلاة والسلام) له سه ره مه رگدا فهرموو يه تي: (لا اله الا الله، إِنَّ لِلْمَوْتِ سَكْرَاتٍ)^(ه)، واته: جگه له خوا په ر ستاوي دیکه نين به راستي مه رگ بي هوشي و ئاگا له خو نه مان و ئيش و نازاري زوري هه يه.

(1) (ق- 19).

2- البخاري عن عائشة رضي الله عنها.

ئنجایا ئایا کئی ئیش و ئازار (سکرة) ی مردنی تووش نابیی؟! ئهوهی له
فهرمووده کان دابۆ ئهوه مه بهسته ئامازهی بۆ کراییت، شه هیدی ریڤ گهای
خوایه، له و باره وه پیغه مبهه (عليه الصلاة والسلام) فهرموویه تی:
((الشهيد لا يجدُ أَلَمَ الْقَتْلِ إِلَّا كَمَا يَجِدُ أَحَدُكُمْ أَلَمَ الْقُرْصَةِ))، واته:
شه هید ههست به ئازاری کوژران ناکا، مه گهر ئه وهنده که یه کینکتان
ههست به ئازاری گه زران ده کات، واته: وه ئه وه که یه کینک
میرووله یه ک، یان قالونچه یه ک ده یگه زئی، یاخود شتیکی بچوک پییه وه
ده دات، شه هیدیش ههه ئه وهنده ههست به ئازاری کوژران ده کات،
ته گهر نا جگه له شه هید وادیاره که هه موو کهس ههست به ئازاری
سه ره مه رگ ده کات و مردن سزاو ئیش و ناره هه تی هه ره یه، به لام
وادیار هه تا ئینسان کافرترو گونا به ارترو خرا به کارتربیت، رووچه که ی
به زه همت تر له جهسته ی جیا ده بیته وه زیاتریش ناره هه تی ده بی خئی،
وه به پیچه وان وه ته گهر ئه هلی ئی حان و ته قوابی. که متر ئیش و
ناره هه تی ده بینئ، وه کاتی که فریشته کان ده بینئ و ده زانی که به ره و
به ههشت ده چی، زور ههست به ئازار و ناره هه تی یه که ی ناکات.

ب- له سه ره مه رگا مه گهر چۆن، ده نا ئینسان پیی خوشه نه مرئ و جارئ
هه ره له دونیادا بی و وازی لی بهینن، به لام د یاره به زوری کافرو
گونا بهاران ئاوان، وه خوی په ره ر دگار فهرموویه تی: (حَتَّى إِذَا جَاءَ
أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ ﴿١٠٠﴾ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا
إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠١﴾)، واته: ههتا
کاتی که یه کینک له بی بروایان مردنی ده گاته سه ره، ده لی په ره ر دگار

بمگپرنهوه (بۆ دونیا باجاری نه مرم) به لکو کردهوهی باش ب حکم لهو
(ژیانی دنیای)ه که به جیم هیشتوه، یا خود خه ریکم به جیی بهیلم (به لām
پیی دهگوتری) نه خیر، بیدهنگ به، نهو قسهیه (که دهلی بمگپرنهوه)
قسهیه که هر بۆ خوی دهیکا (و کهس بایهخی پی نادات و لیی وهرناگریت)
وه له پشیتانهوه پهردهیه که هیهههتا رۆژی زیندوکرانه وهیان.

ج- له سهره مهرگدا، ته گهر ئینسان مسولمان و ئیمانداریی، پیی خوشه زوو
بروات بۆ خزمهتی خوی بهرزو بیوینه، وه ته گهر خراپه کاربی پیی خوشه
نه چیی وه که پیغه مبهری خوا ﷺ دهفرمووی: ((مَنْ أَحَبَّ لِقَاءَ اللَّهِ أَحَبَّ
اللَّهِ لِقَاءَهُ وَمَنْ كَرِهَ لِقَاءَ اللَّهِ كَرِهَ اللَّهَ لِقَاءَهُ))⁽¹⁾، واته: هر که سیك ههز
به دیداری خوا بکات، خواش ههز به دیداری دهکات، وه هر که سیکیش
پیی ناخوش بی به دیداری خوا شاد بیی، خواش دیداری وی پی ناخوشه.
(عائشة) خوا لیی رازی بی، دهلی: گوتم: نهی پیغه مبهری خوا (کلا عنا
نکرة الموت) هه موومان مردنمان پی ناخوشه! نهویش فرمووی:
مه بهست نهوه نیه، به لکو مه بهست نهوهیه که ئینسانی ئیماندار (جاری
وايه پیش سهره مهرگ، جاری واشه دواي سهره مهرگ) شوینی خوی له
بههشت نیشان ددهن، نهویش دهلی: په له بکهن زوو بمبهن، بۆ لای
پهروهردگارم، (چونکه په ریزی پاکه و بهرهمی چاکه و بهرچاوی پرووناکه،
پیی خوشه زوو برۆا) نهوه ههز به دیداری خوا دهکات، خواش ههز به
دیداری دهکات، به لām نهوهی دیکه که دهزانی په ریزی پید سهو دهزانی
بهروه کوپی دهبه، نهوه چاوو پرووی نیه که بهیته خزمهت و دیداری

(1) رواه البخاري عن عائشة - رضي الله عنها -.

خو، بۇيە ھەز دەكات جارى نە مەرى ۋ ئەگەر گىيانى شى كى شرا ھەز
ناكات بەرزى بىكەنەۋە بەرە لاي خوا - سىبىخانە وتعالى - .
ۋەكو لە فەرمودەيەكى دىكە ھاتو: ((اِذَا وَضَعْتَ الْجِنَازَةَ فَاحْتَمِلْهَا
الرِّجَالُ عَلَى أَعْنَاقِهِمْ، فَإِنْ كَانَتْ صَالِحَةً قَالَتْ: قَدْ مَوْنِي، وَإِنْ كَانَتْ غَيْرُ
صَالِحَةٍ قَالَتْ: يَا وَيْلَهَا أَيْنَ يَذْهَبُونَ بِهَا؟! يَسْمَعُ صَوْتُهَا كُلُّ شَيْءٍ إِلَّا
الْإِنْسَانَ وَلَوْ سَمِعَهُ الْإِنْسَانُ لَصَعِقَ)) (۱)، واتە: كاتىك كە جەنازە دادەئەرى ۋ
پىاۋان ھەئى دەگرن ۋ لەسەر شان ۋ مەلى خۆ يانى دادە ئىن (ۋ بەرە ۋ
گۆرستان دەيەن) ئەگەر بابايەكى پاك ۋ چاك بووبى، دەئى: پىشمخەن ۋ
زوو مەن، بەلام ئەگەر بابايەكى خراپ ۋ بەدكار بوويىت، دەئى: داخ ۋ
خەفەت بۆ من، بۆ كوئى دەيەن؟! ھەموو شتەك دەنگەكەي دەيەستى،
جگە لە ئىنسان، ۋە ئەگەر ئىنسان دەنگى ئەو ھەردوۋە خراپەكارە
بىيىستى (كە ھاۋار ھاۋار دەكات) يىگومان لە ھۆش خۆى دەچى.

AliBapir

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

QR Code

AliBapir

www.alibapir.com

QR Code

AliBapir

QR Code

5- چۆنیهتی بهرزکرد نهوهی پوو حی چا که کاران و خراپه کاران:

لهوبارهوه ئهم فهرموودهیهی پیغممبهری خوی ﷺ دینینهوه که به تیرو تهسه لی باسی ئهو بابته دهکات و له زۆر پوهوه پوونی دهکاتهوه. جا ئیمه سه رهتا دهقی فهرمووده که دینین هه رچهنده درێژیه شه پا شان مانای دهکهین:

(عن البراء بن عازب رضي الله عنه قال:

خرجنا مع النبي ﷺ في جنازة رجلٍ من الأنصار فاتتهينا الى القبر ولما يُلحد، فجلس رسول الله ﷺ (مستقبل القبلة) وجلسنا حوله. وكان على رؤوسنا الطير وفي يده عودٌ يذُكُّ في الأرض، (فجعل يذُكُّ في الأرض، وجعل يرفَعُ بصره ويخفُّ ضهُ ثلاثاً) فقال: استعينوا بالله من عذاب القبر مرتين أو ثلاثاً، (ثم قال: اللهم إني أعوذ بك من عذاب القبر) (ثلاثاً) ثم قال: إن العبدَ المؤمن إذا كان في انقطاع

من الدنيا وإقبال من الآخرة، نزل إليه ملائكة من السماء، بيضُ الوجوه. كأن وجوههم الشمس، معهم كفن من أكفان الجنة وحنوط من حنوط الجنة، حتى يجلسوا منه مد البصر ثم يحيى ملك الموت - عليه السلام - حتى يجلس عند رأسه فيقول: أيتها النفس الطيبة (وفي رواية: المطمئنة) أخرجي إلى مغفرة من الله ورضوان، قال: فتخرج تسيلُ كما تسيل القطرة من في السقاء فيأخذها. (وفي رواية)، حتى إذا خرجت روحه صلى عليه كل ملك بين السماء والأرض، وكل ملك في السماء، وفتحت له أبواب السماء ليس من أهل باب إلا وهم يدعون الله أن يعرج بروحه من قبلهم، فإذا أخذها لم يدعوها في يده طرفه عين حتى يأخذوها فيجعلوها في ذلك الكفن، وفي ذلك الحنوط، (فذلك قوله تعالى: توفته رسلنا وهم لا يقرطون)، ويخرج منها كأطيب نفحة مسك وجدت على وجه الأرض، قال: فيصعدون بها فلا يرونها - يعني بها - على ملائكة الملائكة إلا قالوا: هذا الروح الطيب فيقولون: فلان ابن فلان بأحسن أسمائه التي كانوا يسمونه بها في الدنيا. حتى ينتهوا بها إلى السماء الدنيا، فيستفتحون له، فيفتح لهم. فيشيعه من كل سماء مقرَّبوها إلى السماء التي تليها، حتى ينتهي به إلى السماء السابعة، فيقول الله عز وجل: اكتبوا كتاب عبدي في عليين، (وما أدراك ما عليون * كتاب مرقوم * يشهده المقربون) فيكتب كتابه في عليين ثم يقال: أعيدوه إلى الأرض، فأنى (وعدتهم أنى) منها خلقتهم وفيها أعيدهم ومنها أخرجهم تارة أخرى، قال: (يردُّ إلى الأرض، و) تعاد روحه في جسده، (قال: فإنه يسمع حَقِّقُ حال أصحابه إذا ولَّوا عنه) (مدبرين)، فيأتيه مكان (شديد الانتهاز) (ينتهرانه، و) يجلسانه،

فيقولان له: مَنْ رَبُّكَ؟ فيقول: رَبِّي الله، فيقولان له: ما دينُكَ؟ فيقول: ديني الإسلام، فيقولان له: ما هذا الرجل الذي بُعِثَ فيكم؟ فيقول، هو رسول الله ﷺ، فيقولان له: وما عَمَلُكَ؟ فيقول: قَرَأْتُ كِتَابَ اللهِ، فَأَمَّ نَحْتَهُ بِهِ وَصَدَّقْتُ، فينتهره فيقولُ مَنْ رَبُّكَ؟ ما دينُكَ؟ مَنْ نَبِيُّكَ؟ وَهِيَ آخِرُ فِتْنَةٍ تُعْرَضُ عَلَى الْمُؤْمِنِ فَذَلِكَ حِينَ يَقُولُ اللهُ عَزَّوَجَلَّ: (يُثَبِّتُ اللهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا)، فيقول: رَبِّي اللهُ وَدِينِي الْإِسْلَامُ وَنَبِيِّي مُحَمَّدٌ ﷺ فَيُنَادِي مُنَادٍ فِي السَّمَاءِ: أَنْ صَدَّقَ عَبْدِي فَأَفْرَشُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ، وَأَلْبَسُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ، وَافْتَحُوا لَهُ بَاباً إِلَى الْجَنَّةِ. قَالَ: فَيَأْتِيهِ مِنْ رَوْحِهَا وَطِيبِهَا وَيُفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهِ مَدَّةً بِصِيرِهِ، قَالَ: وَيَأْتِيهِ (وَفِي رِوَايَةٍ: يُمَثَّلُ لَهُ) رَجُلٌ حَسَنَ الْوَجْهِ، حَسَنَ الثِّيَابِ، طَيِّبَ الرَّيْحِ، فيقول: أَبَشِّرْ بِالَّذِي يَسُرُّكَ (أَبَشِّرْ بِرِضْوَانٍ مِنَ اللهِ وَجَنَّاتٍ فِيهَا نَعِيمٌ مُقِيمٌ) هَذَا يَوْمُكَ الَّذِي كُنْتَ تُوعَدُ، فيقول له: (وَأَنْتَ بَشَّرْتَ اللهُ الْخَيْرِ) مَنْ أَنْتَ؟ فَوَجْهَكَ الْوَجْهِ يَحْيَى بِالْخَيْرِ، فيقول: أَنَا عَمَلُكَ الصَّالِحِ (فَوَاللهُ مَا عَلِمْتَكَ إِلَّا كُنْتَ سَرِيعاً فِي طَاعَةِ اللهِ بَطِيناً فِي مَعْصِيَةِ اللهِ فَجَزَاكَ اللهُ خَيْراً) ثُمَّ يَفْتَحُ لَهُ بَابٌ مِنَ الْجَنَّةِ وَبَابٌ مِنَ النَّارِ، فيقال: هَذَا مَنْزِلُكَ لَوْ عَصَيْتَ اللهُ، أَبْدَلَكَ اللهُ بِهِ هَذَا، فَإِذَا رَأَى مَا فِي الْجَنَّةِ قَالَ: رَبِّ عَجَلْ قِيَامَ السَّاعَةِ، كَيْمَا أَرْجِعَ إِلَى أَهْلِي وَمَالِي، (فيقال له: أَسْكُنْ).

قال: وَإِنَّ الْعَبْدَ الْكَافِرَ (وَفِي رِوَايَةٍ: الْفَاجِرُ) إِذَا كَانَ فِي انْقِطَاعٍ مِنَ الدُّنْيَا وَاقْبَالَ مِنَ الْآخِرَةِ، نَزَلَ إِلَيْهِ مِنَ السَّمَاءِ مَلَائِكَةٌ (غِلَاطٌ شَدَادٌ) سُودُ الْوَجْهِ، مَعَهُمُ الْمُسُوحُ (مِنَ النَّارِ) فَيَجْلِسُونَ مِنْهُ مَدَّةَ الْبَصَرِ، ثُمَّ يَحْيَى مَلِكَ الْمَوْتِ حَتَّى يَجْلِسَ عِنْدَهُ رَأْسَهُ، فيقول: أَيَّتَهَا النَّفْسُ الْخَبِيثَةُ آخِرُ حَيَاتِي إِلَى

سَخَطٍ مِنَ اللَّهِ وَعَظَبٍ ۖ قَالَ: فَتَفَرَّقَ فِي جَسَدِهِ فَيَنْتَزِعُهَا كَمَا يُنْتَزَعُ السُّفُودُ (الكثير الشعب) مِنَ الصَّوْفِ الْمَبْلُولِ، (فَتَقَطَّعَ مَعَهَا الْعُرُوقَ وَالْعَصَبَ)، (فَيَلْعَنُهُ كُلُّ مَلِكٍ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، وَكُلُّ مَلِكٍ فِي السَّمَاءِ، وَتُغْلَقُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ، لَيْسَ مِنْ أَهْلِ بَابٍ إِلَّا وَهُمْ يَدْعُونَ اللَّهَ إِلَّا تَعْرُجُ رُوحُهُ مِنْ قَبْلِهِمْ) فَيَأْخُذُهَا، فَإِذَا أَخَذَهَا لَمْ يَدْعُوهَا فِي يَدِهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ حَتَّى يَمْعَلُوهَا فِي تِلْكَ الْمُسُوحِ، وَيَخْرُجُ مِنْهَا كَأَنَّ رِيحَ جَيْفَةٍ وَجَدَتْ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ، فَيَصْعَدُونَ بِهَا، فَلَا يَمُرُّونَ بِهَا عَلَى مَلَأٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ، إِلَّا قَالُوا: هَذَا الرُّوحُ الْخَبِيثُ؟ فَيَقُولُونَ: فَلَانِ بْنِ فَلَانٍ بِأَقْبَحِ أَسْمَائِهِ الَّتِي كَانَ يُسَمِّي بِهَا فِي الدُّنْيَا. حَتَّى يَنْتَهِيَ بِهِ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيُسْتَفْتَحُ لَهُ، فَلَا يَفْتَحُ لَهُ، ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: (لَا تَفْتَحْ لَهُمْ أَبْوَابَ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلْحَجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ). فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: اكْتُبُوا كِتَابَهُ فِي سَجِّينَ، فِي الْأَرْضِ السُّفْلَى، (ثُمَّ يَقَالُ: أَعِيدُوا عَبْدِي إِلَى الْأَرْضِ فَأَنِّي وَعَدْتُهُمْ أَنِّي مِنْهَا خَلَقْتُهُمْ، وَفِيهَا أَعِيدُهُمْ، وَمِنْهَا أَخْرِجُهُمْ تَارَةً أُخْرَى) فَتَطْرَحُ رُوحُهُ (مِنَ السَّمَاءِ) طَرَحًا (حَتَّى تَقَعَ فِي جَسَدِهِ) ثُمَّ قَرَأَ: (وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ) فَتُعَادُ رُوحُهُ فِي جَسَدِهِ. (قَالَ: فَإِنَّهُ لَيَسْمَعُ حَقَقَ نِعَالِ أَصْحَابِهِ إِذَا وَلَّوْا عَنْهُ).

وَيَأْتِيهِ مَلَكَانِ (شَدِيدَا الْإِتِّهَارِ فَيَنْتَهَرَانِهِ) يُجْلِسَانِهِ فَيَقُولَانِ لَهُ: مَنْ رَبُّكَ؟ (فَيَقُولُ: هَاهُ هَاهُ لَا أَدْرِي، فَيَقُولَانِ لَهُ: مَا دِينُكَ؟ فَيَقُولُ: هَاهُ هَاهُ لَا أَدْرِي) فَيَقُولَانِ: فَمَا تَقُولُ؟ فِي هَذَا الرَّجُلِ الَّذِي بُهِتَ فِيكُمْ؟ فَلَا يَهْدِي لِاسْمِهِ، فَيُقَالُ: مُحَمَّدٌ، فَيَقُولُ: هَاهُ هَاهُ لَا أَدْرِي (سَمِعْتُ النَّاسَ يَقُولُونَ ذَلِكَ، قَالَ: فَيُقَالُ لَا دَرِيَّتَ) (وَلَا تَكَلُوتَ)، فَيُنَادِي مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ أَنْ: كَذَبَ،

فَأَفْرِشُوا لَهُ مِنَ النَّارِ، وافتحوا له باباً إلى النار، فيأتيه من حرّها وسمومها و يُضَيِّقُ عليه قبره حتى تختلف فيه أضلاعه و يأتيه (وفي رواية: و يمثّل له) رجل قبيح الوجه، قبيح الثياب مُنْتِنُ الريح، فيقول: أبشر بالذي يسؤوك □ هذا يومك الذي كنت توعّد، فيقول: (وأنت فبشّرَكَ الله بالشرِّ) مَنْ أنت؟ فوجهك الوجه يبيء بالشرِّ، فيقول: أنا عَمَلُكَ الخبيث، (فوالله ما علمت إلا كنت بطيئاً عن طاعة الله سريعاً إلى معصية الله)، (فجزاك الله شراً ثم يُقَيِّضُ له أعمى أصمّ أبكم في يده مِرْزَبَةٌ لو ضُرِبَ بها جَبَلٌ كَانَ تَرَاباً فيضربه ضربةً حتى يصير بها تراباً، ثُمَّ يعيده الله كما كان، فيضربه ضربةً أخرى فيصيح صيحةً يسمعه كل شيء إلا الثقلين، ثم يفتح له بابٌ مِنَ النَّارِ يُمَهِّدُ لَهُ مِنْ فَرَشِ النَّارِ) فيقول ربّ لا تُقِمِ الساعةَ) (أخرجه أبو داود والحاكم والطيالسي وأحمد والسياق له والآجري في الشريعة و روى النسائي وابن ماجه القسم الأول منه الى قوله (و كأن على رؤوسنا الطير)... و قال الحاكم: صحيح على شرط الشيخين وأقره الذهبي وهو كما قالا، وصححه ابن القيم في (إعلام الموقعين و تهذيب السنن) و نقل فيه تصحيحه عن أبي نعيم وغيره، برواه: (أحكام الجنائز و بدعها) محمد ناصر الدين الألباني ص (198-202).

نهمهش ماناکه ی به شیوهیه کی دهقاودهق و پروون:

به پرائی کوری عازیب -خوا لیّی رازی بی- دهلی: ﴿جاریک بیان له گهل جه نازهی پیاویکی ته نصارییدا له گهل پیغهم بهر ﷺ ده ر چوین ههتا گهیشینه لای گۆرده کهو جارئ نه نیژا بهو، جا پیغهم بهر ﷺ پرووهو قیبله دانیشتهو نیمهش له دهوری دا دانیشتهین، وهك بالندهمان له سهه سهه

هه لئيشتهبى^(١) [و نه هيلن هه لفرئ ئاوا خو مان بيدهنگ و جو له كرد] وه
 [پيغه مبهري] چيلكه يه كى به دهسته وه بو له زهوى يه وه ده ژه نى، ئه پيدى
 سه رنجى ئاسمانى داو سه رنجى زهوى دا وه سى جارن سه رى به رزو نزم
 كرده وه، تنجا فهرمووى: په نا به خوا بگرن له نازارى گۆر دوو جار يان سى
 جار [واى فهرموو] دوايى سى جارن فهرمووى: ئه ي خوايه په نات پى دىنم
 له نازارى گۆر، پاشان فهرمووى: بيگومان بهنده ي پروادار هه ركات كهوته
 حالته ي له دونيا پچران و به ره و دواړو چو، چهند فريشته يه كه له ئاسمانه وه
 داده به زنه لاي پرويان سپى و دره وشاويه پرويان ده لئى خو ره، كفنيان له
 قوماشى به هه شت [كه ئاوريشمه] پييه، وه بو نى خو شيان له بو نى خو شى
 به هه شت پييه، هه تا چه شمه نذايى لييه وه داده نى شن، دوايى فري شته ي
 مهرگ - سه لامى لئى بيت - دى، هه تا له لاي سه رى يه وه داده نيشى و ده لئى:
 ئه ي گيانى پاك و چاك (وه له رپوايه تيكددا: ئارامگرتو!) ده رب چو به ره و
 ليبوردين و په زامه ندى له خوا وه، فهرمووى: جا (ئه و رووچه) ده رده چى (به
 نه رمى) ده رژى وه چو ن دلو په ئاو له زارى كو نده ده رژى. (وه له
 رپوايه تيكددا، جا كاتيى رووچه كه ي ده ر چو هه ر چى فري شته ي ن پوان
 ئاسمان و زهوى يه وه هه ر چى فري شته ي ئاسمانه دوو عاي پو ده كه ن وه
 ده رگاكانى ئاسمانى بو ده كرپنه وه، خاوه نى هيچ ده رگايه كه نيه كه له خوا
 نه پارپينه و. كه له لاي وانه و. رووچه كه ي به رز بكرپته وه).

جا كاتيى (فريشته ي مهرگ) رووچه كه ي وهرگرت، (فريشته كان) ناهيلن
 چاو ترووكانيى به دهسته ي يه وه بيت يه كسه ر وه رى ده گرن و له و كفن و بو نى

1) نه وه ي نپوان نهم دوو كه وانه يه و كه وانه ي ديكه ي لهم جۆره ش زيا ده ي خو مه . بو زياتر پروون
 كرده وه ي واتاى رسته و وشه كان و له ده قى فهرمايشته كه دا نه هاتوون.

خۆشه‌وه‌ی ده‌پینچن، جا ئەوه‌یه قسه‌ی (خوای) به‌رز: "فری شته‌کامان وه‌ری ده‌گرن و هیچ که‌مه‌رخه‌می تیدا ناکهن" وه‌ خۆشترین بۆن که‌ له‌سه‌ر پرووی زه‌وی هه‌یه‌ لیبه‌وه‌ ده‌رده‌چێ فهرمووی: ئەوجار به‌رزێ ده‌که‌ ئەوه‌وه‌ به‌لای هه‌ر کۆمه‌لێک له‌ فریشته‌کانی دا به‌رن ده‌لێن: ئەو پروو چه‌ پاک و چاکه‌ کییه‌؟! ئەوانیش ده‌لێن: ئەوه‌ فلان که‌س کورێ [یا کچی] فلان که‌سه‌. به‌ خۆشترین ناو که‌ له‌ دنیادا ناویان پ پێی ده‌ی‌رد [ناوی ده‌ به‌ن]، هه‌تا ده‌یگه‌یه‌ننه‌ ئاسمانی نزیک، جا داوای ده‌رگاگرانه‌وه‌ ده‌که‌ن بۆیان ده‌کرێته‌وه‌، ئیدی له‌ هه‌ر ئاسمانێک [فریشته] له‌ خوا نزیکه‌کانی به‌ره‌و ئا سمانی دوا‌ی خۆی به‌رپێی ده‌که‌ن، هه‌تا ده‌گاته‌ ئاسمانی هه‌وته‌م، جا خوای زال و پایه‌به‌رز ده‌فه‌رموێ: ناوی به‌نده‌که‌م له‌ (علیین) دا تۆمار بکه‌ن. (وه‌ تۆ چوزانی (علیون) چییه‌! لیستیکی نووسراوه‌. که‌ (فریشته) نزیکه‌کان ده‌یه‌ پینن، ئیدی ناوه‌که‌ی له‌ (علیین) دا تۆمار ده‌کرێ، پاشان ده‌گوترێ: بیگێر نه‌وه‌ بۆ زه‌وی، چونکه‌ من گفتم پێداون که‌ له‌وێ دروستم کردوون و بۆ ئەوه‌یان ده‌گێرمه‌وه‌و جارێکی دیکه‌ش له‌وێ ده‌ریان دێنه‌وه‌. فهرمووی: جا ده‌گێرێته‌وه‌ بۆ زه‌وی و گیانه‌که‌ی به‌به‌ر جه‌سته‌دا ده‌کرێته‌وه‌^[1]، فهرمووی: وه‌ ئەو ده‌نگی پێلاوی هاوه‌له‌کانی ده‌بیستی کات پێک به‌جێی ده‌هێلن و پشتی تی ده‌که‌ن، ئنجا دوو فریشته‌ی دینه‌لا که‌ به‌ توندیی تیوه‌ی ده‌خوړن، ئیدی تی ده‌خوړن و دایده‌نیشینن و پێی ده‌لێن: به‌روه‌ر دگارت کییه‌؟ ده‌لێ: خوا به‌روه‌ر دگارمه‌، ئنجا پێی ده‌لێن: ئایینت چی یه‌؟! ده‌لێ: ئی سلام به‌رنامه‌مه‌، ئنجا پێی ده‌لێن: ئەدی ئەو پیاوه‌ که‌ له‌نیوتاندا ره‌وا ته‌کرا بوو

1) بێگومان ئەو گیان چوونه‌وه‌ به‌رجه‌سته‌یه‌ حاله‌تیکی تایبه‌ته‌وه‌ک هی ژبانی دوزیا نیه‌ ووا پێ ده‌چێ کاتی (موقت) یش بێت.

تھو جار (فریشتہ کہ) تیی دہ خورپی و دہ لئی: پھروہر دگارت کیہہ؟! ٹاینت
چیہہ؟! پیغہ مہرت کیہہ!؟

- وه ئهوه دوایین تاقیکردنهوهیه که بروداری پێ تاقی دهکریۆتهوه، وه ئهوهیه کاتی که خوی زالی و پایه بهرز دهفرموی: ﴿خو به هوی و تهی چهسپاوهوه نهوانه ی ئیمانیا ن هیناوه له ژیا نی دنیادا چهسپاو ده کات﴾- ئهویش دهلی: خو پهروهردگار هه، بهرنا هه م ئی سلامه و، پیغه م بهرم موحه مده ﷺ، ئنجا بانگدهریک له ئاسمانه وه بانگ دهکات که: بهنده کهم راست دهکات، جا له بههشت جیی بو راخه ن و له پو شاک ی بهه شتی بکه نه بهر، وه ده رگایه کی به ره و بهه شت بو بکه نه وه، فرموی: جا له بو ن و فینکایی نهوی ی بو دی وه هه تا چاو بر بکات گو ره که ی بو فراوان ده بی، فرموی: وه پیاویکی رو و جوان و پوشاک جوان و بو ن خو ش دی ته لای (وه له ریوایه تی کدا: بو ی وینا ده کری) پیی ده لی: هه ژده ت لی بی به وه ی که پیی دلخو ش ده بی، هه ژده ت لی بی به ره زامه ندیی خو و چه ند باغی ک که نازو نیعمه تی به رده وامیا ن تی دایه، نه مه ته و ره ژه بو و که گفت پی ده درا! ئه ویش پیی ده لی: تو ش خو هه ژده ی چاکت بداتی، تو ک پیی؟ چونکه رو و ت رو ویکه خیری پیوه بی! پیی ده لی: من کرده ی چاکی تو م، سویند به خو و هک من ناسیومی له فرما ن بهریی خو دا خپرا و له سه ریچی دا سست بو ی، خو پاداشتی چاکه ت بداته وه، پاشا ن ده رگایه کی له بهه شت و ده رگایه کی له نا گر- ی دۆزه خ- بو ده کری ته وه و پیی ده گو تری:

نه گهر سهر پیچیت له خوا کردبایه ئیره جیگات بوو [مه بهست دوزه هه].
 به لام خوا بوی گوپیوی به ئیره [مه بهست به هه شته]!
 جا کاتیک نه وه ده بینئ که له به هه شت دایه ده لئ: خوا په زوو کاتی
 قیامت بیته تا کو بجمه وه لای خیزان و ماله کم! پیی ده گوترئ: نارام به!
 فهرمووی: وه بهندهی کافر (وه له ریوایه تیگدا: خراپه کار) ههرکات که وته
 حالتهی له دنیا بران و به ره و دواپوژ مل خان، له ناسمانه وه فری شتهی
 داده به زنه لا (زه به لاح و به هیژن) پرویان ره شو بر شه و پۆ شاکی (ه) زهرو
 خراپی ناگرینیان پییه، جا چه شمه نذازیک دور لییه وه داده نی شن، دوا یی
 فریشتهی مهرگ دئ هه تا له لای سهریه وه داده نی شی، ده لئ: نهی نه ف سی
 پیس! بچو ده ری به ره و قه لا سیی و توو په یی خوا، فهرمووی: جا له
 جهسته یدا پاره پاره ده بی و ده ریده کی شی وه ک چون شانهی ناسنی قولاپ زور
 له خوری ته ر ده رده کی شی ئیدی ههرچی ره گو و ده ماره له گه لئ ده پچرئ،
 وه ههرچی فریشتهیه له نیوان ناسمان و زه ویداو ههر چی فری شتهیه له
 ناسمانئ نه فرینی لیده که ن. وه ده رگا کانی ناسمانئ داده خرئ و سه رجهم
 خاوه ن ده رگا کان له خوا ده پارینه وه که رووچه کهی به لای وان دا بهرز
 نه بیته وه. جا (فری شتهی مهرگ) وه ری ده گری و ههر که وه ری گرت
 (فریشته کان) ناهیلن چاو ترووکانیک به ده ستیه و بیته که ده یخه نه نیو نه و
 پو شاکه بووزو وه و بو نیکی لی دئ وه ک بوگه نترین بوئی که لاکئ سهرزه وی،
 ئیدی بهرزی ده که نه وه و به لای ههر کو مه لئیک له فری شته کانی دا بهرن
 ده لئ: نه و رووچه پیسه چی یه؟! نه وانیش ده لئ: نه وه فلانی کوری [یان

1) وشه (مسوح) کوی (مسح) هو نه و بهرگه یه که له (موو) ده چترئ و دیاره زهرو خراپه و ده بیته
 مایه ی نازاردانی جهسته، که به کوردی (بووزووی پیی ده لئ).

کچی] فلان کهسه به ناخوشتترین ناوی که له دونیادا پیی ناونراوه [ناوی ده‌بن]. هه‌تا ده‌گاته ئاسمانی نیزیک، جا داوای ده‌رگا کرانه‌وه‌ی بۆ ده‌کری، به‌لام بۆی نا‌کریته‌وه، ئنجا پیغه‌مه به‌ری خوا ﷺ ته هه‌ی خوێ خنده‌وه: ﴿ته‌وانه ده‌روازه‌کانی ئاسمانیان بۆ نا‌کریته‌وه و نا چنه به‌هه شته‌و﴾ هه‌تا حوشت به‌کونی ده‌رزی یه‌وه نه‌چی.

جا خوای زال و پایه به‌رز ده‌فرمووی: ناوی به‌نده‌که‌م له (سجین) بنووسن له زه‌وی خواره‌وه. پاشان ده‌گوته‌ی: به‌نده‌که‌م بگێڕنه‌وه زه‌وی چونکه هه‌ن به‌لێنم داوه که له‌ویدا دروستم کردوون و بۆ وێیان ده‌گێڕ هه‌وه و جارێکی دیکه‌ش له‌وێ یان ده‌ردینمه‌وه. جا ڕووحه‌که‌ی له ئاسمانه‌وه فری ده‌دری به فری دران هه‌تا ده‌که‌ویته ئیو جه‌سته‌ی. ئنجا ته هه‌ی خوێ خنده‌وه: ﴿وه هه‌رکه‌سیک هاوبه‌ش بۆ خوا دابنێ وه‌ک ته‌وه وایه له ئا سمانیوه بکه‌وی ته‌ خوارێ و بالنده بیرفینن یاخود با به‌ره‌و شوینییکی دوورو قول بیبا ته‌ خوارێ﴾، جا ڕووحه‌که‌ی ده‌گێڕیته‌وه ئیو جه‌سته‌ی، فهرمووی: وه ته‌وه ده‌نگی پیلای هاوه‌له‌کانی ده‌بیستی کات پێک به‌جی ده‌هیلن. وه دوو فریشته‌ی دینه‌لا که توند تیوه‌ی ده‌خوون، جا تی ده‌خوون و دایده‌نیشینن و پیی ده‌لێن: په‌روه‌ردگارت کییه؟ ته‌ویش ده‌لی: هاها نازانم.

ئنجا پیی ده‌لێن: به‌رنامه‌ت چی یه؟ ده‌لی: هاها نازانم! ئنجا پ پیی ده‌لێن: ته‌دی له‌باره‌ی ته‌و پیاوه‌وه که له‌نیوتاندا ره‌وانه‌کراوه چی ده‌لای؟ ته‌ویش ناوه‌که‌ی نازانی، جا پیی ده‌گوته‌ی، موحه‌مه‌د، ته‌ویش ده‌لی: هاها نازانم. گویم له‌خه‌لکی بوو وایان ده‌گوت! فهرمووی: پیی ده‌گوته‌ی: (یا خوا) نه‌زانی و نه‌ییلی.

ئىنجا بانگكەرىك لى ئاسمانەۋ بانگ دەكەت كە: دۆر دەكەت و لى ئاگرىدا
جىڭگە بۆ راخەن و دەرگايەكى بەرەۋ ئاگرى بۆ بىكەنەۋە، جا لى گەرمایی و
گەرەبای وى بۆ دى، وە گۆرەكەى لى وەتەنگ دى ھەتا پەراسوۋەكانى تىك
دەترنجىن (راست و چەپ)، وە پىاۋىكى رۈۋ دزىۋى بەرگ نا شىرىن بۆن
بۆگەن دىتەلای (وە لى رىۋايەتلىكدا: بۆى وىنا دەكرى)، دە لى: ھۆژدەت
لى بى بەۋەى كە پىت ناخۆشە، ئەمە ئەۋ رۆژەيە كە گف تەت پى دەدرا،
ئەۋىش دەلى: ئەدى تۆ خوا مزگىنى خراپىت بداتى تۆ كىتى؟! چونكە رۈۋ
رۈۋىكە خراپە پىتى! ئەۋىش دەلى: مەن كەدەۋەى خراپى تۆم. سۆيىد بە خوا
ئەۋەى مەن بىزانم ھەمىشە لى فەرمانبەرى خۇادا سست و لى سەرپىي چى
خۇادا خىرا بۈۋى، دە جا خوا سزای خراپىت بداتەۋە.

پاشان بابايەكى كۆپرەك بۆ دادەنرى گورزىكى بەدەستەۋەيە ئە گەر
پىتى لى چىا بدات دىكاتە خۆل. جا زەبىرىكى لى دەدا ھەتا پى دىتە
خۆل، پاشان خوا ۋەك خۆى لى دەكاتەۋە زەبىرىكى دىكەى لى دەدات بە
جۆرىك ھاۋار دەكەت كە ھەمۈ شتىك جگە لى ئىنسان و جند دەبىستى.
پاشان دەرگايەكى بەرەۋ ئاگر بۆ دەكرىتەۋە لى ئاگرىدا جى گى لى بۆ ساز
دەكرى. جا دەلى: پەرۋەردگارم قىامەت مەھىنە!.

ۋەك بىنيمان پىغەمبەرى خوا ﷺ لىم فەرمايشتەى دا زۆر جوان رۈۋى
كردۆتەۋە كە ھەركام لى رۈۋى ئىماندارانى پارىزكار و بى خراپەكاران
چۆن چۆنى دەكىشىرىۋ بەرەۋ خوا بەرز دەكرىتەۋە مامەلەى دادگەرەۋ پىر
بە پىستى لى گەل دا دەكرى.

6- گۆڭر يەكەمىن مەنزىلگاي پۆڭى دو 4 :

لە فەرمودەدا ھاتوۋە: كە (عوسمانى كۆرى عەففان) خوا لىيى پازى بى،
 ھەر كاتىك كە دەيىنى كە سىك لە سەر مەرگ دا يە، دەرگ ياو زۆر
 ناپەھەت دەبوو، گوتيان: بۆچى دەرگى؟ ئەوئىش گوتى: لە پىغەمبەرم ﷺ
 بىست دەيفەرموو: (القبر أول منازل الآخرة، فإن نجي منه، فما بعده أيسر
 منه، وإن لم ينج منه، فما بعده أشد منه، قال: وسمعت رسول الله ﷺ
 يقول: ما رأيت منظرًا قط إلا والقبر أظع منه) (۱)، واتە: گۆڭر يەكەمىن
 مەنزىل ۋە قۇناغى دوا پۆڭە ئەگەر ئىنسان لە گۆڭر پزگارى بى، قۇنا غەكانى
 دوايى ئاسانتىرن، ئەگەر لەوئىشدا توشى سزاو ئازار بى، قۇناغەكانى دىكە

(1) رواه الترمذي وابن ماجه، وحسنه الألباني عن عثمان رضي الله عنه.

زۆر سەختىرن، ۋە گۈتى لە پىئەمبەرم بىستۈھ ﷺ فەرموۋىيەتى: ھېچ دېمەننىڭم نەدىۋە كە نارەھەت ترو ترسناكتىر بويىت لە دېمەنى گۆر! ۋە بىگومان گۆر تارىكى تىدايە، بۇ بىرۋايان ۋە تۋانباران، ۋەك پىئەمبەر ﷺ دەفەرمۇي: (انّ هذه القبور عليها ظلمة على أهلها، وان الله عز وجل مُنَوِّرُهَا لَهُمْ بِصَلَاتِي عَلَيْهِم) [۱]، واتە: ئەم گۆرانە تارىكايى يان تىدايە لە سەر خاۋەنەكانيان، بەلام بەھۆى ئەۋەى كەمن دوۋعايان بۇ دەكەم، خۋاى زالۋ پاىەبەرز بۇيان رۆشن دەكاتەۋە.

ھەرۋەھا گۆر، گۆرەۋشار (ضمة القبر) يان (ضغطة القبر) تىدايە، ۋەك پىئەمبەر ﷺ دەربارەى (سەعدى كۆرى موعاذ) خۋاى لىچى رازى بىر فەرموۋىيەتى: (لو نجى أحدٌ من ضمة القبر لنجى سعد بن معاذ) (ھ)، واتە: ئەگەر ھېچكەس (لە گۆرەۋشار) (فشار ۋە پەستانى گۆر، ھاتنەيەكى گۆر) رزگارى بېۋايە، بىگومان (سەعدى كۆرى معاذ) رزگارى دەپۋ، (كە بەھۆى مردنى ئەۋەۋە عەرشى خوا لەرزىۋە، ۋەك لە (صحيح البخاري) دا ھاتە، بەلام تەننەت ئەۋىش رزگارى نەبۋە. بەئى ھەموو مەۋقەك ئەۋ گۆرەۋشارەى ھەر ھەيە، بەلام ئىنسانى ئىماندار، بە شىۋەيەك گۆرەۋشار دەدرى، ۋەك كە چۆن خۆشەۋىستىكت بە تۈندى بە خۋىەۋە دەتگوشى بەۋ جۆرەيە ئىنسانى كافرو خراپەكارىش، پەراسۋەكانى راست ۋە چەپى تىك دەترىنجىن، ۋە چەنەۋە نىۋىيەك، چۈنكە زۆر بەتۈندى گۆرەكەى لىي دىتەيەك.

(1) رواه (البخاري ومسلم).

(2) رواه احمد والطبراني، وصححه الألباني.

7- پىرسىيارو ۋەلا ۋە خۇشى ۋە ناخۇشى نىو گۆر:-

خوتىنەرى بەرپىز!

گۆر پىرسىيارو ۋەلا مى تىددايه، ۋە خۇشى ۋە ناخۇشى تىددايه، د ياره بۆ ئىنسانى ئيماندار، نازو نىعمەت ۋە خۇشى تىددايه ۋە بۆ ئىنسانى كافرو تاوانبارو خراپە كارىش، ئازارو مەينەتى تىددايه.

ھەلبەت ھەبارە ۋە ھەرموودە ۋە پىيغەمبەر ﷺ يە كجار زۆرن، بۆ ۋە ھە دە ھەرموئ: (أَنَّ الْعَبْدَ إِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِهِ وَتَوَلَّى عَنْهُ أَصْحَابُهُ، إِنَّهُ يَسْمَعُ قَرَعَ نَعَالِهِمْ، إِذَا انْصَرَفُوا، أَتَاهُ مَلَكَانِ فَيَقْعِدَانِهِ، فَيَقُولَانِ لَهُ: مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ (مُحَمَّدٍ)؟ فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَيَقُولُ: أَشْهَدُ أَنَّهُ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ، وَأَمَّا الْكَافِرُ أَوِ الْمُنَافِقُ [فِي رِوَايَةٍ: وَأَمَّا الْكَافِرُ وَالْمُنَافِقُ] فَيَقُولُ: لَا أَدْرِي كُنْتُ أَقُولُ مَا

يَقُولُ النَّاسُ فِيهِ فَيُقَالُ: لَا دَرَيْتَ وَلَا تَكَلَيْتَ ﴿١﴾، وَاثَهُ: كَاتِيكَ بَهْ نَدَه دَه خَرِيَّ عَتَه نِيَو گُورِه وه وه تَهوانه ی که ناشتوویانه دهرۆن، گویی له دهنگی پیتاوه کانیانه، دوو فریشته دینه لای و دایده نیشیتن و پیتی ده لپین: دهر باره ی تَهو پ پیاوه (محمد) ﷺ چ ده لپیی و هه لویستت دهر باره ی چۆن بوو؟! جا تَهو ی بر وادار بووبی ده لپ: شایه دبی ده دم که به نده ی خواو رهوانه کراوی خوا بووه، به لام کافر، یان مونافیق، ﴿٢﴾ له ریوایه تیکدا: ده لپ: کافرو مونافیق ﴿٣﴾ ده لپیت نازانم کییه شتیکم ده گوت که خه لک له باره یه وه ده ی گوت (وا ته: شایاتمانی هیئاوه، به لام وه ک چاولی که ری- نه ک وه ک قه نا عه تی دل) پیتی ده گوتری: یاخوا نه قه ت بزانی و نه قه ت به دمه میشت داییت.

تَهو له باره ی پرسیارو وه لامی نيو گُورِه وه، له باره ی نازارو ته شکه نجه ی نيو گُورِشِه وه فه رموده ی پیغه مبه ری خوا ﷺ زۆرن وه تهم نایاتانه ش به رای زۆربه ی هه ره زۆری تو یژه رهوانی قورئان ناماژه یه به نازارو ته شکه نجه ی پاش مهرگو پیش هاتنی قیامت که به گُور (قبر) یان به رزه خ ته عبیری لی ده درئ: ﴿٤﴾... وَحَاقٌ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ ﴿٥﴾ النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ ﴿٦﴾ (غافر: 45-46)، واته: وه خراپترین نازار دهوری داروده سته ی فیرعه ونی دا، ناگر که به یانیان و نیواران له سه ری راده نوینرین، وه پۆژی هاتنی قیامه تیش ﴿٧﴾ ده گوتری- داروده سته ی فرعه ون بجه نه تونترین نازاره وه. وه ک ده بینین لی ره دا خوا ی دادگه رو کار به جی سی جو ره نازاری وه ک سزا (عقاب) بۆ فیرعه ون و ده سته و دایه ره که ی باسکر دوه، یه کیان له ژ یانی

1) رواه البخاري ومسلم وابوداود والنسائي عن أنس -رضي الله عنه-.

دونياداويه كيان له قوناغى بهرزه خداو شهوى ديكه شيان له رۆژى دوايهيدا،
چونكه:

1- مه بهست له: (وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ) خذ كاني فير عهونو
شوينكه وتوهه كانييه تى له دهرياي سووردا كه له كۆتايى ژيانى دونيايان
دابوه.

2- وه مه بهست له: (الْأَارُ يُغْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا) نازارد رانيانه له
قوناغى بهرزه خ دا، چونكه دواتر باسى نازارى قيامهت ده كات وه له
فهرمووده كاني پيغه مبهريش دا ﷺ باسكراوه كه خوشى و ناخوشى گۆرو
بهرزه خ به يانيان و نيوارانه، وهك دوايى فهرمووده كان دئين، حيكه مه تى
پيكه وه لكينران و پيكه وه باسكرانى نازارى دونياو نازارى بهرزه خيش
شهويه كه پاش گيان كيشراني كافرو تاوانباران يه كسه رو بهى دوا خزان
تووشى نازارو مهينه تيبه كاني بهرزه خ دهين.

3- وه مه بهست له: (وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ)
سزاو جهزه بهى رۆژى دوايى يه كه بيگومان سزاو نازارى رۆژى دواييش
له هى دونياو بهرزه خ توندترو به ره زاتره، چونكه ههركام له جه ستهو
رووح به تهواوى تييدا به شدارنو بهى برانه وه هه ميشه يى يه.

ههروه ها شه م نايه تانه ي كۆتايى سوره تى (الواقعة) ش زۆر به پرونى دياره
كه باسى نعيمهت و خوشيى و نازارو ناخوشى بهرزه خ و گۆر ده كه ن. وهك
خواي بهرزه مه زن فهرموويه تى: ﴿فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ ﴿١﴾ وَأَنْتُمْ حِينِيذٍ
تَنْظُرُونَ ﴿٢﴾ وَلَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿٣﴾ فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ
غَيْرَ مَدِينِينَ ﴿٤﴾ تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٥﴾ فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٦﴾
فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّةُ نَعِيمٍ ﴿٧﴾ وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٨﴾ فَسَلَامٌ

لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٨٣﴾ وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّالِّينَ ﴿٨٤﴾ فَنُزِّلْ مِنْ حَمِيمٍ ﴿٨٥﴾ وَتَصْنِئَةُ جَحِيمٍ ﴿٨٦﴾ إِنَّ هَذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِ ﴿٨٧﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٨٨﴾ (الوا ٨٣-٩٦)، واته: دهب کاتیک (روح) دهگاته گهروو، وه ئیوهش لهوکاته دا سهرنج دهدهن و ئیمهش (فرشته کاغان) له نچوه لئی نزیکتین، بهلام ئیوه نابین دهجا تهگهر راسته ئیوه توانا بهسهردا شکاو نین. دهبیگپرنهوه (نیو جهسته کهی) تهگهر راست دهکن. جا ته گهر نهوه کهسه له خوا نزیکان بیټ. نهوه پادا شتی نا سوودهیی و بۆنی خووشو بهههشتی هه میشهیی یه، وه تهگهر له هاوهلانی راسته بیټ، نهوه سلوو له تو له هاوهلانی (دهسته) راستهوه. وه تهگهر له بیپروایانی سههرگردان بیټ، نهوه مهزلگای ناوی داغوه دهخریته نیو کلپهوه. بیگو هان نهوه راستیه کی بیگومانه دهجا ناوی پهروهردگاری ههزنت به پاک بهگه. بهلگهش لهسهر نهوه که هم ئایه تانه باسی پادا شتو سزاو خووشی و ناخووشی پاش مهرگ دهکن - که به ژیا نی بهرزه خو گوژ ناسراوه - نهک هی رۆژی دوا یی نهوه یه که:

1- له سههره تای سووره تی (الواقعة) وهوه له میانه ی په نجا ئایه تدا - له ئایه تی (7 تا 56) - خوی بهرزو مهزن باسی پاداشت و سزای ههر کام له (المقرین) و (أصحاب الیمین) و (أصحاب الشمال) ی کردوه، دوا ی نهوه ی باسی هاتنی قیامه تی کردوه!

2- ههروه ها دوباره بوونه وه ی باسی پاداشت و سزای نهوه سی کۆمه له له کۆتایی سووره تی (الواقعة) دا تهگهر نه لیین باسی حاله تی په رزه خو گوژیانه بی حیکمه ت دیت بهر چاو، وه را سته وخووش دوا ی با سکرانی حاله تی گیانه لاو روح کیشرانه وه به (ف) ی به دوا دا هاتن (تعقیب) یش

نه پاداشت و سزایانه خراونه روو، بویه پیویسته بلین: مه بهست پ چیی پاداشت و سزای به رزه خو گوړه.

نیستاش با چند فہرماشیتیکي پیغہ مہر ﷺ له و بارہوہ بخہینہ روو:
1/ (عن ابن عمر - رضي الله عنها - أن رسول الله ﷺ قال: إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا مَاتَ عُرِضَ عَلَيْهِ مَقْعَدُهُ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ إِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَإِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَمِنْ أَهْلِ النَّارِ، يُقَالُ: هَذَا مَقْعَدُكَ حَتَّى يَبْعَثَكَ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) رواه البخاري برقم: 1379 و مسلم برقم: 2866، واتہ: بیگومان یه کیکتان که ده هرئ به بیانان و نیواران شوینی خوئی پیشان دهرئ نه گهر نه هلی به هشت بیت له به هشتیدا و نه گهر نه هلی دوزه خیش بیت له ناگردا، ده گوترئ: نه هه جیگاته هه تا رژی دواپی خوا بو لای خوئی زیندوی ده کاته وه.

2/ (عن زيد بن ثابت - رضي الله عنه - أن رسول الله ﷺ قال: إِنَّ هَذِهِ الْأُمَّةُ تُبْتَلَى فِي قُبُورِهَا فَلَوْلَا أَنْ لَا تَدَافِنُوا لِدَعَوَاتِ اللَّهِ أَنْ يُسْمِعَكُمْ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ الَّذِي أَسْمَعُ مِنْهُ) رواه مسلم برقم: 2867، واتہ: بیگومان نه نومته له گوړه کانی دا نه شکه نه ده درئ، وه نه گهر له بهر نه وه نه بوایه که مردوان نه نیژن له خوا ده پارامه وه که نه وهی هن له نازاری گوړ ده بیستم بیبیستن.

3/ (عن أنس - رضي الله عنها - أن النبي ﷺ قال: لَوْلَا أَنْ لَا تَدَافِنُوا لِدَعَوَاتِ اللَّهِ أَنْ يُسْمِعَكُمْ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ) رواه مسلم برقم: 2868. که پیشت مانا کراوه، وه خاوهنی کتیبی (شرح العقيدة الطحاوية) له باره ی پرسیارو وه لامی نیوگوړو خوئی و ناخوئی نیوگوړ گوتوویه تی: ﴿وقد تواترت الأخبار عن رسول الله ﷺ في ثبوت عذاب القبر ونعيه هه

لمن كان لذلك أهلاً وسؤال الملكين. فيجب اعتقاد ثبوت ذلك والأيمان به، ولا تتكلم في كَيْفِيَّتِهِ، إذ لَيْسَ للعقل وقف على كَيْفِيَّتِهِ لكونه لأعهد له به في هذه الدار والشرع لا يأتي بما تحيله العقول، بَلْ إِنَّ الشرع قد يأتي بما تحار فيه العقول فأنَّ عودة الروح الى الجسد لَيْسَ على الوجه المعهود في الدنيا، بَلْ تعادُ اليه إعادة غير الأعادة المألوفة في الدنيا، واته: نأزاور نيعمه تي گور بۆ هه ركه سيك شايسته ي بۆ وه پرسيارى دوو فريشته كان، هه والى (متواتر) بۆ سه لماندنى له پيغه مبهري خواوه ﷺ هاتون، بۆيه پيويسته قه ناعهت به چه سپاندنى هه بۆ و ئي حانى پي بهي غري، وه له باره ي چۆنيه تي يه كه يه وه قسه ناكه ين چونكه عه قل سه ري له چۆنيه تي يه كه ي ده رناچي له سۆنگه ي ئه وه وه كه هيچ ئا شنايه تيبه كي پي نيه له م ژيانه دونيايي يه دا، دياره شه رعيش هه رگيز شتي وا ناهينى كه عه قل به مه حالى بزاني، به لكو شه رع شتي وادي غي كه عه قلان تييدا سه رسام ده بن.

دياره گيړانه دهی گيان بؤ جهسته ش بهو جوړه زانراو نيه كه له ژيانې
دونيادا پيى ناشناين، بهلكو رووح به جوړيك ده گيړپړسته وه جيا لهو
گه رانه وه زانراو دهی كه له دونيادا هيه.

شایانی باسیشه زانیانی رهسه نی ئیسلام که به (أهل السنة) نا سیراون
دهرباره ی خوشی و سزای گۆر، سی رایان ههیه:

یہ کہم: دلئی: خوشی و ناخوشی قوناعی بہرزه خو گوہر تہنیا بو جہ بستہ یہ،
دیارہ نمہ رایہ کی زور لاوازو ہی ہیڑو پیڑو پیچہ وانہی عہ قل ونہ قلہ۔

دووەم: دەلی: خۆشی و ناخۆشی قۆناعی بەرزەخ، تەنھا بۆ ڕووحە، کە (ئەبن حزم الأندلسی) لایەنگری ئەم رایەییە.

سىيەم: دەلى: ھەركام لە ڕووح جەستە لە نىعەت و ئازارى گۆر
بەرزەخدا بەشدارن، ئەمە ڕای زۆربەى ھەرزەخى زانايانە.

دەشتوانين بۆ لە عەقڵ نزيك خستنه وەى خۆشى و ناخۆشى بەرزەخ و گۆر
ويئە بە دوو كەسى خەوتوو (نائم) بەيئىنەوہ كە يەكيان دەلى سەد حەيف
كە لەو خەونە خۆشە خەبەرم بۆوہ و ئەوى ديكەش سوپاسى خوا دەكات كە
خەبەرى بۆتەوہ!

جا ديارە ئەگەر ھەردوو كيان لاى كەسيك و لە زۆر يەكدا خەوتە بن ئەو
كەسە نەھەست بە خۆشى ھى يەكەميان و نە بە ناخۆشى ھى دووەميان
ناكات، ئەمە لە لايە كەوہ و لە لايەكى ديكە شەوہ ئەگەر گرەيان
ھەركام يەكيان لە خەونە كەى بیدار نەبوو بایەوہ ديارە ھەر بە جەدى لە
خۆشى و ناخۆشیدا دەبوون!
لە كۆتاييشدا دەليئم:

رەنگە ئەوہى ئيشكالى بۆ ھەندىك كەس دروست كردوہ لەبارەى ئازارو
نيعمەتى قۆناغى بەرزەخەوہ دوو شت بى:

يەكەم: قياسى ژيانى قۆناغى بەرزەخ لەسەر قۆناغى ژيانى دنيا، كە
بيگومان ئەوہ ھەلەيە. چونكە قۆناغەكانى دنيا و بەرزەخ وە قيا مەت
ھەركام يەكيان تايبەت مەندى خۆى ھەيەو جيايە لەوانى ديكە.

دووەم: وشەى گۆر (قەبر)، چونكە كابرأ دەلى: ئەگەر خۆشى و ناخۆشى
يەكە لە گۆردا بن خۆ كەسانىك ھەن كە ناخۆشە گۆرەوہ!!

بۆيە دەليئىن: لە راستیدا مەبەست لە وشەى (گۆر) و (ژيانى نيو گۆر)
ئەو ژيانەيە كە لە پاش مردنەوہ دەست پى دەكا كە بە قۆناغى بەرزەخ
ناسراوہ، بەلام وشەى گۆر ھەلپىنجراوى عادەت و نەريئى زۆربەى خەلكى و

واقیعی کۆمه‌لگاکانی مَرۆقه له‌سه‌ر زه‌وی، ته‌گه‌ر نا خۆشی و ناخۆشی
پاش مه‌رگ و به‌رزخ نه‌به‌ستراوه‌وه به‌گۆڕو چونه نیۆ گۆڕه‌وه!
پێویسته ته‌وه‌ش بگوترێ: که وه‌ک له تاییه‌ت و فه‌رمایشته‌کاندا ده‌بینرێ
هه‌ر چۆن بێ -واته‌ خۆشی و ناخۆشی پاش مه‌رگ تاییه‌ت بن به‌ڕوو هه‌وه
یان ڕووح و جه‌سته بگرنه‌وه- ژیا‌نی پاش مه‌رگ و قۆناغی ن پێوان دۆن پیاو
قیامه‌ت که به‌ قۆناغی به‌رزخ ناو براوه‌ راسته‌وخۆ په‌یوه‌ندی به‌ به‌هه‌شت و
دۆزه‌خه‌وه هه‌یه، جا به‌ چوونه نیۆیان بێ -ته‌گه‌ر خۆشی و ناخۆشی یه‌ که
تاییه‌ت بن به‌ ڕووحه‌وه- یان هه‌ر جوړه په‌یوه‌ندییه‌کی دیکه‌ بێ، چونکه
خوای زاناو شاره‌زاو پێغه‌مبه‌ری خواش ﷺ جگه‌ له به‌هه‌شت و دۆزه‌خ چ
بۆ ژیا‌نی دوا‌ی مه‌رگ و چ بۆ ڕۆژی دوا‌یی، با سی شوینیکی دی که‌ی
نه‌کردوه بۆ خۆشی و هه‌رگرتنی چاکه‌کاران و ناخۆشی چیژتنی خراپه‌کاران.

خالی پێنجه‌م:

نیشانه‌ نزیکه‌کانی هاتنی ڕۆژی دوا‌یی

خویننه‌ری به‌ریز!

له‌م خالی پێنجه‌مه‌دا له‌باره‌ی نیشانه‌ نزیکه‌کانی هاتنی ڕۆژی دوا‌یی
یه‌وه قسه‌ ده‌که‌ین که به‌ گشتی سی به‌شن:

- 1- به شېكيان هاتوون و رابردوون كه ئيمه چواريان وهك نموونه باس ده كه ين.
- 2- به شېكيان ئيسته له نيو يان دا ين و پرووده دهك، يان پرو يان داوه و دهك گونجی دووباره ببنه وه، له م جوړه شيان ههوت نموونه باس ده كه ين.
- 3- به شېكيشيان جارئ نه هاتوون و پرويان نه داوه كه ئيمه پينج يان به نموونه ديښنه وه.

شاياني باسيشه كه زانايان نيشانه كاني هاتني قيامه تيان كردوونه دوو جوړی سهره كي:

(1) نيشانه گه وره كان (الأشراط الكبرى).

(2) نيشانه گچكه كان (الأشراط الصغرى).

به لام من سيفه تي گه وره و گچكه م بو نيشانه كاني هاتني پوژي دوا يي پي راست نيه، چونكه:

يه كه م: نه و دوو سيفه ته بو نيشانه كان له قورئان و سوننه ت نه هاتوون تاكو نه توانين لييان لاده ين.

دووه م: هه نديك له نيه شانه كان گه وره شن و را شېردوون و هه نديكي شيان بچووكيشن و نه شهاتوون! بويه من به په سه ندم زانني نيه شانه كاني قيامه ت به نزيكو دوو و هه سف بكه ين، چونكه هه نديكيان نزيكو هه نديكي شيان دووون، وه له نيو ههركام له نيشانه نزيكو دوو و هه كاندا هي گچكه و گه وره ش هه ن، دياره نه م خالي پيښه مه بو نيشانه نزيكه كان و هي شه شه ميش بو نيشانه دوو و هه كان ته رخان كراون:

دستیاب

خوبنہری بہریر!

خوای پہنہان بین فہرمویہتی: ﴿فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً
فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا فَأَلَمَى لَهُمْ إِذَا جَاءَتْهُمْ ذِكْرَاهُمْ﴾^[۱]، واتہ: ثایا چاوہروانی
چی دہکەن جگہ لہ قیامەت کە بیگومان نیشانہکانی شی ہاتوون، جا

(1) (محمد - 18).

کاتیڤک که قیامەت له ناکاو هات چۆن چۆنی دەتوانن خویان بێتەوہ یادو پەند وەر بگرن!

ئێستاش با بزانی مەبەست له نیشانەکانی قیامەت چی یە؟! (ابن حجر العسقلانی) ناوا پێناسە ی نیشانەکانی قیامەتی کردوہ، دەلێ: (الأُ شراط: أمارات للساعة، إما على قربها وإما على حصولها) (ل)، واتە: (أُ شراط) نیشانەکانی هاتنی قیامەتن، یان پۆ نزیکبوونەوہی، یان له کاتی پەیدا بوونیدا (ه)، چونکە هەندیڤک له نیشانەکانی قیامەت کاتیڤک دین که قیامەت دەستی پێکردوہو د یّت، هەندیڤکی شیان پێ شەکیی و زەمیەنە خۆشکەرن.

جا وەك پێشتریش باسم کرد من تەعبیری نیشانە بچوکەکان وە نی شانە گەورەکان بە پەسەندو بگرە بە راستیش نازانم و پێم وایە راست ئەوہیە که له جیاتی (نیشانە گچکەکان) بگوترێ: (نیشانە نزی کەکان)، (الأُ شراط القریبة)، وە له جیاتی (نیشانە گەورەکان) بگوترێ: (نی شانە دوورە کان) (الأُ شراط البعیدة). چونکە یەکیڤک له نی شانە ب چوکەکان، هاتنی پێغەمبەرمان (محمد) ﷺ ئاشکراشە که ئەو نەك هەر شتیڤکی ب چووک نیە، بەلكو گەورەترین کارەساتی ئیجابی یە له تە هەنی بوونەوہردا. هەروەها یەکیڤکی دیکە له نیشانەکان (لەت بوونی مانگ)ە که پێگو هان ئەویش شتیڤکی گچکە نیەو زۆر گەورەیه!

(1) فتح الباری، بەرگی 11، لاپەرە 352.

(2) وشە ی (أُ شراط) کۆ ی (شُرَط)ەو بە مانای نیشانە (علامە، آیە) دێ.

ئیتستاش با باسی ہرکام لہو دوو جوڑہ نیشانانہ بکہین و سہرہ تا لہم خالی پیئجہمہدا باسی نیشانہ نزیکہکان (الأشراط القریبہ) دہکہین: وەك پیئشتر باسمان کرد ئەم جوڑہ دابەش دەبی بۆ سی بەش:

بەشی یەگەم: ئەوانەن کە ھەتا ئیستا پروویان داوہو تیپەر بوون: جا ئیمە چواریان لی بە نمونە دینینەو:

1- یەکیک لہوانە، ھاتنی پیئجەمبەری کوئی (ح حد) ﷺ، وەك خۆی فەرموویەتی: (بُعْتُ أَنَا وَالسَّاعَةَ كَهَاتَيْنِ، كَفَضَلِ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْآخَرَى، وَضَمَّ السَّبَابَةَ وَالْوُسْطَى) (ل)، واتە: من و قیامەت وەك ئەم دوو پەنجە شایەتمان و نیوہراست بەیەگەو: ھاتووین، جیاوازیمان وەك زیادە ی پەنجە نیوہراستە بەسەر پەنجە شایەتماندا (لہو کا تەش پیئجەمبەر ﷺ ئاماژە ی بە ھەردوو پەنجە کە کردوہ).

2- لہتبوونی ھانگ (إن شقاق القحمر)، وەك خۆی زا ناو شارەزا فەرموویەتی: ﴿اَفْتَرَبْتَ السَّاعَةَ وَالشَّقَّ الْقَمَرُ﴾ ﷺ وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ (ھ)، واتە: قیامەت نزیک بۆوہ مانگ لەت بوو، ئەگەر نیشانە یەك ببینن، پشتی تیدەکەن و دە لێن: ئەو جادوو یەکی ھەمیشەو بەردەوامە.

دیارە ئەم ئایەتە لہگەل لہتبوونی مانگیپەتی کە لہ سەردەمی پیئجەمبەردا ﷺ لەت بوو وەك لہم فەرموودەیدا ھاتوہ: (عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ أَهْلَ مَكَّةَ سَأَلُوا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُرِيَهُمْ آيَةً، فَأَرَاهُمْ

(1) رواه البخاري ومسلم عن انس رضي الله عنه.

(2) (القمر: 1-2).

انشقاق القمر مَرْتِینِ ﴿١﴾ واته: خه لکی (مه ککه) داوایان له پیغه مبهری خوا کرد که نیشانه یه کیان نیه شان بدات، پیغه مبه ریش ﷺ (به فرمائی خوا) دوو جار مانگ له تبوونی نیشان دان! (به لام هه لوی سستی نهو هاوبهش په یداکه رانه ههر نهوه بوو که وهک قورئان لیی گیراونهوه گوتیان: (سحر مستمر).

3- سییه میان نهوه یه که پیغه مبه ر ﷺ فرموویه تی: (لَا تَقُومُ إِلَّا سَاعَةً حَتَّى تَخْرُجَ نَارٌ مِنْ أَرْضِ الْحِجَازِ تُضِيءُ أَعْنَاقَ الْأَبْلِ بِبُصْرَى) (ه)، واته: قیامت نایهت هه تا ئاگریک له سهر زهوی حیجاز دهرده چی که گهردنی خوشتران له شاری (بوسرا) به هوئی رو ناکئی و مه شخه لو بلی سیه وه دهرده خات.

ئهم نیشانه یهش هاتوته دی و رابردوه، وهک (ابن کثیر) له کتیه به ناوداره که ی خوئی (البداية والنهاية) بهرگی (31) لا په ره (187- 193) دا له رووداوه کانی سالی (654) ی کوچیدا، پاسی نهو ئاگره دهکات، وه نهو ئاگره وهک زانا یانی ئیه ستاو هاو چهرخ لپی دواون، بوپکانیکی گه وره بووه، له زهوی هاتوته دهری و مه شخه لو رووناکی یه کی زور گه وره ی هه بووه، به شیویه که له ولاتی شام خه لک شتی له بهردا نویسه وه خویندوته وه، وهک فرموده کهش فرموویه تی: (ملی خوشتران له بوسرا به هویه وه دیار بووه).

(1) رواه مسلم.

(2) رواه البخاري و مسلم عن أبي هريرة - رضي الله عنه -.

(شیخ شهاب الدین ابو شامة المقدسی) ده‌لئی: ئیخمه له (تیماء) - که شاریکه له شام - کتیپمان له بهر نهو ئاگردها نووسیوه تهوه. ههروهها (نووی)یش که هاوچه رخی نهو پرووداوه بووه له (شرح صحیح المسلم) بهرگی (18)، لاپه‌ره (28) دا، نهویش باسی لهو پرووداوه کردوه، که چۆن پیغه مبه‌ر ﷺ باسی کردوه، ئاوا بووه، کهواته ئهم نیشانه‌یه‌ش پرووی داوه و تیپه‌ریوه.

4- نه‌مانی سه‌رانه‌و خه‌راج، (الجزیه و الخراج): پیغه‌م به‌ر ﷺ فهرموویه‌تی: (مَنْعَتِ الْعِرَاقُ دِرْهَمَهَا وَقَفِيزَهَا، وَمَنْعَتِ الْشَّامُ مِثْلَهَا وَدِينَارَهَا، وَمَنْعَتِ مِصْرُ اِرْدَبَهَا وَدِينَارَهَا، وَعُدْتُمْ مِنْ حَيْثُ بَدَأْتُمْ، وَعُدْتُمْ مِنْ حَيْثُ بَدَأْتُمْ، وَعُدْتُمْ مِنْ حَيْثُ بَدَأْتُمْ) [1]، واته: رۆژگارێک دیت که عێراق دیره‌م و پیوانه‌ی خۆی نادات، (وهك سه‌رانه)، وه شامیش هه‌ر پیوانه‌و دیناره‌که‌ی نادات، وه میسریش پیوانه‌و دیناره‌که‌ی خۆی نادات، وه ده‌گه‌رینه‌وه خالی سه‌ره‌تاتان، وه ده‌گه‌رینه‌وه خالی سه‌ره‌تاتان، واته: کاتی‌ک دیت که نه عێراق و نه شام و نه میسر، که هه‌ر سی‌کیان سه‌رچاوه‌ی دارایی زۆر گه‌وره‌ بپوون و باجو سه‌رانه‌و خه‌راجیان لێ کوکراوه‌ته‌وه بو خه‌زینه‌ی م سولمانان کاتی‌ک دیت ئه‌وانه‌ هیچیان به‌ ده‌ست ئیسلامه‌وه نامیئن.

(ئیمام نه‌وه‌وی) له شه‌رحی ئهم فهرمووده‌یه‌دا، که نهو کات نه‌و مه‌سه‌له‌یه‌ پرووی نه‌داوه، ده‌لئی: (الأشهر في معناه ان العجم والروم يَسْتَوْلُونَ

(1) رواه مسلم عن أبي هريرة - رضي الله عنه - برقم: 2896.

على البلاد في آخر الزمان، فيمنعون حصول ذلك لهم (سليمين) ﷺ، واته: ئەوھى باوترە لە مانا لىكەدەنەھى ئەم فەرموودەيەدا ئەوھىيە كە عە جەم و رۆم (كافرەكانى لای رۆژھەلەت و لای رۆژئاوا) دەسەلەت بە سەر ولەتەندا پەيدا دەكەن لە كۆتايى زەماندا وە ئەو باج و خەراج و سەرئەھىيە، مەنەع دەكەن لە مەسۇلمانان و ناھيەتەن وەرىبگرن. (ھ)، واته: باج و خەراجى نەغدىيەو پيئوراي عىراق و شام و ميسر كە لە ئەھلى كىتاب وەركىراو كە سەردەمى خۆى ھى مەسۇلمانان بوو، دوايى لە مەسۇلمانان مەنەع دەكرى، ئىستاش ھاتۆتەدى.

بە شى دووھەم: لە ئىشانە نەزىكەكان ئەوانەن كە لە را بردوودا رويان داوھو ئىستاش بەردەوامن، ياخود دەگونجى دوو بارە ببنەھەو رووبدەنەھە:

لەم بەشەش ئەم ھەوت غەونەيەمان ھيئانەھە:
1- سەقامگىر بوونى ئىسلام و دەسەلەت پەيداكردى بەسەر زۆر شوئىناندا: وەك لە فەرموودەيەكى پيغەمبەردا (عليه الصلاة والسلام) ھاتو، كە بۆ دلدانەھى ھاوئەكانى لەكاتى ئەشكەنجەو ئازاردانىياندا بە دەستى

(1) شرح صحيح المسلم، بەرگى 18، لاپەرە (20).

(2) ھەركام لە (قفيز) و (مذو) (إردب) ھۆكارى پيئوان (كىل) بوونە.

کافره قورپشيبه کان به (خه بابای کوری نه رته) ی فهرموو: (وَاللّٰهُ لَيُتِمِّنَّ
 اللّٰهُ هَذَا الْأَمْرَ حَتَّى يَسِيرَ الرَّاكِبُ مِنْ صَنْعَاءَ إِلَى حَضْرَمَوْتَ لَا يَخَافُ إِلَّا
 اللّٰهُ أَوِ الذَّبَّ عَلَى غَنَمِهِ وَلَكِنَّكُمْ تَسْتَعْجِلُونَ) ⁽¹⁾، واته: به خوا، خوا نه م
 دینه تهواو دهکا، ههتا بابایه کی سوار له (صنعاء) وه ده چی بۆ
 (حضرموت) جگه له خوا له کهس ناترسی، وه مه گهر له گورگیش
 بترسی که زیان به رانه مهرو میگه له که ی بگه یه نی، به لام ئیوه په له ده که ن.
 جا بیگومان نه مهش هاتوته دی، چونکه پیغهم بهر (عليه الصلاة
 والسلام) له کاتی که دهی فهرمووه که هاوه له بهر یزه کانی نه شکه نه
 دهران و دهسه لاتی نه بوو و هیچی بۆ یان پی نه ده کرا، به لکو ههر
 دهی فهرموو: خور اگرن (صبراً آل یاسر فأنّ مو عدکم الجحّة)!. به لام
 موژدهی نه وهی پی دان که کاتی که دی دهسه لاتی نیسلام نه وهنده په یدا
 ده پی که له شاری (صنعاء) وه که سی که به ته نیا ده چی بۆ (ح حضرموت)
 جگه له خوا له هیچ کهس ناترسی، نه وهنده ئاسایش و هیمنی له سهر
 دهستی نیسلام په یدا ده پی، که بهس له خوا ده ترسی و له وهش ده تر سی
 که نه بادا گورگی که زیان به رانه مه ره که ی بگه یه نی.

جا نه وه هاتوته دی و تیپه ریوه، به لام ده شگون چی دوو بهاره بیخه وه،
 خواش پشتیوان بی دوو بار ده بیته وه و دهسه لاتی نیسلام به سهر جیهاندا
 په یدا ده بیته وه.

له فهرموو دهیه کی دی که ده پیغهم بهر (عليه الصلاة والسلام)
 فهرموویه تی: (اِذَا هَلَكَ كَسْرَى فَلَا كَسْرَى بَعْدَهُ، وَإِذَا هَلَكَ قَيْ صَرُّ فَلَا

(1) رواه البخاري عن خباب بن ارت - رضي الله عنه -

قَيَصْرُ بعده، والذي نفس محمدٍ بيده لَتُنْفَقَنَّ كُنُوزُهُمَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ (هـ)،
 واته: نه گهر کیسرا له نیو چوو، کیسرای دی دروست نابیتته وه، وه نه گهر
 قه یسه ره له نیو چوو، قه یسه ری دی دوا ی نه وه درو ست نابیتته وه، بهو
 که سه ی که گیانی محمدی به ده یسه، خه زی خه کانی کی سراو قه یسه
 (خه زی نه کانی ده ولته تی فارس ورؤم) له پی خاوی خوادا ده به خه شری نه وه
 وسه رف ده کرین. بیگومان نه مهش وهك موعجیزه کی تا شکراو پروون
 هاتوته دی وه دوا یی نه وان کی سراو قه یسه ری کی دی نه هاتوته
 جیگایان و نیسلام ولات و مهمله که تی هه ردو کیانی به میرات گرت.

هه روه ها هه ره له وبار وه نه م فرموده یهش هه یه که (عبدالله بن عمرو
 بن العاص) -خو لییان رازی بیت-، ده لی: بینما نحن حول رسول الله
 ﷺ نكتب، إِذْ سَأَلَ رَسُولُ اللَّهِ: أَيُّ الْمَدِينَتَيْنِ تَفْتَحُ أَوَّلًا قُسْطَنْطِينِيَّةَ أَوْ
 رومية؟! فَقَالَ رسول الله ﷺ مَدِينَةُ هِرَقْلٍ تَفْتَحُ أَوَّلًا، يَا هَنِي
 قُسْطَنْطِينِيَّةَ (هـ)، واته: نیمه له ده وری پیغه م بهر ﷺ دانی شت بوین
 فرمایشته کانیمان ده نووسی، پرسیار له پیغه م بهر کرا، نایا کام له دوو
 شاره کان له پیشدا نیسلام ده یانگری و رزگاریان ده کات، (ق قسطنطینیة)
 نهسته مبولی نیست، یان (رؤما) پایته ختی نیستای نیستایا چا؟!
 پیغه م بهر ﷺ فرموی: شاری (هیره قل) له پیشدا ده گیری (واته:
 نهسته مبول)، که نه وه بوو له سه رده می (سولتان موحه مه دی فاتح) دا
 گیرا، به لام تا نیستاش رؤمای پایته ختی نیستایا چا نه گیرا وه حه قه من
 کاتیك دی بگیری و نازاد بکری، جا درهنگ بی یان زوو!.

(1) رواه البخاری.

(2) رواه احمد والداري والحاكم، وصححه الحاكم و وافقه الذهبي، وصححه الألباني.

2- په یدا بوونی چەندان دەج چال و بانگە شەهەری پیڼەمبەرە یەتی: وهك پیڼەمبەرمان (عليه الصلاة والسلام) فەرموویەتی: (لا تقوم الساعة حتى يُبعث دجالون كذابون قريب من ثلاثين كل يزعم انه رسول الله) (ه)، واتە: قیامەت نایەت هەتا زۆریك خەلك هەڵخەڵەتیڤەری درۆزن پەیدا دەبن، نزیكەى سى (30) كەس، هەركامیكیان پێی وا یەو واپێ شانی خەلك دەدا كە پیڼەمبەری خوايە، (بەلام بە ییگو هانی هەموویان درۆزن)، هەلبەتە زۆر لەوانە تیپەرپون، وهك: (مسيلمۃ الكذاب، أسود العنسي، سجاح اليمامة، طليحة الأسدي) و ژمارەیهکی دی كەش كە كەم و زۆر ناو و شوێنەتیان هەبوو.

3- ناشووب و هەراو ئاژاوە پەیدا بوون: وهك پیڼەمبەر (عليه الصلاة والسلام) دەرەموی: (ان من اُشراط الساعة أن يرفع العلم ويكفر الجهل، ويكثر الزنا، ويكثر شرب الخمر، ويقل الرجال، ويكثر النساء حتى يكون لخمسين امرأة القيم الواحد) (ه)، واتە: لە نیشانەکانی هاتنی قیامەت ئەوێهە كە زانیاری كەم دەبێ و نەزانی زۆر دەبێ و داوین پیسی زۆر دەبێ و شەراب خۆری زۆر دەبێ و پیاو كەم دەبن و ژن زۆر دەبن، هەتا وای لێدێ كە پەنج (50) ئاڤرەت یەك پیاو سەرپەر شتیان دەكات، (دیارە مەرج نیە هەموویان هاوسەری بن بەلكو خوشك و كچ و دایك و خزم و ئەوانەن، كە لە بەرامبەر پەنج (50) ئاڤرە تدا پیاوێك دەبێ بۆ مشوور لێ خواردنیان).

1) متفق عليه، عن أبي هريرة - رضي الله عنه.

2) متفق عليه، عن أنس - رضي الله عنه.

به لئی: هه رکام له مانهش له بهر چاومانن و کهم و زور هاتوونه دی و دینه دی.

له فهرموده یه کی دیکه دا هاتوه: (والذي نفسي بيده لياتين على الناس زمان لا يدري القاتل في أي شيء قتل، ولا يدري المقتول في أي شيء قتل)⁽¹⁾، واته: سویند به وهی که گیانی منی به دهسته، رۆزگارێک به سهه خه لک دا دیت، که نه کوژهر ده زانی کابرای کوژراوی بۆ چی کوشتوه و نه کوژراویش ده زانی بۆ چی کوژراوه.

جا به راستی نهو جوړه جهنگانهش ئیستاکه روو یان داوه و رووده ده، که نهو جوړه کوشتو کوژرا نه یان تیدا یه و نازانن بۆ چی ده کوژنو له سهه چی ده کوژرین.

4- نیشانه یه کی دیکه نه وهیه که له فهرموده کهی (جبریل) دا هاتوه، که (جبریل) پرسیار له پیغه مبهه (عليه الصلاة والسلام) ده کات، ده لئی: (فأخبرني عن أماراتها) هه وائم پێ بده ده بهاری نیه شانه کانی رۆژی دواپی؟ پیغه مبهه (عليه الصلاة والسلام) یش له وه لامیدا فهرمودی: (أَنَّ تِلْكَ الْأُمَّةَ رُبَّتْهَا، وَأَنْ تَرَى الْخِفَاءَ أَلْهَرَاءَ رِعَاءَ الشَّاهِيَّةِ طَاولُونَ فِي الْبَنِيَانِ)⁽²⁾، واته: کاتیک که که نیهه (جاریه) کهور (سیده) ی خۆی لئی ببی، وه نه وهی که خه لکی پێ خواس (پێ پیتا و) رووت و حو شتر له وه رین و مهه له وه رین ببینی، که پیتشیرکی ده کهن له بهر زکرد نه وهی کوژش و ته لاردا.

دیاره نه مانهش هه موویان هاتوونه دی و ئیستاش له نارادان.

(1) رواه مسلم، عن أبي هريرة - رضي الله عنه -.

(2) رواه مسلم عن عمر بن الخطاب - رضي الله عنه -.

5- (گه له کۆمه کی کردنی ته هلی کوفر له سهه ئومه تی پیغه مبهه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وهك پیغه مبهه فهرموویه تی: (يُوشِكُ الْأَمَمُ أَنْ تَدَاعَى عَلَيْكُمْ كَمَا تَدَاعَى الْأَكَلَةُ إِلَى قَصْعَتِهَا، فَقَالَ قَائِلٌ: أَوْ مِنْ قِلَّةٍ نَحْنُ يَوْمُنْذُ؟ قَالَ: بَلْ أَنْتُمْ يَوْمُنْذُ كَثِيرٌ، وَلَكِنْ كُمْ غُشَاءٌ كَغُشَاءِ السَّيْلِ، وَلَيَنْزِعَنَّ اللَّهُ مِنْ صُدُورِ أَعْدَائِكُمُ الْمَهَابَةَ مِنْكُمْ، وَلَيَقْدِرَنَّ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمُ الْوَهْنَ، فَقَالَ قَائِلٌ، يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْوَهْنُ؟ قَالَ: حُبُّ الدُّنْيَا وَكَرَاهِيَةُ الْمَوْتِ) ⁽¹⁾، واته: نزیکه رۆژێك بێ كه كۆمه لانی كافر لیقان كۆبینه وهه دهستان بۆ درێژ ب كهه، وهك چۆن كه كۆمه له خه لێك له سهه سفره ی خواردنه كه یان داده نیشن وهه ریبه كه یان دهستی بۆ درێژ دهكات و بهشی خۆی ده پچرینیت.

یه کیك گوتی: ئایا لهو رۆژه دا ئیمه كهمین، له بهر كه می وا هان لێ دیت؟ فهرمووی: نه خیر ئیوه زۆرن، به لام وهك پووش و په لاش وان، (ئاوا بێ نرخ و بێ سهنگن) وه خوا ترسی ئیوه له دلی دوژمنانتاندا ده ردینێ، وه بێ هیزی ده خاته دلی ئیوه وه، یه کیك گوتی: ئه ی پیغه مبهه ری خوا (وهه) چی یه؟ فهرمووی: خۆشویستنی دویا و رق ههستان له مردن.

ئه وهش دیار كه هاتۆته دی و له ئارادایه وهیچ كافرێك نه ماوه كه پارووی خۆی له خیر و بیری ولاتی مسولمانان دا نه گرتبێ!

6- پهیدا بوونی پیاوانی قه مچی به ده ست و ژنانی بێ ئابروو: وهك له فهرمووده یه كدا هاتوه: (صِنْفَانِ مِنَ أَهْلِ النَّارِ لَمْ أَرَهُمَا: قَوْمٌ مَعَهُمْ سِيَاطٌ كَأَذْنَابِ الْبَقَرِ يَضْرِبُونَ بِهَا النَّاسَ، وَنَ سَاءَ كَمَا سَيَاتٌ عَارِيَاتٌ مُمِيلَاتٌ مَائِلَاتٌ رُؤْسُهُنَّ كَأَسْنِمَةِ الْبُخْتِ الْمَائِلَةِ) ⁽²⁾، واته: دوو تاقمی

(1) رواه احمد وابو داود وصححه الألباني، برواهه (سلسلة الأحاديث الصحيحة) ژماره 958

(2) رواه مسلم عن ابي هريرة - رضي الله عنه -.

دۆزهخیی ههن که هیّ شتا نه مبینیون: پیاوان چّک که قهه چّی یان به دهستهویه وه کو کلکی مانگا، پیّی له خه لکی دهه دن (و زو لّم و زو ری پیّی نه نجام دهه دن) وه ئافره تانیکی خۆداپۆشه ری پروت، خه لک لاده ری، ریّ لیّ ون بوو، سه ریان ده لیّی دووگی حو شتره - مه به ست به رزایی پشتیه تی که لار بوته وه -.

ئهم دوو نیشانهش بیگومان هه ردوکیان هاتوو نه دی و له بهر چا ونو بهرده وامن.

7- نیشانه یه کی دیکه نهویه که پیغهه بهر (عَلَيْهِ اَلصَّلَاةُ وَ اَلسَّلَام) ده فره موئ: (سَيَاتِي عَلَى النَّاسِ سَنَوَاتُ خَدَاعَاتٍ يُصَدِّقُ فِيهَا الْكَاذِبُ، وَيُكَذِّبُ فِيهَا الصَّادِقُ، وَيُؤْتِمَنُ فِيهَا الْخَائِنُ وَيُخَوَّنُ فِيهَا الْآمِنُ، وَيَنْطِقُ فِيهَا الرُّوَيْبِضَةُ، قِيلَ: وَمَا الرُّوَيْبِضَةُ؟ قَالَ: الرَّجُلُ التَّافَهُ يَتَكَلَّمُ فِي أَمْرِ الْعَامَّةِ) (1)، واته: سالانیکی خه لک فریودهر به سه ره خه لکدا دین، پیاوی درۆزن به راست ده زانی و پیاوی راستگو به درۆزن له قه لهم ده درئ و پیاوی خیانه تکار به ئەمیندار داده نرئ و پیاوی ئەمین به خیانه تکار له قه لهم ده درئ، وه لهو زه مانه دا (رویبضة) ق سه ده کات و ده بی ته دهه راست، گو ترا: (رویبضة) چی یه؟ فره موئ: پیاوی هیچ وپوچ که ق سه ده به ره ری به رژه وه ندی خه لک ده کات.

سه رنج به دن نیستا لهه رۆژگاره دا ئهم نیشانه یه چۆن هاتوته دی! به ئیسلامیه کان که خه لکی دیندار و پاک و راست را ستگو و ده ست به ده ستنوێژن، ده گو ترئ: گیره شیوین و پیاو خراب و دوا که وتوو!!

(1) رواه احمد وابن ماجه والحاكم عن ابي هريرة، وصححه الألباني، ژماره (1887)

بە ئامانەت خەللىكى بىي دىن ۋە دزو درۆزن ۋە ساختە چى ۋە قولا چىرو فىلە بازو چە واشە كار، بە پياۋى باش ۋە خەخۆرو سىياسەتە دارو رۆشن بىر دادە نرى، ۋە لە راستىدا ئەو جۆرە (رەببىيە) ئەنى كە فەرمودە كە باسىيان دەكات، لەم رۆژگارەدا يەكجار زۆرن، دەبىي خى كابر ق سە لەبارەى خەللىكى مىللەتە ۋە دەكات، كەچى ھەتا بلىي پوچ ۋە نزم بىي نىۋەرۆكە!!

بەشى سىيەم: لە نىشانە نزيكەكان ئەوانەن كە جارى نەھاتوون:

لەم بەشەش پىنج نمونە دەخەنەرۆو:

1/ دووبارە گەپانەۋەى دورگەى عەرەبى بە پروبارو باغو پىستان: ۋەك پىغەمبەرى خوا ﷺ لەوبارەۋە فەرموويەتى: (لا تقوم الساعة حتى يكثر المال ويفيض حتى يخرج الرجل بزكاة ماله فلا يجد أحدا يقبلها منه وحتى

تعود أرض العرب مُروجا وأنهاراً⁽¹⁾، واته: قيامت نایهت ههتا پاره زۆر ده بئو که له پێژیهی دهکات به جوړیک که کابرا زه کاتی هالو سامانی دهردهکات به لام کهسی چنگ ناکه وئ لئی وهر بگری، وه ههتا سه رزه مینی عه رهب ده بیته وه به باغو سه وزایی و جوگهو رووبار.

دیاره نه مهش نه هاتوه به لام خه ریکه بیته دی به هوی بیری ئیر توازی وه به هوی ئهو هه موو پاره و سامانهی نهوت که دیته ده ستیان و ورده ورده بیابان و دهشته دیمه کان ئاودیر ده کرین و ده کرینه باغو دارستان.

2/ نه وهیه که پیغه مبهه (عليه الصلاة والسلام) فهرموو یه تی: (وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُكَلِّمَ السَّبَّاعُ الْإِنْسَ، وَ يُكَلِّمُ الرَّجُلَ عَذْبَةً سَوَطَهُ وَ شِرَاكَ نَعْلِهِ وَ يُخْبِرُهُ فَخِذُهُ بِمَا حَدَّثَ أَهْلَهُ بَعْدَهُ)⁽²⁾، واته: سویند به وهی گیانی منی به دهسته، قیامت نایهت ههتا درنده ق سه له گه لا خه لکیدا نهکات، وه ههتا سه ری قه مچی و لاسکی پیلاوه که ی پیاو قسه ی له گه لدا نهکات، وه ههتا رانی خو ی هه وائی پئ نه دا به وهی که دوا ی خو ی مال و خیزانی چیان باسکردوه، نه وانهش جارئ به زه قی نه هاتوونه دی.

3/ وشک بوونی رووباری فورات و دهر کهوتنی خه زینه یه کی زی پ: وَهك يَتَّعِمُبُهُر (عليه الصلاة والسلام) فهرموو یه تی: (يُوشِكُ الْغُرَاتُ أَنْ يَخْسِرَ عَنْ كَنْزٍ مِنْ ذَهَبٍ فَمَنْ حَضَرَهُ فَلَا يَأْخُذْ مِنْهُ شَيْئاً)⁽³⁾، واته: نزیکه رووباری فورات وشک بئو خه زینه یه کی زی پ دهر بخات، چا ههر

(1) رواه مسلم و أحمد عن أبي هريرة - رضي الله عنه - وفي صحيح مسلم برقم: 1012.

(2) ابن حبان وحاكم به (صحيح) بيان داناه، وه (ذهبي) يش پشتگيری کردوون و (الألباني) يش به (صحيح) ی داناه، ژماره (122).

(3) متفق عليه عن أبي هريرة - رضي الله عنه -.

كه سيك ئاماده بوو لهوئ با هيچي لئ هه لاهه گري. له رپوا يه تيكي ديكه دا فه رمويه تي: (فَيَقْتُلُونَ عَلَيْهِ فَيُقْتَلُ مِنْ كُلِّ مَائَةٍ سَعَةٌ وَتِسْعُونَ) ⁽¹⁾، واته: خه لك له سه ره وه خه زنه يه به شه ره ديته وه هه سه ره كه س نه وه دونو كه س ده كوژر يته وه يه كيك ده مي نيته وه، (واته: له مليونيك هه زار ده مي نيته وه)، نه مه شيان ري خو شكه ره كانى هاتوون، وه كه نه وه به ره بيه سه (سه) انه ي كه توركه پيا درو ستي كردوون له سه ره رپوبارى فورات، كه ژماره يان زوره وه وه لئ: نه گهر هه موويان جي به جي بكرين و بكه ونه كار بوئ هه يه رپوبارى فورات و شك به جي و چوپايي لئ بپري.

4/ جهنگ له گهل جووله كه دا ده كرى و به رد بانگي مسولمانان ده كات كه نه وه جووله كه يه وه له پشتمه وه خوئ حه شارداوه، وه رن پيه كوژن: وه كه پيغه مبه ره ^{صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ} فه رمويه تي: (عن عبدالله بن عمر - رضي الله عنهما - أن رسول الله ^{صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ} قال: تقتلون أئتم ويهود، حتى يقول المجبر: يا مُسْلِمُ هذا يهودي ورائي تعال فاقتله) رواه مسلم، برقم: 2921، دياره نه مه شيان تا ئيستا نه هاتوه حه تمه ن دوايي دى.

5/ هاتنى موحه مبه دى مه هدى: كه واپي ده جي نه مه يان كوئا نيه شاندى نزيك بي له وانه ي كه جاري نه هاتوون.

جا له وباره وه چه ند فه رمووده يه كه هاتوون كه هه نديكيان به رپوون جي هه نديكي شيان به ئامازه له وباره وه ده دوپين، بو نموونه: (لا تَذْهَبُ الدُّنْيَا

(1) رواه مسلم عن أبي بن كعب - رضي الله عنه - برقم: 2895.

حَتَّى يَمْلِكَ الْعَرَبَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي يُوَاطِيُ اسْمُهُ أَسْمِي⁽¹⁾، وَاتَهُ:
دُونِيَا كَوْتَايِي پِي نايهت ههتا پياو يَك لَه بنه ما لَهِي هِن ده كَرِي هته
دهسه لا تدار به سهر عه رهدا، ناوِي وهك ناوِي مَن وايه.

وه زانايان ده لِيَن: ئهم فهرمووده يهش وا پِي ده چِي كه مه به ستي پِي ئهو
كه سه بِي كه ده فهرموئ: (يَكُونُ فِي آخِرِ أُمَّتِي خَلِيفَةٌ يَحْثِي الْمَالَ حَثِيًّا، لَا
يَعُدُّهُ عَدًّا)⁽²⁾، واتهُ: لَه كَوْتَايِي ته مه نِي ئومه تهما خه ليفه يهك ده بِيَت،
كه پارو سامان به چنگو به مشت دها به خه لَكِي ده يبه خ شِيته وه،
نهك بيژميَرِي!

دياره دهر باره ي ئهو فهرموودانه كه باسِي موحه مه دي مه هدي ده كه ن،
زانايان راجيايِي يان له نيواندا هه يه، هه نديكيان زور به ي يان هه موو ئهو
فهرموودانه به لاوازو هه لبه ستراو داده نِيَنو، گومانِي شي تِيْدا نِيه كه
هه لبه ستراو لاوازيان تِيْدايه، به تايه تي ئه وان يان كه ره گورِي شاليان
ده چِيته وه سهر شيعه، چونكه شيعه زور به سه ختي و خه ستي بروا يان به
(مه هدي) هه يه، به لَام بيگومان ئه وي ئه وان بروايان پِي يِي هه يه جيا يه
له وي كه ئه هلي سوننه ت بروايان پِي يِي هه يه و ئه هلي سوننه ت ئهو مه هدي
يه ي ئه وان به ئه فسانه و بي بناغه ده زانن و ده لِيَن هيچ به لگه يه كي شه رعي و
عه قلي له سهر نِيه.

شاياني باسيشه كه ژماره يه كي زور له زاناياني ره سه نِي ئيسلام كه به
ئه هلي سوننه ت ناسراون بروايان وايه كه ئهو فهرموودانه ي با سِي هاتني
مه هدي ده كه ن به گشتي راستن، هه رچه نده هي هه لبه ستراو بي هيژي شيان

(1) رواه الترمذي وأبو داود، عن ابن مسعود - رضي الله عنه -
(2) رواه مسلم عن جابر بن عبد الله - رضي الله عنهما - برقم 2913.

تێدان، بۆ نموونه: (الحاكم، الذهبي، أبو نُعَيْمٍ، ابن العربي، القرطبي، ابن تيمية، ابن القيم، ابن حجر العسقلاني، سيوطي، ابن باز، ألباني) لهو زانایانەن کە برۆیان بە راستی ئەو فەرموودانە هەیە کە با سی مە هدی دەکەن، بەلام ئەگەر کەسێکیش بێ: بروام بە هاتنی مە هدی نیە، ناتوانین بێین، کوفری کردووە، چونکە ئەسڵی مەسەلە کە مەشت و مەپێکی لە سەر هەیە و بە درێژایی میژووش ژمارەیک لە زانایان نکوولیان لە مەسەلە هاتنی مە هدی و راستی ئەو فەرموودا نەش کردووە کە لەوبارەووە گیراوە و هەوڵێکی سێش بە کوفر تۆمەتباری نەکردوون.

ئەمە کورتەیک بوو دەربارە نیشانە نزیکەکانی هاتنی پۆژی دوایی و لە خاڵی داهاووشدا باسی نیشانە دوورەکان دەکەین ان شاء الله تعالی.

خاڵی شەشەم:

نیشانە دوورەکانی هاتنی پۆژی دوایی

خوینەری بەڕێز!

ئەم خالى شەشەمە تەرخان كراۋە بۇ توۋىتىغەنە ۋە لەبارەى نە شانە
دوورەكانى ھاتنى پۇژى دوايى كە ۋەك پىشتەر باسماڭ كىرد زانا يان زىياتر
ۋشەى: نىشانە گەۋرەكان (الأشراط الكبرى) يان بۇ بەكار ھىتانۋن، بەلام
ئىمە ۋشەۋ تەعبىرى: نىشانە دوورەكان بە چاكترو را سىتەر دەزانىن، چا
نىشانە دوورەكانى ھاتنى پۇژى دوايى بە دەقى فەرماي شتى پىغەمبەرى
خو ﷺ ژمارەيان دە (10) يەۋ بەرىزو بە خىرايىش بە دواى يەكدا دىنۋ
ئەۋانىش برىتىن لە:

- 1- ھاتنى دەججال .
 - 2- ھاتنە خوارەۋەى عىسا - عليە السلام - .
 - 3- دەرچوۋنى يەنجوۋج ۋ مەنجوۋج .
 - 4- پەيدابوۋنى دوۋكەل .
 - 5، 6، 7- پۇچوۋنى سى شۋىن لە پۇژ ھەلات ۋ پۇژ ئاۋاۋ دوور گەى
غەرەب .
 - 8- ھاتنە دەرى زىندەۋەرى زەۋى .
 - 9- ھەلھاتنى خۇر لە خۇرئاۋاۋە .
 - 10- ئاگرىك كە خەلك بەرەۋ شام راپىچ دەكات .
- ئىستاش با بەرىز بە توۋىتىنەۋەى ئەم دە نىشانە گەۋرەۋ دوورانەى ھاتنى
پۇژى دوايى بچىنە خوار بەلام سەرەتا چۇنىەتى رىز بونۋ پەيدابوۋنىان
دەخەينەروۋ:
خۇينەرى بەرىز!

1/ پیغهمبهری خوا ﷺ لهبارهی نیشانه گه وره و دووره کانی هاتنی قیامه ته وه ئهم فهرمووده یه لیو هاتوه: (عن حذیفة بن أسید الغفاری قال: أطلع النبی ﷺ ونحن نتذاکر، فقال: ما تذاکرون؟ قالوا: نذکر الساعة، فقال: إنها لن تقوم حتی ترونا قبلها عشر آیات، فذکر، الدخان، والدجال، والدابة، وطلوع الشمس من مغربها، ونزل عیسی ابن مریم (علیه السلام)، وأجوج ومأجوج، وثلاثة خ سوف، خ سف بالشرق، وخ سف بالمغرب، وخسف بجزيرة العرب، وآخر ذلك نارٌ تخرج من الیمن تطرد الناس الى محشرهم) (۱)، واته: حوده یفهی کوری ئه سیدی غیفاری ده لی: رۆژێک پیغهمبهر ﷺ هاته لامان که ئیمه له نیو خوماندا قسه مان ده کرد، فهرمووی باسی چی ده کهن؟ گوتمان: باسی هاتنی قیامهت ده کهین، فهرمووی: قیامهت نایهت تا کو ده (10) نیشانه له پی شه وه ده بینن، ئنجا باسی ئه مانه ی کرد: دوو کهل، ده جبال، زی غنده وریک (ه) (که قسه له گهل خه لکیدا ده کات) هه لهاتنی خۆر له رۆژ ئاواوه، هاته خه خواره وه ی عیسای کوری مه ریم (سه لامی خوی لی بی)، هاتنی یه ئجوج و مه ئجوج، وه سی رۆچوونی زه ی، یه کیک له رۆژ هه لات، یه کیک له رۆژ ئاوا، یه کیکیش له نیو ده ورگه ی عه ره ی، وه کو تای ئه وانه ئاگری که له یه مهن پهیدا ده بی، که خه لک به ره شوینی کو بو نه وه یان را پیچ ده کات (که مه به ست سه رزه مینی شامه وه له فهرمای شتی دی که ده هاتوه).

(1) رواه مسلم و ابوداود والترمذي وفي صحيح مسلم برقم: 2901
(2) وهك خوا فهرموویه تی: ﴿وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ﴾ (الزل-82).

شایانی باسپیشه که ئەم دە نیشانهیه وهك (نیشانه نزیکهكان) نین، که ماوهی زۆریان له نیواندا هه بیّت، به لکو هه موویان به دواى یه کتردا دین، وهك چۆن که ملوانکهیهك ده زووه کهى بیچری و هه موو ده ن که کانی یهك له دواى یهك بکهونه خواری، ئەوانیش له کاتیکی نزیکدا به دواى یه کدا دین، وهك ئەم فەرمودهیه دا هاتوه: (عن أنس - رضي الله عنه - قال: قال رسول الله ﷺ الأمارات خَرَازَاتُ مَنْظُومَاتٍ فِي سِلْكِ، فَإِنْ يُطْعَمَ إِلَّا سِلْكَ يَتَّبِعُ بَعْضُهَا بَعْضًا) ١، واته: نیشانه (دووره) کانی (هاتنی قیامهت) وهك ملوانکهیهك وان که به ده زوویه کهوه کرابن کاتیك که ده زووه که پ بچرا هه موویان به دواى یه کدا بکهونه خوار. که واته نیشانه دووره کان هه رکات یه که میان ده رکهوت، زۆری پى ناچى که ئەوانی دیکهش ده رده کهون ٢.

نیستاش به پیوستی ده زانم تۆز یك تیه شك بخه یه سهه چۆنیه تی سهه ره لدان و شیوهی ریزه ندیی ئەو ده نیشانهیه که زانایان ق سهه با سی زۆریان له و باره وه کردوه، هه ره له هاتنی ده جاله وه هه تا ئەو ناگره ی که له یه مهن پهیدا ده بیّت و خه لك به ره و شام راپیچ ده کات، که وهك پیغه م بهری خوا ﷺ روونی کردۆتوه دوا یین نیشانهیه.

جا ئەوهی که من له کو ی فەرما ی شته کانی پیغه م بهری خوا ﷺ و قسه و تهفسیری زانایان و سه ره فدان ی خو سه وه بۆم ده ر که وتو ٣ چۆنیه تی سهه ره لدان و ده ست پیکردنی ئەو نیشانه و ریز بوونیان به م جوړه یه:

(1) رواه الحاكم وقال: صحيح على شرط مسلم، ووافقه الذهبي، و صححه الألباني برقم (1762).

(2) به لām لێره دا مه بهست ئەوه نیه که له ماوه یه کی سالتیک یان چهند سالتیکی که هدا رووده دن، به لکو مه بهست ئەوه یه که چهند سه ده یهك و بگره سه ده یه کیشیان پى ناچى.

جاری له سهره تاوه کۆمه لیک جهنگ و ږو به ږو و بونه وه له نیوان ئه هلی ئیسلام و نه هلی کوفردا ږو و ده دن که ده به نه پی شه کی و زه مینه خو شک هری هاتنی ده جبال وه له فهرمو و ده یه پیغه مبهردا ﷺ در ده که وی، که ده فهرمو ی: (عِمْرَانُ بَيْتِ الْمَقْدِسِ خَرَابٌ يَخْرُبُ، وَ خَرَابُ يَخْرُبُ خُرُوجُ الْمَلْحَمَةِ، وَخُرُوجُ الْمَلْحَمَةِ فَتُحُ التَّسْطَنْطِينِيَّةُ، وَفَتْحُ التَّسْطَنْطِينِيَّةِ خُرُوجُ الدِّجَالِ) ^(هـ)، واته: کاتیک دئ که (بیت المقدس) زور ئاوه دان ده بیته وه، به لام (یثر) واته (شاری مه دینه) تی کده چی، وه تی کچونی مه دینه، (مَلْحَمَةُ) به دوا دای دئ (که گه و ره ترین جهنگ له نیوان مسولمانان و نه صرانی به کا ندا ږو و ده دات، و به سهرکه و تنی مسولمانان کۆتایی پی دیت) ئد ججا ږو و دای (ملحمة) به کسه ر گرتنی نه سته مبولی به دوا دای دیت (واته: بو جاری دو وه) وه گرتنی نه سته مبولیش به کسه ر ده رچونی ده ججالی به دوا دای دیت.

ئججا نه و مه لحه مه یه ش که گرت خنی نه سته مبول (ق سطنطینیة) به دوا دای دئ، که به دوا ی ویشدا ده رچونی ده ججاله، پیغه مبهری خوا ﷺ ئاوا ی باسی ده کات: (سَتَصْلَحُونَ الرُّومَ صُلْحاً أَمْناً فَتَغْزُونَ أُنْتُمْ وَهُمْ عَدَوٌّ مِنْ دَرَائِكُمْ فَتَنْصَرُونَ، وَتَغْزِيهِمْ، وَتَسْلَمُونَ، ثُمَّ تَرْجِعُونَ، حَتَّى تَنْزِلُونَ بِمَرْجِ ذِي ثُلُولٍ، فَيَرْفَعُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ النَّصْرَانِيَةِ الصَّلِيبَ، فَيَقُولُ غَلَبَ الصَّلِيبُ، فَيَغْضِبُ رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَيَذُقُّهُ، فَعِنْدَ ذَلِكَ تَخْذِرُ الرُّومَ وَتَجْعَلُ لِلْمَلْحَمَةِ) ^(هـ)، واته: کاتیک دیت که سولحیک له گه ل نه وروپا (روم) دا ده که و هه ر دو وک لاتان له به کدی نه مین و دلنیا ده بن، و ئیوه و نه وان جهنگیک له گه ل دو ژمنی کتاندان ده که ن که له پشت ئیوه و یه و به سه ریاندا سه رده که و و

(1) رواه أبو داود، بروانه (مشكاة المصابيح) ژماره ی فهرمو و ده (5425).

(2) رواه أبو داود، هه مان سه رچاوه، ژماره ی فهرمو و ده که (5428).

١١١
١١٢
١١٣
١١٤
١١٥
١١٦
١١٧
١١٨
١١٩
١٢٠
١٢١
١٢٢
١٢٣
١٢٤
١٢٥
١٢٦
١٢٧
١٢٨
١٢٩
١٣٠
١٣١
١٣٢
١٣٣
١٣٤
١٣٥
١٣٦
١٣٧
١٣٨
١٣٩
١٤٠
١٤١
١٤٢
١٤٣
١٤٤
١٤٥
١٤٦
١٤٧
١٤٨
١٤٩
١٥٠
١٥١
١٥٢
١٥٣
١٥٤
١٥٥
١٥٦
١٥٧
١٥٨
١٥٩
١٦٠
١٦١
١٦٢
١٦٣
١٦٤
١٦٥
١٦٦
١٦٧
١٦٨
١٦٩
١٧٠
١٧١
١٧٢
١٧٣
١٧٤
١٧٥
١٧٦
١٧٧
١٧٨
١٧٩
١٨٠
١٨١
١٨٢
١٨٣
١٨٤
١٨٥
١٨٦
١٨٧
١٨٨
١٨٩
١٩٠
١٩١
١٩٢
١٩٣
١٩٤
١٩٥
١٩٦
١٩٧
١٩٨
١٩٩
٢٠٠
٢٠١
٢٠٢
٢٠٣
٢٠٤
٢٠٥
٢٠٦
٢٠٧
٢٠٨
٢٠٩
٢١٠
٢١١
٢١٢
٢١٣
٢١٤
٢١٥
٢١٦
٢١٧
٢١٨
٢١٩
٢٢٠
٢٢١
٢٢٢
٢٢٣
٢٢٤
٢٢٥
٢٢٦
٢٢٧
٢٢٨
٢٢٩
٢٣٠
٢٣١
٢٣٢
٢٣٣
٢٣٤
٢٣٥
٢٣٦
٢٣٧
٢٣٨
٢٣٩
٢٤٠
٢٤١
٢٤٢
٢٤٣
٢٤٤
٢٤٥
٢٤٦
٢٤٧
٢٤٨
٢٤٩
٢٥٠
٢٥١
٢٥٢
٢٥٣
٢٥٤
٢٥٥
٢٥٦
٢٥٧
٢٥٨
٢٥٩
٢٦٠
٢٦١
٢٦٢
٢٦٣
٢٦٤
٢٦٥
٢٦٦
٢٦٧
٢٦٨
٢٦٩
٢٧٠
٢٧١
٢٧٢
٢٧٣
٢٧٤
٢٧٥
٢٧٦
٢٧٧
٢٧٨
٢٧٩
٢٨٠
٢٨١
٢٨٢
٢٨٣
٢٨٤
٢٨٥
٢٨٦
٢٨٧
٢٨٨
٢٨٩
٢٩٠
٢٩١
٢٩٢
٢٩٣
٢٩٤
٢٩٥
٢٩٦
٢٩٧
٢٩٨
٢٩٩
٣٠٠
٣٠١
٣٠٢
٣٠٣
٣٠٤
٣٠٥
٣٠٦
٣٠٧
٣٠٨
٣٠٩
٣١٠
٣١١
٣١٢
٣١٣
٣١٤
٣١٥
٣١٦
٣١٧
٣١٨
٣١٩
٣٢٠
٣٢١
٣٢٢
٣٢٣
٣٢٤
٣٢٥
٣٢٦
٣٢٧
٣٢٨
٣٢٩
٣٣٠
٣٣١
٣٣٢
٣٣٣
٣٣٤
٣٣٥
٣٣٦
٣٣٧
٣٣٨
٣٣٩
٣٤٠
٣٤١
٣٤٢
٣٤٣
٣٤٤
٣٤٥
٣٤٦
٣٤٧
٣٤٨
٣٤٩
٣٥٠
٣٥١
٣٥٢
٣٥٣
٣٥٤
٣٥٥
٣٥٦
٣٥٧
٣٥٨
٣٥٩
٣٦٠
٣٦١
٣٦٢
٣٦٣
٣٦٤
٣٦٥
٣٦٦
٣٦٧
٣٦٨
٣٦٩
٣٧٠
٣٧١
٣٧٢
٣٧٣
٣٧٤
٣٧٥
٣٧٦
٣٧٧
٣٧٨
٣٧٩
٣٨٠
٣٨١
٣٨٢
٣٨٣
٣٨٤
٣٨٥
٣٨٦
٣٨٧
٣٨٨
٣٨٩
٣٩٠
٣٩١
٣٩٢
٣٩٣
٣٩٤
٣٩٥
٣٩٦
٣٩٧
٣٩٨
٣٩٩
٤٠٠
٤٠١
٤٠٢
٤٠٣
٤٠٤
٤٠٥
٤٠٦
٤٠٧
٤٠٨
٤٠٩
٤١٠
٤١١
٤١٢
٤١٣
٤١٤
٤١٥
٤١٦
٤١٧
٤١٨
٤١٩
٤٢٠
٤٢١
٤٢٢
٤٢٣
٤٢٤
٤٢٥
٤٢٦
٤٢٧
٤٢٨
٤٢٩
٤٣٠
٤٣١
٤٣٢
٤٣٣
٤٣٤
٤٣٥
٤٣٦
٤٣٧
٤٣٨
٤٣٩
٤٤٠
٤٤١
٤٤٢
٤٤٣
٤٤٤
٤٤٥
٤٤٦
٤٤٧
٤٤٨
٤٤٩
٤٥٠
٤٥١
٤٥٢
٤٥٣
٤٥٤
٤٥٥
٤٥٦
٤٥٧
٤٥٨
٤٥٩
٤٦٠
٤٦١
٤٦٢
٤٦٣
٤٦٤
٤٦٥
٤٦٦
٤٦٧
٤٦٨
٤٦٩
٤٧٠
٤٧١
٤٧٢
٤٧٣
٤٧٤
٤٧٥
٤٧٦
٤٧٧
٤٧٨
٤٧٩
٤٨٠
٤٨١
٤٨٢
٤٨٣
٤٨٤
٤٨٥
٤٨٦
٤٨٧
٤٨٨
٤٨٩
٤٩٠
٤٩١
٤٩٢
٤٩٣
٤٩٤
٤٩٥
٤٩٦
٤٩٧
٤٩٨
٤٩٩
٥٠٠
٥٠١
٥٠٢
٥٠٣
٥٠٤
٥٠٥
٥٠٦
٥٠٧
٥٠٨
٥٠٩
٥١٠
٥١١
٥١٢
٥١٣
٥١٤
٥١٥
٥١٦
٥١٧
٥١٨
٥١٩
٥٢٠
٥٢١
٥٢٢
٥٢٣
٥٢٤
٥٢٥
٥٢٦
٥٢٧
٥٢٨
٥٢٩
٥٣٠
٥٣١
٥٣٢
٥٣٣
٥٣٤
٥٣٥
٥٣٦
٥٣٧
٥٣٨
٥٣٩
٥٤٠
٥٤١
٥٤٢
٥٤٣
٥٤٤
٥٤٥
٥٤٦
٥٤٧
٥٤٨
٥٤٩
٥٥٠
٥٥١
٥٥٢
٥٥٣
٥٥٤
٥٥٥
٥٥٦
٥٥٧
٥٥٨
٥٥٩
٥٦٠
٥٦١
٥٦٢
٥٦٣
٥٦٤
٥٦٥
٥٦٦
٥٦٧
٥٦٨
٥٦٩
٥٧٠
٥٧١
٥٧٢
٥٧٣
٥٧٤
٥٧٥
٥٧٦
٥٧٧
٥٧٨
٥٧٩
٥٨٠
٥٨١
٥٨٢
٥٨٣
٥٨٤
٥٨٥
٥٨٦
٥٨٧
٥٨٨
٥٨٩
٥٩٠
٥٩١
٥٩٢
٥٩٣
٥٩٤
٥٩٥
٥٩٦
٥٩٧
٥٩٨
٥٩٩
٦٠٠
٦٠١
٦٠٢
٦٠٣
٦٠٤
٦٠٥
٦٠٦
٦٠٧
٦٠٨
٦٠٩
٦١٠
٦١١
٦١٢
٦١٣
٦١٤
٦١٥
٦١٦
٦١٧
٦١٨
٦١٩
٦٢٠
٦٢١
٦٢٢

(162)

نه صرانییه کان) دین بۆ (أعماق) یاخود (دابق) ﴿١﴾ جا کاتیک لهوی دادهمه زریښ، سوپایه کی مسولمانان له مه دینه وه دیت، که با شترینی خه لکی سه رزهوین لهو کاته دا، جا کاتیک که بهرام بهر به یه ده وه ستنو ریز ده به ستن، نه صرانییه کان به مسولمانان ده لئین: لیمانگه ریز با جهنگ له گهل تهو کومه له مسولمانان دیکه دا بکهین، که خه لکیان له ئیه هه ئه سیر کردوه (دیاره مسولمانان دوو بهش بهون و پی شتر هه ندیکیان له گهل یاندا جهنگاون و خه لکیکیان لی به دیل گرتوون) به لام (تهو سوپایه کی که له مه دینه وه هاتوون) ده لئین: نه خیر به خوا لیتان ناگه ریچین، جهنگ له گهل برایه کاتمان دا بکهین، ئیدی سه ره نجام (رۆ هه کان) جهنگیان له گهل ده کهن و تهو سوپایه کی مسولمانان ده بهن سئ بهش: سئ یه کیان پ شت له دوژمن ده کهن و هه رگیز خوا، له وانه خو ش نابیت.

سئ یه کیشیان له پیناوی خوادا ده کوژرین، که لای خوا چاکترین شه هیدن، سئ یه کیشیان سه رده کهون که هه رگیز گیرۆده کی گونا هو خرا په نابن، (واته: ته وانه له ئاکامی تهو خزمه ته گه وره یه دا که به ئیه سلامو مسولمانان کردوه، خوا ﴿عزوجل﴾ تهو چاکه یان له گهل ده کات که له گونا هو خرا په ده یانباریژی).

پاشان (قسطنطینیة) (واته: نهسته مبول) ده گرن، جا له کاتیکدا که خه ریکی دابه شکردنی ده سته کوت (غنیمه)، وه شمشیره کانی خو یان به دره ختی زهیتون هه لواسیوه، شه یطان بانگ ده کات ده لی: ته وه ده ججال له پشتتانه وه هاته نیو مال و منالتان، به لام تهو قسه یه راست نابێ، به لام کاتیک ده چنه شامی تهو جار (ده ججال) دی، جا کاتیک که ته وان خو یان

1- (أعماق) و (دابق) دوو شویتن له نزیک کی شاری (حلب) له سووریای ئیستا.

ساز ده کهن (پو جهنگيکي چاره نووس سازو يه کلايې کهره وه له گهل ده جبالدا) و رېزه کاني خويان پټک ده خه، خهريکي نويز ده بنو قا ههت ده خويزي بؤ نويز، يه کسهر له و کاته دا (عيساي کوري مهر يه م) دي ټه خواري (سه لامي خوي له سهرې) پيشنويزي بؤ مسولمانان ده کات (۱).

جا کاتيک (که له نويزه کهيان بوونه وه، له وکا ته دا) که (ده جبالي) دوژمني خوا، (عيسا) ده بيني ده پووکي ته و هک چؤن خوي له نيؤ ئاودا ده توپته وه (ته ویش ئاوا ده توپته وه) وه ته گهر وازی لي هينابا يه، هر له وي ده توپته وه له نيؤ ده چو، به لام خوا به ده ستی وی (واته: عيسا - عليه السلام -) ده يکوژي و خوينه که بيان پيشان ده دات به نيزه که يه وه. (تاکو بويان ده ربکه وي که ته و که سه ي لافي ته وي لي ده دا که خوي خه لکيه! جگه له دروست کراويکي بي هيزي خوا چيديکه نه بو!). که واته: له م فرمودانه دا ده ده که وي که يه که مين ني شانه له ده ني شانه گه ورو دوو ده کاني قيامت بريته له هاتني ده جبال، وه ده ده که وي که دوو ده مين نيشانه، هاتنه خواري (عيسا) يه (عليه الصلاة والسلام)، وه (عيسا) کوټايي به ته مه ني شوومي چل پوژي ده جبال ديني.

وه له فرموده کاندا ده ده که وي که سي همين ني شانه بريته يه له هاتني يه تجووج و مه تجووج، چونکه له دوي هاتنه خواري (عيسا) و له نيوچووني ده جبال خوا تبارک و تعالی - و هي بؤ عيسا - عليه السلام - ده نيژي که: (ته وه جوړه دروست کراويکي من هاتن، هيچ کهس ناتوانی پيشيان بي بگري، جا ته ي عيسا تو خوت و ته و مسولمانان ي که له گه لت

1- چه که کانيان، که مهرج نيه هر شمير بيت په نکه پيغه مبريش ﷺ و شهي (أ سلحتهم) چه که کانياني به کارهينايي و راويده که گوريبي به (سيوفهم) .

دان بچن بۆ كيتۆي (طور) لهوئ خۆتان پهنا بدەن^(ه)، وهك دوايى با سى دهكهين، كهواته: سى ههمين نيشانه، هاتنى يهئجوج و مهئجوج جه، ئهم سى يانه به دواي به كدا د پڻ، وه (يهئجوج و مهئجوج) يش ههر لهسه رده مى (عيسا) دا خوا □ عزوجل - لهنيويان دهبات، پا شان باران پك دهبارئ و زهوى يان لى پاك دهبيتهوه^(ه).

ئنجائيا ئهو شەش نيشايەى دىكه واتە: ﴿دووكەل و زىخندەوهەرى زهوى (دابة الارض) و سى پۆچوونەكان، و ههلهاتنى پۆژ له پۆژئاواوه﴾ كام پيان پيش كاميانو كاميان دواي كاميانە؟! ئهوه - به پۆچوونى من - زۆر پوون نيه، بهلام دلتيان كه دوايين نيشانه لهو نيشانه دوورو گهوانه، بريتهيه لهو ئاگرەى كه له يهमेنهوه پهيدا دهبيت و خەلك راپيچ دهكات بهرهو شام، كه له هەندى له فرمودهكاندا بهناوى (شام) هاتوه، له هەنديكي شياندا بهناوى (محشر) هاتوه، چونكه خەلك لهوئ كۆدهبيتهوه، نەك وهك هەنديك گومانيان بردوه لهوئ پاش زيندووكرانهوه هەشرو حيسابيان بكري! بهلكو مەبهست ئهوهيه پيش ئهوهى دونيا كۆتايى پى بيت خەلك يان خەلكى مسولمان به تايهت به زۆرى لهوئ كۆدهبيتهوه، چونكه لهوهدا هەندى له زانايانيش به ههلهدا چوون و پيان وابوو مەبهستى فرمودهكان ئهوه يه كه خەلك لهوئ كۆ دهبيتهوه □ بۆ هەشرو حيساب! نهخيتر بهلكو مەبهست ئهوهيه كه پيش هاتنى كۆتايى دونيا به زۆرى خەلك لهوئ كۆدهبيتهوه، به تايهتەى خەلكى مسولمان.

(1) پروانه (صحيح مسلم) ص 1569، برقم: 2137.

(2) پروانه (صحيح مسلم) ص 1570، برقم: 2137.

جا لیږده دا فەر مووده یه که هه یه که جۆر تیک له ئیشکالی دروست کړدوه، که ده فەر موو: (انْ اُولَ الْاَيَاتِ خُرُوجاً طُلُوعِ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا، وَخُرُوجِ الدَّابَّةِ عَلَى النَّاسِ ضُحًى، وَأَيُّهَا كَانَتْ قَبْلَ صَاحِبَتِهَا، فَلَا أُخْرَى عَلى إِثْرِهَا قَرِيباً) (۱)، واته: یه که مین نیشانه له نیشانه دووره کان که په یدا ده بی هه لَهاتنی خوره له رۆژ تاواوه، پاشان په یدا بوونی گیا ننداری زهوی (دابۀ الارض) ه، که له کاتی چیشته نگاودا په یدا ده بیټ، جا هه ر کامیکیان پیشت هات، نه وهی دیکه ش دواى وی په یدا ده بیټ، (ابن حجر العسقلانی) په حمه تی خواى لیبی، ده لی: نه وهی که دهرده که وى نه وهیه که نیشانه گه وره کان دوو جۆرن، به شیکیان نیشانه ی سهر زه وین و په یوه نندیان په سهر زه ویه په هه یه، به شیکیان په یوه نندیان به ناسمانه وه هه یه، واته: به شیکیان (سُفْلَى) ن، وه به شیکیان (عُلْوَى) ن، دواى ده لی: له نیشانه زه مینی په کان دیاره ده جال له پیش هه موویا نه وه په یدا ده بیټ، وه له نیشانه ناسمانیه کانیش خور له پیش هه موویا نه وه له رۆژ تاواوه هه لیدیټ (ه).

که واته فەر مووده که ی پیغه مبه ر ﷺ که ده فەر موو: (یه که مین نیشانه خوره که له رۆژ تاواوه هه لیدی، واته: له نیشانه ناسمانی په کان، چونکه کاتیک که خور له رۆژ تاواوه هه لیدی، تازه خه لک هه مووی ئی حان دین پت به لام سودی نیه. که واته: حه قمن پیش نه وهی که خور له رۆژ تاواوه هه لیدی. دیاره ده جالیش هاتوه و (عیسا) ش هاتوته خوارى و یه تجوج و مه تجوج هاتوون و نه و شتانه هه موویان روویان داوه تنجا خور له رۆژ تاوا هه لیدی و نیمان هینان سوودی نابی، چونکه، نه و کاته کوتایی دونیا یه و نیشانه کان

(1) رواه مسلم عن عبدالله بن عمر بن عاص

(2) فتح الباری، بهرگی 11 لاپهړه (353).

خوا هیڅ زه قن خه لک ئیمانیکي ناچاری دینن نه ک ئیخته پیاری و هیچ هونه رو نازایه تی تیدا نیه.

ئیسیتاش که چوئیه تی پیدابوونی نیشانه دووره کان و ریزبه ندیی یا غان خسته پرو، با هه لوه سته یه که له بهرانبهر هرکام له و ده نیشانه یه دا بکهین، به تایبته یه که م دووه م سیه میان: ﴿هاتنی ده ججال و هات نه خواره و هی عیسا - علیه السلام - و ده رچوونی یه نجوج و مه نجوج﴾، نه وانی دیکهش به کورتی به سهریاندا رته ده بین:

یه که م: هاتنی ده ججال (عليه اللعنة):

1- ناوه که ی:

پی دگوتری (المسیح الدجال)، جا عی سای کوری مهر یه م - علیه السلام - پی دگوتری (المسیح) وه ده ججالیش هر پی دگوتری (المسیح)، به لام زانایان ده لئین: ناوی (المسیح) بؤ عیسا، (فعیل بمعنی الفا عل)، واته: (ماسح)، چونکه نه و که سانه ی نه خوش بوون، عیسا دهستی به سهردا هی خاوند مه سحی کردوون، چاک بوونه ته وه به فهرمانی خوی په روه دگار ﴿﴾، به لام هی ده ججال (فعیل بمعنی المفعول)، واته (مَسْح) چونکه وه که له فهرمووده کاند دهرده که وئ ده ججال: چاوی سراوه ته وه و (ممسوح العین) وه چاویکی کویره وه وه لاچاوی وایه. و شه ی (د جال) له

(دجل) وه هاتوه، واته: درۆ، داپۆشینی حق، خه‌لك فریودان، وه (د جال) (صيغة المبالغة) (داجل) ه، واته: زۆر درۆزن و فریودهرو فیلباز (1).

2- سیفه‌ته‌کانی ده‌جبال:

پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌باره‌ی سیفه‌ته‌ جهسته‌یی یه‌کانی ده‌جباله‌وه
فه‌رموویه‌تی: (رَجُلٌ جَسِيمٌ أَحْمَرٌ، جَعْدُ الرَّأْسِ، أَعْوَرُ الْعَيْنِ كَأَنَّ عَيْنَهُ عِنْبَةٌ طَافِيَةٌ) (2)، واته: پیاویکی زلو لاشه‌ی گه‌وره‌یه، سووره، قژی لووله، چاوی
راسته‌ی کویره، چاوی وه‌ك بۆلوه تری ده‌ریه‌ریوه‌وه زه‌ق بۆته‌وه.

هه‌روه‌ها فه‌رموویه‌تی: (أَنَّ الْمَسِيحَ الدَّجَالَ رَجُلٌ قَصِيرٌ، أَبْصَحٌ، جَعْدٌ، أَعْوَرٌ، مَطْمُوسُ الْعَيْنِ، لَيْسَتْ بِنَاتِيَةٍ وَلَا حَجْرَاءَ، فَإِنَّ أُلْبَسَ عَلَيْكُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّ رَبَّكُمْ لَيْسَ بِأَعْوَرٍ وَأَنْتُمْ لَنْ تَرَوْا رَبَّكُمْ) (3)، واته: مه‌ سیحی
ده‌جبال پیاویکی کورته‌ بالایه، قاچه‌کانی گپن، (واته: قا چی له‌ یه‌ك
دوورن و په‌ گپیری و خواری ده‌روا) پرچ و قژی لوول دراوه، یه‌ك چاوه،
چاویکی سپراوته‌وه، چاوی نه‌زۆر ده‌ریه‌ریوه‌وه نه‌ زۆریش قووله، (په‌لكو
هه‌روا كه‌مێك زه‌قه) نه‌گه‌ر سه‌رتان لی ده‌نه‌چوو بزائن كه‌ په‌روه‌ردگارتان
یه‌ك چا و نیه، وه‌ دلنیاش بن كه‌ په‌روه‌ردگاری خۆتان (له‌ دنیادا) نابینن.

هه‌لبه‌ته‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ بۆیه‌ داكوکی زۆری له‌سه‌ر نه‌وه‌ كردوه، چونكه
ده‌جبال له‌عه‌نه‌تی خۆی له‌سه‌ری، داوی خوایه‌تی ده‌كات.

وه‌ نیشانه‌ی زۆر زه‌قی ده‌جبال، كه‌ پێیانه‌وه‌ ده‌ناسری، سی‌شتن:

- یه‌ك چاوه

(1) (فتح الباري) به‌رگی 11، لایه‌ره 91.

(2) رواه البخاري عن ابن عمر رضي الله عنه - .

(3) رواه الامام احمد وابو داود، عن عبادة بن الصامت، بسند صحيح.

ج- له نیۆ چاوانی نووسراوه (کافر) یان (ک، ف، ر).
ج □ نه زۆکه.

وهك پیغه مبه‌ری خوا فەرموویه‌تی: ﴿مَا بُعِثَ نَبِيٌّ إِلَّا أَنْذَرَ أُمَّتَهُ الْأَعْمُورَ الْكَذَّابَ، إِلَّا أَنَّهُ أَعْمُورٌ وَإِنْ رَبِّكُمْ بِأَعْمُورٍ، وَأَنَّ بَيْنَ عَيْنَيْهِ مَكْتُوبٌ كَافِرٌ، (وفي رواية مسلم: مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ كَ، ف، ر)﴾، واته: ﴿هیچ پیغه مبه‌ریك نه‌نیتراره (عليهم الصلاة والسلام) مه‌گهر ئومه‌تی خۆی له یه‌ك چاوی درۆزن ئاگادار کردۆته‌وه، ئاگادار بن یه‌ك چاوه، په‌روه‌ردگاری ئیۆ یه‌ك چاوی نه‌یه، وه له‌نیوان دوو چاوه‌کانی نووسراوه کافر، (له‌ ریوایه‌تی مسلم دا) نووسراوه (ک، ف، ر)﴾ وه‌ك له‌ ریوایه‌تیکی دی که‌ی (بخاری و مسلم دا) هاتوه‌! (يَقْرُؤُ كُلُّ مُؤْمِنٍ كَاتِبٍ وَغَيْرِ كَاتِبٍ)﴿ه﴾، واته: هه‌موو بر‌واداریك ده‌بخوینیته‌وه چ‌ خوینده‌وار بێ چ‌ نه‌خوینده‌وار، وه هه‌ر له‌ فەرمووده‌دا هاتوه‌ که‌ ده‌فه‌رموی: (هُوَ عَقِيمٌ لَا يُولِدُ لَهُ)﴿ل﴾، واته: نه‌زۆکه‌و مندالی نابێ.

دیاره‌ خ‌وای کاربه‌جی ئه‌و ناته‌واویی و که‌م و کوو‌رپی یانه‌ی له‌ ده‌ج‌جالدا هیناوه‌ته‌دی، تا هه‌موو که‌س، هه‌ر به‌و ناته‌واویی و نیشانه‌ زه‌ق و به‌رچاوانه‌ی خۆی تیی بگات که‌ درۆ ده‌کات، ئه‌گه‌ر راست ده‌کات خ‌وایه، بۆچی چاوی کویره‌و خۆی پێ چاک ناکرێ؟ بۆچی گێ‌رو خ‌وارو خ‌یچه‌؟ بۆچی زۆر دزی‌بوو نا‌قۆ‌ل‌و نه‌زۆکه‌؟ بۆچی له‌ نیۆچاوانی نووسراوه کافر؟ ئایا بۆ ئه‌وه‌ نه‌یه‌ تا‌کو خه‌لك بزانی ساخته‌چی و فی‌لب‌ازه‌!!

3- تواناو ده‌سته‌لاتی ده‌ج‌جال:

- (1) رواه البخاري عن أنس - رضي الله عنه - ورواه مسلم، برقم 2933.
- (2) رواه البخاري برقم: 345 و مسلم برقم: 2934.
- (3) رواه مسلم عن أبي سعيد الخدري برقم 2927 .

خوای کاربه جی له پروی حکمته تی بی سنووری حویه وه، توانا یه کی زور نائاسایی (خارق العادة) دهدات، به ده ججال، که شتی زور سهیری له دست دیت، بۆته وهی ئیمانی خه لکی پی تاقی بکاته وه، جا ئیستا با بزاین چی له توانادا ههیه؟

أ- زور به خیرایی به سهر زه ویدا ده روات: (عن الخُوَاسِ بْنِ سَمْعَانَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ سُئِلَ عَنْ إِسْرَاعِ الدَّجَالِ فِي الْأَرْضِ، فَقَالَ: كَالْفَيْثِ اسْتَدْبَرْتُهُ الرِّيحُ) (۱)، واته: نه وواسی کوری سه معان ده لی: پیغه مبه ر ﷺ ده باره ی خیرایی ده ججال که به زه ویدا ده روا، پرسپاری لی کرا، فهرمووی: وه کو بارانیک وایه که با ده یه پی، تاوا به خیرایی دیت و ده چی.

ب- وه ده ججال زۆربه ی ههره زۆری دنیا ده گهری، وه ک پیغه مبه ر (علیه الصلاة والسلام) ده فهرمووی: (لَيْسَ مِنْ بَلَدٍ إِلَّا سَيَطُوهُ الدَّجَالُ إِلَّا مَكَّةَ وَالْمَدِينَةَ) (۲)، واته: ههچ شوینیک نه که ده ج ججال نه یگری، ج که له مه که وه مه دینه.

ج- وه ده ججال شتیکی پییه ده لی: نه و به هه شته، شتیکی پییه ده لی، نه وه دۆزه خه، وه ک پیغه مبه ر ﷺ ده فهرمووی: (معه جَنَّةٌ وَ نَارٌ، فَنَارُهُ جَنَّةٌ، وَجَنَّتُهُ نَارٌ) (۳)، واته: باغی پییه و ناگری پییه، ناگره که ی به هه شته و باغه که یه ناگره.

(حذیفة) ش خوا لی رازی بی له و باره وه گوته یه تی: (إِنَّ مَعَهُ نَهْرًا مِنْ مَاءٍ وَ نَهْرًا مِنْ نَارٍ، فَأَمَّا الَّذِي تَرُونَ أَنَّهُ نَارٌ، مَاءٌ، وَأَمَّا الَّذِي تَرُونَ

(1) رواه مسلم برقم 2137.

(2) رواه البخاري عن حذیفة ؓ و رواه مسلك، برقم: 2055، (مختصر صحيح مسلم) 619.

(3) رواه مسلم عن أنس ؓ، برقم: 2934 س.

أَنَّهُ مَاءٌ نَارٌ، فَمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَأَرَادَ الْمَاءَ فَلْيَشْرَبْ مِنَ الَّذِي يَرَاهُ أَنَّهُ نَارٌ، فَإِنَّهُ سَيَجِدُهُ مَاءً) (وقال ابن مسعود: هكذا سمعت النبي ﷺ) بروانه (صحيح مسلم) برقم: 2935. كورتهی ق سسه كهی حوزه یه فیه ش ئه وهیه كه ده ججال دوو جیگای پین وهك بهه شتو دوزه خ جا به پیچه وانهی رواله تیانه وه بهه شته كهی دوزه خی خواو دوزه خه كیه شی بهه شتی خویه.

د - شه یطانه کانیش ئه وهیه ری توانای خویمان بۆ ده ججال ده خه نه گهر! وهك كه پیته مهبر ﷺ ده فهرموی (وَأَنَّ مِنْ فَتْنَتِهِ أَنْ يَقُولَ لِأَعْرَابِيٍّ: أَرَأَيْتَ أَنْ بَعَثْتُ لَكَ أَبَاكَ وَأُمَّكَ أَتَشْهَدُ أَنِّي رَبُّكَ؟) فيقول: نعم، فيته شل له شيطان في صورة أبيه وأمه، فيقولان يا بُنَيَّ اتَّبِعْهُ فَإِنَّهُ رَبُّكَ) (هـ)، واته: له به لاو فيتنهی ده ججال ئه وهیه كه به كابرای خیله کی و ساده ده لی: ئایا ئه گهر بابو دایکت بۆ زیندوو بکه مه وه شایه دیی ده دهی كه من په روه ردگاری توم؟! ئه ویش ده لی، به لی، جا له وکاته دا شه یطانیك دی ته سه ر شیوهی بابی و دایکی و هه ردوکیان پیی ده لین: ئه ی رۆ له گیان ئیمانی پی بهیننه و به دواى بکه وه، چونکه ئه وه په روه ردگارته!

ه - وه ده ججال گیاندارو بی گیان به گوئی ده کهن! وهك پیته مه بر ﷺ ده فهرموی: (. . .) فَيَأْتِي عَلَى الْقَوْمِ فَيَدْعُوهُمْ فَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَجِيبُونَ لَهُ، فَيَأْمُرُ السَّمَاءَ فَتُمْطَرُ وَالْأَرْضَ فَتَنْبُتُ، فَتَرْوَحُ عَلَيْهِمْ سَارِحَتُهُمْ أَطْوَلَ مَا كَانَتْ دَرًا وَأَسْبَغَهُ ضُرْعًا، وَأَمَدَهُ خَوَاصِرَ، ثُمَّ يَأْتِي الْقَوْمَ فَيَدْعُوهُمْ فَيَرُدُّونَ عَلَيْهِ قَوْلَهُ فَيَنْصَرِفُ عَنْهُمْ فَيُصْبِحُونَ مُّحْلِينَ، لَيْسَ بَأْيَدِيهِمْ شَيْءٌ مِنْ أَمْوَالِهِمْ، وَيَمُرُّ بِالْخَرْبَةِ فَيَقُولُ لَهَا أَخْرِجِي كُنُوزَكَ فَتَتَّبِعُهُ كُنُوزُهَا

(1) رواه ابن ماجه وابن خزيمة وصححه الحاكم عن أبي أمامة - رضي الله عنه -.

کیعاسیب النحل ﴿١﴾، واته: ده ججال ده چی بۆ لای کۆمه لێک و بانگ پیان ده کات ئه وانیش ئیمانی پی ده هیئن و به ده مه یه وه ده چن، ئه وانیش فه رمان به ئاسمان ده کات که بارانیان بۆ بهاری ئیدی باران ده باری، وه به زهوی ده لێ ده غل و دانه و یله یان بۆ بهروینه! بۆیان ده پروینه، وه مه پرو مالاتیان ئیواران دیته وه چاکترین شیریان ده بی و گوانه کانیاان پر ده بن و که له که کانیاان ده ئاوسیئن (به هۆی قه له ویی یه وه).

پاشان ده چی بۆ لای کۆ مه لێکی دی و بانگ پیان ده کات، ئه وانیش به ره ره چی ده ده نه وه و به روای پی ناهینن، جا کاتی که به چیان ده هی لێ زهوی و زاریان قاقرو بی به ره هم ده بی و هیچ شتیکیان له مال و سامان نامیه ئی! وه به لای کاولگه دا ره ت ده بی و پی ده لێ خه ز نه کانت بی نه ده ری! ئیدی خه زنه کانی دینه ده ری و شوینی ده که ون وه ک چۆن هه نگ به دوا ی شاژنه که یان ده که ون!!

4- شوینی دهر چوون و ئه ندازه ی مانه وه و شوینکه و تووانی ده ججال:

پیغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی: (اِنَّ الدَّجَالَ یَخْرُجُ مِنْ اَرْضٍ بِالْمَشْرِقِ یُقَالُ لَهَا خُرَّاسَانٌ) ﴿٢﴾، واته: ده ججال له سه ر زه مینی که وه دیت که له لای رۆژه لاته وه یه، پی ده گوئی (خوړاسان).

کاتی خۆی به به شی که له ئیران و به شیکی زۆر له پاکستان و ئه فغانستان، گو تراوه خوړاسان، واته: له و ده ور به ره ی رۆژه لاته و ده ره ده چی ت، به لام که

(1) رواه مسلم عن الثَّوَالِی بن شَمْعَان - رضي الله عنه - برقم: 2137.

(2) رواه احمد و الترمذی ابن ماجه و الحاکم عن أبي بكر الصديق - رضي الله عنه.

دەردەچی بۆ مسوڵمانان، لەنیوان عێراق و شام دا دەردەچی، وەك پیغەمبەر ﷺ دەفرموی: (إِنَّهٗ خَارِجٌ حَلَّةً بَيْنَ الشَّامِ وَالْعِرَاقِ فَعَاثَ مِیْخَا وَ عَاثَ شِمَالاً یَا عِبَادَ اللَّهِ فَاتَّبِعُوا) (ه)، واتە: دەججالت دەردەكەوی لە شوییتیک لەنیوان شام و عێراق، بەلای راست و بەلای چەپدا خراپە دەكات، جاتە بەئەندەکانی خوا خۆراگر بن (لە بەردەم ناشویی دەججالت دا).

و دەربارە مانەوای دەججالت لە زەویدا هاوێلان پر سیاریان لە پیغەمبەر ﷺ کردو گوتیان: (وَمَا لُبُّهُ فِي الْأَرْضِ؟ قَالَ: أُرْبَعُونَ يَوْمًا یَوْمَ كَسَنَةٍ، وَیَوْمَ كَشْهَرٍ، وَیَوْمَ كَجَمْعَةٍ، وَ سَائِرَ أیَّامِهِ كَأَيَّامِكُمْ) (ه)، واتە: ئایا مانەوای دەججالت چەندە لەسەر زەوی؟! لە وەلا هدا فرموی: چل رۆژ دەمیینیتەو، رۆژیکیان وەك سالیکیەو رۆژیکیان وەك مانگیکیەو رۆژیکیان هەفتە (جمعة) یەكەو رۆژەکانی دیکەشی وەك رۆژەکانی ئیوەن.

جاتە راستیدا زانیان لێرەدا زۆر سەرسام بوون، كە ئایا مانای چی یە كە رۆژ بە ئەندازەی سال بیت و بە ئەندازەی مانگ بیت و بە ئەندازەی هەفتە بیت؟!

من بۆ خۆم ئەو تەئویلی مامۆستا (سەعیدی نوور سی) م ر ھەتی خۆای لی بی، تا رادەیهك پی تەئویلیکی مەعقوول و بەجی یە، كە دە لی: (هەلبەتە دەججالت لەلای رۆژەلاتەو ھ دیت، وە بە ن سبەت نیوە دوور گەیی عەرەبی یەو رۆژەلات تا جەمسەری بەستەلەکی باکوور (ق ط ب المنج حد الشمالي) ھەمووی ھەر رۆژەلاتەو شوینی واش ھەییە لە سەر ووی زەوی

(1) رواه مسلم و ابوداود عن النّوأس بن سمعان -رضي الله عنه- برقم: 2137.
(2) رواه مسلم و ابوداود عن النّوأس بن سمعان، وفي صحيح مسلم برقم: 2137.

دەربارەى ئەوەش كە ئايا شوینكە وتوانى دەج بجال، بە زۆرى كىن؟
پیتەمبەر ﷺ دەفرموى: (أكثر أتباع الدجال اليهود و النساء) (ه) واتە:
زۆرى شوینكە وتوانى دەج بجال جوولە كەو ئافرەتن.

(1) المكتوبات، للأستاذ بديع الزمان ملا سعيد النورسي.
(2) رواه احمد عن عثمان بن ابي عاص.

پيغهمبر ﷺ له وبارہوہ دہ فرموی: (لَيَفِرَنَّ الْخَاسُ مِنْ الدِّجَالِ فِي الْجِبَالِ) [۱]، واتہ: خہ لک دہ جبال رادہ کھن و پھنا بؤ شاخ و کیوہ کان دہ بن و دہ فرموی: (فَمَنْ أَدْرَكَ مِنْكُمْ فَلْيَقْرَأْ عَلَيْهِ فَوَاتِحَ سُورَةِ الْكَهْفِ) [۲]، واتہ: ہر کامیک له ئیوہ گہشت بہ دہ جبال و له گہ لیدا پروہ پروہ بؤوہ با سہرہ تای سورہ تہی (الکھف) ی بہ سہردا بخوینی (لہ زیانی پاریزراو دہ بی). و ہ ہندی له زانیان لہوانہ (ابن حزم) گوتوویانہ: ئو دوو عایہ کہ لہ (تھیات) ی نو یژدا دہ خوینی، فرزہ کہ لہ ہموو نو یژدکا ہر بخوینی، کہ ئوہ دہ کہ یہ تی: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسْحِ الدِّجَالِ) [۳]، واتہ: ئی خواہ پھنات پی دہ گرم له سزای دؤزخ و له سزاو نازاری گؤر، وہ لہ فیتنہ و ناشو بی ژیان و مردن، وہ لہ ہراو ناشو بی مہ سیحی دہ جبال!

6- ہہ لویستی ئہ ہلی سوننہت دہ بارہی دہ جبال:

- (1) رواہ مسلم عن ام شریک - رضي الله عنها -
- (2) رواہ مسلم عن النّوأس بن سمعان، برقم 2137.
- (3) رواہ البخاری و مسلم.

(ثیمام نه وه وی) ره همه تی خوی لی بی له و باره وه گوتوو یه تی: (قال القاضي: هذه الأحاديث التي ذكرها مسلمٌ وغيره في قصة الدجال = جَعْلَ لِمَذْهَبِ أَهْلِ الْحَقِّ فِي صِحَّةِ وَجُودِهِ وَأَنَّهُ شَخْصٌ ابْتُلِيَ اللَّهُ بِهِ عِبَادُهُ، وَأَقْدَرُهُ عَلَى أَشْيَاءَ مِنْ مَقْدُورَاتِ اللَّهِ تَعَالَى مِنْ إِحْيَاءِ الْمَيِّتِ الَّذِي يَقْتُلُهُ، وَمِنْ ظَهْوِ زُهْرَةِ الدُّنْيَا وَالْخِصْبِ مَعَهُ وَجَنَّتِهِ وَنَارِهِ وَنَهْرِهِ وَاتِّبَاعِ كُنُوزِ الْأَرْضِ لَهُ وَأَمْرِ السَّمَاءِ أَنْ تُمَطِّرَ قَتْمَطِرٌ، وَالْأَرْضِ أَنْ تُنْبِتَ فَتُنْبِتَ، هَذَا مَذْهَبُ أَهْلِ السَّنَةِ وَجَمِيعِ الْمُحَدِّثِينَ وَالْفُقَهَاءِ وَالنُّظَّارِ، خِلَافًا لِمَنْ أَنْكَرَهُ وَأَبْطَلَ أَمْرَهُ مِنَ الْخَوَارِجِ وَالْمُجَهِّمَةِ وَبَعْضِ الْمُعْتَزِلَةِ ⁽¹⁾، وَاثَه: (قاضي عياض) گوتوو یه تی: ثم فہرمودانہی (مسلم) و غیری ویش له بارہی به سہرہاتی دہ جالہ وه باسیان کردوون به لگن بؤ ریبازی تہ هلی هق کہ دہ جالہ هیهو کہ سییکہ خوا به ندہ کانی خوی پی تاقی دہ کاتہ وه، وه تواناداری دہ کات به سہر هہ ندیک لهو شتانہ دا کہ تہ نیا له ژیر رکیفی دہ سہ لاتی خوادان. وهک زیندو و کرد نه وهی تہو مردو وهی کہ دہیکوژی، وه دہرکہ وتنی جوانی و پیت و پیزی دونیا له گہ لیدا، وه دوو روبرہ کھی و شوینکہ وتنی خہز نه کانی زہوی پوی، وه فہرمان کردنی به ناسمان کہ ببارینتی و دہبارینتی، وه به زہوی کہ پرویختی و دہروینتی! ثاتہ مه ریبازی تہ هلی سوننت و سہرجہم فہرمودہ ناسمان و شہر عزانان و عہقیدہ زانانہ، به پیچہ وائہی تہ وائہو کہ نکوئی یان له وه کردو وه به ناراستیان زانیو. وهک خہ واریج و جہمیپہ کان و هہ ندیک له موعتہ زیلہ کان.

دووہم: هاتنہ خوارہ وهی عیسا - علیہ السلام -:

(1) شرح صحیح مسلم .

بەلای دوو هەمین نیشانە هاتنە خوارەوێ (عیسا) یە ھەلات و ھەلامی
خوای لە ھەزەری، چونکە (عیسا) بە دەقی قورئان کاتی خۆی خوای زال و
کار بە جێ [عزوجل] - لە پیلان و فیلێ جوولە کەو رۆمەکان دەر پازی کردو
بەرزێ کردو ھە بۆ ئاسمان، وە بە دەستی ناحەزانی نە کوژرا، بە پێ چەوانە
لێحالی بوونی نە صەرائیپەکانەو کە پێیان وایە: (عیسا) بە دەسی ھە
جوولە کەکان و بە دەستی رۆمەکان لە قەنارە دراو و ئیستا نە صەرائیپەکان
خاچ (صلیب) ھەلەواسن و بە ملی خۆیان دایە کەن، بە خەیاڵی خۆیان
دەلێن: (عیسا) ئاوا بە داردا کراو و ھەلواسراو!

بەلام خوای بەرزو مەزن ھەو درۆ ھەفسانەیی ھەوانی پووجەل کردو ھە
و ھە گەلێک درۆ ھەفسانەیی دیکە شیان، و ھە لە ھەبارەو ھەرموویەتی:
﴿وَيَكْفُرْهُمْ وَقَوْلُهُمْ عَلَىٰ مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيمًا﴾ ﴿وَقَوْلُهُمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ
عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ
اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعُ الظَّنِّ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا﴾ ﴿بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ ﴿وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ
بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا﴾ ﴿١٥٦﴾، واتە: وە بە ھۆی
کوفرکردن و قسەکردنیانەو (واتە: جوولە کەکان) دەر پارەیی مەریەم، کە
بوختانیکی زۆر گەورەیان بۆی کردو (کە دەلێن: مەریەم زیرەخای کردو،
ئێجا عیسا لێ بوو)، وە بەو قسەیان کە دەلێن: ئێمە مەسیحی عیسا
کۆری مەریەم پەوانە کراوی خوامان کوشتو، بەلام ئە کوشتوویانەو ئە
ھەلیانواسیو، بەلکو شیوەی وی (عیسا)یان بۆ براو ھەتە سەر یەکیکی دیکە

(که یه هوودای ته سخه ریو طی یه) ، وه تهوا نهی له بارهی (عی سا) ه وه که وتونه راجیایی یه وه تییدا له دوودلیی دان، بیجگه لهو گو هان هیچ زانیارییه کیان نیه، وه به مسوگه ریی تهوان نه یانکوشتوه، به لکو خوا پۆ لای خۆی به رزی کرده وه، و خوا زالی کار به جی یه، وه هیچ کام له خوا وهن کتیبه کان نیه مه گهر پیش مردنی ئیمانی پی دینئ. وه پوژی قیا مه تیش له سهریان ده بته شهید (جاودر).

وہ پیغمبر مہرِی خوا ^{صلی اللہ علیہ وسلم} دہربارہی ہاتھ خوارہوئی عید سا (علیہ السلام) فہرموویہتی: (والَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزِلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا عَدْلًا فَيَكْسِرُ الصَّلِيبَ وَيَقْتُلَ الْخَنَازِيرَ وَيَضَعُ الْحَرْبَ وَيَغِيضُ الْحَالَ حَتَّى لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ، حَتَّى تَكُونَ السَّجْدَةُ الْوَاحِدَةَ خَيْرًا مِنْ الدُّنْيَا وَهِيَ فِيهَا) ^[۱]، واتہ: سویند بہوہی گیانی منی بہ دستہ نزی کہ عید سای کوری مہریم بیتہ خوارئ بوئیوتان، فہرمانرہوایہکی دادگہر دہبیت، خاچ (صلیب) دہ شکینیت (چونکہ تہف سانہیہ) وہ بہراز دہ کوڑئ (کہ نہ صرائیہکان خواردنی گوشتہکھی بہ رہوا دہزاغن) وہ چہنگ کو تایی پی دہہینئ (چونکہ کہس نامینئ کہ بہرہلستی بکات) وہ مالو سیامان تہوہندہ زور دہبی کہ ہیچ کہس نایہوئ، وہ ہہتا وای لپیڈئ، سہجدہ بردنیك بو خوا (لہ سہردہمی عیسادا) بو خہلك چاکتر دہبی لہ دونییاو لہوہی لہ دونیا دایہ.

وہ پیچگاہ لہ ئیسلام دین و بہرنامہ کی دی ناہیلئت، وک پیغمبر ﷺ، وک بہ ئیسلام دہکا،

(1) متفق عليه عن أبي هريرة رضي الله عنه البخاري برقم: 2222، ومسلم برقم: 155، واللفظ له.

ده فەرموئ: (فَيُقَاتِلُ عَلَى الْإِسْلَامِ فَيُذَقُّ الصَّلِيبَ وَيَقْتُلُ الْخَنَزِيرَ وَيَضَعُ الْجِزْيَةَ وَيُهْلِكُ اللَّهُ فِي زَمَانِهِ الْمَلَلَ كُلَّهَا إِلَّا الْإِسْلَامَ) ^(١)، واتە: (عیسا) لەسەر ئیسلام جەنگ دەکات، خاچ دەشکێنێ و بەراز دەکوژێ و سەرانی (الجیزیة) ناھێڵێ، وە خوا لە پۆژگاری ئەودا ھەموو بەرنامەکان لە نێو دەبات جگە لە ئیسلام. وە (عیسا) سەلامی خواى لەسەر بێ، چل سال دەمیڤێتەو، وەك پیغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (فَيَمُكُّ فِي الْأَرْضِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، ثُمَّ يُتَوَفَى وَيُصَلِّي عَلَيْهِ الْمُسْلِمُونَ) ^(٢)، واتە: چل سال لە زەویدا دەمیڤێتەو و پا شان وەفات دەکات و موسولمانان نوێژی لەسەر دەکەن.

وە لە سەر دەمی خۆیدا حج و عومرە دەکات، وەك لەم فەرموودە یەدا باسکراو: (وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُهْلِكَنَّ ابْنُ مَرْيَمَ بِفَجِّ الرُّوحَاءِ حَاجًّا أَوْ مُعْتَمِرًا أَوْ لِيُثْنِيْنَهُمَا) ^(٣)، واتە: سوێند بەوێ گیانی منی بە دەستە، عیسای کۆری مەریەم لە (فج الروحاء) (کە شوێنێکە) ئیحرام بە حج یان بە عومرە دەبەستێ، یاخود ئیحرام بە حج و بە عومرە بە ھەردووکیان دەبەستێ.

سێیەم: ھاتنە دەری یەئجوج و مەئجوج:

- (1) رواه ابوداود عن ابي هريرة رضي الله عنه.
- (2) رواه ابوداود عن ابي هريرة رضي الله عنه.
- (3) رواه احمد و ابوداود عن ابي هريرة رضي الله عنه.

وهك پيشتر باسمان كرد سى يه مين نيشانهى هاتنى قيامهت دهر چوونى يه نجوج و مه نجوج، وهك خواى زانا له وبار هوه فهرموويه تى: ﴿حَتَّى إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ﴾ وَأَفَّا تَرَبَّ الْوَلَدُ عَذُّ الْحَقِّ فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَارُ الَّذِينَ كَفَرُوا يَا وَيْلَنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿١١﴾، واته: كاتيک دهر گاو دهر و له بهردهم (يه نجوج و مه نجوج) دا کرايه وه (نهو په رچو بهر بهستهى له پيشيانه ناميى و د يى و به ولا تاندا بلا وده بنه وه) وه له ههموو بهر زايى يان زور به خيرايى دهر و. وه به ليى حق (که قيامهت) نزیک ده بيته وه و نه وانهى بى پروان چاويان ته بله ق ده بى (ده ليى): هاوار بو ئيمه، به راستى ئيمه له مه له بى ناگايى دابووين، به لکو ئيمه سته مان له خومان کرد!

که واته: له دواى يه نجوج و مه نجوج زورى پى ناچى که دنيا کوتايى پى دى، دياره (يه نجوج و مه نجوج) يش دوو کو مه لن و يه کجار زورن، به لام تايا ئيستا که هه ن؟ يان دوايى پهيدا دهن؟! وه تايا خه لکى ولا ته کاني چين و يابان و.... هتدن؟! بينگومان به مسوگه رى نازانين، به لام گرنگ نه وديه که له رۆژگارى هاتنه خواره وى حوکمرانيى (عيسا) دا سه ره له ده دن. وه پيغه مبه رمان ﷺ له وبار هوه که يه نجوج و مه نجوج له رۆژگارى (عيسا) دا (عليه الصلاة والسلام) سه ره له ده دن، فهرموويه تى: (ثم يأتي عيسى ابن مريم قوم قد عصمهم الله منه، فيمسح عن وجوههم ويحدثهم بدرجاتهم في الجنة فبينما هو كذلك، إذ أوحى الله الى عيسى أني قد أخرجت عباداً لي لا يدان لأحدٍ بقاتهم فحرز عبادي الى الطور، ويبعث الله

يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ ﴿وَهُمْ مِّنْ كُلِّ حَذَبٍ يَنْسِلُونَ﴾ (الأَنْبِيَاءُ - 96)، فَإِنَّ حُرَّ
أَوَائِلَهُمْ عَلَى بَحِيرَةٍ طَبْرِيَةٍ فَيَشْرَبُونَ مَا فِيهَا، وَيَمُرُّ آخِرُهُمْ فَيَقُولُونَ لَقَدْ كَانَ
بِهَذِهِ مَرَّةً مَاءٌ، وَيُخَصِّرُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ
وَالسَّلَامُ - وَأَصْحَابُهُ حَتَّى يَكُونَ رَأْسُ الثَّوْرِ لَأَحَدِهِمْ خَيْرًا مِنْ مِائَةِ دِينَارٍ
لَأَحَدِكُمْ الْيَوْمَ فَيَرْغَبُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَأَصْحَابُهُ فَيُرْسِلُ اللَّهُ
عَلَيْهِمُ النَّفَّاتِ فِي رِقَابِهِمْ فَيُصْبِحُونَ فَرَسِي كَمُوتِ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ يَهْبِطُ نَبِيُّ
عِيسَى وَأَصْحَابُهُ إِلَى الْأَرْضِ فَلَا يَجِدُونَ فِي الْأَرْضِ مَوْضِعَ شِبْرٍ إِلَّا صَلَاةُ
رُحْمَتِهِمْ وَتَنْتَنُهُمْ فَيَرْغَبُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ -
ثُمَّ يُرْسِلُ اللَّهُ طَيْرًا كَأَعْنَاقِ الْبُخْتِ فَتَحْمِلُهُمْ فَتَطْرَحُهُمْ حَيْثُ شَاءَ اللَّهُ
عَزَّوَجَلَّ - ثُمَّ يُرْسِلُ اللَّهُ مَطَرًا لَا يَكُنُ مِنْهُ بَيْتٌ هَدْرٌ وَلَا وَهْرٌ فَيَغْثِي سُلَّ
الْأَرْضِ حَتَّى يَتْرُكَهَا كَالزَّلْفَةِ (مختصر صحيح مسلم (رقم: 2048)
عن النَّوَاسِ بْنِ سَمْعَانَ .

واته: دوايي كۆمه لِيَك دِيَن بۆ لای عيسای كورې مەريەم (عليه الصلاة
والسلام) كه خوا ئەو كۆمه لای له شهرو خراپەى دەججائ پاراستوون، جا
(عيسا -عليه السلام- د لڅو شيبیيان دەداتەوه، وه باسى پله وپايه كانيان بۆ
دەكات له بههشتداو د لڅو شيبیان دەكات) ئیدی ئەوان لەو قسانەدا دەبن كه
خوا عَزَّوَجَلَّ - وه حى بۆ عيسا دەنيړي: كه هه ندى له به نده (و
دروستكراوه) كانى خۆم دەرهيئاوهو به دونيام وەرگردوون كه (زۆر زۆر و)
كهس پييان ناويړي، جا تۆ به نده (مسولمانه) گانم بهرهو (طور) (يان بهرهو
چياو چۆل) بهرهو په نايان بده! ئنجا خوا يه تجووج و مه تجووج دەنيړي (وبه
دونيا دا بلاويان دەكاتەوه)، ﴿وه ئەوان له هه موو گردو ته پۆلكه يهك به

خیرایی دینہ خوار (الانبیاء - 96)، جا تہوہ لہ کانیان بہ لای دہریاچہی
 طہہریہہ دا رہت دہبن و ہر چی ٹاوی تییدا یہ دہیخوہوہ، وہ کات پیک
 دواہ کانیان پییدا رہت دہبن دہلین: کاتی خوی ٹیرہ ٹاوی لی پوہ! وہ
 پیغہمبہری خوا عیسای کوری مہریہم و ہاوہ لہ کانی ٹابلو قہ دہدرین،
 ہہتا وایان لی دی کہ سہلکہ گایہک بو یہ کیکیان چاکتر دہبی بو یہ کییک
 لہ ٹیوہ لہ مرڈا لہ سہد دی غار، (واتہ سہد دی غاری زین)، پا شان
 پیغہمبہری خوا عیسای کوری مہریہم و ہاوہ لہ کانی دہپار پخوہوہ خوا
 کرمیک لہ ملیاندا پھیدا دہکات ٹیدی تییکرایان دہمرن و تہخت دہبن و ہک
 مردنی یہک کہس (واتہ پیگہوہوہ لہ یہک کاتدا دہمرن).

پاشان پیغہمبہری خوا عیسای کوری مہریہم و ہاوہ لہ کانی لہ چیا دینہ
 خوار بہ لام بہ ٹہندازہی بستہ خاک پیک نامیہ خئی کہ زو و خاوو بو گہنی
 جہستہ کانیان پری نہ کردبی، ٹنجا پیغہمبہری خوا عیساو ہاوہ لہ کانی لہ
 خوی زالو پایہ بہرز دہپار پینہوہو خواش جوڑہ بالندہ یہک دہن پیڑی کہ
 ہیئندہی گہردنی خوشتر (یان خوشتری مل دریژ) دہبن، وہ لہ شوینیک کہ
 خوی زالو پایہ بہرز دہیہوی فریایان دہدہن، پاشان خوا بارانیک دہنیڑی کہ
 (ہیئندہ زورو بہ خورزہم دہبی) ہیچ خانوو دہواریک خہلکی بو پہنا نادری
 لی، وہ سہر زہوی پاک دہکاتہوہو دہیشواتہوہو و ہک ٹاویتہی لی دہکات!
 دوا ی تہوہ (عیسا) - علیہ السلام - وہ فات دہ کات پاش چل سال
 حوکمرانی، وہ مسولمانانیش وردہ وردہ لہ کہمی دہدہن و ٹیہ سلام کہ
 پیشت لہویہری دہستہ لاتدا دہبی، وردہ وردہ بہرہو کریی دہروات، وہ لہم
 فہرموودہیہ دا دہردہ کہوی: (يُدْرَسُ الْإِسْلَامُ كَمَا يُدْرَسُ وَشْيُ الثَّوبِ حَتَّى
 لَا يُدْرَى مَا صِيَامٌ وَلَا صَلَاةٌ وَلَا نُسْكٌ وَلَا صَدَقَةٌ، وَلْيُسْرَى عَلَى كِتَابِ اللَّهِ فِي

لَيْلَةٍ فَلَا يَبْقَى فِي الْأَرْضِ مِنْهُ آيَةٌ ﴿١٤﴾ وَاَتَه: ئه سلام نامیّ حئی و رهن هگی دهچیّت و دهروا، وه چوّن که رهنگی قوماش دهچیّتهوه، وه وای لیّ دیت که خه لک نازانی رۆژوو چیه، نویتّ چیه، قوربانی و زه کات و صه دهقه چیه، وه شهویک له شهوان قورئان هه لده گیریتتهوه و یه ک نایه تیشی له سهه زهوی نامیّیتتهوه.

شایانی باسیشه که دنیا تیّکدهچی و قیامت دیت، به سهه خراپترین خه لکدا خراپ دهبی و تیّکدهچی، وه پیّغه مبهری خوا دهه رموی: (لَا تَقُومُ السَّاعَةُ إِلَّا عَلَى شِرَارِ الْخَلْقِ) ﴿١٥﴾، واته: قیامت نایهت، مه گه به سهه خراپترینی خه لکدا، فه رمویه تی: (لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى لَا يُقَالَ فِي الْأَرْضِ اللَّهُ، اللَّهُ) ﴿١٦﴾، واته: قیامت نایهت و دنیا کاول نابی، ههتا وای لیّ دیت له سهه زهوی که سیّک نامیّی که بلی خوایه، خوایه! واته: له سهه ئهه زهوییه که سیّک نامیّی که خوا بناسی!

ههه له وکاته ش دایه که (کعبه) ش دهروخی، وه پیّغه مبهری خوا ﷺ دهه رموی: (يُحَرِّبُ الْكَعْبَةَ ذُو السُّوَيْقَتَيْنِ مِنَ الْحَبَشَةِ) ﴿١٧﴾، واته: کابراه که مائی خوا (کعبه) دهروخی، که حه به شهیی یه دوو لا قی باریکه لهی گپری ههه، وهه فه رمویه تی: (كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ أَسْوَدَ أَفْحَجَ يَنْقُضُهَا حَجْرًا

1) رواه ابن ماجه والحاكم عن حذيفة وصححه الحاكم ووافقه الذهبي وصححه الألباني (السلسلة الصحيحة) برقم (87)

2) رواه مسلم.

3) رواه مسلم.

4) رواه مسلم.

حَجَرًا يَعْنِي الْكَعْبَةَ⁽¹⁾، واته: وهك ئه وه وايه كه ئی سستا همن ته ما شای بکه م، کابرایه کی گپری په شکله یه، بهرد له دواي بهرد که عبه دهرووختی. ئه وه ده رباره ی سی نیشانه ی یه که م:

(هاتنی ده جال) و (هاتنه خواره وای عیسا) - علیه السلام - و (دهرچوونو به زه ویداو بلاو بوونه وای یه ثجوج و مه ثجوج). که وهك به روونی له فرموده کانی پیغمه بهردا ﷺ د یاره بهو ریزبه ندی (ترتیب) یه ی کردوومانه له سه ره تاوه به دواي یه کدا دین.

به لām بو نیشانه کانی دیکه ریزبه ندی یه که یان روون نیه، ته وندده هه یه دهرچوونی ته و ناگره ی که خه لکی به ره و شام راپیچ ده کات دوامین نیشانه یه وهك له دهقی فرمایشتی پیغمه بهردا ﷺ هاتوه: (و آخر ذلك نارٌ تخرج من اليمن تطرد الناس الى محشرهم) وهك پیشت دهقی فرمایشته که مان هیئا.

که واته: ته و نیشانه گه و ره دوورانه ی که - به بر وای همن - ریزبه ندی یه که یان روون و دیار نیه ته م شه شه ن:

- 1- دووکه ل.
- 2- زینده وهری زه و ی.
- 3- هه ل هاتنی خوړ له رۆژئاواوه.
- 4، 5، 6- سی رۆچوونه کانی زه و ی له رۆژه لالت و رۆژئاواو دور گه ی عه رمییدا.

شایانی باسیشه که هاتنی دووکه ل (دخان) ئاماژه یه کی پی کراوه له قورئانیدا وهك خوا فرمویه تی: ﴿فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ﴾

(1) رواه البخاري.

يَغْشَى النَّاسَ هَذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿الدخان: 10-11﴾، واته: چاوه‌ری ب که شه و
پوژدهی که ناسمان دووکه‌لیکی ناشکرا دینن * خه‌لکی داده‌پوشی (ده‌لین):
ته‌مه نازاریکی به ئیشه!

هه‌روه‌ها زینده‌وه‌ری زه‌وی (دابة الأرض) یش له قورئانن ئاماژه یه‌کی
پیکراوه، وه‌ک خوای به‌رزو مه‌زن فه‌رموویه‌تی: ﴿وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ
أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا
يُوقِنُونَ﴾ (الد‌هل-82) . واته: کاتیک بریار (ی خوا) له‌سه‌ریان هاته‌دی (که
دوینا تیک بچی) زینده‌وه‌ریکیان له زه‌وی بو دهر دینن که ق سه‌یان له گه‌ل
ده‌کات (و ده‌لن): خه‌لک برپا به نایه‌ته‌کامان ناهینن! به‌لام نه له قورئان و
نه له سوننه‌تدا چو‌نیه‌تی شه زی‌خنده‌وه‌ره روون نه‌کراوه ته‌وه‌و هه‌ر چی
له‌وباره‌وه بگوتری زاده‌ی بیرو خه‌یالی خه‌لکییه!

به گشتی خوای کار به‌جی □ عزوجل- شه‌وی راگه‌یانندو که هه‌رکاتیک
هه‌ندیک له نیشانه‌کان (واته نیشانه گه‌وره‌و دووره‌کان) هاتن ئیمان هینان و
گه‌رانه‌وه‌ی خه‌لکی قبول ناکری، وه‌ک فه‌رموویه‌تی: ﴿...يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ
آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا
غَيْرًا قُلِ انتظِرُوا إِنَّا مُنْتَظِرُونَ﴾ (ال‌اح‌ام-158)، واته: شه و پوژدهی که
هه‌ندیک له نیشانه‌کانی په‌روه‌ر دگارت دین، ئیمان هینانی هیچ که‌س که
پیشتر ئیمانی نه‌هینابن و کرده‌وه‌ی چاکی به هو‌ی ئیمان که‌یه‌وه به‌ر هه‌م
نه‌هینابن سوودی پی ناگه‌یه‌نی، بلن: چاوه‌ری بکه‌ن ئیمه‌ش چاوه‌ریین.

لیرەشدا کۆتایی بە نیشانه‌کانی روژی دوایی دین.

خالی حەوتەم:

کارەسات و ڕووداوو ئە نجامەکانی ڕۆژی دوايي

خوینەری سەنگین!

خوایار بێ ئەم خالی حەوتەم و کۆتایی یەداو لە سێژدە (13) بڕگەدا بە ڕیز سەر جەم کارەسات و ڕووداوو ئە نجامە گەورەو گرنگەکانی ڕۆژی دوايي دەخەینە ڕوو، هەرچەندە لە خالەکانی ڕابردووش دا کەم و زۆر تێ شکیان خراوەتە سەر و قسەو باسیان لەبارەو کراوە، ئە هەش ناوینی شانی ئەو سێژدە بڕگە یە:

- 1- سەر جەم کارەساتەکانی ڕۆژی دوايي لە دوو قۆناغاندا دینەدی.
- 2- کارەساتەکانی ڕۆژی دوايي تەنیا لە سنووری ئاسمانەکان و زەوی دان.
- 3- لە ئە نجامی فووی دوو هەمدا سەر جەم مردووە کان زی خندوو دە پ خەووە کۆدە کرێنەو.
- 4- چۆنیەتی و شویینی کۆکردنەوێ دروستکراوەکان.
- 5- حال و پالی خراپە کاران و چاکە کاران لەو ڕۆژەدا.
- 6- تەکا کردنی مەزن (الشفاعة العظمی).
- 7- لێپرسینەووە دادگایی کردنی بەندەکان.
- 8- کیشران و هەلسەنگینران.

- 9- بہ شرانہ و ہی نامہ و لیستی کردہ وان.
- 10- بہرہ و دۆزہ خ بہرئی کرانی کافرو خراپہ کاران.
- 11- تیئر ناوبوونی ئیماندارانی چاکہ کار لہ حەوزی کەو شەری پیغە م بہر
ﷺ
- 12- بہرئی کەوتنی ئەھلی ئیسلام بہرہ و بہەشت و پەرینە و ہی ئیماندارانی
چاکە کار لہ (صراط) و کەوتنە نیو دۆزە خی مونا فیه قان و کافران و
گوناہباران.
- 13- نیشتەجی بوونی ئیمانداران لہ بہەشتدا و کافرو خراپە کارانیش لہ
دۆزە خدا.

ئێستاش با بہ ریز باسیان بکەین:

دەستپێك:

بە ئێ بە پێزان!

هاتنی پۆژی دوايي گه‌وره‌ترين گۆرانکاریی و مه‌زنترین کاره‌ساته‌:
کاتێک سه‌رنجی ئایه‌ته‌کانی قورئان ده‌ده‌ین ده‌بینین که خوای به‌رزو
مه‌زن زۆر به‌ گه‌وره‌یی با سی هاتنی پۆژی دوايي ده‌کات، بۆ وێ نه‌
فه‌رمویه‌تی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ ﴿١﴾
يَوْمَ تَرُوتُهَا ثُغُلٌ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا
وَتُكْرَى النَّاسُ سُكَارَى وَمَا هُمْ بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ ﴿٢﴾﴾، واته‌:
ئه‌ی خه‌لكینه‌! له‌ په‌روه‌ر دگارتان پارێز ب‌ كه‌ن، بێگو هان له‌رزیه‌وه‌ی
قیامه‌ت شتیکی گه‌وره‌یه‌، پۆژیكه‌ ده‌بینین هه‌موو شیرده‌ریك‌ ئا گای له‌
شیره‌ خۆره‌ كه‌ی خۆی ده‌پری، وه‌ هه‌موو ئاوس و خاوه‌ن (حمل) یك‌
بێچوه‌كه‌ی خۆی له‌به‌ر ده‌چیت، وه‌ خه‌لك‌ ده‌بینی وا ده‌زانی سه‌رخۆشن،
به‌لام سه‌رخۆش نین، به‌لكو سزاو ئازاری خوا زۆر تونده‌.

هه‌ر ده‌رباره‌ی گه‌وره‌یی و بێره‌زایی ئه‌و پۆژه‌ فه‌رمویه‌تی: ﴿فَإِذَا نُفِخَ
فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١﴾ وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً ﴿٢﴾﴾

فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿١﴾ وَانْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهٍ يَدٌ ﴿٢﴾ وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ ﴿٣﴾ يَوْمَئِذٍ لَّا تَعْرَضُونَ لَّا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ ﴿٤﴾، واته: کاتیک که فو (له جاری یه که مدا) به که رها (صور) دا کرا یه ک فو، وه زوی و شاخه کان هه لگیان و یه کجار به یه کدا دران، (واته: بهرز کرانه وه به یه ک کیشران) له و رژه دا نه وه ی که شایسته بی پی بگوترئ کاره سات پروو ده دات، ئاسمان له ت له ت ده بی و دالان دالان ده بی، وه فری شته کان له ملاو لای ئاسمان دا خو یان ده گرنه وه، وه له و رژه دا هه شت (فری شته) عمر شی پهروه دگارت له سهرووی خو یانه وه هه ده گرن، جا له و رژه دا نه یوه ده هیترینه پیش و راده نوینرین و هیچ شتیکتان (له خوا) په نهان نیه، (یان هیچ شتیکتان لی شیراوه نیه و هه موو شتیکتان لی روونه).

وه هه ره له و باره وه ده فهرموی: ﴿إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿٥﴾ لَئِیسَ لَوْفَعَةٍ هَآ كَآذِبَةٌ ﴿٦﴾ خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ ﴿٧﴾ إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًا ﴿٨﴾ وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًا ﴿٩﴾ فَكَانَتْ هَبَاءً مُبْكًا ﴿١٠﴾، واته: کاتیک نه و پرووداوه قهوما، که هه ره نه و پر به پیستی خو یه تی پی بگوترئ پرووداوه، هیچ که سیك ناتوانی به ره ره چی بداته وه، نرم ده کات و بهرز ده کات (خه لکی بهرز ده کات و نرم ده کات، یان بهرزایی یه کان نرم ده کات و دۆل و شیوو نر هایی یه کان بهرز ده کات و هه موویان وه ک یه ک ته خت ده کات) کاتیک زوی راته کیتره به راته کاندن، چیا کانیش وردو خاش کران و بوون به توو گهرد، کهوا ته: رژه دوا بی

(1) (الحاقة 13-17).

(2) (الواقعة 1-6).

کاره ساتیککی ئەوەندە گەورەیه، که بوون شتی وای به خۆوه نه بینیهوه به
خۆشیهوه نابینیتتهوه!

1/ سه رجهم کاره ساتهکانی پوژی دوا یی له دوو قوناغا ندا
دیخه دی، له ئا کامی فووکردنی یه کهم و دووهم به کهرنا
(صور) دا:

وهك خَوای کاربه جی فهرموویه تی: (وَلَفُخَ فِي الصُّورِ ۖ صَيْقَقَ مَن فِي
السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَن شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ لَفُخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ
يَنْظُرُونَ ۖ وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِيءَ بِالنَّبِيِّينَ
وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَالَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ۖ) وَقُيْتُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ
وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿١﴾ لهم سئ ئایه ته دا خوای زاناو توانا باسی ههردوو
قوناغهکانی قیامت ده کات و ده فهرموئ: وه فوو به کهرنا دا کرا، جا ههرجی
له ئاسمانه کان و زهوی دایه مه گهر ئەوهی خوا حهز بکا ئە گهرنا هه مووی مرد
(ئەوه جاری یه کهم) پاشان فووئیکی دیکه ی پێدا کرایه وه یه کسه ر هه موویان
هه ئسانه وه چاوه رێ بوون (بۆ فهرمانی خوا) وه سه ر زهوی به ر وو ناکی
په روه رد گاری روشن بۆوه، وه نامه و لیست (ی کرده وهی هه ر که سیك) دانرا، وه
پێغه مبه ران (عليهم الصلاة والسلام) و شایه ده کان هیتران (هه ر پێغه مبه ریک و
ئومه تی خۆی) وه به حه ق و داد گه ریی حوکیان له نیواندا کرا بئ ئەوهی
که سته میان لئ بکری، وه هه ر که سیك په پێی ئەوه که کردوو یه تی
پاداشت و سزای درایه وه، وه خواش خۆی زاناتره به وهی که ئەنجامیان دا بوو.
هه روه ها هه ر ده رباره ی هه ردوو قوناغه که ده فهرموئ: ﴿إِذَا الۡسَّمَاءُ
انفطرت ۖ وَإِذَا الۡكَوَاكِبُ انتشرت ۖ وَإِذَا الۡبِحَارُ فُجرت ۖ وَإِذَا الۡقُبُورُ

هر له باره ی تـهو بابـه تـه وه خوا - عزوجل - فـهـرمـو یـه تـی: (إِذَا الشَّمْسُ
 كُوِّرَتْ ❀ وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ ❀ وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ ❀ وَإِذَا الْعِشَارُ
 عُطِّلَتْ ❀ وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ ❀ وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ❀ وَإِذَا النُّفُوسُ
 زُوِّجَتْ ❀ وَإِذَا الْمَوْزُدَةُ سُئِلَتْ ❀ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ ❀ وَإِذَا الْآلُ صُحِفَتْ
 نُشِرَتْ ❀ وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ❀ وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ ❀ وَإِذَا الْجَنَّةُ
 أَزْلِفَتْ ❀ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا أُخْضِرَتْ ❀ (هـ)، واته: کاتیک خور پیچرایه وه، وه
 کاتیک نهستی ره کان تاریک داهاتن و پووناکیان نه ما، وه کاتیک چیاکان له
 شوینی خویان هه لقه نران، وه کاتیک حوشتی ناوسی ده مانگه ویل کرا (که
 مالیکی زور به نرخ بووه لای عه ره به کان) وه کاتیک هه موو ژیا نه وه ران (❀
 کوکرانه وه، وه کاتیک ده ریاکان گریان گرت، وه کاتیک که گیانه کان له گه ل
 جهسته کاندنا جووت کرانه وه، وه کاتیک کچی زینده به چال کراو پر سیاری
 لی کرا به چ گونا هیک کوژراوه، (تا ئیره قو ناغی یه که م، نه مجار قو ناغی
 دووه م) وه کاتیک نامه ی کرده وه کان بلاو کرانه وه، وه کاتیک ناسمان که ول کرا،
 وه کاتیک دوزه خ بلیسه دار کرا، وه کاتیک به هه شت نزیک خرایه وه، نهو کاته
 هه موو که سبک ده زانی چی ناماده کردوه.

- (3) چونکه گیان (روح) تاییه ته به مرۆڤه وه زینده وهرانی دیکه ژیان (حیاء) یان ههیه نهک گپیان! نه مهش - به پای من - به کینکه لهو راستی یانهی که له نه جامی وردبو نه وه له قورنا ندا بۆم دهر که وتوه.

2/ کاره ساته کانی پوژی دوايي، ته نیا له سنوور ئاسمانه کان و زهوی دان:

به پړزان!

ئهم راستييه گه ليك ئيشكالات حل ده كات و زور گري كويران ده كاته وه.
خوای زال و كار به جي فهرموويه تي: ﴿يَوْمَ يُجَدُّ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ
وَالسَّمَاوَاتُ وَتَرْزُونَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾، واته: ئهو پوژهي كه زهوی
غهميري ئهم زهویی به ده بي، وه ئاسمانه كانيش، وه هممويان بو خوی تاكي
دهسه لاتدار هاتنه گوري.

ئهم ثايه ته ئه وه ده گه يه ني، كه ئهو گوپان كاري و كاره ساته مه ز نهی
به سه ر ئاسمانه کان و زهويدا ديت، هيچ په يوه ندي به دروست كراوه كانی ديكه ی
خواوه نيه كه له ده ره وهی جوغزی ئاسمانه کان و زهوی دان، وه كه به هه شت و
دوزه خو عهرش و دره ختی كوتايی (سدره المنتهى) و... هتد. كه واته ئهو
پرسپاره ی كه له سه ر ئهم رسته يه دروست ده بی، كه ده فهرموي: ﴿وَنُفِخَ فِي
الصُّورِ فَصَقَّ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ﴾ وه فو
به كه ره نادا كراو هه رچی له ئاسمانه کان و زهوی دايه له هوش خوی چو
(ياخود مرد) مه گه ر ئه وهی كه خوا بيه وي، ئهو پرسپاره كه ده لي: ئايا
ئه هلی به هه شتیش ده مرن وهك حوزييه کان و كوران (ولدان، غلمان) كه پو
خزمه تي به هه شت ييه کان دروست كراون؟! وه ئايا فريشته كان هممو ده هرن
له نيوياندا ئه وانه ش كه عهرشی خوا هه لده گرن؟!

به لئی تهو پرسیاره هر له نهسلدا زه مینه ی نیه؟! چونکه خوی بهرزو مهزن باسی گۆران و تیچکچوون و به سهریه کدا پروو خانی ئاسما نه کان و زهوی ده کات، به لام به ههشت له سهرووی ئاسما نه کان و زهوییه و یه، وهك له فهرموده دا هاتوه که: عمر شی خوا سهربان (سقف) ی به هه شته [!]. ههروه ها دۆزه خیش له دهرهوی جوغزو بازنه ی ئاسما نه کان و زهوی دا یه. کهواته: تهو گۆرانکاری و کاره ساته به سهر تهوا ندا نایهت، وه به سهر دروستکرا وانیکی شدا که تیپاندان نایهت.

1) إذا سألتهم فاسألوا الفردوس فإنه وسط الجنة و أعلى الجنة وفوقه عرش الرحمن و منته تفرج الأنهار الجنة ، رواه البخاري برقم : 2790. و رواه أحمد و ابن حبان والطبري.

3/ لە ئەنجامى فووى دووۋە مدا سەرچەم مردوۋە كان زىخندوو دەبنەۋەو كۆدەكرىئەۋە:

بە فووى يەكەم كە (ئىسرافىل) بە كەرەنای دا دەكات، ھېچ شتېك ۋەك خۆى نامىئىن لە ئاسمانەكان و زەۋىدا، بە فووى دووۋەمىش بە پىچەۋانەۋە ھەموو شتېك دووبارە دەپىتەۋەو سىستەمى بوون بە شىۋەيەك كە خوا دەپەۋى و دەزانى چۆنە، دووبارە دەپىتەۋەو شويىنى لى كۆپۈنەۋە (مىخىرىك) پەيدا دەپىت، كە خەلك ھەمووى لەۋى كۆدەكرىتەۋەو پردو (صراط) يك پەيدا دەپىت لەنىۋان بەھەشت و دۆزەخدا و ديارە بەھەشت و دۆزەخىش پىشتەر ھەبوون و بە كارەساتى قىامەتىش لە بەين نەچوون!

ھەروەھا ھەر لەبارەى قۇناغى دووۋەمى قىامەتدا كە پاش فووى دووۋەم دى، خوا فەرموۋىەتى: ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ﴾ ﴿قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَن بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ﴾ ﴿إِن كَانَتْ إِلَّا صَحْبَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ﴾ ﴿١﴾، واتە: ۋە فوۋ بە كەرەنادا كراۋ يەكسەر ھەموۋىيان لە گۆرەكانى خۇيان بە ئاسانى ھاتنە دەر، گوتيان، ھاۋار بۆ ئىيە، كى ئىيە ھەى لەم گۆر (و شويىن) انەمان دەرھىتايەۋە؟! (ئىنجا ھەر خۇيان دەلىن: ياخود فرى شتەكان پىيان دەلىن: ئەمە گەتتى راستى خۋاى خاۋەن بەزەيىيە كە بەلىنى دابو، ۋە پىغەم بەرانىش (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) راستيان كەرد، ئەۋ (ھەئسانەۋەيە) ھەش تەنيا يەك ھاۋارو چرىكەيە كە ھەموۋىيان لەبەردە ستى ئىمە ئامادە دەبن.

ئەڭ جەڭچەند فەرموودە یەکی پیئەم جەریش ﷺ چۆنیەتی ئەو زیندوو بوونە و یەئە ئینسانە کائەن بۆ روون دەکەنەو: ئە فەرموودە یە کەدا دە فەرموی: ﴿ثُمَّ يُرْسِلُ اللَّهُ (أَوْ قَالَ: يُنْزِلُ اللَّهُ) مَطَرًا كَأَنَّهُ الطَّلُّ (أَوْ الطَّلُّ) فَتَنْبُتُ مِنْهُ أَجْسَادُ النَّاسِ﴾ (ه)، واتە: پاشان خوا باران چێک دەن چیرێ (یان فەرموی: دەبارینێ) کە وەك ئاونگ (یاخود سیبەر) وا یە، وە جە ستەئە خەلکی بە هوێ ئەو بارانەو دەرویتەو زیندوو دەبیئەو.

ئە فەرموودە یەکی دیکە دا هاتەو: (ما بين النفتين أربعون، ثم ينزل من السماء ماء فينبُتون كما يَنْبُتُ البَقْلُ و ليس في الإنسان شيء الا بلي، الا عَظْمٌ واحدٌ وهو عَجَبُ الذَّنْبِ، منه يُرْكَبُ الخَلْقُ يوم القيامة) (ه)، واتە: ئە نێوانی دوو فووە کائە چلە، (نازانین کە ئەو چلە، چ جوړە پیوهریکە، (أبو هريرة) ی راوی فەرموودە کەش، نەیزانیو. چەندە، ئایا سألە، مان گە، هەفتە یە، رۆژە، سەعاتە؟! کەواتە: (نازانین)، پاشان ئاویک ئە ئاسمان دێتە خواری و خەلک وەك رووەك دەرویتەو، وە هیچ شتیك نیه کە ئە جە ستەئە ئینساندا نەرزێ جگە ئە ئیسقانیك، ئەویش بریتیە ئە کلێد چە (عَ جَبُ الذَّنْبِ) ﴿کە ئیسقانیكە ئە کۆتایی برپر﴾ (فقرات) ی پشت ﴿ئینسانە کان ئە رۆژی قیامەتدا ئەووە﴾ دووبارە رێک دەخوینەو زیندوو دەکریئەو.

ئەم فەرموودە یەش هەر هەمان مەبەست دەگەینێ: (كل ابن آدم يأكله التراب الا عَجَبُ الذَّنْبِ مِنْهُ خُلِقَ و فيه يُرْكَبُ) (ه)، واتە: لاشەئە ئادەمیزان

(1) رواه مسلم عن عبدالله بن عمر برقم: 2940.

(2) رواه البخاري ومسلم عن أبي هريرة ﷺ البخاري برقم: 4935، ومسلم برقم: 2955.

3- رواه مسلم عن أبي هريرة ﷺ برقم: 2955، و رواه مالك وأبو داود والنسائي بنفس اللفظ، (الأرض) بدل (التراب).

هه مووی زهوی ده یخوات، بیجگه له (کوژیایی کلینچه)، له وه دروست بووه و هه له وهش جاریکی دی پیکنده هیئریتته وه.

یه که مین که سیش که له گوڤه که ی خوی سهر دهر دیند چیت و زی خدوو ده کریتته وه، پیغه مبهری کوژیایی (محمد) ﷺ، وه ک بو خوی ده فهرموی: (أنا سید ولدِ آدم يوم القيامة وأول مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشْفَعٍ) [۱]، واته: من گهری وه چه ی ئاده مم له رۆژی دوا ییدا، یه که مین که سیشم که گوڤ له من ده کریتته وه و دیمه دهری وه یه که مین که سیشم که تکا ده که م، وه یه که مین که سیشم که تکا و شه فاعه تم لی وهر ده گیری، (له لایه ن خوی په روه ردگار وه).

The banner is divided into several sections:

- Top Left:** Facebook icon and text: "پاکستاندلی مکتبہ بی مہفوسا علی بابیر".
- Top Right:** Facebook icon and text: "Alibapir".
- Middle Left:** Archive.org link: "archive.org/details/alibapir" and a QR code.
- Middle Right:** YouTube icon and text: "مہل بابیر / Alibapir".
- Center:** A portrait of a man in a turban with text above and below it.
- Bottom Left:** Alibapir logo and two QR codes.
- Bottom Right:** WhatsApp, Telegram, and Facebook icons with QR codes.

1) رواه مسلم عن أبي هريرة ؓ برقم: 2278.

4/ چۆنیه تی و شوینی کۆکردنه وهی دروستکراوه کان:

خوای بهرزو بالادهست فهرموویه تی: ﴿... كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ لَّهِ يَدُهُ
وَعَدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ﴾ [۱] واته: وهك چۆن یه كهه جار درو سستمان
كردوه، ئاواش دووباره ی دهكهینه وه، (واته: دواى ئه وهی كهه مرا ئندومانن،
دووباره زیندوو یان دهكهینه وه، وهك جارى یه كهه، به پێی رای زۆربه ی هه ره
زۆرى زانایان، ته نیا ئینسان و جند نین كهه زیندوو دهكرینه وه، به لكو هه رچی
ژیانه وه ی سهرزه ویه هه مووی زیندوو دهكرینه وه، وهك خوای زاناو توانا [۲]
عزوجل - فهرموویه تی: ﴿وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ﴾ [۳] واته: وه كاتیك كهه
جانه وه ران كۆكرانه وه، جا هه رچه ئنده هه ندى له زانایان له ته ف سیری ئهم
ئایه ته دا گوتوو یان: كاتیك بوو ئه وه ر تیکده چۆن جان وه ران هه موویان
خرد به نه وه سه ریه كه گو یان له و چریكه یه ده بی بۆیه كۆده به نه وه!! به لام
ئهم ئایه ته رینگا له و جوړه ته فسیره ده گری، كه ده فهرمووی: ﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ
فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَلُكُمْ مَا فَرَّقْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ
شَيْءٍ لِّمَنْ إِلَى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ﴾ [۴]، واته: هیه جوجۆلكه ريك له سه ر زهوی
نیه و هیه بالنده یه كه نیه كه به دوو باله كانی بفری، مه گه ر هه موویان وهك
ئیه و ئۆمه تن، له كتیبی خو ماندا هیه شتیكمان به زایه نه دا وه، پاشان یۆ
لای په ره رد گاریان كۆده كرینه و [۵] (كه مه به ست پێی قیامه ته).

دیاره هیه كهه تی یان یه كێك له هیه كهه ته كانی كۆکردنه وه و لێرسینه وه ی
ژیاندارانیش ئه وه یه كهه دادگه ری په ها (العدالة المطلقة) ی خوا [۶] عزوجل -

(1) (الانبیاء - 104).

(2) (التکویر - 5).

(3) (الأنعام - 38).

بچه سپی له نیو سهرجه م کائینات دا!! ته گهرنا جگه له مرؤف و جند چوونه به ههشت و دوزه خیاب نییه. به لام بۆ ته وهی دادگهری بی سنووری خوا به ته وایی بچه سپی، وه که لم فهرمایشته دا دهرده که وی: (لَتَوَدُّنَّ الْحَقُّوْقُ اِلٰی اَهْلِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتّٰی يُقَادَ لِلشَّاةِ الْجُلْحَاءِ مِنَ الشَّاةِ الْقَرْنَاءِ) (ا)، واته: مافه کان بۆ خه لکی خو یان رهت ده کریته وه له رۆژی دوا ییدا، ته نانهت تۆله ده کریته وه بۆ مه ری بی قوچ له مه ری قوچدار!

شایانی باسیشه یه کی که لهو زانیانه ی هاوچه رخان که بر وایان وا یه له رۆژی دوا ییدا ئاژهل و په له وه ریش کو ده کریته وه (نا صرالدین الال جانی) یه رهحه تی خوی لی بی و زور فهرمووده ی له سه ر ته وه هی ناو نه وه ده لی: به راستی زور سهیره که نه م هه موو فهرموودا نه هه بن و ئایه ته که ش ده لاله ت بکات، که چی که سانی که هه بن نکوولی لهو مه سه له یه بکه ن.

دهرباره ی چۆنیه تی کوکرا نه وه (ح شری خه لکیش، پیغه م جه ر ﷺ) فهرموویه تی: (يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حُفَاءً عُرَاءَ غُرْلًا) (ه)، واته: له رۆژی قیامه تدا خه لک کو ده کریته وه به پیخواسی و پروتی و به خه ته نه نه کراوی!

(عائشة) خوا لی رازی بی ده لی: گوتم: ته ی پیغه مبه ری خوا (الرجال و النساء جميعاً ينظر بعضهم الى بعض) پیاوان و ئافره تان هه موو پی که وه بن، ته ماشای یه کتری ده که ن!! پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: (يا عائشة الامر أشدُّ مِنْ أَنْ يَنْظُرَ بَعْضُهُمْ اِلَى بَعْضٍ)، واته: ته ی عائیشه کاره که زور له وه تووندتره که خه لک بتوانی سهیری یه کدی بکه ن.

(1) رواه مسلم عن أبي هريرة رضي الله عنه برقم: 2582.

(2) رواه البخاري ومسلم عن عائشة -رضي الله عنها-، البخاري برقم: 6527، ومسلم برقم: 2859.

دەربارەى شوئىنى کۆکردنەو (محشر)یش، پيغەم بەر ﷺ دە فەرموئ: (محشر الناس يوم القيامة على أرض بيضاء عَفراء كقِرْصَةِ النقي....) (١)، واتە: خەلک لە پڕۆژى دوايیدا کۆدەکرێنەو لەسەر زەویەکی سپى زۆر سپى کە ڕەنگى دیکەى لەگەڵدا نەبێ و وەک نانیکى سپى کە لە ئاردیکى دایبژراو دروست کرابێ.

بەلام ئایا ئەو شوئىنە کوێیەو لە کوێیە؟! دیارە نازانین و ئەو زانیاریە تەنیا لای خوايە، بەلام لەو دلتیان کە ئەو شوئىنە ئەم زەویەى ئیستامان نیە بەم شیوەیەى ئیستای، چونکە خوا فەرموویەتى: (يَوْمَ تُجَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ) جا ئایا ئەو شوئىنە هەر لەم سەرزەمینەى ئێستامانەو خوا گۆڕانى بەسەردا دینى؟! یاخود خواى کاربەجى و زال شوئییىکى دی کە بۆ ئەو مەبەستە دروست دەکات؟! بەس خوا دەزانى!

هەڵبژێرێکە لە نۆزە هۆمەتدارەکانى ئەم کەتابەى

ئەم کەتابەى هەمیشە لە ماڵپەستى ئالى بابير

archive.org/details/@alibapir

Alibapir

www.alibapir.com

هەڵبژێرێکە لە نۆزە هۆمەتدارەکانى ئەم کەتابەى

ئەم کەتابەى هەمیشە لە ماڵپەستى ئالى بابير

Alibapir

www.alibapir.com

5/ حال و بالی خراپه کاران و چاکه کاران لهو و پۆژهدا:

خوای بهرزومه زن فهرموویه تی: ﴿يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ﴾ ﴿تَتَّبِعُهَا الرَّاْدِفَةُ﴾ ﴿قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ﴾ ﴿أَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ﴾ ﴿يَقُولُونَ أَئِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِ﴾ ﴿أَيْدَا كُنَّا عِظَامًا لَّخِرَةً﴾ ﴿قَالُوا تِلْكَ إِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ﴾ ﴿١﴾، واته: ئەو پۆژەهێ که لەرزینهوه دەلەرزیتەوه، بەدوای ئەودا یەکی دی دێ، (واتە: فووی یەکهەم، پاشان فووی دووهم)، چەند دڵێک لەو پۆژەدا هەڵپەیا ئەو زۆر بە خێرای لێدەدەن، چاوەکانیان زۆر بەترسو و لەرز، دە لێن ئایا ئێهە گێڕاينەوه بۆ حاله‌تی پيشووو زیندوو کراينەوه؟! ئایا دوای ئەوهی که بووبوین بە ئیستقانی پوار (زیندوو بووینەوه)؟! گوت بیان: بەراستی ئەم جارە ئەم گێڕانەوهیە و دووبارە دروستبوونەوهیە بۆ ئێهە شتیکی زیان بەخشە و زۆر مایەمی زەرەرە، (چونکه بروامان بەم پۆژە نه‌بوو و هیچی چاکمان بۆی نه‌کردوه و پەڕیزێکی پیسمان هه‌یه).

و له ته‌فسیری ئەم نایه‌ته‌شدا که ده‌فرموی: ﴿يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (المطففين - 38)، ئەو پۆژەهێ خەڵک بۆ پەرورەدگاری جیهانەکان هەڵدەستن و راده‌وه‌ستن، پێغه‌مبەری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: (يَقُومُ أَحَدُهُمْ فِي رَشْحِهِ إِلَى أَنْصَافِ أَذُنَيْهِ) (ه)، واته: خراپه‌کاران و کافره‌کان هه‌یا نه‌ هه‌تا نێوه‌راستی گۆی یه‌کانی ده‌که‌وێته‌ نێو ئاره‌قه‌ی لاشه‌ی خۆیه‌وه.

له‌ فه‌رموده‌یه‌کی دیکه‌دا فه‌رموویه‌تی: (فَيَكُونُ النَّاسُ عَلَى قَدَرِ أَعْمَالِهِمْ فِي الْعَرَقِ، فَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى كَعْبِيَّةٍ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى رُكْبَتَيْهِ،

(1) (التأذعات: 6-11).

(2) متفق عليه عن ابن عمر- رضي الله عنهما-، البخاري برقم: 4938، ومسلم برقم 2862

وَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى حَقْوِيهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُلْجِمُهُ الْعِرْقُ الْجَامِأً⁽¹⁾، وَاتِهِ: جَا
خَه لَكِي - كَافِرُو گونا هبار - به ئەندازەى كرده وه □ خراپه - كانيان ده كه وه نه
نيو ئاره قه وه، هه يانه هه تا ئەژنۆى دى، وه هه يانه هه تا كه له كه كانى دى و
هه شيانه ئاره قه جله وى ده كات (واته هه تا زارى دى).

دياره چا كه كارانىش له و رۆژه دا به پي چه وانەى خراپه كارا نه وهن. وهك
خوای به رزو مه زن ده فەرموئ: ﴿إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ
عَنَّا مُبْعَدُونَ ﴿١٠١﴾ لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَهُمْ فِي مَا اشْتَكَتْ أَنفُسُهُمْ خَالِدُونَ ﴿١٠٢﴾
لَا يَحْزَنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ هَٰذَا يَوْمُكُمْ الَّذِي كُنتُمْ
تُوعَدُونَ ﴿١٠٣﴾﴾، واته: ئەوانەى كه له لايەن ئيمه وه پي شتر به ئينى با شيان
پي دراوه (كه ئيمانداران و چا كه كاران و خوا گفـت و به ئينى سه لامهـتى و
چوونه به هه شتى پي داوـن)، ئەوانه له دۆزهـخ دوور ده خـريـخه وه، دهـنگ و
قرچه قـرچى ناگره كه ناييستـن (كه كـافـرو خـراپه كاران ده سووتـينـى) له شوينـيك
دان ئەوهـى كه ئاره زوويان ده بخوازي، تـيـيدايه وه به هه مـيشـهـى ده ميـنـه وه (كه
به هه شته). وه ترسو بيمى داچله كينهـرى گهـوره (له قـيامهـتـدا) ئەوان دل
تهـنگ ناكات، وه فريشته كان دينه پيشوازيان (و پيـيان دهـلـين): ئەمه ئەو
رۆژهيه كه به ئينتـان پي دراوو (ترستان نهـي).

(1) رواه مسلم عن المقداد بن الأسود - رضي الله عنه -، برقم: 2864

(2) (الأنبياء 101-103).

6/ تکا کردنی مه زن (الشفاعة العظمی):

تَنجَا تَهو خَه لَکَه هَهَر هَه مَووی کَوْدَه کَرِیتَه وه، لَه تَادَه هَه وه - عِلَیْه
السلام- تا دَوایِین رِوَلَّه ی تَادَه مَو لَه تِیْبِلِیْسَه وه تا دَوایِین وه چَه ی تِیْبِلِیْس،
کافرو مسولمان، خَراپَه کارو چاکه کار، هَه مَه یان لَه گَوْرَه پَانِیْ کِدا رَادَه وه سَتَن کَه
هَهَر خَوَا دَه زَانِی چَه ند فراوان و گَه وره یه وه هَهَر هَه مَوویان ترس و بَیمِیان هَه یه و
چَاوه رَوَانِی سَه رَه نَجَامِی خَوِیَان دَه کَه نَو نَا زَانَن چی ب کَه ن! پِیْنَه مَه چَهَر صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ
لَه و باره وه فَه رَمَوِیَه تی: ﴿أَنَا سَيِّدُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَهَلْ تَدْرُونَ بِمَ ذَاكَ؟!﴾
يَجْمَعُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ. فَيُسْمِعُهُمُ الرَّاعِي
وَيَنْفَذُهُمُ الْبَصَرُ، وَتَدْنُو الشَّمْسُ فَيَبْلُغُ النَّاسُ مِنَ الْغَمِّ وَالْكَرْبِ مَا لَا
يَطِيقُونَ وَمَا لَا يَحْتَمِلُونَ، فَيَقُولُ بَعْضُ النَّاسِ لِبَعْضٍ: أَلَا تَرَوْنَ مَا أَنْتُمْ فِيهِ؟
أَلَا تَرَوْنَ مَا قَدْ بَلَغَكُمْ؟ أَلَا تَنْظُرُونَ مَنْ يَشْفَعُ لَكُمْ إِلَى رَبِّكُمْ؟

فَيَقُولُ بَعْضُ النَّاسِ لِبَعْضٍ، أَتُتَوَا آدَمَ، فَيَأْتُونَ آدَمَ فَيَقُولُونَ: يَا آدَمُ! أَنْتَ
أَبُو الْبَشَرِ خَلَقَكَ اللّٰهُ بِيَدِهِ وَنَفَخَ فِيكَ مِنْ رُوحِهِ وَأَمَرَ الْمَلَائِكَةَ فَسَجَدُوا لَكَ،
إِشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ. أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟! أَلَا تَرَى إِلَى مَا قَدْ بَلَغَ خَا؟
فَيَقُولُ آدَمُ: إِنَّ رَبِّي غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَنْ يَغْضَبَ
بَعْدَهُ مِثْلَهُ. وَإِنَّهُ نَهَانِي عَنِ الشَّجَرَةِ فَعَصَيْتُهُ. نَفْسِي نَفْسِي، إِذْ هُوَ جَاءَ إِلَى
غَيْرِي، إِذْ هَبُوا إِلَى نُوحٍ.

فَيَأْتُونَ نُوحًا فَيَقُولُونَ: يَا نُوحُ! أَنْتَ أَوَّلُ الرُّسُلِ إِلَى الْأَرْضِ، وَسَمَّاكَ اللّٰهُ
عَبْدًا شَكُورًا. إِشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ أَلَا تَرَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ أَلَا تَرَى مَا قَدْ بَلَغَنَا؟
فَيَقُولُ لَهُمْ: إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَلَنْ يَغْضَبَ

بعده مثله، وإنه قد كانت لي دعوة دعوت بها على قومي، نفسي نفسي! إذهبوا الى إبراهيم عليه الصلاة والسلام.

فيأتون إبراهيم فيقولون: أنت نبي الله و خليله من أهل الأرض، إشفع لنا الى ربك، ألا ترى الى ما نحن فيه؟ ألا ترى الى ما قد بلغنا؟! فيقول لهم إبراهيم: إن ربي قد غضب اليوم غضباً لم يغضب قبله مثله ولا يغضب بعده مثله، وذكر كذباته، نفسي نفسي، إذهبوا الى غيري، إذهبوا الى موسى.

فيأتون موسى عليه الصلاة والسلام، فيقولون: أنت رسول الله فضلك الله برسالاته وبتكلمه على الناس إشفع لنا الى ربك ألا ترى الى ما نحن فيه؟ ألا ترى ما قد بلغنا؟ فيقول لهم موسى عليه الصلاة والسلام - إن ربي قد غضب اليوم غضباً لم يغضب قبله مثله، ولن يغضب بعده مثله، وإني قتلت نفساً لم أؤمر بقتلها، نفسي نفسي، إذهبوا الى عيسى عليه الصلاة والسلام.

فيأتون عيسى فيقولون: يا عيسى أنت رسول الله وكلمت الناس في المهدي، وكلمة منه ألقاها الى مريم وروح منه فاشفع لنا الى ربك، ألا ترى ما نحن فيه؟ ألا ترى الى ما قد بلغنا؟ فيقول لهم عيسى عليه الصلاة والسلام - إن ربي قد غضب اليوم غضباً لم يغضب قبله مثله و لن يغضب بعده مثله - ولم يذكر له ذنباً - نفسي نفسي، إذهبوا الى غيري إذهبوا الى محمد ﷺ.

فيأتوني فيقولون: يا محمد! أنت رسول الله و خاتم الأنبياء و غفر الله لك ما تقدم من ذنبك و ما تأخر. إشفع لنا ربك ألا ترى ما نحن فيه؟ ألا ترى ما قد بلغنا؟ فأنطلق فأتي تحت العرش فأقع ساجداً لربي، ثم يفتح الله عليّ و يلهمني من محامده و حسن الثناء شيئاً لم يفتحهُ لأحد قبلي. ثم قال: يا

محمد إرفع رأسك، سل تعطه، إشفع تُشفع. فأرفع رأسي فأقول: ياربُّ أُمَّتِي أُمَّتِي.

فيقال: يا محمد أَدْخِلِ الْجَنَّةَ مَنْ أَمْتِكَ مَنْ لَا حِسَابَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِبَابِ الْأَيْمَنِ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، وَهُمْ شُرَكَاءُ الْإِنْسَانِ فِي مَا سِوَى ذَلِكَ مِنَ الْأَبْوَابِ.... وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ إِنَّ مَا بَيْنَ الْمَصْرَعَيْنِ مِنْ مَصَارِعِ الْجَنَّةِ، لَكَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَهَجْرٍ، أَوْ بَيْنَ مَكَّةَ وَبَصْرَى ﴿ رواه البخاري عن أبي هريرة - رضي الله عنه - برقم: 7412، ومسلم برقم 327.

واته: من سه‌روه‌ری خه‌لکیم له رۆژی قیامه‌تدا، ده‌زانن ئه‌وه‌ش له به‌ر چیه‌؟ خوا هه‌موو خه‌لکی به‌ پێشین و پاشینه‌و! له‌ گۆره‌پانی‌کدا کۆده‌کاته‌وه که بانگه‌ر ده‌نگی ده‌یانگاتی و چاو ده‌یانبینی، وه‌ خۆر نزیک ده‌که‌وێته‌وه‌و خه‌لکی ده‌که‌ونه‌ نیۆ خه‌م و ته‌نگانه‌یه‌ک که له‌ قه‌ره‌یاندا نیه‌و نایه‌وانن! جا هه‌ندی‌ک له‌ خه‌لکی به‌ هه‌ندی‌کیان ده‌لێن: ئایا نابینن له‌ چ حالێ‌ک دان و نابینن گه‌یشته‌ونه‌ چی؟ ئایا یه‌کی‌ک نادۆزنه‌وه که تکه‌تان بۆ بکات له‌ لای په‌روه‌ردگارتان (تا‌کو ده‌ست به‌ لێپرسینه‌وه‌ بکری)؟!

جا هه‌ندی‌ک له‌ خه‌لکی به‌ هه‌ندی‌کیان ده‌لێن: بچه‌ لای ئاده‌م، ئێ‌دی ده‌چنه‌ لای ئاده‌م و ده‌لێن: ئه‌ی ئاده‌م! تۆ بابی مرۆ‌قانی، خوا به‌ ده‌ستی خۆی دروستی کردووی و له‌ گیانی خۆی فووی به‌ به‌ردا کردووی، وه‌ فه‌رمانی به‌ فریشته‌کانی کردووه‌ کړنووشیان بۆ به‌ردووی، ده‌جا تکه‌مان بۆ له‌ لای په‌روه‌ردگارت بۆ بکه‌! ئایا نابینی له‌ چی داین و ئایا نابینی چیمان لێ به‌سه‌ره‌اتوه‌؟!

ئادەمىش دەلى: بەراستى پەرۋەردىگارم ئەمىر توۋرە بوۋىك توۋرە بوۋە ھەرگىز يىشىر وا توۋرە نەبوۋە لە داھاتوۋشدا وا توۋرە نايىتتەۋە، ۋە ئەۋ درەختە كەي لى قەدەغە كىردم سەرىپچىم لى كىرد، ھەر خۆم (دەربازىم) خۆم، بىچنە لاي يە كىكى دىكە بىچنە لاي نوح.

ئىنا دىنە لاي نوح و دەلىن: ئەي نوح! تۆيە كەمىن پەۋا نە كراۋى (خۋا) بۆ (خەلگى سەر) زەۋى، ۋە خۋا ناۋى ناۋى بەندەي سوپا سىگوزار، تىكامان بۆ لاي پەرۋەردىگارت بىكە! سەرنى نادى ئىمە لە چى داين؟ سەرنى نادەي چىمان لى قەۋماۋە؟ ئەۋىش پىيان دەلى: بەراستى پەرۋەردىگارم ئەمىر توۋرە بوۋىك توۋرە بوۋە، ھەرگىز لە رابردوۋا وا توۋرە نەبوۋە لە داھاتوۋشدا ئاۋا توۋرە نايىتتەۋە، ۋە مىن پارانەۋە يەكەم ھەبوۋە كە لە رابردوۋا لە گەلەكەم كىرد، ھەر خۆم ھەرخۆم (دەربازىم). بۆن بۆ لاي ئىبراھىم ﷺ عليه الصلاة والسلام.

ئىنا دىنە لاي ئىبراھىم دەلىن: تۆيىمە بەرى خۋاۋ خۇشەۋى سى دانستەي ۋى لە خەلگى سەر زەۋى، دەجا تىكامان لە لاي پەرۋەردىگارت بۆ بىكە! ئايا نايىنى لە چى خالىك داين؟ ئايا نايىنى چىمان لى ھاتوۋە؟ ئىبراھىمىش پىيان دەلى: بەراستى ئەمىر پەرۋەردىگارم بە جۆرىك توۋرە بوۋە كە ھەرگىز لە رابردوۋا وا توۋرە نەبوۋە لە داھاتوۋش ئاۋا توۋرە نايىتتەۋە، ۋە درۋىە كانى خۆي باسكرد (ۋاتە: ئەۋ سى قەسەيەي كىردە

1) ئەۋ سى قەسەيەش ۋەك (البخاري) لە (ابن عباس) ۋە ھىتائونى ئەماتە بوۋن:

أ- كە گوتى مىن ئەخۋىش (ئەي سقىم) تاكو ئەچىتە دەۋ بىتەكان بىشكىتىن.

ب- كە گوتى: بىتە گەۋرە كەيان شىكاندوۋنى (بىل فەلە كىبىرھىم ھذا) پاش ئەۋەي بىتە سەنەمەكانى شىكاند.

پاساوی تکا نه کردنی که به رواالت وهك درۆ دهچوون)، ههر خۆم ههر خۆم (دەرباز بم) بچنه لای یه کێکی دیکه، بچنه لای موسا.

ئنجما دینه لای موسا ﷺ علیه الصلاة والسلام- و دهلێن: ئەى مووسا! تۆ پێغه مبهري خاى، خوا به هۆى په يام و قسه له گهل کردن خدا به سههه خه لکيدا هه لى بژاردوى! تکهامان بۆ له پهروه ردگارت بکه، نابینى له چ حالیک داین؟ جا نابینى چیمان لى قهوماوه؟ موساش ﷺ علیه الصلاة والسلام- پێیان ده لى: به راستى نه مړۆ پهروه ردگارم وا تووړه بووه که هه رگیز پێشتر وا تووړه نه بووه له داهاتووشدا وا تووړه نابیتتهوه، وه من که سێکم کوشت که فەرمانم پى نه کرابوو بیکوژن، ههر خۆم ههر خۆم (دەرباز بم) بړۆن بۆ لای عیسا ﷺ علیه الصلاة والسلام-.

ئنجما دهچنه لای عیسا و دهلێن: ئەى عیسا تۆ رهوانه کراوى خاى و له پێشکه شدا قسه ت له گهل خه لکی کردوه، وه تۆ وشه ی خاى و گیانیکی له خواوه که بۆ مه رپه مى نارد، ده جا تکهامان بۆ له لای پهروه ردگارت ب که ئایا نابینى له چی داین؟ ئایا نابینى چیمان لى هاتوه؟

عیساش ﷺ علیه الصلاة والسلام- ده لى: به راستى نه مړۆ پهروه ردگارم به شیوه یه كه تووړه بووه، که هه رگیز له را پردوودا وا تووړه نه بووه له داهاتووشدا وا تووړه نابیتتهوه -به لām باسى هیچ گوناهیکی نه کرد- ههر خۆم ههر خۆم (دەرباز بم) بچنه لای یه کێکی دیکه، بچنه لای موحه هه د ﷺ ئنجما دینه لای من و دهلێن:

مَقَامًا مَّخْمُودًا ﴿الْأَسْرَاءُ - 79﴾، واته: ئەى پيڤه مەبەرى خوا زۆر نزی که پەرەردگارت لە پلەو پایەیه کدا تۆ زیندووبکاتهو که زۆر ستایشت بکری. چونکه بینگومان سەرجه مەرۆڤ و جند ستایشی پيڤه مەبەر ﷺ دە کەن که تکای بۆ کردوون و لەو رۆژه ناخۆشه رزگاری کردوون و خوا دە ستی کردو به لیپرسنهوه و سزاو پاداشت دانەوه، تاکو چی دیکه خەلک چاوهروانی نه کات، وه ئەوه هەم پایەى ستایش کراو (المقام المحمود) و هەم تەکا کردنی مەزن (الشفاعة العظمی) ی پێ دەلین: چونکه پيڤه مەبەر تەکا (شفاعة) به گشتی بۆ هەموو جند و ئینسانەکان دەکات و به تاییەت بۆ ئومەتی خۆی. ئنجا دواى ئەوهی که پيڤه مەبەر ﷺ تکای کردو خواى به به زەبیش تکای لى وەرگرت، دەست دەکری به لیپر سینهوه و دیاریکردنی سزاو پاداشت. وهك پيشه‌وای توێژه‌ره‌وانی قورئان (طبري) له تەفسیری ئایەتی پیشوودا گوتوویهتی: (قال أكثر أهل التأويل: هو المقام الذي يقو به ﷺ يوم القيامة للشفاعة للناس ليُريحهم ربهم من عظيم ما هم فيه من شدة ذلك اليوم...) (١)، واته: زۆریه‌ی توێژه‌ره‌وان گوتویانه: ئەو ئەو پایەیه که پيڤه مەبەر ﷺ له رۆژی هەلسانه‌وه‌دا دەبییت بۆ تەکا کردن بۆ خەلک که پەرەردگاریان لەو حاله گەورەیه‌ی که به هۆی ناخۆشی ئەو رۆژه‌وه تێچی که‌وتوون، رزگاریان بکات و بیان هەسینیتەوه.

(1) پروانه: (مختصر تفسیر الطبري) ص 290.

7/ لیپرسینه وهو دادگاییکردنی بهنده کان:

ننجا به پرتان! پاش تکا (شفاعة) کردنی پیغه مبه ر ﷺ خوی داد گهر لیپرسینه وهو دادگاییکردنی بهنده کان دهست پ پیده کات وه مه به ست له لیپرسینه وهو دادگاییکردنی خوی کار به جی بو به نده کانی نه وه: یه: که هر کام له نینسانه کان و جنده کان به تنه نیا دوه ستیرین، وه هه موو کرده وه کانی، نه وه ی که به دل نه نجامی داو و نه وه ی به زمان دهریپرون و نه وه ی به نه دنامه پواله تییه کانی جی به جی کردون، هر هه موویان به تو هارکروی راده نویترین و پی شانی دهریت، پا شان ده کی شری و هه لده سه نگیرین نه مجا له کوتای پدا لی سته و نا هه ی کرده وه کانی وهرده گریته وهو به ره و شوینی خوی به ری ده کری.

نه وه به کورتی مانای لیپرسینه وهو سزاو پاداشت، به لام با له چند کورته پاسی کدا چوئیه تی نه لیپرسینه وهیه روون بکهینه وه:

أ- کرده وه کانی نین سان چ کرده وه کانی دل (أع حال القلب) بن، چ دهرینه کانی زمان بن یان نووسین، و چ کرده وه ی نه دنامه پواله تییه کان بن، به هه موو شیوه کانی تو مار کردن، تو مار ده کین، با سه رنجی هه ندی له نایه ته کان بدهین، تا کو مه به سته که زیاتر روون بیتته وه، خوی زا ناو توانا فرموویه تی: (وَوَضِعَ الْكِتَابَ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ فِي مَا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَا هَذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا) [١]، واته: وه کتیب دانرا (نه و کتیب و لیسته ی که هه موو کرده وه کانی به نده کانی ت پدا

تۆمارکراوه) جا تاوان چاران دهیی خنی که دوتر سیپن لهوهی که له لیسته کانیاندا تۆمارکراوه دهلین: ئەهی هاوار بۆ ئیمه ئەو کتیبه چیه؟! هیچ گچکه و گهورهیهکی نهواردوه و هه مووی سه رژمیر کردوه! وه ئەوهی کردبوویان (نهک ههر به نووسراوی به لکو) به ئامادهیی دهیبینن، وه پهروهردگار (ی په نهان بین و زاناو دادگهر) ستهم له هیچ کهس ناکات. ئەم نایه ته ئەوهی لی وهرده گیرئ، که وپرای نووسران و تۆ هارکردنی کردوه و هه لئس و کهوته کانی به ندهکان، فیلم بهرداری (تصویر) یش دهکرین، به کامیرایهکی خویی و پا شان به بهرجه ستهیی سهراپای هه لئس و کهوته کانی نیشان دهدریته وه!

ههروه ها خوی بی وینه فهرموویه تی: ﴿هَذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ إِنْ كُنَّا نَسْتَنسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾، واته: ئەمه کتیب و نوو سراوی ئیمه به ههق له سه رتان دهوئ، بینگومان ئیمه ههرچی ئیوه دهتانکرد نو سخته بهرداری (و فتوکۆپی) هان ده کرد، چونکه له بهرگرت نه وه (استنساخ) بریتیه لهوهی که شیوه و وینهیهک لهو شتهی کراوه لای تۆ نو سختهیهک هه بیئت، که واته: ﴿نَسْتَنْسِخُ﴾ ههر نوو سینی پروت نهیه! بۆیهش کاتی خوی تو یۆره رهوانی قورئان وهک پیوی ست نه یانزانیه وه سهریان لهوه دهر نه چوه که (استنساخ) واتای چیه، به لام ئیستا بۆ ئیمه زۆر پروو و ناشکرایه، بۆیه ههتا زانیاری زیاتر به ره و پید شه وه به چی، زیاتر له نهیینهیه کانی قورئان حالی ده بین و تیده گهین.

ههروه ها خوی پاک و تاک ده فهرموئ: ﴿يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِّيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ﴾ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴿ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ

هه‌روه‌ها فریشته‌کانیش هه‌ر شایه‌دو چاودێرن، وه‌ك خوای شاره‌زا ده‌فرموی: ﴿وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ ۖ كِرًا مَّا كَاتِبِينَ ۖ يَغَدُوْنَ مِمَّا تَعْمَلُونَ﴾ واته: بگومان چه‌ند پارێزه‌رێكتان هه‌میشه‌ به‌ سه‌ره‌وه‌ن، زۆر

به‌رین و نه‌وهی ده‌یکه‌ن ده‌ینوسن، (وه) هه‌رجی ئه‌پوه بی که‌ن نه‌وان ناگادارن و ده‌یزانن.

هه‌روه‌ها پی‌غه‌مبه‌رمان ﷺ و هه‌موو پی‌غه‌م به‌ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) هه‌ریه‌که‌یان شایه‌دو چاودی‌ره به سه‌ر ئو مه‌تی خو‌یه‌وه، وه‌ك خ‌وای به‌رز ده‌فه‌رموئ: ﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا﴾ (ه)، واته: (موحه‌مه‌دا) تۆچ ده‌لیئ که له هه‌ر ئومه‌تی‌ك شایه‌دی‌کمان بۆ هی‌نان (که به سه‌ریان‌ه‌وه چاودی‌ر بی و به‌لا که‌ه بی له‌سه‌ریان) وه تۆشمان هی‌نا تا چاودی‌ر بی به‌سه‌ر ئومه‌تی خو‌ته‌وه!!

ئج‌ا سه‌رباره‌ی ئه‌م هه‌موو شایه‌دو چاودی‌رانه، به‌نده بۆ خو‌شی شایه‌دی له‌سه‌ر خو‌ی ده‌دات، وه‌ك له چه‌ند شو‌یی‌ك له‌قورئاندا باس‌کراوه، له‌یه‌ک‌ئ له‌و شو‌ی‌نانه خ‌وای، -عزّوجلّ- ده‌فه‌رموئ: ﴿وَلَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿٦٠﴾ حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاؤُهَا هَبَدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ ﴿٦١﴾ كَالْوِیْلَةِ لِمَن لَّمْ يَشْهَدْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَیْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٦٢﴾﴾، واته: وه نه‌و پو‌ژه که دوژم‌خانی خوا به‌ره‌و ناگر راپی‌چ ده‌کرین و نه‌وانه‌ی پی‌شه‌وه راده‌وه‌ستین‌رین تا‌وه‌کو نه‌وانه‌ی دوا‌یی پی‌یان ده‌گه‌ن، هه‌تا کاتی‌ك که هاتن، گو‌ییان و چاویان و پی‌ستیان، به‌سه‌ریان‌ه‌و ده‌بنه چاودی‌رو شایه‌د په‌وه‌ی که کردو‌ویا‌نه، نه‌وانیش به‌جه‌سه‌تیان ده‌لی‌ن: بۆچی شایه‌دی‌یمان له‌سه‌ر ده‌ده‌ن؟ نه‌وانیش ده‌لی‌ن: نه‌و خ‌وایه ئی‌مه‌ی هی‌ناوه‌ته قسه‌کردن، که هه‌موو

(1) (النساء - 41).

(2) (فصلت 19-21).

شتتیکى هیئاو ته گۆ، وه ئهو یه که مجار دروستی کردوونو ههر بۆ لای ویش ده گپیرینه وه.

ج- ئایا کافره کانیش لیپرسینه وه یان له گه لدا ده کریت، یا خود یه کسه ر بۆ دۆزه خ به پۆ ده کرین؟!

هه ندیک له زانایانی ئه هلی سوننه ت گوتوویانه: کافره کان یه کسه ر بۆ دۆزه خ به پۆ ده کرین و لییان ناپرسیتته وه، چونکه حالێ ئه وان د یاره، له سه ر ئه وه ش چه ند به لگه یه کیان هیئاو ته وه، بۆ وینه ئه و ئایه ته ی که ده فهرموئ: ﴿وَلَا يُسْأَلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ﴾⁽¹⁾، واته: کافره کان له گونا هه کان یان لییان ناپرسیت، وه خوا فهرموویه تی: ﴿فَيَوْمَئِذٍ لَا يُسْأَلُ عَنْ ذَنْبِهِ إِنْسٌ وَلَا جَانٌ﴾⁽²⁾، واته: له و رۆژه دا نه مرۆقه و نه جند ده باره ی گونا هه یان لییان ناپرسئ.

به لām زۆربه ی زانایانی ئه هلی سوننه ت رایان وایه که نه خیر هه موو به نده یه که لیی ده پرسیتته و¹ با کافیش بیته، چه ندان ئایه ت و فهرمووده ش له و باره و² هه ن، ئه و ئایه ت و فهرموودانه ش که ئه وه ده گه یه نن کافران لییان ناپرسیتته وه، به دوو شیوه ما نا ده کرین: 1- لیپر سینه وه و دادگایی کردنی خوا له رۆژی دوا ییدا چه ند قۆناغیکه و له چه ند شوینیک دایه جا له هه ندیک شوین و قۆناغدا بابای کافر لیی ناپرسئ، به لām له شوین و قۆناغی دیکه دا لیی ده پرسئ، 2- مه به ست له لیخه پر سینی کافران ئه وه یه که: بۆیه لییان ناپرسئ که داخۆ دانی پێدا دینن یان دانی پێدا ناهینن، چونکه هه موو شتیک تۆمارکراوه، واته پر سیماری

(1) (القصص - 78).

(2) (الرحمن - 39).

ئەو هیان لای ناکری که تیا کرد و وتا ئە یاخود ئەتان کرد و ه؟ ئە گەرنا
پرسیاری دیکه یان لای دەرکری، وەك سەر زەنشەت کردن و رەخنە لێگرتن و
شەرمە زار کردن و پرسیوا کردن که ئەو کارە خراپانە تان بۆچی کرد؟!
بۆ وێنە خوای پەر و ەردگار لە و بارە و ە دە فەر موی: ﴿وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ
أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ﴾ (١)، واتە: وە رۆژی قیامت خوا
(عزوجل) بانگیان دەکات و دە فەر موی: ئەو هاو بەش و هاو ە لا ئە ی هەن
کوان که پێتان وابو هاو بەشی منن؟!.

و ە لە سوورەتی (القارعة) که باسی سەختی و دژواری رۆژی قیامت
دەکات دوایی دە فەر موی: ﴿فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ﴿٦﴾ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ
رَاضِيَةٍ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ ﴿٨﴾ فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ ﴿٩﴾ وَمَا أَذْرَاكَ مَا هِيَةٌ ﴿١٠﴾
لَارْ حَامِيَةٍ﴾ (ه)، واتە: جا کە سێک که تەرازووی چاکەکانی گران بێت، لە
ژیانیکی پەرە زامەندی دایە، و ە کە سێک تەرازووی چاکەکانی سووک
بێت ئەو ە لە (هاویە) دایە جا تۆ چووزانی ئەو ە چییە؟ ئاگریکی زۆر
گەرمە، کە واتە: چ ئەوانە ی که کرد و ە باشەکانیان قورس بێن و ب چنە
بە هەشت و چ ئەوانە ی کرد و ە کانیان سووک بێن و ب چنە دۆزەخ، خوای
دادگەر هەموویان و ە ک یە ک داد گایی دە کات و لای پان دە پر سێتە و ە،
کرد و ە کانیشیان دە کیشی.

د - بنچینەکانی دادگەری رەها (مطلق) ی خوا لە دادگایی و لێپرسینە و ە دا:
یەك: هیچ کەس هێندە ی گرانایی گەردێک سەتەمی لای ناکری، و ەك
دە فەر موی: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ﴾ (٢)، واتە: خوا بە ئە ندازە ی

(1) (القصص - 62).

(2) (القارعة 5-10).

(3) (النساء - 40).

گرانایی گهر دیک زولم له هیچ کهس ناکات، (هر چاکهیه کی ههیبی دهیهییتته گۆری و خراپه که شی چهنده بهس به نه ندازهی خوی دهخویندریتتهوه).

دوو: هیچ کهس به تاوانی غهیری خوی سزا نادریت، وهك ده فهرموی: ﴿وَلَا تُكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا نَفْسَهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى﴾ (ه)، واته: ههرکهسینک خراپهیهك که دهیکات بهس بو خوی خراپه، وه هیچ کهسینک گوناھی کهس هه لئاگریت.

جا لیردها پرسیاریک دهکری: تهویش تهوهیه که له چهند شوینیک له قورئاندا هاتوه که تهوانهی دهبنه پیشره و بو خه لک له خراپه دا گوناھی شوینکهوتوه کانی شیان هه لدهگرن، ههر چهنده شوینکهوتوه کانیان گوناھی خویان ههرهیه، به لام سه رکرده کانیشیان له کوفرو خراپه دا له گوناھی تهواندا بهشدان، ثایا تهوه وه لامی چیه؟!

بو وینه خوی مهزن دهفهرموی: ﴿لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّوهُمْ بَغِيرِ عِلْمِ آلِ إِبْرَاهِيمَ﴾ (ه)، یان دهفهرموی: (وَلِيَحْمِلْنَ أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا مَّعَ أَثْقَالِهِمْ) (ه)، ههردوو ثایه تهکان دهفهرموی: گوناھی خویان هه لدهگرن و گوناھی تهوانهش که گومرا یان کردوون.

وه لامی تهو پرسیار تهوهیه که: تهو کهسانهی که تهوان گومرا یان کردوون و ریگیان لی تیک داو، گومرا بوونی وانیش ههر کردهوی

(1) (الأنعام - 164).

(2) (النحل - 25).

(3) (العنکبوت - 13).

خوځایانه و کافرانی گومړاکه رو سهرمه شق و سهرکرده له خراپه دا کرده و دی غه یری خوځیان نه خراوه ته سهرشان!.

سې: خوی پهره و دگار شایه دو چاودیر له سهر به ښه کانی ده گری، وهک پیشتو باسمن کرد، بو وینه خوی چاودیر فهرموو یه تی: ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ مَثَلًا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ (الانعام - 160)، واته: هرکه سیك چاکه یه ک بکات، یه که به دهیه، به لام هرکه سیك خراپه یه ک بیڼی بهس وهک خوی سزا ده دریتته وهو هیچ سته میان لی ناکری، (له فهرمووده ی پیغه مبهردا (علیه الصلاة و السلام) هاتوه، وه لهو ثایه ته ی سوږه تی (البقرة) شدا ثامازهی پیده کات که ده فهرموئ: ﴿كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُبُلَةٍ مِثْقَالٌ مِثْقَالُ حَبَّةٍ﴾ (261) که پاداشتی چاکه هه تا یه که به حموت سهد ده پوات، یانی ته گهر چاکه به تایبه ت و به ئی خلاسه وه بو خوا بیټ لای که می یه که به دهیه، وه هه تا یه که به حموسه دیش ده پوات، به لکو له وهش تیډه پهری (ل)، به لام خراپه یه که به یه که، یه که خراپه بکه ی، ته نیا هر یه که خراپه ت بو ده نووسری.

چوار: خستنه بهرچاو و پیشاندرانی گونا هه کان: یه کی دیکه له پایه کانی دادگهری په های خوا له دادگایی و لیپرسینه وهی دوا روژدا نه وهیه که هرکه سیك گونا هو خراپه و تاوانی خوی ده خریته بهرچاوی، تا گو هانی وانه بی که زولمی لی کراوه، وه ته گهر خویشی له بیري چوو پیته وه، به

(1) چونکه پاش: ﴿.... كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُبُلَةٍ مِثْقَالٌ مِثْقَالُ حَبَّةٍ﴾ فهرموو یه تی: ﴿وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ﴾.

ھەممۇ شىپوھەكانى تۆماركرانه و دەخريته و بەرچاوى، وەك خواى بىرۆينە
فەرموويەتى: ﴿وَكُلُّ إِنْسَانٍ أَلْزَمَتُهُ طَائِرُهُ فِي عُنُقِهِ وَنُخْرُجُ لَكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
كِتَابًا يَلْقَاهُ مِنْشُورًا﴾ ﴿١﴾ أَفَرَأَى كُتَابَكَ كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ حَسِيًّا﴾ ﴿٢﴾،
واتە: وە ھەممۇ ئىنساننىڭ چارەنوسى خۇيان خستۆتە ئەستۆى خۆى،
رۆژى قىامت لىستەيەكى نووسراوى بۆ دەردىن كە لەبەر چاوى
بالاود كرىتە وە (پىي دەگوترى): كىتەبى خۆت بخويىنە وە، ئەمپۆ ھەر بۆ
خۆت دادگايى خۆت بكمە بزانه چىت كرده!

پىنچ: دەرەت و بوار پىدران بۆ بەرگى لەخۆكردن:

وەك خواى بىر ھاوتا فەرموويەتى: ﴿يَوْمَ يَنْعَثُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُخْلِفُونَ لَهُ
كَمَا يَخْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَى شَيْءٍ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ﴾ ﴿٣﴾،
واتە: ئەو رۆژەى كە خوا تىكرا زىندويان دەكاتە وە، جا سويند بۆ ئىو
دەخۆن (بەتايىبەت مونافىقەكان) وە واش گومان دەبەن كە شتىكىان بە
دەستە وە ھەيە، بەلام ئاگاداربەن كە ھەر ئەوانى درۆزن. (وە لای خواش
ناتوان بەرگى لە خۇيان بكمە و ھىچيان بە دەستە و نى).

Alibapir.com

archive.org/details/@alibapir

Alibapir

www.alibapir.com

Alibapir.com

www.alibapir.com

(1) (الأسراء 13-14).

(2) (المجادلة- 17).

8/ کیشران و هه لسه نگیتران:

به لئی بهر یزان! کرده وه کان وه خاوه نی کرده وه کان، وه لیستی کرده وه کان، ههرسیکیان ویکرا، یاخود یه کیکیان له رۆژی دوایدا ده کی شری. وه رای راستتر نه وه یه که هه رسیکیان ده کی شری، هه م ئید سانه که خوی ده کی شری و هه م کرده وه کانی ده کی شری و هه م نه لیسته ش که کرده وه کانی تییدا تو مارکراون.

خوای پهروه دگار لهوباره وه ده فهرموئ: ﴿فَإِذَا نَفَخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا بَقَسَاءُ لَوْ أَنَّ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ و مَن خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ﴿١٠٤﴾ واته: کاتی که فو به که رها (صور) دا کرا، ره چه له که (نسب) له نیواناندا نامینی و کهس له هاواری کهس نایهت (دیاره بانگی یه کدی ده کهن به لام بی سووده) جا نه وهی کرده وه باشه کانی قورس بن، نه وه سه رفرازه، وه نه وهی کرده وه باشه کانی سووک بن، نه وانه کهسانیکن خویان دۆراندوه، وه له دۆزه خدا به هه میشه یی ده میننه وه. لیره دا (موازین)، یان کوئی (میزان) ه، یان کو (موزون) ه، جا میزانه که نازانین به نده خوی ده خریته نیوی، یاخود کرده وه کانی، یان هه م خوی و هه م کرده وه کانیشی به هه مان شیوه، که واته ئیحتمالی هه رسیکیان هه یه.

ههروه ها خوای دادگهر هه ر لهوباره وه فهرموویه تی: ﴿وَنُضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ﴾ واته: وه ته رازوه کانی، دادگهری داده نیین له

(1) (المؤمنون 101-103).

(2) (الانبیاء - 47).

رَوَژِ قِیامَه تدا، هِیچ کِه سَیْکِ هِیچ زوَلَمِی لَی ناکرِی، نَه گهر به نَه نِدازه ی گرانایِ ده نکه خه رته له یه کیش بیْت هه ر ده یه یَنین (چاکه بیْت یان خرا په) وه نِیمه به سین بۆ سه ر ژمِیرِی (گوناهو چاکه کان) و لی پرسی نه وه. هه روه ها خوای کار به جِی - سِبحانه و تعالی - هه ر له و باره وه فِرمویه تی: ﴿قُلْ هَلْ لَنُبَشِّرْکُمْ بِالْأَخْسَرِیْنَ أَعْمَالًا﴾ الَّذِیْنَ ضَلَّ سَبْعُ مِائَةٍ فِی الْحَیَاةِ الدُّنْیَا وَ هُمْ یَحْسَبُوْنَ اَنْهُمْ یُحْسِنُوْنَ صُنْعًا ﴿۱۰۵﴾ اُولَئِکَ الَّذِیْنَ کَفَرُوْا بِآیَاتِ رَبِّهِمْ وَلَقَاۤءِہِمْ فَحِطَّتْ اَعْمَالُهُمْ فَلَا تُقِیْمُ لَهُمْ یَوْمَ الْقِیَامَةِ وِزْنًا ﴿۱۰۳﴾ (الک هف 103-105)، واته: (ته ی موحه مه دا!) بَلِی: ئایا هه والتان بده ی نی کِی له هه موو کِه س زیاتر کرده وه کانی له ده ست ده دات و ده یا ندو رِی نی؟ ته وانه ی هه ول و کوششیان هه مووی له پی ناوی ژیا نی دِو نی دا بزر بو وه پی شیان وایه شتی باش ده کهن، نه وانه کِه سانی کَن کِه بروایان به ئایه ته کانی په روه رد گاریان و به دیداری نیه، بۆیه کرده وه (چاکه کانیان هه لو ه شاهه ته وه و سه ره نجام له رَوَژِ هه لسانه وه دا هِیچ کِیش و نرخیان بۆ دانانی یَن..

که واته: به نده کان خو شیان به جو رِیک له جو ره کان ده کِی شری ن، له فِرموده ی پیغه مبه ری خواش دا ﷺ هاتوه ده رباره ی (عبدالله بن مسعود) خوا لَی رازی بی که لاقه کانی زو ر باریک بو ون هه ندیک له ها وه لَان پی پی یکه نیون، پیغه مبه ریش ﷺ فِرمویه تی: قاچه کانی ع بدالله له رَوَژِ دِوایی و له ته رازووی خوا دا له کِیوی ئو حود قورس ترن ﴿۱﴾.

1) (اِنَّهٗ لَیَأْتِی الرَّجُلَ الْعَظِیْمَ السَّمِیْنَ یَوْمَ الْقِیَامَةِ لَا یَزِنُ عِنْدَ اللّٰهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ، وَ قَالَ: اِقْرَؤْا اِنْ شِئْتُمْ، ﴿فَلَا تُقِیْمُ لَهُمْ یَوْمَ الْقِیَامَةِ وِزْنًا﴾ (الک هف-115)، رواه البخاری برقم: 4729، وم سلم برقم (2785) عن اُبی هریره.

له و باره وه پیغه مبه ر ﷺ فِرمویه تی: له رَوَژِ قِیامه ت دا پی ناوی وا دِی که قه به و قه له وه، به لَام له لای خوا هی نده ی با له می شرو له یه ک قورس نیه، وه فِرمووی: نه گهر حز ده کهن نه م مبه سته له قورن ان دا بی یَن - بخو یته وه: (له رَوَژِ دِوایی دا کِیشیان بۆ دانانی یَن...)

9/ به شرانده‌ی نامه و لیستی کرده‌وان:

لیسته و نامه‌ی کرده‌وان به دهستی راست و له پیشه‌وه‌را، یان به ده سستی
چه‌پ و له پشت‌ه‌وه را به‌سهر به‌نده‌کاندا دابه‌ش ده‌کریڼ. خوی زانو و توانا
له‌وباره‌وه فەرموویه‌تی: ﴿يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ﴾ (1)، واته:
له‌و رۆژهدا راده‌نویښڼ، هیچ شتیکتان په‌نهان نیه ﴿فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ
بِإِمَامِهِ فَيَقُولُ هَؤُلَاءِ مِمَّنْ أَوْفُوا بِكِتَابِهِ﴾ جا که‌سیک به دهستی راستی نامه‌ی
کرده‌وه‌کانی وهر بگریته‌وه ده‌لی: ها وهرن نامه‌که‌م بخویننه‌وه ﴿إِنِّي ظَنَنْتُ
أَنِّي مُلَاقٍ حِسَابِيَّةٍ﴾ من یه‌قینم هه‌بوو که تووشی لیپرسینه‌وه‌ی خوم دیم
(بویه خوم بو‌نامه‌ده کردبوو) ﴿فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ﴾ جا نه‌و که‌سه له
ژیانیک‌ی پر په‌زامه‌ندی دایه (خوا لی رازیبه وه ته‌ویش به‌م به‌شوی خوی
زور دلخوش و رازیبه).

تنجا نه‌و که‌سه‌ش که نامه‌که‌ی به دهستی چه‌پی وهرده‌گریته‌وه حالی
تاویه: ﴿وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيَةَ ۖ وَلَمْ
أَدْرِ مَا حِسَابِيَةَ﴾ (2) وه نه‌و که‌سه‌ی که نامه‌ی کرده‌وه‌کانی به دهستی چه‌پی
وهر بگریته‌وه، ده‌لی: خوژکه هه‌رگیز نه‌م نامه‌یه‌مم وهر نه‌گرتبایه‌وه، خوژکه
هه‌ر نه‌مزانیبایه که لیپرسینه‌وه‌م چونه! ﴿يَا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ﴾ بریا که
ده‌مردم یه‌کجاری بووایه و هه‌ر زیندوو نه‌کراپامایه‌وه، (به‌لام بیگو هان
دره‌ختی خوژکه و بریا، به‌ری بو که‌س نه‌گرتوه) ناشکراشه که نه‌و که سه‌ی
به دهستی راست یاخود له پیشه‌وه‌را نامه‌که‌ی وهر بگریته‌وه، زور دلخوشه،

(1) (الحاقة 24-26) .

(2) (الانشقاق 7-9) .

وہ کہ خوائی بہ بہ زہبی دہ فہرموی: ﴿فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ﴾ ﴿سُورَةُ الْحَاسِبِ حِسَابًا يَسِيرًا﴾ ﴿وَيَنْقَلِبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا﴾ واتہ: وہ تھو کہ سہی کہ بہ راستہی نامہی کردہ وہ کانی و ہر بگریتہ وہ، لیپرسینہ وہیہ کی تا سان و سووکی لہ گہ لدا دہ کری، وہ بہ دلخو شییہ وہ دہ گہ ری تہ وہ بولای خرم و کہس و کاری۔

بہ لام تھو کہ سہی کہ بہ چہ پہ یان لہ پشتہ وہ را نامہ کہی و ہر بگری تہ وہ تھو بہشی ہہر حسرت و خفت و پہ ژاریہ: ﴿وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ﴾ ﴿فَسَوْفَ يَدْعُو ثُبُورًا﴾ ﴿وَيَصْنَعُ صَعِيرًا﴾ ﴿۱﴾، واتہ: بہ لام ہہر کہ سیٹ کہ نامہ کہی لہ پاش پشتیہ وہ و ہر بگری تہ وہ تھو صردن بہ خوزگہ دہ خوازی و لہ ناگری بلیسہ داردا دہ برژینری۔

Alibapir

archive.org/details/@alibapir

Alibapir

www.alibapir.com

Alibapir

www.alibapir.com

10 / بهرهو دۆزهخ به پیکرانی کافرو خراپه کاران:

تَنجا دواي تهوهي ليپرسينهوهه کيشران و تهنجام وهگرته خهوهه و پهریز دهرکهوتن تهواوبون، تهوانهه که کافرو هاوبهش دا نهه بون و تههلی ئيسلام تههلی قيبله نههون، تیکرا يه کسه بهرهو دۆزهخ بهرئ دهکرین. زۆر کهس وادهزانی که هه موو کهس بهسهه پردی سهههه شتی دۆزهخ (صراط) دا دهروات، نه خیر هه موو کهس بهسهه (پرد) دا ناروات، بهلکوته نیا مسولمانان و تهوانهه تههلی ئيسلام و قيبلهه، بهسهه ريدا رته دهبن و دهرون، تهوهش رای بههیزتری زانایانه، بهلکو من پیم وایه که هه رهه و رایه راسته، چونکه دهقه کانی سوننهت و دهگهیهن که سهههه تهوانهه کافرو بی دین و تههلی ئيسلام نین، تهگه بهه رواله تیش بی وهه مونافیهه کان تهوانه هه رکات تهنجامیان وهگرتهوه، يه کسه بهرهو دۆزهخ بهرئ دهکرین.

بۆ وینه: با سهههه ئهم فهرموده يه بدهین که پیغهه بهه ﷺ دهههههه: (اذا کان یوم القیامة اذن مؤذن: لَتَتَّبِعْ كُلُّ اُمَةٍ مَا کانت تَعْبُدُ، فلا یبقی احدٌ کان یعبد غیر الله سبحانه من الا صنم والا ذ صاب الا یتساقطون فی النار حتی اذا لم یبق الا من کان یعبد الله من برّ و فاجر و غیر اهل الکتاب، فیدعی الیهو: فیکال لهم: ماکنتم تعبدون؟ قالوا کنا نعبد عزیراً ابن الله، فیکال لهم: کذبتم ما اتخذ الله من صاحبه ولا ولد فماذا تبغون؟ قالوا عطشنا یا ربنا فاسقنا فی شار الیهم: ألا تردون؟ فیحشرون الی النار کأنها سراب یحطم بعضها بعضاً فیتساقطون فی النار، ثم یدعی النصارى، فیکال لهم: ماکنتم تعبدون؟ قالوا: کنا نعبد المسيح ابن الله: فیکال لهم: کذبتم، ما اتخذ الله من صاحبه ولا ولد، فیکال لهم: هاذا تبغون؟ فیکولون: عطشنا یا ربنا فاسقنا، قال: فیشار الیهم: ألا تردون؟

فيحشرون الى جهنم كأنها سرابٌ يحطم بعضها بعضاً فیت ساقطون في النار....)، واته: رۆژی قیامت بانگ کهریک بانگ ده کات، (دوای نهوهی که نه نجام وهرگیرایهوه، دهلی) ههر کۆمه لێک چ شتیکی پهر ستوه (جگه له خوا) با ئیستا به دوای بکهوی (جا ههر طاغوت و پهرستراویک پیش کۆمه لهی خوی ده کهوی و ههر سه رکردهیه کی پژیتم و حیزییکی کافر پیش پژیتم و حیزبو پیپی خوی ده کهوی بهرو دۆزهخ) وه سه ره نجام هه موو نه وانهی غهیری خوا یان - سېحانه و ته عالی- پهر ستوه له به ته کان و په یکه ره کان، به سه ریه کدا ده کهونه ئاگره وه و یه کیان نامینی که نه کهوی ته نیوی، هه تا ته نیا نه وانه ده میننه وه که خویان پهرستوه چ چاکه کار بهون چ گونا بهار (واته: چ نه هلی طاعت بنو نه چنه دۆزهخ، به لکو یه که سه ر بچنه به هه شت، وه چ گونا بهار بنو شایستهی چونه دۆزهخ بنو دوای پاک بوونه وه بچنه به هه شت)، وه پاشماوه کانی نه هلی کتی عیش جا سه ره تا جووله که بانگ ده کرین، پی پیان ده گوتری چیتان ده پهر ست؟ ده لێن: (عوزهیری کوری خوا) مان ده پهرست، پی پیان ده گوتری: درۆ ده کهن، خوا نه هاوسه ری هه بووه نه رۆلهی هه بووه، (ئنجای پی پیان ده گوتری) ته دی ئیستا چیتان دهوی؟ ده لێن: په روه ردا گارمان زۆر هان تینوویه ئاو هان بده یه، ئاماژه یان بۆ لای دۆزهخ بۆ ده کری و ده گوتری: ناچنه نیوی؟ پاشان به رهو دۆزهخ راپیچ ده کرین، دۆزهخیش وه که تراویلکه (سراب) ده چی، (پی پیان وایه ئاوه له دووره وه، به لām دۆزهخه) که له نیو خۆیدا یه کدی تیک ده شکینی، ئیدی ده کهونه نیو دۆزهخه وه، پاش نه وانیش نه صرانییه کان بانگ ده کرین، نه وانیش به هه مان شیوه پرسیا ریان لێ ده کری که چیتان پهرستوه؟ ده لێن:

(عیسای کوری خوا) پییان ده گوتری: درۆ ده کهن، خوا نه هاوسه ری هه بووه نه کوری هه بووه، ئنجای پییان ده گوتری: ئه دی چیتان ده وی؟ ده لێن تینوو مانه و پهروه ردگارمان ئاومان بدهیه، ده لی: به هه مان شیوه تراویلکه (سراب) یکیان نیشان ده درۆ و ده گوتری: ناچن بخۆنه وه؟ جا به ره و دۆزه خ راپیچ ده کرین که له نیو خۆیدا یه کدی تیک ده شکینی و به سه رییه کدا ده که ونه نیوی.

چۆنیه تی به ری کران و ره پییچه ک درانی کافره کانیش به ره و دۆزه خ به هه موو شیوه کانیا نه وه به م شیوه یه یه: خوی پهروه ردگار ده فه رموی: ﴿وَكَسُوا الْمُجْرِمِينَ إِلَى جَهَنَّمَ وَرِثًا﴾⁽¹⁾، وا ته: وه تاوانباره کان به ره و دۆزه خ لی ده خورین به تینویتی.

ههروه ها هه ره له و باره وه خوی بی وینه ده فه رموی: ﴿وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى جَهَنَّمَ زُمَرًا حَتَّى إِذَا جَاؤُوهَا فَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنْكُمْ يَقُولُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُوكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾⁽²⁾ قیل ادخلوا أبواب جهنم خالدين فيها فبئس مثوى المتكبرين⁽³⁾، وا ته: وه ئه وانه ی بی پروابوون دهسته دهسته به ره و دۆزه خ به ری کران، تا کاتیک ده که نه لای دۆزه خ، یه که سه ر کتوپ ده رگاگانی دۆزه خ به پرویاندا ده کریته وه، وه ده رگاوانه کانی دۆزه خ پییان ده لێن: ئه دی له خۆتان چه ند پیغه مبه ری که نه هاتن بۆ لا تان و ئایه ته کانی پهروه ردگاریان به سه رتاندا نه خوینده وه، له دیداری ئه مرۆتان نه یان ترساندن؟! ده لێن: با، به لام بریاری سزاو ئه شکه نه ده دان به سه ر کافره کاندا چه سپیوه. پییان گوترا: ده بیچه نیو ده رگاگانی دۆزه خ وه، به هه میشه یی تییدا بن، دۆزه خ خراپترین شوینه بۆ خۆ به زلگران.

(1) (مریم- 86).

(2) (الزمر 71-72).

11/ تیر ئاو بوونی ئیما ندارانی چاکه کار له چهوزی کهوسهری پیغه مبهەر ﷺ:

ئنجای دواي ئهوهی که باسما کرد، تههلی ئیسلام بهرهو ئاو خوارد نهوه له چهوزی (کوثر) بهرێ دهکرێو به رای زۆربهی زانایان، چهوزی کهوسهر، له مبههری پردی سه ره پهرشتی دۆزهخ (صراط) وه هه ندیکه شیای ده لێن: له و به ره وه یه، به لام من ئهم رایه ی دووهم پی لاوازه، وه ئه وه نده ی من لیم کوژیوه ته وه فهرمووده کان وا پیشان ده دن که چهوزی کهو سه ره له م بهر بیته، واته: پیش ئه وه به ره پهنه وه به سه ره پهرشتی دۆزهخدا ئه وه ی شای سه ته بی له چهوزی کهوسهر ئاو ده خواته وه، ئهم فهرمووده یه ش ئه وه ده گه یه نی: (عن انس قال: بینما نحن عند رسول الله ﷺ اذ أغفی إغفانه ثم رفع رأسه متبسماً فقلنا: ما أضحكك يا رسول الله؟ قال: نزلت علي أنفاً سورة فقرأ: (بسم الله الرحمن الرحيم ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ﴿۱﴾ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَالْحَزْ ﴿۲﴾ إِنَّ شَابِقَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ﴿۳﴾ ثُمَّ قَالَ: أَتَدْرُونَ مَا الْكُوثَرُ؟ قُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: فَإِنَّ نَهْرًا وَعَنْدِيهِ رَبِّي ﴿۴﴾ عَزَّوَجَلَّ - عَلَيْهِ خَيْرٌ كَثِيرٌ، هُوَ حَوْضٌ تَرَدُّ عَلَيْهِ أُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ آتِيَتْهُ عِدَدُ نَجْمِ السَّمَاءِ، فَيُخْتَلَجُ عَبْدٌ مِنْهُ، فَأَقُولُ: إِنَّهُ مِنْ أُمَّتِي، فَيُقَالُ: إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَحَدَّثَ بِعَدَاكَ! ﴿۵﴾)، واته: ئه نهس خواي لی رازی بی ده لی: رۆژی ئیبه له خزمهت پیغه مبههر ﷺ دایه شت بووین، کهمیك خهوت درایی هه لسا، سه ری بهر زکرده وه زهرده خه نه یه کی ها تی، گوتمان ئه ی پیغه مبههری خوا به چ پیده که نی؟! فهرمووی: ئیستا سووره تی کم بو هاته خوارو سووره تی (الکوثر)ی خوینده وه، که ده فهرمووی: (به ناوی

(1) رواه مسلم، بروانه تفسیر القرطبی، بهرگی 10 لایه ره (5573 - 5574).

خوای بەبەزەبى بەخشنده* ئىمە بە تۆمان بەخشیو* کەوسەر* نو پىژ پۆ
پەرورەدگارت بکەو قوربانى ھەر بۆ ئەو سەر بېرە* بېگومان ئەو کەسەى
رقى لە تۆیە دوا براو و بى خېرە. دواى فەرمووی: دەزانن (کەوسەر) چىپىە
گوتمان: خواو پىغەمبەرە کەى زانترن، فەرمووی: روبراىکە پەرورەدگارى
بەرزومەزىم موزدەى پى داوم، خېرو نىعمەتیکى زۆرى تىدایە، ھەوزىکە لە
رۆژى قىامەتدا ئومەتى من دەچنە سەرى و لىی دەخۆنەو، ئەو قاپ و
پەرداخانى کە لەسەرىنى (بۆ پى خوارنەو و ئىمانداران) پە ئە ندازەى
ئەستېرەکانى ئا سمان، بەندە يەك دە يەوئى ل پى بخواتەو بەلام دور
دەخىتەو و ناھىلئى، منىش دەلیم: ئەو ھەش لە ئومەتى من! پىم دەگوئى:
تۆ نازانى کە لە دواى تۆ چى کردو، (واتە: نازانى کە دواى تۆ
پى وشوئىنى تۆ بەرداو و شایستەى ئەو نىە کە لەم ھەوزە بخواتەو،
بەلئى ئومەتى تۆیە، بەلام ئەو ھەندە گوناھبار و تاوانبار، شایستەى ئەو نىە
کە لىی بخواتەو، دەشگوئى ئەوانە مونافىقەکان بن کە بە پراۋەت ئومەتى
پىغەمبەرن، بەلام ئىمانیان نەبوو و شایستە نین کە لىی بخۆنەو).

ھەرورەھا پىغەمبەر ﷺ ھەر لەوبارەو فەرموویەتى: (الکوثر نَ ھَر فِی
الجنة حافته من ذهبٍ ومجرأه على الدرّ والياقوت تربته أطيّب من المسك
وماؤه أحلى من العسل وأبيض من الثلج) (۱)، واتە: کەوسەر روبراىکە لە
بەھەشت، کە قەراغەکانى لە زىر دروست کراون و ئەو شوئىنەى کە تى شىدا
دیت و دەچى گەوھەر و مروارىیە، و گلە کەشى بۆنى لە بۆنى مىسك خۆشتەرە،
و ئەو کەى لە ھەنگوین شىرىنتەرە، وە لە بەفرىش سىپى ترە.

(1) رواه الترمذي عن ابن عمر، وقال القرطبي: حديث حسن صحيح، برواه بەرگى 10 (5573).

[illegible]

(228)

12/ به پری که وتنی نه هلی ئیسلام به رهو به هه شت و په پینه وهی
ئیماندارانی چاکه کار له (صراط) و به جی مان و که وتنه ذیو
دۆزه خی مونا فیکان و گونا هباران:

خوای به رزو مه زن فەرموویه تی: ﴿وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ
حَتْمًا مَقْضِيًّا﴾ ﴿ثُمَّ لَنَجْيِ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَكَدَّرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثَاءً﴾ ﷻ، واته:
هیچ کەس لە ئیوه نیه که نه چیتته سه ران سوپی دۆزه خ، نه وه بر یاریکی
په روه ردگارتە که ده بی هه ر جیبه جی بی، پاشان نه وانه ی پارێزبان کردوه
رژگاریان ده که یین (و به سه ر پرده که دا ده یان په رێنینه وه) وه نه وانه ش که
سته مکارن (چ کافر بن، چ مونا فیک بن، چ مسو لمانی گونا هبار بن) نه وانه
له په ورو له سه ر نه ژن زیان ده که ون و له دۆزه خدا به جی یان ده هیلین. شایانی
باسیشه وشه ی (ورود) که له (وَرَدَ) وه هاتوه به مانای چوونه زیو نایه ت،
وه که هندی که له زانیان گومان یان بر دوه، به لکو به مانای چوونه نزی که و
سه رانسوی کردن دی، یان به سه ردا ر هت بوون، وه که لی رده ا نه وه مه به سته،
به لکه شمان نه وه یه که خوای په روه ردگار له باره ی موسا وه ﷻ علیه الصلاة
والسلام- فەرموویه تی: ﴿وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةً مِّنَ النَّاسِ
يَسْتَفْتُونَ﴾ (القصص-23). ده جا هیچ گومانی تی دا نیه که موسا نه چۆته
نیو هه وزو ناو که ی مه دیه نه وه! به لکو چۆته سه رسوی و قه راغی!

ئه م سێ ئایه ته ش باسی حال ی مونا فیکه کان و ئیمانداران ده که ن: ﴿يَوْمَ
نَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَىٰ نُورُهُم بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ بُشْرَاكُم يَوْمَ

جَنَّتْ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٥٦﴾ يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ﴿٥٧﴾ يُنَادُوهُمْ أَلَمْ تَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَىٰ وَرَأَيْنَا كِبْرَهُمْ أَنْفُسَكُمْ وَكَرِهْتُمُورًا وَتَبَسَّيْتُمْ وَأَبْهَمْتُمْ الْآيَاتِ حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَغُرِّمُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ ﴿٥٨﴾ فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْوَاكُمُ النَّارُ هِيَ مَوْلَاكُمْ وَفِيهَا الْمَصِيرُ ﴿٥٩﴾، واتہ: تہو پڑوہ کہ پروادارانی پ پیاوو

ٹافرت دہینی ﴿کہ بہرہو (صراط) دہرؤن﴾ لہ پیشیانہوہ، وہ بہ دہ سستی راستیان پڑشانیی ہیہ (پڑشانیی یہ کہیان لہ پیڈ شیانہوہ دہرؤات و بہ دہستی راستیانہوہ، جا تویرہرہوانی قورٹان دہلین: مہ بہست لہ پیشیانہوہ، تہوہیہ کہ نیو چاوانیان تہو شوینہی سہجدہیان پی ہر دہوہ وک چرا دہٹایسی و بہر دہمیان پروناک دہکاتہوہ مہ بہست لہ دہستی راستی شیان تہوہیہ کہ پہنجہی شایہ تمانیان تیشک دہات و پروناکی دہہ خشیتہوہ)۔

(پییان دہگوتری): موڑدہتان لی بی، تہمپڑ دہچنہ نیو تہو باخانہی کہ پروباریان بہ ژیردا دہرؤن، بہ ہمیشہی تیپاندا دہمینہوہ، نا تہوہ یہ سہرکہوتن و پڑگارہون و بہ مراد گہیشتنی مہزن۔

(پاشان دہربارہی مونافیقہکانی پیاوو ٹافرت دہفرموی): تہو پڑوہی کہ پیاوان و ٹافرتہانی مونافیق بہ وانہی ٹیمانیان ہیٹاوہ دہلین: کہمینک چاوہریمان بکہن لہ پروناکی ٹیوہ وہرہگرین (چونکہ تہو پڑوہ کہ بہرؤ دہکہون بہرہو (صراط) دہگہن بہ شوینیک کہ دہبیٹ بہ تاریہ ککایی، ہیچ

كەسپىڭ پۈۈنكى كەسى دە فرىا نايەت، مەگەر كەسپىڭ كە خۇي پۈۈنكى ھەيىت، ۋەك لە فەرمودەي پېغەمبەردا ھاتو، بۇيە مونافىقەكان پې پېان وايە كە قىيامەتېش ھەرۋەك دۇنيا وايە لە ژىر بالى مسولماناندا بھويىنەو، لەبەرئەو دەلېن: تۆزىڭ چاۋەرېمان بكن تا لە پۈۈنكى ئېۋە سوود بېيىن و شتېڭ لەو پۈۈنكىيەتان ۋەربگرېن) پېيان گوترا: بچنەو. بۇ دواۋە، لەۋى پۈۈنكىيەكە ۋەربگرېن، (كە مەبەستېيان پى گۆرە پەنى لېر سېنەو ۋە دابەشكرانى نامەي كردهۋەكانە، ياخود مەبەستېيان پى دۇنيايە، واتە: ئېمە ۋەك (ئېماندار) ئەو پۈۈنكىيەمان بھەۋى ئىحان و كردهۋە چاكەكانى دۇنياۋە بەدەست ھېناۋە، بۇيە بە گالتەۋە پېيان دە لېن: بگەرې خەۋە بۇ دۇنيا، ۋەك چۆن مونافىقو دغەلەكان لە دۇنيادا گالتەيان بە ئېمانداران كردهۋە كە كافر بوون و خۇيان بە مسولمان و ئېماندار نىشان داۋە، ئاۋا دووبارە ئېمانداران لەو پۆۋزە سەخت و دژۋارەدا گالتەيان پى دكەنەۋە!).

(دوايى خۋاي پەرۋەردگار دەرۋەرمۇي): جا دىۋارېكيان لە نىۋاندا دەرۋى كە دەرگايەكى ھەيە، دەرگاگە دىۋى ژۋرەۋەي رەھمەتە (كە لاي ئېماندارانە) دىۋى دەرۋەشى ئەشكەنجەۋ ئازار. (كە لاي مونافىقەكانە) جا لە دەرۋەرا مونافىقەكان بانگى ئېمانداران دكەن و دەلېن: ئەدى ئېمەش لەگەل ئېۋە نەبووين؟! ئەۋانىش دەلېن: بەللى، بەلام ئېۋە بۇ خۇتان خۇتان تۈۋشى ئەم ۋەزەتالە كرد، ئېۋە چاۋەرۋانى لەنىۋچۈۈنى ئېمەتان دەرۋەدە دۇنيادا، ۋە ئېۋە ھەمېشە لە دوۋدلىدا بوون و بە خۇزگەۋ برىا خۇتان فرىۋ دەدا، تا فەرمانى خوا ھات، ئېۋە ھەر لە فرىۋ خۋاردندا بوون بە قسەي شەي طان، ئەمۋوش ھېچ فېدېۋ بارمەتەيەكتان لى ۋەرناگېرى، ۋە لە كافرەكانىش ھەر ۋەرناگېرى، تەنبا ئاگر جىڭاۋ دۈستى ئېۋەيە ۋەراپتېرىن سەرەنجامىش ئاگرە!

ده باره ی تھو پرد (جسر) هَش كه (صراط) ی پی ده گوتری، پیغه م بهر
 رسول الله ﷺ فہرموویہ تی: (ثم يُؤْتِي بِالْجَسَرِ فَيُجْعَلُ بَيْنَ ظَهْرِي جَهَنَّمَ، قَدْ خُفِيَ
 رسول الله وما الجسر؟ قال: مَذْحُصَةٌ مَزَلَةٌ عَلَيْهِ خَطَاطِيفٌ وَكَلَالِيْبٌ وَحَسَكَةٌ
 مَفْلُطْحَةٌ هَا شَوْكَةٌ عَقِيْفَاءُ تَكُونُ بِنَجْدٍ، يُقَالُ لَهَا: السَّعْدَانُ، يَمُرُّ الْمُؤْمِنُونَ
 عَلَيْهِ كَالطَّرْفِ وَكَالْبَرْقِ وَكَالرَّيْحِ وَكَأَجَاوِدِ الْخَيْلِ وَالرَّكَابِ فَنَاجٍ مُسَلَّمٌ وَنَاجٍ
 مَخْدُوشٌ وَمَكْدُوسٌ فِي نَارِ جَهَنَّمَ حَتَّى يَمُرُّ آخِرُهُمْ يُسْحَبُ سَحْبًا) (١)، واتہ:
 پاشان پرد به سہر پشتی دۆزہخ رادہ هیلری، گوتیان: تھی پیغه مبهری خوا
 پرد چییہ؟ فہرمووی: ریہ کی زور خلیسکہ، لوسہ، قولاپو در کی پان
 راخراوی پیوہن، در کیکی پیوہیہ سہری بہ قولاپہ کہ لہ (نہ جد) دہ بیو
 (سہعدان) ی پی دہ گوتری، جا پرواداران بہ سہریدا تیڈہ پەرن، ہہ نڈیکیان
 وەك تہ ندازہی خیرایی چاو تیڈہ پەرن، وە ہہ نڈیکیان وەك خیرایی تی شک،
 وە ہہ نڈیکیان وەك بایہ کی بہ ہیژ، وە ہہ نڈیکیان وەك تہ سپانی ہاشو
 خیرا، وە ہہ نڈیکیان وەك سواری و لاخی باربەر، جا ہہ یانہ رزگاری دہ بیو
 سہ لامہ تہ، وە ہہ یانہ رزگاری دہ بیٹ بہ لام دہ پروو شی و بری خدار دہ بی،
 ہہشیانہ سہرہو بن دہ کہویٹہ نیو دۆزہخہو، ہہ تا تھوہی کہ لہ کو تایی
 ہہمووان دادیت بہ راکیشران رای دہ کیشن (واتہ: وردہ وردہ ہہر چوئیک
 بیٹ تھویش رزگاری دہ بیو بہ سہریدا دہ پەریٹہوہ).

1) متفق عليه عن ابي سعيد الخدري، برواؤه معارج القبول، بمرگی (2)، لاپەرہ (853-854)،
 البخاري برقم: 7439 واللفظ له، ومسلم برقم: 195.

13/ نیش تہ جیبوونی ٹیما نداران لہ بہہہ شتداو کافرو
خراپہ کارانیش لہ دۆزہ خدا:

خوای پەر وەر دگار فەر موویہ تی: ﴿يَوْمَ نَخْشِرُ الْأَشْقِيْنَ إِلَى الْارْحَمٰنِ
وَفَذٰلِكَ﴾ (۱)، واتہ: ئەو پۆژە ی پارێزکاران بەرێ دەکەین بەر و (دیداری) خوای
بە بەزەیی (بەر و پاداشت و بەهەشتی خوا) وەك نوێ خەر (وہ فد) (واتہ:
بەرپێزو حورمەت و پیشوازییەوہ)، بەلێ: ٹیما نداران وەك نوێ خەر بەر و
بەهەشت بەرپێ دەکرین، بەلام لەبارە ی چۆنیەتی بەرپێکرانی کافرانەوہ بەر و
دۆزەخ، خوای دادگەر رایگەیان دەو، کە وەك مالا ت و ئاژەلانی تی خو لێ
دەخوڕپێن بەر و دۆزەخ، وەك دەفەر مووی: ﴿وَكَسُوْكَ الْمُجْرِمِيْنَ اِلٰى جَهَنَّمَ
وَرٰذٰلِكَ﴾ (۲)، واتہ: وە کافرەکان بە تینویتی بەر و دۆزەخ بەرپێ دەکرین.

راڤەرناندنی مەکتەبی مامۆستای علی بابیر

archive.org/details/@alibapir

Alibapir

www.alibapir.com

Alibapir/علی بابیر

Alibapir/علی بابیر

راڤەرناندنی مەکتەبی مامۆستای علی بابیر

- (1) (مریم - 80).
- (2) (ال عمران - 133).

کورتە یەك دەربارە ی بەهەشت و دۆزەخ

ئەم بابەتە زۆر بە کورتی و گوشارویی لە پینچ کورتە باساندا دەخەینە روو، لەو ڕووەوە کە پەيوەندی بە ئیمان و عەقیدە ی ئیسلامییەو هەیه:

1) هەركام لە بەهەشت و دۆزەخ ئیستاکە هەن:

ئەو عەقیدە ی ئەهلی سوننەتە، یان بەلای کەمەو: عەقیدە ی زۆر پە ی هەرەزۆری زانایانی ئەهلی سوننەتە، کە ئیستا بەهەشت هەیه و دۆزەخیش هەیه، وە چەندان ئایەت و فەرموودە لەو بارەو هەن، بۆ وینە: خۆی زاناو توانا -سبحانه و تعالی- لەبارە ی بەهەشتەو فەرموویەتی: ﴿وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْحَقِّينَ﴾ (١)، واتە: وە خێرای بکەن بەرەو لیبوردنێک لە پەرەردگارتانەو. وە بەرەو بەهەشتێک کە پانایی یە کە ی بە ئەندازە ی ئاسمانەکان و زەوی ییەو بۆ پارێزکاران ئامادە کراو. دەربارە ی دۆزەخیش، فەرموویەتی: ﴿إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا﴾ (٢)، واتە: بێگومان دۆزەخ خۆی مەلّاس داووە لە کەمین دایە. وە هەر دەربارە ی دۆزەخ دەفەرمو ی: ﴿أَعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ (٣)، واتە: دۆزەخ بۆ کافرەکان ئامادە کراو و چاوەڕێیان دەکات.

(1) (مریم- 81).

(2) (النباء- 21).

(3) (البقرة- 24).

پیغمبر ﷺ ده فەر موی: (إِطْلَعْتُ عَلَى الْجَنَّةِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا الْفُقَرَاءَ وَاطْلَعْتُ عَلَى النَّارِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ) (۱)، واته: به هه شتم نیشان درا، سه یرم کرد زۆربه ی خه لکه که ی هه ژاره کانن، وه دۆزه خیه شم نیشان درا سه یرم کرد زۆربه ی خه لکه که ی ثافره تانن.

(2) به هه شت له سه رووی ئاسمانه وه یه، به لām دۆزه خ، زیاتری زانایان شه وه یه که بو ئیمه شوینی دیار نیه:

بو به هه شت خوی به رزو مه زن ده فەر موی: ﴿وَلَقَدْ رَأَوْا نَزْلًا﴾ خوی ﷺ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى ﴿عِنْدَهَا جَنَّةُ الْأَعْوَى﴾ (ه)، واته: پیغمبر ﷺ جاریکی دیکه (جبریل) ی بینیه، له لای دره ختی کۆتایی (سدره المنتهی) که له لای نه و دره خته یه به هه شتی شوینی حه سانه وه، که واته: به هه شت له ده رو به ری سنوره کانی ئاسمان و زه وییه و له لای دره ختی کۆتایی (سدره المنتهی) یه.

به لām بو دۆزه خ، هه ندیک ده لێن: له ژیر زه وی خواری خواره وه یه. هه ندیکش ده لێن: شوینی دیار نیه و نازانین و واباشتره شوینی بو دیاری نه که یین، واش پی ده چی ته م پایه ی دووه مه په سه ندرت بیت مادم ده قی کی پوون و ئاشکرا له وه باره وه نیه.

(1) رواه البخاري ومسلم عن عمران بن الحصين، البخاري برقم: 3241 واللفظ له، ومسلم برقم: 2737.

(2) (النجم 13-15).

(3) دۆزه خ ههوت دهر گای هه به هه شت ده رگای هه 4:

خوای عزوجل - بۆ دۆزه خ فهرمویه تی: ﴿وَأَنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْءٍ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ﴾ لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِّكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَّقْسُومٌ ﴿١٤﴾، واته: دۆزه خ شوینی به لێن پیدراوی بی پروایانه، که لهو یدا هه موویان کۆده کریه وه، ههوت دهر گای هه به، بۆ ههر دهر گایه که به شیکێ دیاریکراوه ی بۆ دا نراوه که لێیه وه بچنه ژووری.

بۆ به هه شتیش که هه شت دهر گای هه به، پێغه م جهر ﷺ ده فهرموئ: (في الجنة ثمانية أبواب باب منها يُسمى الريان لا يدخله الا الصائمون) (ه)، واته: به هه شت هه شت دهر گای هه به، یه کیك له دهر گاکانی پێی ده گوتری (الريان) ته نیا نه وانه ی به رۆژوو بوون لهو دهر گایه وه ده چنه نیو به هه شت.

(4) دۆزه خ لێی ناخۆشتر نیه وه به هه شتیش لێی خۆشتر نیه:

له باره ی دۆزه خه وه خوای کار به جی فهرمویه تی: (وَأَصْحَابُ الشَّمَالِ مَا أَصْحَابُ الشَّمَالِ ﴿١٥﴾ فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ ﴿١٦﴾ وَظِلٍّ مِّنْ يَحْمُومٍ ﴿١٧﴾ لَا يُارِدُ وَلَا يُغْنِي عَنْهُمْ كَيْسُهُمْ وَلَئِنَّ اللَّهَ كَبِيرٌ فَاعِلٌ) (ه)، واته: هاوه لانی دهسته چهپ، ده زانی هاوه لانی دهسته چهپ کین؟ له نیو گره بایه کی زۆر گهرم و سووتینه ر دان، وه له نیو ئاوی کولێو داغ دان، له ژێر سیبه ریکی دوو که لاوی زۆر سهخت، نهو دۆزه خه نه فینکایه تی تێدا یه وه نه رێژو حورمه تی تێدا یه.

(1) (الحجر 43-44).

(2) رواه البخاري ومسلم عن سهل بن سعد.

(3) (الواقعة 41-44).

باسی خوږشی به هه شتیش ته و نه ده به سه که پیغه مېهر ﷺ له خوی به خشر ده گیرېته وه، واته له فهرمووده ی (قد سی) دا خوی به به زه یی فهرموویه تی: (أَعَدَدْتُ لِعِبَادِي مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ، وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ، وَلَا خَطَرَ عَلَ قَلْبٍ بِشَرِّ مَا قَرَأُوا إِنْ شِئْتُمْ) ﴿١﴾: ﴿فَلَا تَغْلَمْ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِّنْ قُرَّةٍ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (ه)، واته: بۆ به نده کانی خوم جیگا یه کم ناماده کردوه، که نه هیچ چاویک بینو یه تی و نه هیچ گو یه ک بیستو یه تی و نه به خه یالی هیچ که سیشدا هاتوه، هه زیش ده که ن ئهم ثایه ته بخویننه وه: هیچ که سیک نازانی چی بۆ په نهان کراوه له وهی که پی شادمان ده بی، له پاداشتی ته وده دا که ده یان کرد.

5) گه وره ترین سزاو مهینه ته بۆ دوزه خییبه کان بی به شېبوونیانه له د یداری خواو گه وره ترین نیه مه تی به هه شتیش بۆ به هه شتیبه کان شادبوونیانه به د یداری خواو دیتنی پووی بی وینده ی (سبحانه و تعالی):.

ده رباره ی دوزه خی یه کان ئهم دوو ثایه ته ته وه ده گه یه نن: (كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَّخَجُوبُونَ ﴿١﴾ ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُو الْجَحِيمِ ﴿٢﴾، واته: نه خیر، نه و بی پروایانه له روژی دوا پیدا له د یداری په روه رد گاریان بی به ش ده یو

1) رواه البخاري ومسلم عن ابي هريرة - رضي الله عنه - البخاري برقم: 3244 والا غلط له، ومسلم برقم: 2824 .

2) (السجدة - 17) .

3) (المطففين 15 - 16) .

په د هېڅ د ه کرین، که واته: چوونه د زده خه که یان سوو کتره له بې به شېبو و نیان له دیداری په ورو د گار [عزوجل].

د ه باره ی ئیماندارانیش د ه ف ر م و ی: ﴿وَجُودًا يَوْمَئِذٍ نَاصِرَةٌ﴾ إِلَى رَبِّهَا نَاطِرَةٌ﴾ [۱]، واته: چهند پوویه که له ر و ژ ی قیامه تدا که شاوهدن، ته ما شای په ورو د گاریان ده که ن

پیغه مبه ریش ﷺ له و باره وه ف ر م و یه تی: (إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ، قَالَ: يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: تَرِيدُونَ شَيْئًا أَزِيدُكُمْ؟ فَيَقُولُونَ: أَلَمْ تُجَبِّضْ وَجُوهَنَا؟ أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ وَتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ؟ قَالَ: فَيَكْشِفُ الْحِجَابَ، فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ عَزَّوَجَلَّ) وفي رواية: ثم تلا هذه الآية: ﴿لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ﴾ (نوس-26)، واته: دواى ئه وهى به هه شتييه كان چوونه به هه شت و نيشته جي بوون، خواى پايه به رزق سه يان له كه لدا ده كات و ده ف ر م و ی: چى ديكه تان ده و ی بؤتان زياد بكه م؟! ده لين: ئه دى پوومانت كه شو جوان نه كرده وه؟ ئه دى نه تخستويينه به هه شته وه له ناگر دهر بازت نه كرده وين؟! (چيديكه مان بوى؟!). ئنجا (خوا) په رده لاده دات، (جا كه خواى به رزو بى ويينه ده بينن) ده زانن كه هيچ شتيكيان نه دراوه تى له لا يان خو شه ويست تربى له ته ما شا كړدنې په ورو د گاريان [عزوجل].

بيگومان ديتنى خواى په ورو د گار يش له به هه شتدا په چاوى سهر، په كي كه له تايبه تمه نديى په كانى عه قيده ي ئه هلى سوننه ت، به لام زور يك له پيره و تاقمه لاده ره كان برويان پيى نيه.

سبحان ربك رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين.

(1) رواه مسلم والترمذي عن صهيب الرومي - رضي الله عنه - برقم: 297 - (181).

به ندى دووهم ئيمان به قهزاو قهدير

ئەم بەندە

ئەم بەندە لە دوو خالى سەرەكى پىكىدى:

خالى يەكەم: ھەت كورته باس دەگريته خۆى كە چەند لايەنىكى جىيا جىياى بابەتى قەزاو قەدەر پوون دەكەنەو.

خالى دووھەم: پىنج كورته باسى گرتوونە خۆى كە ھەندىكىان لە گەل ھەندىك لە كورته باسەكانى خالى يەكەم دا لەيەك چوونىكى زۆريان ھەيە، بەلام بە گشتى تيشك دەخەنە سەر چەند لايەنىكى دىكەى بابەتى گەورەو گرنگى قەزاو قەدەر، سەرچەم ئەو دوازە كورته باسە تەواو كەرى يەكدين و بەھەموويان تارادەيەكى باش بابەتى قەزاو قەدەر پوون دەكەنەو.

شاينى باسېشە ھۆكارى لە يەك چوونى ھەندىك لە كورته با سەكانى خالى يەكەم و دووھەم ئەوھەيە كە لە دوو ھەل و مەرجى جىياوزدا نووسراون.

خالى يەكەم: ھەوت كورتە باسى گىرنگ دىربارەي قەزاو قەدەر

كە ئەمە ناۋو نىشانە كانىانە (۱):

- 1- قەزاو قەدەر چىيە؟!
- 2- چۆنىيەتى بىرۋا بون بە قەزاو قەدەر.
- 3- ئەنجامى بىرۋابون بە قەزاو قەدەر.
- 4- ئازادىيى مەرۋۋ قەزاو قەدەر.
- 5- كارىگەرىي ئىنسان لە ئاقار بە دىيەننەرايەتى خوادا.
- 6- چەند بە لگەيەكى دىكە لەسەر ئازادىيى مەرۋۋ.
- 7- ئايا بىرۋابون بە قەزاو قەدەر دەيىتە ھۆي پالئانەۋه؟!

ئىستىتاش تۆۋ ئەم ھەوت كورتە باسە بە رىزو يەك لە دوايى يەك، بەلام
پاش دەستپىكىكى رىخۇشكەر:

(1) شايانى باسە ئەم خالە ھەمۋى بەھەر ھەوت كورتە با سەكەيەۋە لە كىتەبى (م سولمانى
كامىل) ۋە رىگىراۋن. بىروانە: مەسولمانى كامىل: بەشى يەكەم: بىرۋابۋەرى م سولمانى ل (195-
224)، چاپى يەكەم: 1997.

دەستپىكى

ھاو بىرۈي ئازىزو سەنگىنم!

مەسەلەي قەزاو قەدەر لەبەر گرنگى و وردى و ھالۋى يىانى ھەر لە سەرەتاي مېژۋى ئىسلامەۋ كېشەو بەرەو دم بەدمەيەكى زۆرى لەسەرەو زانىيان پاش بىرۈبون بەخوا لە ھەموو مەسەلەيەكى دىكەي پتر لە سەرى رۆيون و لىيان كۆلىۋەتەو.

ئىنا ئىستاش كە زۆرىك لە مەسۇلمانان لە قورئان دوور كەوتۈنەتەو زۆربەي زۆرى راستىيەكانيان لە دلۋ مېشكدا گۆراو ھەلەك جاران ھەر سەرەو بىش بوە! مەسەلەي قەزاو قەدەرىش لەو گۆران و سەرەو بىن بوەنە بىبەش نەبوە، بگرە پىشكىكى گەورەشى پى براو.

قەزاو قەدەر - ئەگەر بە شىۋەيەكى ۋاقىھى و لە روانگەيەكى ئىسلامىيەو سەير بىرى - باشترىن ھاندەرو چاكتىن پالئەرو پەھىزترىن بىزىنەرى ئىنسانە بۇ كار كىردن و جوۋلان و شوپش و لا بردنى سەتم و زۆرو نەھىشتى خراپەو پەشىۋى و فەساد، وەچاكتىن ھۆيە بۇ ورە وەبەر ئىنسان نان و ئازا كىردنى و سل نە كىردنەو ھى لە مردن و پىشھاتە گرچو بىر بە ئىش و ئانەكان^[۱] ئىستا ئەو قەزاو قەدەرى و كارىگەرە ئەو دىنەمۆي و بەھىزو

1) چۈنكى بە پىي بىرۈبون بە قەزاو قەدەر ھەموو شتىك ئەندازەگىرىي كراو و براو تەو، كەواتە: نە ترىسۋىكى و پاشەكشە كىردن و خۇيە نادان پىشھاتان لە ئىنسان وە دوور دەخات و تەمەنى درىز دەكات، وە نە نازايەتى و چۈنە پىش و خۇيە نادان كارەساتان وەزىك دەخات و تە ھەنى مۆف كورت دەكەن.

پر وڙه بڼو کارکردن و جوولان و شوږش و نازايه تی و به جهرگی و چاوقا پیمی،
به هوئی خراب حالتی بوون و پرواکزیبه وه بڼو ته به هانهی ده ست به خودا
بهردانه وه و دانیشتن و خو نه بزاوتنی زږبهی خه لکی مسولمانی له ئی سلام
بی هه والو، ته نانه ت هی وایان ههیه ته گهر طاعوت ثابینه که ی له بن
بیڼی و چاوانی ده ریڼی، له قه زاو قه ده ری گوزین ده هه مکیکی ته نه به لی و
پالډانه وه و هه لڅزان و نه جوولان و سهر کزکردن دروست ده کات و به بهردهم
و چاوی خو یه وه ده گری و، سهر باری نه وهی که بڼو خو ی ده سته و نه ژنډ
داده نیشتی و هه لډه خزئ، ریڼی جوولان و هه ولډان له خه لکیش ده گری و، به
قسه ی زاده ی میښکی پر نه فامیی و دلې پر ترسو له رزی، زږر که س
ده خه ویڼی و بگره ده شخه سیڼی و (۱)، ده لی نه وه کاری خاویه و خوا ئیراده ی
له سهره و نیمه ش ته گهر بهنده ی ته وان بین و، به قه زاو قه ده ری خوا رازی
بین پیویسته شان له بهر به لای خودا راگرین و خو نه بزیوین و نارامگرو
سو پاسگوزارو شوکرانه بڅیر بین!! بی ټاگا له وهی که هه م سهر به رزی و
خو شحالی و هه م زه بوونی و ژین تالی، به پیڼی قه زاو قه ده ری خوا و به ویستی
خوا به سهر خه لک پیدا ده چه سپین و، هه لا پڅاردنی هه ر کامیکی شیان
ده گه ریته وه بڼو خه لک و، خواش هه میسه له خه لکی پروادار داوا ده کات که
هه ول دن به سهر به رزی و عزیزه ت و مهردانه بڅین و، جگه له خوا به ندایه تی
هیچ که س نه که ن، وه ک خوا (عزوجل - فهرموویه تی: (وَلَلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ
وَلِلْمُؤْمِنِينَ (المنافقون - 8)، واته: وه عزیزه ت و سهر به رزی هی خوا هی

1) دپاره مه یست له خه ساندن و اما معنه وییه که یه تی، به ته عبیری په وانیه پڅی هه عنا
(مجازی) یه که ی نه ک پواله تی و حقیقیه که ی، واته ی مه جازی و شعی ناویرا ویش نه هی شتنی
ده هه ماری جورته ت و جوامیری و غیره ته.

پېغەمبەرەكەي و ھى پروادارانە. واتە باباى پروادار نابى بە بىدە سەلاتى و زەبوونى و داماوى رازى بى، پىويستە ھەولى پا يە بلىندى و عىززەت پەيدا كىردن بدات: (لا ينب غى لل ھۆمن ان يئىل كئ سە....) رواه ال ھىراز والطبرانى، يانى: نابى باباى پروادار ھۆى زەبوون و ژىردەست بىكات.

ئىچا لى ھەمووى خە فەت ھى خەرتىش ئەو يە كە نا ھەزو دوژمنانىشمان^(۱) ئەو واقىعى وا نالەبارو ناپىش چاوى م سولمانانى دوور لى ئىسلام دەكەنە بەلگەى نا تەواوى ئى سلام، بەتايىبەتى مە سەلەى (قەزاو قەدەر) بە لىكدانەو ھى پۇژھەلات ناسە نەزان - يان خۇگىلا كەر - ھەكان و بەچكە مسولمانە گۆى لەمست و لا ساكەرەو ھەكانيان، گەرەتەرىن كۆسپى سەر پى رىزگارى و بەرەو پىش چوونى مسولمانانە!

جا بۆيە بە پىويستە زانى لەم باسەدا تىشكى قورئان و سوننەت و عەقل بىخەينە سەر ئەو مەسەلەيەو، روونى بىكەي خەو كە مو سىلمانى ژىرو تىگەشىتو چۆن لەو مەسەلەيەو پادەمىنى و پرواى پى دىنى و لەم ھەوت كورەباسەدا چۆنيەتى پروا پى بوونى مسولمانى تىرو تەواو بە قەزاو قەدەر بىخەينە پروو.

(1) ھەرچەندە تىكرايى خەلكى وشەى ناوېراو ھەر بە (دوژمن) گۆ - تلفظ - دەكەن، بەلام واى بى دەچم كە راستى يەكەى (دژمن) بى و ئەو (و)ە زياد بى.

(1) قهزاو قهدهر چییه؟

بروابون به قهزاو قهدهر (القضاء والقدر) یه کیّ که له شهش بنچینه کانی بیروباوهری مروقی مسولمان، واته ئینسان به بی پروا هه بوون به وه که خوشی و ناخوشی، چاک و خراپ، به قهزاو قهدهری خوایه، به مروقیکی مسولمان و باوه پدار دانائری وه که لهم فهرموده دیه دا هاتوه که به: فهرموده ی جبریل (حدیث جبریل) ناسراوه: (قال فأخبرني عن الأيمان، قال: أن تؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم الآخر، وتؤمن بالقدر خيره وشره) رواه مسلم عن عمر بن الخطاب (رضي الله عنه)، واته: جوپرائیل گوتی: هه وائم پی بده دهرباره ی پروا، پیغه مبه (عليه الصلاة والسلام) گوتی: پروا نه وهیه که پروایینی به خواو فریه شته کانی خواو کتیّ به کانی خواو پیغه مبه ره کانی و رۆژی دواپی، وه پروایینی به وه که چاکه و خراپه له لایه ن خواوه نه ندازه گیری کراوه.

(راغب الأصفهاني) توێژهره وه ی ناوداری زاراوه کانی قورئان دهر بهاره ی وشه ی (قهدهر) ده لئ: (قهدهر) یانی پروونکردنه وه ی نه ندازه ی شت.... نه وه که نه وشته بگیری به نه ندازه یه کی تایبته، چۆنیکی زان پیاری دا خوازی کرد⁽¹⁾ وه دهرباره ی وشه ی (قضاء) یش ده لئ: (قهزا) یانی جی به جی کردنی شتیک، جا نه وشته قسه بی بیان کرده وه⁽²⁾، وه قهزای خوا له قهدهر تایبته تی تره، چونکه قهدهر بریتیه له نه ندازه گیری (تقدیر)، به لام قهزا بریتیه له دابیرین و جی به جی کردن، وه هه ندیک له زانیان گوتوو یانه: قهدهر

(1) مفردات ألفاظ القرآن، راغب الاصفهاني، ل 409.

(2) هه مان سه رچاوه، 421.

وہ کو تھو شتہ وایہ کہ بڑ پیوان ساز کرابی، وہ قہزا وکو پیوانوایہ^[۱]، (ابن فارس) یش دہربارہی قہدەر دہلّی: (قَدَرُ) بہسەر^[۲] فہ تجہ - یان زہ نہ^[۳] سکون-ی (دال) ہکمی بڑ سینور و تہ ندازو نرخ و قیہ ہتی ہر شتیک بہ کاردی^[۴]، وہ دہربارہی قہزا دہلّی: بڑ ہموو ما نا جؤراو جؤرہ کانی (قضاء) بہس یہک ریشہ ہئیہ، تہویش ہریتہ لہ (جی بہ جی کردنی ئی شیک بہ وردہ کاری و لیژانی یہ کی تہواو)^[۵].

ہہ لبتہ باقی زمانہ وانہ کانی دیکہش لہ ئاقار و وشہی قہزاو قہدہردا ہمان ہہ لویستیان ہہیہ^[۶]، بہ لام ہہندیکیان بہ بہراوہ ژووہوہ (قضاء) بہ تہ ندازہ گیری و (قدر) بہ جی بہ جی کردن دادہ نیین^[۷].
کہواتہ:

کورتہی پیناسہی (قہدہرو قہزا) بہم شیوہیہ:

- 1) ہمان سہراوہی پیٹرو، ل 422. وہ پروانہ (دائرة المعارف القرن العشرین)، ب 7، ل 838، طبعة دار الفكر.
 - 2) پروانہ (القضاء والقدر في العلم والفلسفة) ل 55 لہ (المقائیس) ابن فارس.
 - 3) ہمان سہراوہ، 53، دانراوی (جعفر السبحانی).
 - 4) بڑ ویتہ سہرنجی (القاموس المحيط) فیروز نابادی بدہ، ب 2، ل 118، وشہی (القدر) وہ ب 4، ل 381 وشہی (القضاء).
 - 5) بڑ ویتہ سہرنجی (کتاب التعریقات) ی (السید الشریف علی بن محمد الجرجانی) بدہ، ل 75، وشہی (القدر) الطبعة الأولى سنہ (1306) ہجریہ، المطبعة الخیریہ. مصر، وہ دہتوانین بڑ پتر پروونکردنہوہی چہمک مہبہستی (قہزاو قہدەر) ویتہیہک بیتیتہوہ:
- ہر کتیبیک کہ دادہ نری بہرلہوہی بنووسری و چاوی بہ دونیا پروون ہلّیتی، خاوہنہکمی^[۸] واتہ: دانہرہکمی - تہ ندازو چیبہتی و چوئیہتی لہ خہیاو بیروہو شی خؤیدا دہچہ سپتی ویتہیہکی وہہمی بڑ دہکیش، تنجا دواتر دہست دہکات یہ نوو سینی و داری شتینی و دیتہ جیہانی واقعیہوہ، ہہ لبتہ بہ بیرو خہیاو داہی خانی کتیبہ کہ (قہدەر) ہو، نووسرائی شی (قہزا) یہ.

قەدەر یانی: ئەندازە گیریی و نەخشە کێژەشان و بەرنا مەدانانی خوا بۆ هەرچی هەبوو و هەیه و دەبێ، هەر لە ئەزەلەو هەتا ئەبەد.

و قەزا یانی: حوکم کردنی خوا بە جێبەجێ کردنی ئەو شتانه کە لە ئەزەلەو زانیاری و ئیرادەی بێسنووری پەيو نדיیان پێچە بە ستوون لە کات و شوێنی تایبەتیداو بە شیوەو چۆنیەتی دیاریکراویان، کەواتە قەدەر ناوی ئەو نەخشەو بەرنامەیە کە خوا لە ئەزەلەو بۆ بوو ئەو هەری دا ئاوەو، قەزاش یانی جێبەجێ کردنی ئەو بەرنامە یە بۆ هەر شتێک لە کات و شوێنی دیاریکراوی دا^[1].

1) پروانە (شرح العقائد النسفية)ی عمر النسفی، ل (140)، ئەویش هەمان هەڵۆی سستی هەیه لەبارەو.

(2) چُونیه تی بېروابوون به قهزاو قهدهر:-

پاش نه وهی زانیمان چه مك و مه به سستی قهزاو قهدهر له روانگهی مړوقی مسولمانه وه چیه، پیویسته بزاین هه لوی سستی را ست و درو سستی با پای مسولمان سه باره ت به قهزاو قهدهر چونه، وه چون چونی بړوای پیی هیه!

بېگومان مادام (قهدهر) به مانای بهرنامه ریژی و نه خشه کیشان بی و (قهزا) به مانای جی به جی کردنی نه و بهرنامه و نه خشه یه و هیئانه دی شتان (الأشیاء) بی، تاقه هه لوی سستی راست و درو ست له و باره وه نه وه یه که بلین: هه موو شتیك - ماددی یان ناماددی - زانیاری و ئیراده ی خوا له نه زه له وه په یوه ندی یان پییه وه هه بووه، وه هه رچی هاتوته دی یان دیتته دی به پیی ویستی خوا هاتوته دی یان دیتته دی، به بی ئیراده ی خوا هیچ شتیك نایه ته دی و بهرگی بوون ناپوشی، پروونتر بلین: خوا له نه زه له وه هه موو شتیکی زانیوه، بو وینه: چاکه ی چاکه کاران و خرا په ی تاوانه چاران، وه هه رشتیك که په یدابوه یان ده بی، خوا ویستویه تی دنا نه ده بوو.

نه مه تاقه هه لوی سستی راست و بی گرییه له ناقار قهزاو قهدهر دا چونکه:

ا- ناگو نجی و ماقوول نییه شتیك له مولکی خوا دا هه بی و نه و پیی زانا نه بی و لی بی ناگابی! پاکي بو وی.

ب- خوا بویه خواجه چونکه به دیه پنه رو په یدا که ری غه یری خو به تی، غه یری ویش هه موو شتیکه وه نه گهر بلین: غه یری وی توانای شت وه دی هیئانی هیه - وه موعته زیله کان ده لین: ئید سماں بو خوی کرده وه کانی ده خو لقی نی نه ک خوا - نه وه نه و کاته هاو به شو هاو ده لا حان بو خوا بریار داوه، چونکه شت خو لقان دن تاییه تیرین سیفه تی خواجه.

له تیكرای دهقه کانی ئیسلامیش هر نهوه دهفامری تهوه، وهك له چندان ئایه تدا هاتوه بۆ نمونه: ﴿قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا﴾ (الطلاق- 3)، واته: خوا هه موو شتیکی نه ندازه گیری کردوه.

﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾ (القمر- 49)، واته: ئیمه هه موو شتیکیمان به نه ندازه دروست کردوه.

﴿وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ﴾ (الرعد- 8)، واته: وه هه موو شتیك له لای وی به نه ندازه یه.

﴿كَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدْرًا مُقْدُورًا﴾ (الأحزاب- 38)، واته: وه ئی شی خوا نه خشه یه کی نه ندازه گیری بۆ دانراوه.

﴿الَّذِي خَلَقَ فَسْوًى ۖ وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدًى﴾ (الأعلى: 2-3)، واته: نهوهی که شتی خولقاندوهو جاریکی خستوه، وه نهوهی نه خشه ی بۆ هه موو شتیك کیشاوهو ئنجا رپروونی کردوه.

﴿وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ (البقرة- 117)، واته: وه نه گهر شتیکی کرد بهس پینی بلێ ببه نهوه دهبی.

﴿فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ﴾ (فصلت- 12)، واته: ههوت ئاسمانی هینانه دی. ﴿وَقَضَىٰ إِلَهُهُمْ بِالْحَقِّ﴾ (الزمر- 69)، واته: وه به حق حوکیان له نیواندا کرا.

وهك ده بینین (قدر) بۆ نه ندازه گیریهو (قضاء) بۆ حوکم کردنو جی به جی کردنی به کرداره.

(3) ئه نجامی بپروابوون به قهزاو قهدهر:

دوای ئه وهی زانیمان قهزاو قهدهر له پروان هگهی مرۆقی م سولمانه وه چیهه، چۆنی باوه پیه، با بزانی داخوا بپروابوون به قهزاو قهدهر چ ئه نجامیکی هیهه، چ شوینه واریک له دلو دهروون و واقعی ژانی مرۆقی مسولماندا پهیدا دهکات؟
دهتوانین له چهند خالیکدا ئه نجام و شوینه واری بپروابوون به قهزاو قهدهر بجهینه روو:

یه کهم: خۆراگرتن له ناقار به لاو تهنگانه داو بیزاری ده نه برین و خه فته نه خواردن به هۆی له دهستچوونی بهرژه وندی و قازانجی دنیایی، چونکه کهسیک بپروای وایی که ههرچی دهقه و می به ئیرادهی خوایهه، حه قهن دهبوو ههر پرووی دابایه، زۆر خۆی تیک نایه نی و نایه لی به لایه که ی لی دوو چه ندانه بییت و، نالی ئه گهر و ابا وانه ده بوو، ئه گهر وانه با واده بوو، به لکو دلی خۆی به وه ده دا تهو که ئه وهی پرووی داوه نه ده کرا پروونه دات و ده بوو ههر هاتبایه، دیسان که ده زانی ئه و به لاو ناخۆ شیهه ویستی خوی له سه ره و خواشی له هه موو شتیکی خۆشتر ده وی، ئه ویش ده بیته هۆی که مکر د نه وهی ئیش و ژانی ئه و به لایه چونکه: (ههر چی له لای خۆشه ویسته وه بی خۆشه).

دووه م: سه رخۆش نه بوون و له خۆبایی نه بوون به هۆی و ده دهسته پینانی قازانج و بهرژه و نه دبییه ک، چونکه له سه ر بنچینه ی بپروابوون به قهزاو قهدهر ده زانی که ئه و خیر و بهرژه و نه دبییه حه قهن ده بوو ههر بی ته دی، هه لبه ته هه لویستی دوو که سیش له بهرانه ر پیشه اتیک خۆشدا که یه کیکیان

بروای وایه تهو شته مادام برپاری خوی لهسهر بووه، دهبوو ههر بېی و یه کیشیان پېی وایه به هه لکه وت پړی لهو نیعمه ته که وتوه، هیڅ ځنډی ناسمان و رېسمان لیک دوورن. هم دوو بهر هه هه ش هم دوو ټایه ته ده لاله تیان لهسهر ده که ن: ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ...﴾ (الحديد: 22-23)، واته: هیچ به لایه کتان تووش نابې نه له زهوی و حال و نه له خوټا ندا مه گهر پیښ خوټاندنی نوو سرا بې، تهو هه ش بو خوا ناسانه، بو تهو دی نه بو شتی که له دهستان ده چی دلته نگ بن، وه نه بو شتی که ده تانداتی دلخوش بن، (واته: بویه ته مه مان پیگوتن له ده می هات ونه هاتی دا خوړا گرو نه له خشاو بن).

سېیه م: نه ترسان له مردن و نه سله مینه وه له وړوداوو کاره ساتانه ی که د ژوارنو د درده سه ری و ټوړک و نازاریان به دواو یه، له کاتی کدا که هیڼانه دی په زامه ندی خوا داخوای بکات، چونکه بابایه ک بروای جهزم بې لهسهر نهو دی که ههر چی خوا برپارو ویستی لهسهر نه بې نابې و، تهو دی خوا نه ی کات نابې، مه حال و شهی (قرس)، (سله مینه وه)، (پاشه کشه کردن)، (پارانه وه له ترسی مردن) له فو هه نگی می شکی ویدا هه بن، به لای که سی که بروای و ابې نه نازیاه تی مردنی لی و هنزیک ده خات، نه ترسو کی ته مه نی دریژ ده کات، وه بروای و ابې ته گهر هه موو خه لکی دنیا خرپنه وه نه توانای قازانچ نه زیان گه یانندیان نیه به بې ویستی خوا، مه حال و چاو هروان نه کراوه که به ترسی و بله رزی، خوی کار به چی له و باره و هه موو یه تی: ﴿قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا﴾

(التوبة- 51)، واته: بَلَيَّ تَوْشَمَان نَابِيَّ نَهْوَه نَهْبِيَّ كَه خَوَا بِيَّي نووسيوين، (نهوش كه نووسيويه تي هه رده بي بچي، كه واته ترسو له رزي ناوي).

چوارهم: يه كي ديكه له نه نجامه كاني پروابوون به قه زاو قه دهر بریتيه له ناو ميّد نه بوون به هوّي تاوانباريه وه و، له خوْبايي بوون به هوّي چاكه كاري يه وه، چونكه وهك له فهرمووده يه كي پيغهم به ردا [ع] يه الصلاة والسلام- هاتوه: (باباي واهيه كرده وهي دوزه خي ياني لي دپشكويتته وه هه تا باسكيكي ده ميّن بگاته دوزه خي - يان بالّ پيَك- به لّام نووسراوي قه دهری خوا پي شى لي ده گريّ ته وهو كرده وهي به هه شتيان ده كات و ده چيّه به هه شتي، وه هي واهيه يه كرده وهي به هه شتي يان ده كات هه تا باسكيك يان دوو باسكي ده ميّن بيگاتي، به لّام نووسراوي نه زهل پيشي ده كه ويته وهو كرده وهي دوزه خي يان ده كات و ده چيّه نيوي)، نه مهش ده قي فهرمايشته كه يه: (فَوَالله إِن أَعِدُّكُمْ أَوْ الرَّجُلَ لَيَعْمَلْ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ حَتَّىٰ مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ أَوْ بَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَيَدْخُلُهَا، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ حَتَّىٰ مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا غَيْرُ ذِرَاعٍ أَوْ ذِرَاعَيْنِ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ فَيَدْخُلُهَا) رواه البخاري و مسلم (زاد المسلم فيما اتفق عليه البخاري و مسلم) ب 1، ل (69-70).

جا پيگومان كه سيك ناوا بير بكاته وه - واته ناوا پرواي به قه زاو قه دهری خوا بي- ته گهر تاوان جارتريين و به د فهرتريين كه سيش بيّ ئي احتمالي نه وهي ههر له لا ده ميّن كه خوا له نه زه لدا به هه شتي بوّ ديارى كرد بي، كه واته هيوا براوو ناو ميّد نابي و، وا هه ست ناكات كه

دەرگاي گەرپانەۋەي لەسەر پىۋە دراۋەو دەر فەتى تۆبەو پە شىمانى و چاكە كاريى نە ماۋە، ديسان كەسىك ئاۋا بېر بىكاتەۋە لە كاتىپ كىدا كە چاكە كارترىن و پارىزكارترىن بەندەبى، ئىحتىمالى ئەۋەي ھەر لە دىدا دەمىنى كە خوا لە ئەزەلدا دۆزەخى بۆ ديارى كرەبى، كەۋاتە: قەت لەخۇبايى نابى و بە ھۆى كرەۋەي چاكىەۋە لوۋتى ناچىتە عاسمانى و وا ھەست ناكات كە تازە چۆتە بەھەشتى و لە چۈنە دۆزەخى قوتاربوۋە!

كەۋاتە بىروا بوون بە قەزاۋ قەدەر تروو سىكى ئومىدو ھىۋاۋ موژدەدەرى تاۋانبارانەۋ، باشتىن ھۆى دىخۇشكردن و گىرپانەۋەيانە بۆ بن بالى بەزەيى خواۋ سىبەرى درەختى خوانا سى و چاكە كاريى و فەرمانبەرى، ديسان چاكترىن پىشگر (مانع)ى خواناس و چاكەكارانە لە خۇپەسەندى (عُجَب) و لەخۇبايى بوون (غرور) و ھىشتەنەۋەيان لە نىۋان ترسو ئومىد (الخوف والرجاء) دا، كە دوو شىبالى بەرەۋ خوا چۈنن.

پىنچەم: يەكى دى لەۋ شۆينەۋارانەي كە بىروا بوون بە قەزاۋ قەدەر لە دەروۋنى مرۆقى خواناس و بىرواداردا پەيداي دە كات، بىرەپە لە خۇپە كلاكردنەۋە بۆ خواۋ پىشت بە خوا بەستى، چۈنكە مرۆق كە دىدا چاۋ دى دامەزراۋ بوۋ لەۋبارەۋە كە ھەرچى رۈودەدات لە خۇشى و ناخۇشى و تالى و شىرىنى، ھەموۋى پە ئىرادەي خواپەۋ بىرپارو ھوكمى وى لەسەرەۋ، زىان و قازانچىش بەس بەدەست وى يەۋ، ھىچ شتىك نىە كە لە ژىر رىكىف و دەسلەۋى وى بەدەربى، ھەتەن رۈۋى نىيازۋ مەبە سىتەكانى دلى دەكاتە خواۋ، پىشتى پى دەبەستى و بىچگە لە خوا چاۋى لە دەستى كەس نابى و، بە ھەۋيا بەخىشى كەس نابى، ھەلەتە كەسىكىش پىشت بە خوا بەستى لە ھەموۋ كەس خۇراگرترو بەھىزتر دەبى، ۋەك

يَبْغِهِ مَبْهَرٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَهَرْمُوهِيَتِي: (مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَكُونَ أَقْوَى النَّاسِ فَلْيَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ). رواه ابن أبي حاتم. ئەو كەسەش كە خۆی بە خوا دە سپیترئ خوای بەسەو زایەئ ناكات، وەك خوای بەخشەر فەرموو یەتی: ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾ (الطلاق- 3)، واتە: وە هەرچی پشت بە خوا بیهستی ئەوی بەسە.

شەشەم: دیسان هەر لە بەرھەم و میوەی درەختی سەربەخیری پڕوابوون بە قەزاو قەدەر. كە ئینسانی پڕوادار هەموو وزەو توانایەکی دەخاتە کار بۆ چاکەکاری و پەسەندکاری تاکو لە خوا نزیک بێت و دەو شایستەئ چوونە بەهەشت و چەپالەدران بێ لە دۆزەخ، چونکە وە کو سەدان ئایەت و فەرموودە رایانگەیانند و ئینسان بە هۆی کردار و رەفتاری م سولمانانەو پەسەند نەبێ رێی چوونە بەهەشتی نیە، لەوبارەو دەقی قورئان زۆرن بۆ نمونە:

- ﴿وَأَمَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ جَزَاءُ اللَّهِ عِزِّي﴾ (الكهف- 88)، واتە: وە بەلام هەر کەس پڕوا بێت و کردەوێ چاک بکات ئەو پاداشتی زۆر چاکێ هەیە.

- ﴿مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَ مَنْ أَعْتَدَ صَالِحًا فَلَهُ مِنْهُمْ يَمْتَدُونَ﴾ (الروم- 44)، واتە: هەرچی کافر بێ زیانی کوفرەکی بۆ خۆیەتی، وە ئەوێ چاکە بکات ئەو پێ و جێ بۆ خۆیان ئامادە دەکەن. وە دیسان یبغە مەبەر عَلَيْهِ السَّلَامُ بێ پەردە فەرموو یەتی: کردەوێ چاک بکەن، چونکە هەموو ئینسانێك بۆ جۆرە کردەوێ یەك یار یدەئ دەدرئ کە لەو جێیە بوەشیتهو کە بۆی دروست کراوە، کە ئە هەش دەقی فەرمایشته کە یەتی: (اعملوا فكل ميسر لما خلق له) رواه الطبراني عن

ابن عباس، کشف الحفاء، ب 1، ل 165، واته: (ئېشې بکەن - مەبەست کاری چاکە - چونکە هەموو کەسیک ئامادە دەکړئ بۆ ئەو شوینە ی که بۆی خولقینراوه). (کەواتە ئەو هی کرداری چاکي نه بن دیاره بۆ شوینی چاک □ به ههشت - دروست نه کراوه).

واته: مړۆڤ به هۆی کردووه و کارهکانی چاره نووسی نووسراوی ئەزەلی خۆی بۆ ئاشکرا دەبی، کەوابی کئ حەز له چاره نووسیکی چاک و پەسەند دەکات با کردووه ی چاک و پەسەند رەچاو بکات و، کیش سوار ی کەری شەیتانی بووه و کەیفی به دۆزەخ دئ و پیی خوشەو چاره نووسی بەدی بۆ نووسرابی، با له جلیتاوی رەفتار و ئاکاری بەدو ناپەسندا نوقم بی، بەلام با دوايش جگە له خۆی لۆمە ی هیچ کەس نه کات!

ئەجا بێگومان بابای پر وادار به قەزاو قەدەر، هەول دەدا بۆ کردووه و ئاکاری چاک لئ بېرې و خۆی بۆ تەرخان بکات، چونکە سەور سەور دەزانئ کە چاره نووسی چاک له زانیاری بی سنوور و ئەزەلیی خواوەنددا بۆ ئەو کەسە دیاریکراوه کە له ژيانی دنیایدا د لئ بەره و چاکە کاریی کە مەندکیش دەکړئ و، کەسیک خوا بە ههشت و رەزامەندیی خۆی پئ رەوا دیبئ لەبەر ئەو هیە کە زانیویەتی به چاکە کاریی و پەسندا ئا کاریی دەژی، راستتر بلیم:

کەسیک خۆای بەخشنده و دادگەر به ههشت و رەزامەندیی خۆی له ئەزەلەو به بېرېار دابی به کردووه و ئا کاری چاک و م سولمانانەش به هه مەندی دەکات و، هەربۆیەش له ئەزەلەو ئەو چاره نووسە چاکە ی بۆ بریارداوه، چونکە زانیویەتی کە له هاوێ ژيانی دنیایدا به کردووه و رەفتاری ئازادانە ی خۆی ئیسپاتی ئامادەیی و لیوێشاو هیی خۆی بۆ ئەو سەرەنجامە چاکە دەکات.

دواى ئەوهى زانيمان قەزاو قەدەر چىيەو مەرۋىي مەسۇلمان چۆن بىرۋاى پىيەتى، ئەنجامى بىرۋابوون بە قەزاو قەدەر لە دلۆ دەروونى مەرۋىي و واقىعى ژيانىدا چىيە، بە پشتىوانى خوا دەست دەكەين بە توپۇزى ئەوهى گىرگىتىن سەرەكىتىن باپەتى ئەم با سە كە بىر تەپە لە مە سەلەى (ئازادىي و ئائىزادىي ئىنسان لە ئاقار قەزاو قەدەرى ئەزەلىي خۋادا).

پيويسته پيشه کي هه رکه سينک خوي به مسولمان بزاني سعي قهزيه ي گرنگ له بهر چاوبگرئو، پروايه کي پتهوي دوور له دوودليي پيان هه بي، چونکه دهقه کاني قورثاني به پيژو خاوهن ريز بي په رده دانيان پيدا هيي خاوهن ويزاي هوکمي عه قل:

یہ کہم: هیچ شتیك نیه مومکین بی هه بی و له ژیر پکیفی زان یاری و
ویستی خوادا نه بی:

به لئی هه رچی هه بووه هه یه وه گونجی په یدایی له تهزه له وه - له وه
دهمه یدا که جگه له خوا هیچ شتی که نه بووه - خوا زانیاری هه بووه له سه
په یدا بوونی، بئگومان ته یاسایه شووکی گشتی یه و ریزه پر (شادی
نیه، تنجا ده بی هه رواش بی چونکه به سو خوا به دیه ی نه ره و غه یری وی
هه مووی وه دیه ی تراو (مخلوق) ه، که واته: ده بی حه تمه نه هه موو شتی که په
گویره ی زانیاری و به هوکی ئیراده ی خوا خو لقا بی، چونکه ته گهر به لایین
شتی که هه یه خوا نه یزانیوه نه یویستوه، مانای وایه ویرای هاویه شو خوا
په یدا کردن، سیقه تی نه زانیی و دهسته و ستانی شمان پال داوه ته لای خوا!
دیاره دهقی قورئانیش ده باره ی ته وه که هه موو شتی که به یی زانیاری و به
هوکی ویستی ته زه لای خوا دروست ده بی، زور زورن بو نمونه:

- ﴿وَيَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ (آل عمران - 29) وه خوا
 هه چي له ناسمانه كان و زه ويذا ههيه دهيزاني.
- ﴿وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْغَيْبِ﴾ (الأنعام - 59) وه خوا كليله كانى نهينى يانى له لان، ج كه
 لهوى كهس نايانزاني، وه هه چي له وشكاني و دهريادا ههيه دهيزاني.
- ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ (المك - 14) ثايا نهو زاتهى
 كه شتى دروست كردوه پتي زانانيه، وه نهو وردبين و شارهزايه؟!
- ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ (الأنعام - 101) وه خوا هه موو
 شتيكي خولقانده وه به هه موو شتيكيش زانايه.
- ﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ﴾ (الأنسان - 30)، وه ناتوانن ئيپراده
 بكن مه گهر خوا بيهوي.
- ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾ (النحل - 93) وه نه گهر خوا ويستباي دهگيرايين به يهك كؤمه
 -واته يهك كؤمه لي پروادار- به لام ههركهسيكي بيهوي سهري لي
 دهشيونيني و ههر كهسيكي بشيهوي ريروني دهكات.
- ﴿وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ﴾ (ابراهيم - 27) وه خودا هه چي بيهوي دهيكات.
- ﴿إِنَّ رَبَّكَ فَاعَلٌ لَمَّا يُرِيدُ﴾ (هود - 107) بهراستي پهروهردگارت هه چي
 بيهوي دهيكات.
- ﴿يُحْكُمُ مَا يُرِيدُ﴾ (المائدة - 1)، بيگومان خودا چوني بوي وا حوكم
 دهكات.

دوهم: خَوای پەرودەر ګار داد ګهرو کاربه جی یه:

به لئی پیویسته هه موو مسوولمانیک پر وای جهزم بئی له سهر نه وه که خوا هه تا بلئی داد ګهرو کاربه جی یه و، سته م و زۆرو کاری بئی جی له ودا نه یه، چونکه نه مه که م و کوپری یه و خَوای به دیهینه ریش - وه کو پیشتر خرا یه پروو - پاک و بئی خه وشه و له هه موو له که و نا ته وایی یه که بهری یه، نه جا داد ګهرو کاربه جی یی خوا سهره پای نه وهی که حوکم و بریاری ژیرییه له دهیان ثایه تی قورئانی شدا را ګه یه نراوه، بۆ نموونه خوا [] عزو چل - فهرموویه تی:

- ﴿الْأَسْرَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ﴾ (العین - 8) ئا یا خوا داد ګه رترین

حوکم گیر و فهرمان پر و نه یه؟

- ﴿وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ (المائدة - 38) وه خوا دهسه لاتدار و کاربه جی یه.

- ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ (النساء - 92) وه خوا زانا و کارزانه.

- ﴿وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعَالَمِينَ﴾ (آل عمران - 108) وه خوا نایه وئ سته م

له جیهانی یان بکات.

- ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ

لِّلْعَمَلِ﴾ (فصلت - 46) نه وهی کرده وهی چاک ب کات بۆ خو یه تی و،

نه وهش که خراپه بکات له سهر خو یه تی، وه پەرودەر دگارت سته مکار

نیه ده رباره ی به ندان.

ئازادىيى مەۋقە ۋە بەرپە چۈشەنچىسى بەيپى ئىرادەي ھۆي، يەككى دىكە يە
 لەۋ سى قەزىيە سەلمىنراۋانەي كە پىۋىستە باباى مەسۇلمان لە دلى ھۆيىدا
 بىيان چەسپىننى ۋە بىراۋەككى پتەۋو قوۋلى پى ھەبىن. ئىنجا بىنگومان ھەر ئەۋ
 خەسلەتە تايىبەتەيەشە كەۋاي لە ئىنسان كىردە بىتتە شىۋاي ھەل بىرئىران
 بۆ ھەلگىرتنى ئەركى جىنشىنبايەتەي ۋە تاقىكرانەۋە لە بوۋەنەۋەردا، دى سان
 نەنجامى سىروشتى بىراۋەن بەۋەي كە ھەرچى مەۋقە دەيكات لە چاكەۋ
 خراپە بەۋىستى ئازادە ھەلئىرادنى ھۆيان ئەۋ چاكەۋ خراپانەيان كىردوۋن،
 دەنا ئەگەر ۋانەباۋ ھۆا بە تۆبىزى پى كىردبان ئەۋە كاربەجىيى ۋە دادگەربى
 ھۆا لىي نەدەۋەشايەۋە كە مەۋقە بە كىردەۋەيەك سزا بدات كە بەتۆبىزى پىي
 كىراۋە ئەۋ دەستى تىدا نەبۋە، ئىنجا ئەۋەي كە گۇتمان سەرەراي ئەۋەي كە
 بىرايى عەقە، دەيان دەقى قورئانى بى ھەلەش فەرەمۋىانە، بۆ غەۋنە:

۱۹- ﴿فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا﴾ (الزمر- 19) جا هه ركهس بيهوئ بهر هه
پهروهردگاري ري ده گريسته بهر.

پیروونیمان کردن به لام نهوان گومرایی یان به سهر ریتماییدنا هه لبرارد.
 ﴿وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا ۖ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا﴾ (الشمس: 7-8)، واته:
 سویند به نه فس و به ریکخه ره که ی، ت ج خا خا په کردن و چاکه کردنی
 فیرکرد.

ئىستاش پاش روونکردنەوى ئەو سى مەسەلەيەى كە مەزەق ھەتا
بروایان پى نەيەنئ ناتوانئ بلى: ھەموو سيفەتيكى چاك و پەسەندم بۆ خوا
بريارداوھ لە ھەموو سيفەتيكى خرابونە گونجاوم بە پاك گرتوھ، دە چينە
سەر كاكل و نيوەرۆكى مەسەلەى ھەرە گرنكى ئەم باسە كە بریتەيە لە
ئازادى، يان ئاتازادى ئينسان لە راست قەزاو قەدەرى خوادا:

يەكئ بۆى ھەيە بېرسى: باشە مادام ھەر كەردەوھ ھەلۆيستيكي كە
مەزەق بەرھەمى دىئى لە ئەزەلەوھ خوا پىي زانا بووي و وى سى لە سەر
بووي، كوا ئازادى و ھەلباردن و ويستى ئينسان و چۆن دە توانين بلىين،
مەزەق بۆ خۆى رىي چاك يان خراب ھەلەدە بژيئ و پە ئيرادەى خۆى
چارەنووس و پاشەپۆژيكي باش يان بەد بۆ خۆى ديارى دەكات؟!

ئايا ئەو تاوان و خراپانە كە لە ئەزەلەوھ خوا پىيان زانيار بووھ و ويستى
وابووھ كە لە يەكئ لە بەندەكانيدا پىندەدى، ئەو بەندەيە دەتوانئ ئەو
تاوان و خراپانە نەكات؟ ئەگەر بگوترئ نەخيئ كەواتە دان بەوھدا ھيئرا كە
مەزەق لەبەردەم ئەو نەخشەيەدا كە خوا لە ئەزەلەوھ بۆى كيشاوھ دا ھاو
دەستەوستانەو چارى ناچارە دەبئ خوا لە ئەزەلەوھ چى دەربارە زانيوھ چى
لى ويستوھ، بيكات، كەواتە مەزەق لە ئاقار قەزاو قەدەردا زۆر لەو
كۆلكەدار بىچارەترە كە دەكەويئە بەررکيئى رىژەن (تەپيار) و قەلەبەزەى
رەوباريكي بىرەزا، وە ئەگەر بگوترئ: بەلئ -بەندە دەتوانئ ئەو تاوان و
خراپانە نەكات كە خوا لەرۆژى بەرپئ وە لىي زانيون و ويستون- مەنانى وایە
زانيارى خودا (پاكى بۆ وى) راست نەبوو و ھەرۆ گەراو ئيرادەشى لە ئاقار
ئيرادەى مەزەق دا دەستەپاچەو داماو بوو!! جا ھەر لە كۆنەو لە ئاقار ئەم
پرسیارەدا سى جۆرە وەلام سازكراون:

1- وهلامی موعته زیله کان (القدریة): ده لئین نه خیر خوا وی سستی له سهر تاوان و خراپه ی تاوانباران نه بووه و به دیهینه ری کرده وه کانی هر ویش نیه، به لکو خوا به س پروا و چاکه ی له به نده کانی ویستوه و مرویش خوی خالیقی کرده وه کانی خویه تی، تاواش نه بی دادگه ری خوا ناچه سپی.

2- وهلامی جهبری یه کان (المجبرية): ده لئین به لئ خوا هر له نه زه له وه کوفرو خراپه ی له کافرو خراپه کاران زانیوه و ویستوه و هر بو خوشی نه و کوفرو خراپانه ی تیدا خولقاندوون و، مروث له ده ست تاوا و وی سستی خوادا وه کوقه له میك وایه له چنگ نووسه ردا و هرچی ده یكات و لپی وه دی دیت له چاکه و خراپه بو خوی هیچ دهستی تیدا نیه، به لام خوا سته م له به نده کانی ناکات که تاوان و خراپه یان پ پیده کات و سزا شیان ده دات، چونکه نیمه سه رمان له کاری خوا ده رنا چی دی سان خواش خاوه نی به نده کانی به تی و هرچی له گه لیان بکات ره وایه و سته م نیه.

خوینه ری خوشه ویست! به رله وه ی بچینه سهر خستنه پرووی وه لامی سی یه م که به پروای نیمه تاقه وه لامی راسته قینه ی پرسیاری گورینه، وای به چاک ده زانم وه لامی هر کام له موعته زیله و جهبری یه کان له مه حه ک بدین:

پیشه کی ده باره ی رای موعته زیله کان ده لئین:

- ناگونجی بگوتری خوا ویستی له سهر تاوان و خراپه ی تاوانباران نه بووه، چونکه ماقوول نیه شتیك له مولکی خوادا پرویدات به بی تیراده ی وی، دیسان نه گهر بلئین: هرچه ند خوا نه ویستو بابای کافر کافری و خراپه بکات، به لام نه و به پیچه وانه ی ویستی خاوه کافربوو و خراپه ی کرد،

مانای وایه ویستی بهندهیه کمان بهسهر ویستی خوادا، زال کرد. کهچی
خوادا فرمودی: ﴿وَمَا تَشَاؤُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ﴾ (الکوهر-29)، واته:
شیراده ناکهن تا خوا شیراده نه کات.

ب- وه ناگونیجی بگوتری: خوا کرده وه کانی مروشی نه خولقا ندوون و مروش
خوی خالقی کرده وه کانییه تی، چونکه نه گهر وابلین وپرای نه وهی که
هه ندیک له دروستکراوه کانی خوامان له ژیر رکینی خوادا دهره یخاوه،
به لام خوا فرمودیه تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (البقرة-20).
بیگومان خوا بهسهر هه موو شتی کدا ده سته لاتی هه یه. (هه لبه ته
کرده وهی بهنده کانش "شتن" و له ژیر رکینی خوادان). هابیه شیشمان بو
خوا بریار داوه، چونکه وپرای وی نینسانیشمان به خالیق و به دیه یخهر
له قه لم داوه که دیاره نه وهش شتیکی هه له یه چونکه خوا
فرمودیه تی: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ (الزمر-62)، خوا به دیه یخهری
هه موو شتی که. (واته ههر چی هه یه خوا خولقاندو یه تی). وه
فرمودیه تی: ﴿أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ...﴾ (الاحقاف-17)، نا یا
نه وهی شت ده خولقینی وه که نه وه وایه که هیچ ناخولقینی!

ج- ننجا نه وهی که پالی به موخته زیلانوه ناوه که ناوا له ته سک
کرده وهی توانای خوا وه خو که ون بریتی بووه له چه سپاندن و سه لماندن
دادگری خوا، به لام وه که له وه لامی سی یه مدا پرونی ده که یخه وه یو
نه وهی بهرگری له دادگری خوا به ککین جه و جیمان به وهی نا کات
له ویست و توانای خوا کهم بکهینه وه!!

وه ده‌رباره‌ی پای جه‌بری یه‌كان ده‌لیتین:

أ/ راسته‌ خوا له‌ ته‌زه‌ له‌وه‌ كوفرو خراپه‌ی له‌ ككافرو خراپه‌كاران زان بپوه‌و
ویستوه‌، وه‌ راسته‌ خوا به‌ دیه‌پنه‌ری هه‌موو شتیكه‌ ته‌نانه‌ت كرده‌وه‌ی
به‌نده‌كانیش، به‌لام راست نیه‌ كه‌ هه‌رچی مرۆف ده‌ی ككات خوا پ پچی
ده‌كات و بۆ خۆی هیچ ده‌ستی تیدا نیه‌، به‌لكو وێرای ته‌وه‌ی كه‌ خوا
یارمه‌تی مرۆف ده‌دات بۆ به‌ دیه‌پنه‌ری كرده‌وه‌كانی، مرۆفیش بۆ خۆی
به‌ ئیراده‌ی خۆی كرده‌وه‌كانی هه‌لده‌بژێری و دیارییان ده‌كات.

ب/ وه‌ راست نیه‌ كه‌ خوا هه‌ر بۆخۆی تاوان و خراپه‌ به‌ به‌نده‌كانی ده‌كات و
سزاشیان ده‌دات! چونكه‌ مرۆف بۆ خۆی به‌ ئیراده‌ هه‌لا بژاردنی خۆی
ته‌نجامیان ده‌دات، وه‌ خوا له‌ قورئانیدا هه‌موو ده‌می كرده‌وه‌ی به‌نده‌كان
چ چاك چ خراپ پال ده‌داته‌ لای خۆیان، بۆ نموونه‌ فه‌رمویه‌تی: ﴿لَهَا مَا
كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ﴾ (البقرة- 286)، ﴿حِزَاءٍ لِّهَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ﴾ (الواقعة- 24).

ج/ ئنجا ته‌وه‌ی كه‌وای له‌ جه‌بری یه‌كان كرده‌وه‌ كه‌ خۆیان دوو چاری
پرسیاریکی بۆ وه‌لام بکه‌ن و سیفه‌تی سته‌م (ظلم) و بی‌دادی پالده‌نه‌ لای
خوای پاك، ته‌وه‌یه‌ كه‌ وێستویه‌نه‌ له‌ كاردانه‌وه‌ (رد ف‌هل)ی
موخته‌زیلاندا به‌رگری له‌ زانیاری و ئیراده‌ ده‌سته‌لاتی خوا بکه‌ن، به‌لام
وه‌كه‌ له‌ وه‌لامی سێ یه‌م دا ده‌یسه‌لمێنین به‌بۆی له‌ ئێو بردنی داد گه‌ری و
كاربه‌جی بی خواش ده‌توانین زانیاری و توانا و یستی بۆ سنووری خوا
ئیسپات بکه‌ین.

ئیس‌تاش کاتی خستنه‌ رووی سییه‌مین وه‌لامی پرسیاری گۆزین هاته‌وه‌:

3- وهلامی جه ماوهری مسولمان (جمهور المسلمین) که له کونه وه به (أهل السنة والجماعة) ناسراون: بیگومان وهلامی پر سیاری ناوبراو -وا ته سه لماندنن نازادی مروژ به بی زیان گه یاندن به هیچ کام له ئیراده و دهسه لات یان دادگهری خوا - له سه سهر چاوهی جوړاو جوړی (ا هل السنة) دا به شیوازی جوړاو جوړ خراوه ته پروو (ل)، به لام نیمه لیږده ا بی لاساگردنه وه (تقلید) ی هیچ کام له و سه رچاوانه به شیوازی تای به تهی خو مان نه و مه سه له یه ده توژیږ نه وه وه لامی پر سیاری ناوبراو ده دهینه وه، نجا دوی وه لامدانه وهش له چهند خالیك دا پتر وه لامه که به هیژ ده که یین.

وهلامی نیمه له روانگه ی جه ماوهری مسولمانانه وه ناوایه، ده لئین:

شتیځکی ناشکرایه که هم بو نه وه وهی تی پیدا ده ژ یین سی جوړه دروستکراو (مخلوق) ی تیځا هه ن:

ا- توژی لیکراوی نا ناگا، که مادده ی بی گیان و پوهه که، بو و نه خوړ هه موو کاتیك ده بی له سوړانه وه دابی، بی نه وهی هه ست ب کات و ناگاداری نه و کارکردنه ی خو ی بی.

1) بز غرونه سهیری (شرح العقائد النسفية) ی عمر الن سفی ب که، ل (73-134)، هه وه ا سهیری (المواقف في علم الكلام) بکه، ل (148-157)، نووسراوی القاضي عبد الرحمن بن أحمد الأبي، چاپی به یروت.

تییینی: مسولمانانی (شیعه) مه زهیش به تایبه تهی دواژه نیسامی به کان که به (الشيعة الاثنا عشرية) ناسراون، هه مان هه لویست و بیروپایان له وباروه هه یه، بو و نه سه رنجی (عدل اهي) نووسراوی (مرتضى مطهري) یده که به زمانی فارسی داړخاوه، به لام یه ز هانی عاره بیش وهرگتپراوه، هه وه له ته فسیری (الميزان) ی طباطبائی دا له چهندان جیگادا نه و سه له یه باسکراوه.

ب- تۆبزی لیکراوی ئاگا، که گیا نډارانن^(۱)، بۆ و یخه: میښه نگوینه (ههنگ) به پیتی سروشت و غه ریزه یه کی خوارسک شیله ی گولان ده مژئ و هه نگوین دروست ده کات، هه رچه نده هه سیتیش په کرده و هی خوی ده کات، به لام به نا چاری و تۆبزی لیکراو (مجبور)یی.

ج- نازادی ئاگا: که ئینسانو هه زاره ها کرده و و په فتاری چاک و خراپی لی دپشکویتته و به ئاگاداری و ویستی خوی.

که واته به شیوه یه کی گشتی هه رچی له بوونه وهردا هه یه دوو به شه: یه که م: تۆبزی لیکراو (مجبور) و هه یچ نازادییه کی نیه له و جوولانه و هیدا که پیتی هه لده ستی، جا یان و پیرای تۆبزی لیکراوی بی ئاگاشه یان ئاگادار. دووهم: تۆبزی لی نه کراو (غیر مجبور) و له و جوولان و کار کردندا هه م نازاده و هه م ئاگادار.

ئنجانه گهر به وردی سه رنج بده ی، نازادیی ئینسان له ئا قار قه زاو قه ده ری خوا دا به جوانی ده بینری، واته نه گهر به وردی تی فکرین ده توانین به ئاسانی له هه مان کاتدا که بړوا به بی سنووری زانیاری و ویستی خوا دین، بړوا به نازادیی ئینسان و دادگه ربی و کار به جیی خواش به پین، بی نه و هی یه کی له سیفه ته به رزو په سه نده کانی خوا گچکه بکه ی نه و له پیناوی سیفه تی کی دیکه دا، و هه موعته زیله و جه به ری یه کان ده یان کرد، به بزاین چۆن!

(1) له فریشته و شه ی تانه کانیشدا زانیان پای جوئ جوئ یان هه یه، به لام جند (جن) و هه کو مرو ف وان، چونکه نه وانیش (مکلف)ن، و هه خوا فهرموویه تی: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِعِبَادُونَ﴾ (الذاریات - 56).

وہ خوا لہ پڑی بہرئ وہ بہ پی زانیاری و ویستی خوی بریاری و ابوہ مروّف بڑی و ہستی و دانیسی و کردہ وان تہ نجام بدات، بہ لام بہ ویستی نازادانہی خوی و بہ ناگادارییہ و، بہ واتاہ کی دی کہ خوی کار بہ جی ویستی و ابوہ کہ نینسان بخولقی نی و لہو خولقی نرانہ یدا ناچار بی و ہیچ نازادیہ کی نہ بی، ہر وہا لہ ہ لہ بڑار دنی نیستمان و زمان و قہ دو قیا فہو رہ نگدا ہیچ نازادیہ کی نہ بی، بہ لام لہ ہمان کاتدا ویستویہ تی کہ بہ تیرادہ و ویستی خوی بڑی و بخولقی تہ و نہک بہ تو بزی و زور لیکراوی۔

مادام وایې ئیراده زانیاری خوا نه بوونه هوۍ لابرډنی ئازادی و ئیراده ی
ئینسان، چونکه زانیاری و ئیراده ی خوا به لای راسته په یوه نډییا به همو
شتیکه وه هیه و هیچ شتیک -ته ناته ت چاکه ی چاکه کاران و خرا په ی
تاوانبارانیش- به یې زانیاری و ئیراده ی وی نایه ته دی، په لام په یوه نډی
به ستنی زانیاری و ویستی خوا به دروستبوونی هه رشتیکه و له دوو حالان
به ولاوه نیه:

1- یان په یوه نډیه که له سهر بنچینه ی ناچاری و توژی ی کاری.

2- یان په یوه نډیه که له سهر بنچینه ی ویستی کی ئازاد.

جا ته گهر په یدابوونی نهو شته به هوۍ په یوه نډی به ستنی زان چاری و
ویستی خوا به یې به شیوه یه کی حتمی و توژی نهو دیاره نهو شته په یدا
ده یې به شیوه یه کی ناچاری و په زور لیکران، وهك جوولان و گچران و
سوورانې نه ستیره و خرکه کان و چالاکی و جم و جولی رووه وک و زینده وهران.

و نه گهر په یدابوونی نهو شته به هوۍ په یوه نډی به ستنی زانیاری و ویستی
خوا به یې به شیوه یه کی ویستیارانه ی ئازاد، نهو دیاره نهو شته به شیوه یه کی
ئازادانه په یدا ده یې، وهك کردار و ره فتاری مرقه کان چ چ خراب.

پوخته ی مه به ست: نیمه نابې بهس بیر له په یوه نډی به ستنی زان چاری و
ویستی خوا به په یدابوونی شته کانه وه بکینه وه، به لکو پیویسته ب شزانین
داخو نهو په یوه نډی به ستنه له سهر بنچینه یه کی حتمی و توژی بووه یان
له سهر بنچینه یه کی ویستیارانه ی ئازاد.

که واته: به لای خوا له نه زه له وه زانیاری و ئیراده ی و ابووه که فلان کهس
بروادر بی و کرده وه چاک بکات، وه فیسار کهس بی پروا بی و کاری ناروا

بکات، به لّام خوا ویستی و ابووه که هر کامیځکیان به ښاردهو هه لا څژاردنی
خوی ټه و شته بکات که زانیاری ویستی خوا له ټه زه له وه په یوه ندی یان
پیوه به ستوه، بۆ وینه: دوو برا له سهعات جهوتی به یانی له مالتی ده چنه
دهری، به لّام دوی که میځ په کیان بابا په کی بی ټوان ده کوژی و ټهوی
دیکه شیان ده چته مزگه وتی و دوو رکات نو یژی چی شته نگووی ده کات،
دیار خوا له ټه زه لدا زانیویه تی که له فلان کاتدا په کیځ لهو دوو برا په
(قه تل) ټک ده کات و په کیشیان دوو رکات نویژ ده کات، وه ښاردهشی له سهر
کردنی هه ردووک کرده وه کان هه بووه، به لّام هر له ټه زه لیشه وه زانیویه تی
که هر کام لهو دوو برا په له فلان کاتدها به ویست و هه لښاردنی ټازادانه ی
خویان ټه دوو کاره ده کهن، وه ویستیشی و ابووه.

که واته: ټیستا پروون بۆوه که قه زاو قه ده ری خوا دژی ټازادی مروځ
نیه و، پرواهینان به زانیاری و ښارده ی ټه زه لی و بی سنووری خوا نایته هو ی
تیچوونی ښارده ی مروځ و دهسته پاچه بوونی، وه دیسان پروون بۆوه که ټیمه
ناچارین بۆ پروا هینان به داد گه ری و کار به جی یی خوا له ته سک کرد نه وه ی
زانیاری و دهسته لاتی خوا وه خو بکه وین وهک (القدریة) کان دهیان کرد، یان
بۆ پرواهینان به زانیاری و ده سته لاتی بی سنووری خوا، داد گه ری و
کار به جی یی خوا بخهینه مه ترسی په وه وهک (الجبیریة) کان دهیان کرد، به لکو
له یه ک کاتدا پروا به هه موو سیغه ته به رزو ته واوه کانی خوی په روه ردگار
دینین بی جیاوازی.

ټیستاش ده چینه سه روکاری مه سه له یه کی دیکه ی په کجار گرنګ که
په یوه ندیبه کی پتهوی به مه سه له ی قه زاو قه ده روه هه یه.

(5) کاریگه‌ریی مرۆڤ له ئاقار به‌دییه‌نه‌رایه‌تی خوادا:-

وه‌ك پِیشتَر گوتمان له‌ روانگه‌ی مرۆڤی مسوولمانه‌وه خوا به‌دییه‌تی نه‌ری هه‌موو شتیكه‌، به‌لام ئایا ئیراده‌و توانای ئینسان چ جۆره‌ کاریگه‌ریی و شوینه‌واریکی هه‌یه‌ له‌ راست به‌دییه‌نه‌ردا!!

هه‌لبه‌ته‌ وه‌ك پِیشتَر سه‌لماندمان هه‌لۆیستی موعته‌زیلان سه‌باره‌ت به‌ کاریگه‌ریی تواناو ویستی مرۆڤ زیاده‌ره‌وی (افراط)یه‌کی ئا شکرای ت پِیدا بوو، ئاکامی یه‌كجار به‌دیشی لی په‌یدا ده‌بوو، چونکه‌ ئه‌وان ئیند سانیان به‌ خالیقی کرده‌وه‌کانی خۆی له‌ قه‌ڵه‌م ده‌دا، له‌ ئه‌نجامی ئه‌وه‌شدا هه‌م له‌ تواناو ده‌سته‌لاتی خوا داده‌ شکێنری، هه‌م مرۆڤیش ده‌کرایه‌ نیه‌ چه‌ هاوبه‌ش و هاوتایه‌کی خۆای بی‌هاوتا، له‌ به‌دییه‌نه‌رایه‌تیدا.

وه‌ به‌ به‌راوه‌ژووه‌ هه‌لۆیستی جه‌بریانیان سه‌باره‌ت به‌ که‌مده‌ستی و بی‌توانایی ئینسان که‌مه‌ترخی (ت‌غریط)ی کی زۆر نفاقۆلای ت پِیدا بوو، به‌ره‌مه‌ی زۆر ناماقوولیشی لی وه‌دی ده‌هات، چونکه‌ ئه‌وان پِییان وابوو مرۆڤ هه‌رچی لی دپشکوینه‌وه‌ چ چاک چ خراب، یه‌ك تۆز بۆخۆی ده‌ستی تیدا نیه‌و، به‌س خوا ده‌بجوولینی و ئیشی پِیده‌کات، له‌ ئا کامی ئه‌وه‌ شدا هه‌م ئینسان بی‌ ئیراده‌و ده‌سته‌پاچه‌ ده‌که‌وته‌ گۆرپی، هه‌م داد گه‌ریی و کاربه‌جی‌یی خواش تی‌ده‌چوو!!

جا ئیمه‌ لی‌ره‌دا خوا پشتیوان بی‌ را سته‌ترین و ته‌واوترین هه‌لۆی ست له‌وباره‌وه‌ پِیشان ده‌هین که‌ هه‌لۆی ستی چه‌ماوه‌ری م سولمان (جم‌ه‌ور المسلمین)ه‌، به‌لام ئیمه‌ به‌ شیوازی خۆمان دایده‌ر پِیژین و نموونه‌ یه‌کی بۆ دینی‌نه‌وه‌:

یه کیڭ بۆی هیهه پیرسی: باشه که کهسیڭ کهسیڭی دی ده کوژی له دوو حالان بهولاوله نیه: یان بهدیھیننرو بهیوه بهری تهو کوشتنه خوایه یان بابای کوژهره، جا ته گهر خوا بهدیھیننری کوشتنه که یی تهوه قسهی جه بریه کان راست دهرچوو، که دهیانگوت ههرچی به روا له ت ئین سان دهیکات له راستیدا خوا پیی دهکاتو، مرؤف ههر هی خنده په یوه ندی به کردهوه کانیهه هیه که کول که داری نچو ریژهنی روو باریکی گه وره په یوه ندی به جوولانه وهی خویهوه هیه.

وه ته گهر بهدیھیننرو په یدا کهری کوشتنه که بابای کوژهر یی، تهوه مانای وایه قسهی موعته زیله کان راست دهرچوو ئینسان بۆ خوی خالیقی کردهوه کانیهه تی، که واته ئیوه چۆن ده توان بلین نه رای جه بریه یان راسته و نه رای موعته زیلان؟! نه رای موعته زیلان؟!

له وه لامدا ده لاین: نه خیر نه واشه و نه واش، نه بهس خوا به ته نی تهو کاره ی ته نجام داوه، تا کو قسهی جه بریه یان راست دهرچی، وه نه مرؤفیش به ته نی ته نجامی داوه، تا کو قسهی موعته زیلان راست دهرچی، به لکو له راستیدا هم خواو هم مرؤفیش کاریگه ری یان هه بووه له هیانه دی تهو کارانه دا، بزاین چۆن؟

به لام سهره تا پیوسته دوو مه سه له روون بگریته وه:

1- زانیاری ویست و توانا (قدرة) ی خوا وه کو سی نالقه ی زنجیریڭ پیکه وه په یوه ستو لیڭ جوئ ناپنه وه، چونکه ههرچی زانیاری خوا په یوه ندی پیوه به ست تیراده شی په یوه ندی پیوه ده به ستی و ههرچی تیراده شی رووی تی کرد تواناشی رووی تی دهکات بۆ بهدیھینانی، که واته ههر چی له

ئەزەلەو زانیاری و ویستی خوا پەیوەندییان پێوە بە سستی حە قەن بە تواناو دەستەلاتی ویش پەیدا دەبێ.

2 - ویست (إرادة) و پەزامەندی (رضاء)ی خوا لێک جودان، چونکە هەرچی ئینسان و غەیری ئینسانیش ئەنجامی دەدات، خێرێ یان شەر، حە قەن بە پێی ئیرادەی خۆیەو، ئەوی خوا ویستی لەسەر نەبێ نابێ، بەلام مەرج نیە هەرچی بە پێی ویستی خوا دیتەدی پیشی پازی بێ، چونکە خوا بەس بە چاکە پازییەو فەرمانی پێدەکاتو، بە خراپە ناپازییەو پیشگیری لێ کردو، وەك فەرموویەتی: ﴿وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ﴾ (الزمر-7) وە خوا پازی نیە بەندەکانی کافر بن، وە ئەگەر سوپاسی بکەن لێتان پازی دەبێ و بۆتان قبوڵ دەکات. (ئەم مەسەلەیه تا پادەیه کی چاک لە بەرگی سییەمدا تۆیژاوه تەو و پوونکراو تە).

ئێستاش با بچینه سەر وەلامدانەوێ پرسیارەکە:

دەلیین بەلێ ئەو کوشتنە -کە نمونەیه کە بۆ کردووە کانی ئینسان- هەم خواش هەم مەروئیش بەشدارن لە وەدیپێنانیدا، چونکە چارێ لەو لایەنەو کە هەر لە ئەزەلەو زانیاری و ویستی خوا پەیوەندییان بەو کارەو بەستووە، بە توانای خواش هاتۆتەدی، ئەوە خوا تییدا بەشدارە، دیسان لەو لایەنەشەو کە بابای کوژەر بەویست و هەلبژاردنی خۆی و، پەو ئەندا هە تاییبەتیانەو خۆی ئەو کارەو ئەنجام داو، مانای وایە ئەویش تییدا بەشدارە، کەواتە هەرچەندە بابای کوژەر بەتەنێ و بەبێ هاوکاری و یاریدەو خوا ئەو کارەو نەکردو، بەلام ئەگەر ئەویش نەبە ئەو کارە نەدەکرا، چونکە خوا بۆ

که واته خوا چونکه نه یو یستوه که نه و کاره به ته نې بکات و ویستوویه تی
له پږی بابای کوڅه روه نه نجامی بذات، مانای وایه نه گهر با پای کوڅه ر
نه بوایه و ویستی له سهر جی به جی کردنی نه و کاره نه بوایه نه و کاره
نه دهاته دی.

ئاشكراتر بلييم: لهو لايه‌نمه‌وه كه‌ نه‌و ئيراده‌يه‌ي كابرآي كوژهر تو‌ ناو
 هيژري خو‌ي پي‌ ئاراسته‌ (توجيه‌)ي كو‌ شتني‌ كوژراوه‌ كه‌ كردوه‌، نه‌و
 نه‌ندامانه‌و نه‌و ئامرازه‌ي كه‌ كاره‌ كه‌ي پي‌ جي‌ به‌ جي‌ كردوونو، نه‌و
 هه‌لومه‌رجه‌و بارودوخه‌ي كه‌ په‌خ ساوه‌ بو‌ كردني‌ كاره‌ كه‌، نه‌مانه‌
 هه‌موويان دروستكراوي‌ خوان، له‌و لايه‌نمه‌وه‌ خوا به‌ديه‌ينه‌ري‌ را‌ بسته‌قينه‌ي
 كاره‌كه‌يه‌، به‌لام له‌و لايه‌نمه‌وه‌وه‌ كه‌ كابرآي كوژهر بو‌ خو‌ي نه‌ندا هه‌كانـي
 خو‌ي په‌كار خستوون بو‌ جي‌ به‌جي‌ كردني‌ نه‌و كاره‌، بي‌نه‌وه‌ي هـيچ كه‌ سي‌ك
 تو‌بزي‌ لي‌ بـكات، نه‌وه‌ له‌و لايه‌نمه‌وه‌وه‌ كابرآي كوژهر سه‌ر چاوه‌ي
 سه‌ره‌له‌داني‌ كاره‌كه‌يه‌و نه‌گه‌ر نه‌و نه‌با كار كه‌ جي‌ به‌جي‌ نه‌ده‌كرا، به‌لام
 له‌به‌رته‌وه‌ي نا كه‌ خوا نه‌توانـي‌ به‌ ته‌نيا بي‌كات - پاكي‌ بو‌ وي‌ - به‌لكو
 له‌به‌رته‌وه‌ي كه‌ بو‌ خو‌ي وي‌ستي‌ وابووه‌ راسته‌وخو‌ بو‌ خو‌ي نه‌يكات (هـ).

1) له کتیبی (الاسلام) کما یتجلی فی کتاب الله) دا به جزیرکی دیکه چاردهری نهم مه سله ییم کردوه و پوخته که ی نه ویه: که کرده و کانی مروّث شتی (جعلی) و (کسسی) ین و (خلق) نین تا کو پنیوستی یان به به دیهنمر (خالق) یی که ته نیا خویه، بلکه بس په کیان له سهر په یدا که و نه بنامدر (کاسب) و (فاعل) که و توه و نیش مروّثه! شایانی باسیسه نهم مه سله یه پیشت له کتیبان دا نه دیرو و به ره می لیور دیوونه و ی قورانه له زندان دا.

ئىنجا با بۇ زياتر روونبوئەوئەى مەبەست، وئىنە يەك يېنى خەو: گر چان كورسى يەك كارەبايى ھەيە كە جىئى مرۆقئىك دە پىئ تىپىدا دانى شىو، كابراى دانىشتوو بۇ كويى بوئ بۇ وئ بچى، بۇ مەى خواردنەو، يان بۇ جىھاد، وە ئەو كورسى يە بەھۆى دىنەمۆيەكەو كار بكات و بچوئى، كە مرۆقئىكى بىدار چاودىرى بكات و بەسەرى رابگات، وە كابراى دانىشتوو بۇ كويى بوئ يارمەتى بدات و كورسىيەكەى بۇ بناژوئى و جارجارەش ئاگادارى بكاتەو و پىنى بلى: كورە ھەرچى بکەى و بۇ كويى ئىرادە ب كەى ھن يارمەتت دەدەم و دەستت ناگرم، بەلام فلان كارە مە كە خراپەو سزای لەسەرەو فیسارى ئىشە بکە چاکەو پاداشتى لەدوايە.

بىگومان كابراى نىو كورسى ديارە بە ويستى خۆى و بە ئارەزوى خۆى چاکەو خراپەكانى دەكات، بەلام نەك بە تەنياو سەربەخۆ، پەلکو پە يارمەتى و ھاوکارى ئەو كەسەى كە لەسەر دىنەمۆيەكەى و كور سىيەكەى بۇ دەگىرى.

ئىنجا ديارە كابراى نىو كورسىيەكە ناتوانى بلى: مەن بۇ خۆم بەتەنى بى يارمەتى ھىچ كەس چاکەو خراپەكانم كردوون، وە ناشتوانى بلى: ھەن بە تۆبىزى ئەو كەدەوانەم پى كراون و ھىچ دەستم تىياندا نەبوو.

دەجا مەسەلەى كارىگەرى مرۆقىش سەبارەت بە كەدەوكانى بەھەمان شىوہىو بە پىوئىستىشى نازانم لەم ئەندازە يە زياتر وەدواى ئەم با سە بکەوم.

(6) چەند بەلگە یەکی دیکە لەسەر ئازادی مەروە

هەرچەندە هەركەس بە وردی سەرنج لەوە بدات كە پێچە، دودەلی نامی ئێوەدا كە ئینسان ئازادە بە ئیرادەیی خۆی دەژی، بەلام پێچە زێدە دڵنەپایی و پێچە پوونبوو نەوێ مەبەست چەند بەلگە یەکی دیكەش دەخەینە پێچە:

یەكەم: لە قورئانیدا و پێچە ئیسپات کردنی ئیرادەیی خوا ئیرادەیی هەروێش ئیسپات کراوە، پێچە دەفەرموێ: ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٢٧﴾ لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ ﴿٢٨﴾ وَمَا تَشَاوُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٩﴾﴾ (التکویر - 27-29)، واتە: ئەم قورئانە جگە لە ئامۆژگاری پێچە هەموو خەلکی جیهانیان چیدی نیە، پێچە هەركەسیك لە ئێوە كە بیهوێ پێچەست بێ، وە ناتانەوێ مەگەر خۆی پەروەردگاری جیهانی پێچەست. وەك دەبینین خۆی دادگەر و زانا و پێچە خۆی، ئیرادەیی ئینسانیشی باس کردووە. ديسان خوا دەفەرموێ: ﴿فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ﴾ (الكهف - 29)، واتە: جا كێ دەیهوێ با بپوێ بپێچە و كێ دەیهوێ با كافر بێ. كەواتە دیارە مەروە توانای چاك بوون و خراپ بوونی هەیه.

ئەجا كە هەندێك جارێش دەبینین بەس باسی ئیرادەیی مەتەلەقی خوا کراوە پێچە: ﴿وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ﴾ (ابراھیم - 27)، (خوا هەرچی بیهوێ دەیکات)، یان ﴿فَيُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾ (ابراھیم - 4)، (خوا هەر كەسیك بیهوێ گومرای دەکات و هەركەسیك بیهوێ پێچە بوونی دەکات)، یان ﴿وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَلِكَ غَدًا ﴿٢٤﴾ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ...﴾ (الكهف - 24) (وێ بە هیچ شتێك مەلێ بەیانی دەیکەم مەگەر

بلی ی- ته گهر خوا بیهوی)... ته وه له بهر ته وه یه که له را ستیدا
 ئیراده ی خوا بی سنووره و ته و بره ئیراده (الأختیار الجزئی) یه ش که به
 مرؤف به خ شراوه، پو ته وه ی بتوانی ئهرکی جی شینایه تی پی
 به ریوه به ری، ته ویش ههر به ویستی خوا بووه، که واته ههرچی ئین سان
 بیکات چاکه بی یان خراپه ئیراده ی خوی ههر له گهل دا یه، هه لبه ته
 ته گهر خوا ویستبای ئیراده به مرؤف نه به خشی وای لی ده کرد به
 تو بزی چاکه کار بی و به زوړلیکړای بی به ریوه پچی، وه ده فهرموی:
﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً﴾ (النحل- 2) (وه ته گهر خوا ویستبای
 ئیوه ی ده کرده یه ک کومه ل- ی پروادار-).

دوهم: خوی قسه له جی ههر جاریک باسی کرده وه ی ئینسانه کان بکات چ
 چاک چ خراپ، پالی ده داته لای خو یان و به به ره می وانی داده نی، پو
 وینه: **﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلِيَ نَفْسِهِ﴾** (الجماعه- 15)
 (ههرچی کرده وه ی چاک بکات پو خو یه تی و ته وی خراپیش بکات له سهر
 خو یه تی)، وه **﴿وَوَرُودَ جَنِّ كُلِّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُوَ أَظْلَمُ بِمَا
 يَفْعَلُونَ﴾** (الزمر- 70)، (وه هه موو که سیك به پیی کرده وه ی خوی
 پاداشتی درایه وه و ههر ته ویش زاناره به وه ی کردو یا نه)، دی سان
 فهرمویه تی: **﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ لَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ
 آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءٌ مَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ...﴾** (الجماعه- 21)،
 (تایا ته وانه ی که خراپه یان کرده پیان وایه ژیان و مردن یان یه ک سان
 بکه ین له گهل ته وانه دا که پروایان هیناوه و کرده وه ی چاکیان کردوون؟!).

و هك ده‌بین خوی زاناو داد گهر کرده‌وه و رَه‌فَتاری چاکه‌کاران و به‌دکاران به به‌ره‌م و زاده‌ی خویان له قه‌لەم ده‌دات، ئنجا هه‌لبەت خوا قسه‌ی ناراستی لێ ناوه‌شیتە‌وه و نه‌گهر نه‌و کرده‌وانه هه‌ی مرۆ قه‌کان نه‌بان پالی نه‌ده‌دانه لایان و نه‌یده‌فهرموو ئیوه نه‌و کرده‌وانه‌تان کردوون.

سە‌ی‌یه‌م: نه‌گهر ئینسان ئازاد نه‌باو خوا هه‌نی ئیراده نه‌بایه‌و خوا - و هك جه‌برییه‌کان ده‌لێن - به تۆبزی تاوان و خراپه‌ی به تاوان‌چاران کرد‌با، پیوستی نه‌ده‌کرد به پیغه‌مبه‌راندا - علیهم الصلاة والسلام - به‌رنامه‌و ئایینیان بۆ بنیڕۆ و پییان به‌هرموئ: وا بکه‌ن و وامه‌که‌ن! چونکه‌ مادام بۆ خۆی به تۆبزی خراپه‌یان پێ بکات چ جه‌وجی به‌وه‌ی ده‌کات پیغه‌مبه‌رانیان پێو ماندوو بکات!!

ئنجا نه‌گهر ئینسان‌یکیش به زۆری کرده‌وه‌یه‌ك به یه‌کیك بکات و دوایی هه‌ر بۆ خۆیشی له‌سه‌ر نه‌و کاره‌ خۆی لێ تووره‌ بکات، هه‌موو که‌س به به‌زانی داده‌نی و لۆمه‌ی ده‌که‌ن، که‌واته‌ چۆن خوی به‌خشنده به زۆر کرده‌وه به خه‌لك ده‌کاو له‌سه‌ر نه‌و کرده‌وه‌یه‌ش سزایان ده‌دات! (سبحان ربك رب العزة عما یصفون).

چواره‌م: نه‌گهر سه‌رنج به‌دینه‌ قورثانی به‌هیژو پیژ ده‌بین زۆر به‌ی زۆری کافرو هاوبه‌ش په‌رست و لاړی به‌وان له‌پیش هه‌موانی شدا شه‌یتان (جه‌بری)ین و تاوان و خراپه‌ی خویان پال ده‌دنه‌ لای خواو خویان به‌بێ تاوان ده‌زانن و ئیراده‌ی بی‌سنووری خوا ده‌که‌نه به‌لگه‌ی ده‌سته‌پا چه‌یی و هه‌یچ له‌ده‌ست نه‌هاتوویی خویان، به‌لام خوی داد گه‌رو قسه‌ له‌جی به‌ریه‌رچیان ده‌دا ته‌وه‌و زۆر به توندی تاوانباریان ده‌کات و نه‌م

دەفتارەيان - واتە قەزاۋ قەدەرۋ ئىرادەى خوا كىرنە بەھانەى تاۋاببارىيى -
 بە زادەى نەفامىيى و نەزانىيى يان لە قەلەم دەدات، بۆ وىنە: ﴿قَالَ رَبُّ
 بِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ (الحج - 39)
 (شەيتان گوتى: ئەي پەرۋەردگارم چۈنكى گومرات كىردم، تاۋان و
 خراپەيان لەسەر زەۋى بۆ دەپازىنمەۋە، ۋە تىكرايان گومرا دەكەم).
 ۋەك دەيىن شەيتانى بەد گومراپوونى خۆى لە خوا دەزانى ۋە دەلى تۆ
 گومرات كىردم!

دىسان خۋاى زانا دەربارەى ھاۋبەش پەرسى (مىشرك) ەكان دەفەرەمۆى:
 ﴿سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ
 شَيْءٍ كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّى ذَاقُوا بَأْسَنَا قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ
 عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾ قُلْ فَلِلَّهِ
 الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ﴾ (الاحقاف: 148-149)، واتە:
 (ئەوانەى ھاۋبەش پەرسىن لەمەودا دەلىن: ئەگەر خوا وىستەبى نە
 ئىمە ۋە نەباب و باپىرانمان ھاۋبەشمان پەيدا نەدەكرد ۋە ھىچ شەيتانمان
 ھەرام نەدەكرد، ئەوانەى پىشۋوشيان ھەر ئاۋا بە درۋزان بوون ھەتا
 سزاي ئىمەيان چىشت، بلى ئايا ۋە ھاۋبەش - ھىچ زانىارە ھە ھە يە
 پىشانمان بەدەن! بەلكو بىجگە لە شۆيىنكەوتنى گو ھان چىدیتان
 بە دەستەۋە نى ۋە بىجگە لە درۋكردن چىدى ناكەن، بلى: خوا بەلا ھەي
 ھەر ۋە ھەيىزى بە دەستەۋەيە، خۆ ئەگەر وىستەبى - تۆبىتان لى بىكات -
 ھەمەوتانى دەخستە سەرى رىي راس).

ۋەك دىتمان خۋاى بەخشندەۋ دادگەر زۆر بە روونى راي دەگەيەننى كە
 ئەوانەى پىيان وايە خوا بە زۆر توو شى ھاۋبەش پەرسى و تاۋان و

به لئی کهس بۆی نیه تاوان و خراپه‌ی خۆی له‌م‌لی قه‌زاو قه‌ده‌ری خوا بنالێتی، چونکه ئه‌وه رچه‌و عاده‌تی شه‌یتان و شوین که‌ووتوانییه‌تی، وه ئه‌گه‌ر خوا ویستبای زۆر له‌ خه‌لکی بکات، هه‌موو به‌ تۆبزی ده‌خستنه سه‌ر ری‌ی خواناسی، به‌لام ویستی وابوو که خه‌لکی به‌ وی ست و هه‌لبه‌ژاردنی خۆیان ری‌ی را ست یان چه‌وت بگرته‌ به‌ر، وه‌ک خوا فهرموویه‌تی: ﴿لَمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ﴾ (المده‌ثر - 3)، واته (بۆ هه‌ر کامێک‌تان که بیه‌وی بێش بکه‌وی یان دوا بکه‌وی).

پینجهم: ته گهر ته ماشای میژووی گهلان بکهین ههر له کونه وهو ئیستاش ده بینین له هه موو جی یه که ئاوه دانی لی بووبی داد گا (محکمه) لی بووه بو دادپرسی و سزادانی تاوان جارانو له سهر کرد نه وهی زور لیکاروان، نجا نه و دیاردهی دادگا هه بوونه له هه موو ئاوه دانی یه کدا خوی پتهوترین به لگهی کرداری (عملي) یه له سهر نه و که مروقا یه تی تیکرا بروای به ئازادی ئینسان هه بووه هه یه، دیسان ته گهر مروقا یه تی له سهره تای میژووه وه تا ئیستاش مه زه بی (جبر) یان پی هه له نه بایه قهت نه ده گونجا هیچ تاوانباریک دادپرسی له گهل بکری، چونکه به ههر تاوانباریکت گوتبا: بوچی فلان کارهت کردوه؟! وه لامی هکی حازر به دهستی پی ده بوو ده بگوت: (خواهیستی له سه ربوو، ده بوو هه روا بی!).

ديسان فەرموويه تى: (رفع القلم عن ثلاثة: عن المجنون المغلوب ۛ على عقله حتى يبرأ، و عن النائم حتى يستيقظ، وعن الصبي حتى يحتلم) رواه احمد و ابو داود والحاكم عن عائشة، و رواه النسائي و ابن ماجة باختلاف يسير، پروانه (كشف الخلفا ومزيل الالباس) ب1، ل522 - 523. واتە: (قەلەم ۛ سزا بۆ نووسين- لەسەر سەييان هەلگيراوه، لەسەر شیتتيك كە هوشی لانەماوه، تا چاك دەبیخهوه، وه له سەر نووستوو تا بيدار دەبیخهوه، وه لەسەر منالێ تا بالغ دەبێ).

حەوتەم: وە لە کۆتاییدا دەلێم: ئاشکراترین بەلگە لەسەر ئەوە کە ئینسان مەخلوقێکی دەستەپاچەو بێ ئیرادە نیەو خاوەنی ویستیکی ئازادەو بە هەلبژاردنی خۆی دەژی و بەرپۆ دەچی، ئەوەیە کە مەزھۇزۆر بە ئاسانی

ههست به جوړدایې جوړلانی خوځی ده کات له کاتیکې نا چاریې و
 بې ټیراده یې یوه به بۆ کاتیکې نازادانه ی خاوهن ههست، بۆ وینه کڅی هه یه
 نه توانی ههست به جیاوازی لیدانی دلې و جوړلانی ز هانی نه کات؟!
 بیګومان لیدانی دل کاریکه له ژیر ټیراده ی مروځه دا نځیه، به لām
 جوړلاندنی زمان بۆ قسه کردن یان نه کردن له ژیر رکیتی ویستی مروځه
 دایه، ننجا هر بویه ش هه موو شو شتانه ی که هرڅو ویستی
 به سهریاندا نیو له توانیدا نیس خوا لپی داوا نا کات و له وباروه
 لپیر سینده وې له گهل نا کات، وهک جوانی و دزیوی و له پې و
 قه له وې و... هتد. به لām شو شتانه ی که دهکونه بهر قه له مېروې
 ټیراده ی ټینسانه وه خوا له مروځه پان داوا ده کات، وهک دل و دېروون
 پاکي و زمان راستی و په فتار چاکي و... هتد.

شایانی باسیشه نه وانه ی که پېان وایه نایه ته کانی قورثان پ شتگیری
 رای موخته زیلان دهکون نه وه بهس شو نایه تانه یان له بهرچاو گرتوون که
 باسی نازادی و سهر به خوځی ټیراده ی ټینسان دهکون، وه نه وانه ی که پېان
 وایه قورثان لایه نگرې له هه لویستی جه پېان دهکات نه وه بهس چاویان
 له سهر شو دهقانه چر داگرتوه که دهر بهرې بې سنووری و هه مه لایه نی
 ویست و توانای خوا ده دوین، به لām نه گهر بیت و تیګرای نایه ته کانی قورثان
 له وباروه له بهرچاو بگرن به بې جیاوازی شو جه من سهریان بهو هه لویسته
 مام نیوه ندی (وسط) دهکات که ټیمه پېی گه یشتین و هه لمان ټژارد و وهک
 گوتمان راو هه لویستی تیګرای جه ماوهری مسولمانانه به سوننی و شیعیه وه.

(7) ئايا بىرۋابوون بە قەزاۋ قەدەر دەبىتتە ھۆى پالدا ھەۋە؟!

ھەرچەندە كەسىپك بە وردى و تىڭەيشتەنەۋە ئەۋ با سەنەى خۇيىندە ھەۋە كەرا بىردن، ۋە لامدانەۋەى ئەم پىرسىيارەى بە (نەۋ) لەلا بۆتە شتىكى بە لا كىگە نەۋىستەۋ، دەلى بە پىچەۋانەۋە بەلكو بىرۋا ھەبۋون بە قەزاۋ قەدەر ماىەى جوۋلان و كار كىردن ۋە خەبات و رەنج دانە، بەلام لەبەر زىدە گرنگى و با يەخى ئەم باسە بە پىۋىستى دەزانم لە چەند خالىكدا پىتر پىرونى بكە ھەۋە كە بىرۋابوون بە قەزاۋ قەدەر - بەلام بەۋ شىۋە راستەى كە پىشتەر خىستمانە پروو - بە ھىچ جۆرىك نەبىتتە بىيانۋى كارنە كىردن و پالدا ھەۋە نە جوۋلان، بەلكو راست بە بەراۋەتۋەۋە دەبىتتە ھۆى چالاكى و جم و جۇل.

يەكەم: لەسالى (17)ى كۆچىدا عومەرى كورى خەتتاب خۋا لىى پازى بى
چوۋ بۆ (شام)، جا كاتىك گەي شتە ناۋ چەى (سەرغ) سەر كىردەكانى گەيشتىنىۋ ھەۋالىيان پىدا كە نەخۇ شى و دەرد بىلاۋبۆتەۋەۋە خەلك لەنئودەچى، عومەر خۋا لى پازى بى فەرمۋى: (خەلكى ھە ھەن دەگەر يەمەۋە ئىۋەش بگەر يەنەۋە! ئەبۋو عوبەيدەى كورى جەپراح خۋالىى پازى بى پىى وت: ئايا لەقەزاۋ قەدەرى خۋا رادەكەى؟ گوتى: بەلى لە قەزاۋ قەدەرى خۋا رادەكەم بۆ لى قەزاۋ قەدەرى خۋا! ئايا نەبىنى ئەگەر كەسىپك بچىتتە دۆلىكەۋە كە دوۋ لاپالى ھەبىن، يەكىيان پىر لەۋەرۋ يەكىيان بى لەۋەرۋ بى، ئايا ئەگەر لەلا يە پىر لەۋەرۋ كەدا ھەپەكانى بلەۋەر يىنى، ھەر بە قەزاۋ قەدەرى خۋا نىۋ ئەگەر لەلاى بى لەۋەرۋ قاقەر كەدا بىانلەۋەر يىنى ھەر بە قەزاۋ قەدەرى خۋا نەچە؟! واى ئەگەر

كەسپىكى دىكە ئەو قىسەيەى دە كرد ئەى ئەباغوبەيدە؟! (واتە: ئە گەر يەككىكى دىكە ئەو قىسەيەى كردبا وام لى قىبول نەدە كرد). ﴿١﴾
بەلئ خوينەرى بەرپىزم ئەمەيە تىگەيشتنى راستەقىنە لە چەمك و
واتاى قەزاو قەدەر، چونكە تۆ ھەرچى بىكەى چاك بى يان خراب
حەتمەن ھەر بە قەزاو قەدەرى خوايەو، مە حالە ھىچ شتىك لەم
بوونەو ەردا بىرئ بەبئ زانىبارى و ويستى خوا، بەلام گىرنگ ئەو ەيە
مىرؤف ھول بىدات بەس كىردەو ەو رەفتارى چاك و خوانا سىانەى لى
بىشكۈنەو ە، دىنا قەزاو قەدەرى خوا وەكو ئاسمان چوار دەورى مىرؤفى
گىرئەو ەروەك چۆن چاكە بىكەى يان تاوان ھەر لە ژىربالى ئاسمان دای و
تواناى چۈنەدەرت نىەى، قەزاو قەدەرىش ئاوا دەورى گىرئەو و لى
قوتار نابى، بەلام ھەلپئاردنى چاك يان خراپى ئەو قەزاو قەدەرە
بەدەست خۆتە.

دوۋەم: مەن نازانم لەم سەعاتەدا قەزاو قەدەرى خوا چى بۆ بىر يار داوم،
بەلكو دواى ئەو ەى سەعاتەكە بەسەرچو ئەوجار دەزانم چىم بۆ بىر يار
دراپو، ئەمەى گۆتم شتىكى رۈونە، بەلام ئايا بەرپىكردنى سەعاتەكە
بەدەست خۆم بوو يان نا؟! دىيارە بەدەست خۆ ە، جىگە لە چەند
حالەتتىكى ھەلاۋىرراو (استثنائى) و رىزىپەر (شاذ)، كەواتە: مەن بەپىئى
بىر يارو كىردەو ەكانى خۆم جۆرى قەزاو قەدەرى خوام بۆ ئاشكرا دەبى، جا
كەيفى خۆمە دەتوانم كارىكى وابكەم ھەر چاكە بىكەم بۆ ئەو ەى ھەر
قەزاو قەدەرى چاك و دلىگىم بۆ ئاشكرا بىن، وە دە شتوانم ھەر خراپە

1) لە (صحيح البخارى) دا ھاتو ە.

بکه، به لām که هەر قهزاو قهدهری ناخۆش و نابەدلێشم لێ ئاشکرا بوون
نابێ بێجگە لەخۆم ڕووی ڕەخنە و گلهیی لەکەس بکه، ئیستا لەدهمی
ئەم نووسینەدا وینەیهکم بەدلدا هات:

قهزاو قهدهری خوا کت و مت وەکو ئاوینەیه چی لەئاقاردا ڕاب گهێرئ
هەرئەوهی تیدا دەردهکهوئ، بابایهکی ڕێک و پێک و دیمەن جوان ئە گەر
بچیت بەرانبەر ئاوینە بێگومان شیوه و بیجیمکی جوان لە ئاوینە کەدا
دەبینئ، بە لām بابایهکی دزیو قرزو قۆل و ناجوان کە ب چیت بەرانبەر
هەمان ئاوینە، ئاوینە کە ناتوانئ شیوه و پوخساری ئاقۆلاو نابەر چاوی
وی جوان و لەبار بکات، بە لکو هەروای پێ شان دەدات، دە جا قهزاو
قهدهری خواش بێ کەم و زیاد وەکو ئاوینە کە وایه، هروە دەتوانئ
وابکات کە بە جوانترین و پەسەندترین شیوه لە ئاوینە قهزاو قهدهری
خودا دەر بکهوئ بەهۆی ڕوادی و کردار چاکی یهوه، وە دە شتوانئ
بەهۆی بێ ڕوایی و تاوانباریی یهوه چۆن دزیو بەدفعه ڕاوا لە ئاوینە
قهزاو قهدهری خودا بپهرئ.

سێ یەم: ئیمە نازانین لە زانیاری ئەزەلی (لوح المحفوظ) ﷻ خودا چ چۆره
چارەنووسی بکمان بۆ دیاریکراوه، بە لām خوا بەرنامە یهکی بۆ ڕهوان
کردوین کە بە پێی ئەو بەرنامە یه دەتوانین بزانی چیس و چۆنین و دەچینه
کوئ و پاشەڕۆژمان چۆن دەبێ، چونکە ئەو بەرنامە یه بە ئاشکرا پێ حان
دەلێ: مروتی چاکه کار و ئیماندار خۆشهویستی خایه و جێ و هاوی

1) هەندیک لە زانیانی پێشین (لوح المحفوظ) بەزانیاری خۆ دادەنێن و هەندیکیشیان دەلێن شتی کە
خوا هەموو شتیکی تیدا تۆمار کردووە بە لām نازانین چۆن چۆنی یه.

به هه شتی به رین و رهنگین و رازاو و نه براره یه و هبابای بی پروا و به دکار ناحه زی خوایه و جیگه ی نیو ناگری دۆزه خی به نازاری پرشین و هاواری، وهك فهرموویه تی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا﴾ (الكهف- 107)، واته: بیگومان نه وانه ی ئیمانیان هیئاوه و کرده و چاکه کانیان نه نجام داوه مه نزلگایان با غه کان ی فیرده و سه، ﴿فَأَمَّا مَنْ طَغَى ﴿۱﴾ وَآثَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿۲﴾ فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَى﴾ (النازعات: 38-39)، واته: جا هه رکه س یاخی بی و ژیان ی دنیا هه لبرژی ئه وه بی شك بلیسه ی دۆزه خ جی یه تی.

جا ئیمه به به راورد کردنی بریار و کرده و کاغان له گه ل به رنا مه و پهیره ی خوا دا زور به سینایی ده توانین بزانی چ که سین و بۆ کوئ ده چین و چاره نو سمان چیه و چۆنه!

که واته ئیمه بۆچی گر نه له شتیک بنالینین که نازانین چی تیدا نو سراوه و چ بریار یکی تیدا دراوه، وه بۆچی سه رنجی ئه و به رنامه یه نه دهین که ده زانین چی تیدایه و پی شمان ده لئ: چین و چۆنین و بۆ کوئ ده چین؟!

چواره م: نایا هیچ که س هه یه له کاروباری ژیانیدا پشت به قهزاو قه ده ری خوا به به ستی و به ته مای ئه و بریاره ی که خوا له نه زه لدا بۆی داناوه پال ی لئ بداته وه و پشتی بند ی لئ بکاته وه! وه بلی: پیوی ست نا کات کارو کاسبی بکه م چونکه نه گهر قهزاو قه ده ری خوا له نه زه له وه وابوو بی که من هه ژارو که مده ست بم کاریش ب که م هه روا ده بم و نه گهر قهزاو قه ده ریش وابوو بی که من نه دارو ته نگ ده ست نه بم کاریش نه که م هه روا نام؟!

يان ئايا كەس ھەيە كە تىنووۋ بىرى بوۋ نەچچى خۆي تېر ئاۋو نان بىكات و بلى: ئەگەر قەزاۋ قەدەرى خوا ۋابوبى كەمن تېردەبىم، بەبى خواردن و خواردنەۋەش ھەر تېر دەبىم ۋەگەرنا خواردن و خواردنەۋە دادم نادات، بىخۆم و بىخۆمەۋە ھەر بىرى و تىنوو دەبىم؟! يان كەس ھەيە كە بىرىنىكى تىبوۋ ھەۋالەي قەزاۋ قەدەرى خۋاي بىكات و بلى: ئەگەر خوا لە ئەزەلەۋە زانىبى و وى سىتى لەم بىر خەم چاك يېتەۋە، ئەگەر دەرمانىشى نەكەم چاك دەبى ۋەگەرنا تىمار كىردن بىسۈودە؟!

كەۋاتە ھەرۋەك چۆن بۆ بەرپۆۋەردى كاروبارى ژيانى دۇنيانى، چاۋان لەسەر قەزاۋ قەدەرى ھەربىۋى خوا چىر دانىگى ۋە پىشت بە ھۆيەكان (الأسباب) دەبەستى ۋە ھەر شتە لە دەرگى خۆيەۋە بۆي دەچى، ئەگەر ھىندەي پىرواي بە ژيانى دۇنيانى ھەيە، ھىندەش پىرواي بە دۋارۆژ ھەيە با بۆ بەرپۆۋەردى فەرمانەكانى خواش بەتەما قەزاۋ قەدەرى خوا لى نەگەرپى ۋە پىشتىندى بىخەمى لى نەكەتەۋە مەردانە مل داتى ۋە ھەۋل بدات.

پىنچەم: يەككە لە ياساكانى ئايىن و بەرنامەي خوا ئەۋەيە كە بەبى ھەۋل ۋە نىجىدان ھىچ بۆ ئىنسان نايەتەدى، ۋە لە پىخاۋى چىدا رەنج بدات ھەتتەن كەم يان زۆر ھەر پىي دەگات، ۋەك خوا فەرموۋيەتى: ﴿وَأَن لِّإِنْسَانٍ لِّلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى﴾ (النجم - 28)، ۋاتە: ۋە ھىچ شتەك بۆ مەۋۇد نىيە جگە لەۋەي كە ھەۋلى بۆ دەدات. كەۋاتە ھەركامىكىمان پەلە ژيانى خۇمان ۋە دىنەۋ ئەگەر ژيانى دۇنيا ھەن كىردۆتە دەستەۋازەي ۋە دەستەيىنانى بەھە شتى پەرىن و گەي شتىن بە رەزامەندى خۋاي

پەرۋەردىگار ئەۋە با سۈرۈز بىزنىڭ يىساي خۇا بە ھۆكىمى قەزاۋ قەدەرى خۇا ئەگەر ھەر ۋا بىمىنىنەۋە بەۋ ئامانجە دەگەين كە ژيا غانى بۇ تەرخان دەكەين ۋە ھەۋل ۋە نەجى بۇ دەدەين.

بەلام ئەگەر □ خوانەخۇا سىتە - ژيانى دۈن چاۋ زەرقو بەرقو ئارەزوۋە كانمان كىرۈتە بىتەك دەپە رىستىن ۋە ھەموو كىرۈ كۈشەكمان لە پىنناۋى نەفس ۋە داخۇا زىيە كانى دايە، ئەۋە با چاك بىزنىڭ ئەگەر ھەرۋا بىرۈين ۋە ژىۋان نەبىنەۋە، بە ھۆكىمى يىساي خۇا لە قەزاۋ قەدەرى ئەزەلىيدا چۈنە دۈزەخمان بۇ بىرپار دراۋە!

ئىنجا كۆتايى ئەم باسە بە فەرمۇدە يەكى پىغەم بەرمان - عالىيە الصلاة والسلام - دىنن كە دەفەرمۇ: (كل شيء بقدر حتى العجز والكيس) رواه مسلم و احمد عن ابن عمر، واته: ھەموو شىئە بە قەزاۋ قەدەرە، تەننەت كارنە كىرۈن دەستە پاچەيى ۋە چالاكىي ۋە كارزانىش.

كەۋاتە ئەگەر بە تەنبەلى ۋە تەۋەزەلى پالى لى بەدەيەۋە ۋە خۇت بۇ خۇا ماندوۋ نەكەي ھەر بە قەزاۋ قەدەرى خۇايەۋ، ئەگەر خۇ شت گورج بىكەۋى ۋە ھەستىيە پى ۋە خۇت بۇ خۇا تەرخان بىكەي، دى سان ھەر بە قەزاۋ قەدەرى خۇايە، بەلام رىشمەي ھەل بىژاردنى بەدەستى ئىرادەي خۇتەۋەيە ۋە ھەرلەيە كىشىيان ھەل بىژىرى پاش ھەل بىژاردنە كە ئى چادەزانى خۇا چ بىرپارىكى بۇ داۋى.

نیستاش خویندهری بهریز!

نه گهر نه وهی رابرد له هه مووی حالئیی و وهری بگری زور به سیتانیی ده توانی ده مکتوی نه وانه بکهی که به نه زانی دهم له قهزاو قهدهر و هره ده نه و، ههر که پیشیان گوترا: چما پابه ندی ناین و نه و نه که کانتان به ریوه نابهن؟ به فیزوه چوارینه یه کت له و شیعرانه بو دیننه و* که پال(*) ده دریته لای (عمر الحیام)، وه پیشیان وایه که ههر چوارینه یه کی (خه بیام) طه لسمیکه و هه موو گری کویزه کیان پی ده کریته وه و هه موو پرسیارکیان پی وه لام ده دریته وه!!

ننجا نه و بو نمونه دوو دانه له و چوارینه دارینه دیننه وه به پیی نه و یاسایانه کی که پیشتر خستماننه روو له مه که کیان ده دهین: خه بیام له چوارینه یه کیدا به پیی و هرگیانی (هه ژار موکریان) ده لئ:

نه ی خوایه له کارت سه ری زانا گیژه
شیرنایی ده نییه دهم ده لئ مه یچیژه
خوت جوانی دروست ده که ی ده لئ مه ییینه
پیالئکی پراوه لاری که وه مه یریژه

(*) بویه وا ده لئیم چونکه زور له زاناو لیکۆلته روان رایان وایه که (عمر بن ابراهیم الحیام) پاپایه کی زاناو خواناس و فیهله سوف بووه، نه و شیعره هه لیه ستانه کی که بونی له زهت په رستی و دونیاویستی و بیدینیان له دئ، هه خوی نین و، به ده میانه وه هه لیه ستون، بو و نه پروا نه کتیبی (تحلیل شخصیت خیام - بررسی آراء فلسفی، ادبی، مذهبی و علمی عمر بن ابراهیم خیام) نووسراوی (محمد تقی جعفری)، که پیم وایه چاکترین و فراوانترین لیکۆلینه وه به ده باره ی خه بیام.

که‌واته لیږده (خه‌ییام) قیاسی که‌شکی له مه‌شکې کرده و ساته ی بردوه، واته نهو مه‌به‌سته‌ی که (خه‌ییام) شیعره‌که‌ی بږ گوتو. - که بریتیه له‌وه‌ی بیسه‌لمینې: خوا شتی مه‌حالی له به‌نده‌کانی داخواز کرده نه‌هاته دی، چونکه به‌لې پیاله‌ی پړاو لار‌کردن و نه‌پژاندنی ناو‌که‌ی مه‌حاله، به‌لام حه‌رام نه‌خواردن و نه‌زهر نه‌کردن مه‌حال نین، نه‌وه‌تا له واقیه‌ی ژیانیه شدا ده‌بینین مسوول‌مانه راسته‌قینه‌کان نه‌حرام ده‌خوڼ و نه به‌حرام‌یش سه‌یری تافره‌تی بیگانه ده‌کن، که‌واته وی چواننده‌که‌ی که (خه‌ییام) هه‌له‌یهو شتی‌کی مومکینی ته‌شبه کرده به‌شتی‌کی مه‌حاله‌وه.

لہ جی یہ کی دیکھ دا دہلی:

دهسكاري خودايه خوځم و ټاكاريشم
 بو هره چي ده چم له دهستي نه ودا ريشم
 هيچ كاري به دهستي خوځم نيه هره چي دهيكه
 نه و پيښي ده كا هيشته گونا هباريشم

منیش لە وەلامیدا دەلەیم:

بەئەلە دەسکاری ئەو خۆت و ئاکارت
بۆ هەرچی بچی لە دەست ویدا ئەوسارت
بەلام ئەو دەیکە زادهو بەرهەمی خۆتە
ئەم زمان درێژی یەش بەلگەیه بۆ ئیختیار

بەئەلە راستیدا لاری بوون و هل ئەدانی ئەو جۆرە کە سانه بۆ
فەرمانەکانی خوا، چاکترین بەلگە هەبوونی ئازادی و ئیرادە یە لە
ئینساندا، چونکە ئەگەر خوا ویستبای خەلکی ناچار بکات لە سەر
خواپەرستی و چاکەکاری، تۆبزی لی دەکردن و ناچاری دەکردن، چونکە خوا
چاکەکاری دەبیبێت و خراپەکاری دەبوغزێت.

کەواتە: هەبوونی خراپە و تاوان بەلگە هەبوونی ئازادی و ئیختیارە لە
مرۆڤدا، ئەو زمان درێژی و پەخنی بیجی لە خواگرتە خەییامیش
تاوان و خراپەیه کە لە پیزی ئەو تاوان و خراپانە کە هەرچەندە خوا پچی
ناخۆشن، بەلام بە ویستی و پەستی خۆی هەلێ بژاردوون و کردوونی!!

پوخته ی مه به ست له چه ند خالی کدا

1- پر و ابوون به وه که هه رچی پرووده دات له خێرو شهر، خوشی و ناخوشی، به قهزاو قهدهری خوایه، یه کیکه له شهش بند چینه کانی بیرو باوه ری ئیسلامی.

2- قهدهر یانی نه خشه کیشان و ئەندازه گیری کردن و سنوور دانان، وه قهزا یانی حوکم کردنی خوا به جی به جی کردنی ئەو نه خ شهو بهرنامه یه و هیئانه دی ئه و شتانه ی که له ئەزه له وه دیاریکراو و نه خشه یان بۆ دانراوه.

3- تاقه شیوه ی راستی پر و ابوون به قهزاو قهدهر ئەوه یه که پر و امان وایێ که هه رچی هه بووه و هه یه و ده یێ، خوا له ئەزه له وه زانیویه تی و ویستویه تی و به توانا و هیژی وی سه ری له ده ریای نه بوون ده ریئاوه.

4- پر و ابوون به قهزاو قهدهر چه ند ئەنجام و شوینه واریکی یه کجار گرن هگی هه ن وهك: خۆراگری له راست به لآو ته نگانه دا، له خۆبایی نه بوون به هۆی وه ده ست هیئانی قازانج و بهرژه وه ندیه کانه وه، له مردن نه ترسان و نه سه له مینه و له پرووداوه دژوار و به تازار و گرچوو بهر کانی ژیا نی دنیا، مانه وه له نیوان ترسو ئومید دا، بۆ خوا یه کلابو نه وه و پشت یێ به ستنی، لیبران و خۆته رخا ن کردن بۆ کرداری چاک و مسو لمانانه.

5- قهزاو قهدهری خوا نابیتته هۆی بی ئیراده یی و دهسته پا چه یی مرۆ ق، چونکه به لێ خوا له رۆژی به ری وه زانیویه تی ئینسان چ ده کاو هه ر چی ده شی کات به ئیراده و توانای خوا ده ی کات، به لآم خوا زانیاری و ویستی

6- هرچه‌نده خوا به‌دی‌هینه‌ری هه‌موو شتی‌که، به‌لام ئین سانی‌ش له وه‌ده‌ست هی‌نان (کسب)ی کرده‌وه‌کانیدا کاری‌گه‌ره‌و خوا به‌س یاریده‌ی ده‌دات بو دروست‌کردنی کرده‌وه‌کانی، به‌لام هه‌لا‌جێ‌اردنی کرده‌وه‌کان و دیاریک‌کردنیان ده‌گه‌ڕێته‌وه‌و بو ئێ‌را‌ده‌و خوا سستی ئین سان، که‌وا ته‌: هه‌رچه‌نده‌ مرو‌ف به‌دی‌هینه‌ری کرده‌وه‌کانی نه‌یه، به‌لام وه‌ده‌سه‌س‌ه‌ر (کاسب)‌بانه‌!!

7- پروابوون به قهزاو قهدهر نایبته هۆی پالڤانهو و کارنه کردن، به لکو به پیچه وانهو ■ مایه ی رهنج دان و کردو کۆشش و تهقه لایه به مهرچیک به هه له لیبی حالی نه بین.

خالی دووم: قهزاو قهدهری خوا له پینج کورته باسدا

خویندهری سه نگیڼ!

نهم خالی دوومه (۱) پینج کورته باسی گرتونه خوئی له باره ی قهزاو قهدهروه که راستر وایه ب گوتری: (قهدهرو قهزا) که ته هه ناوو نیشانه که یانه:

- 1- ئیمان به قهزاو قهدهری خوا یه کیکه له شهش پایه کانی ئیمان.
- 2- پیناسه ی قهزاو قهدهر.
- 3- مه سه له ی قهدهر یه کیکه له مه سه له وردو ئالوزه کان و زور پ پيدا قوولبونه و هی په سه ند نیه.
- 4- پایه کانی ئیمان به قهزاو قهدهر.
- 5- هه لویستی راست و دروست له بهرانبهر (قهدهر) دا له نیوان تیپه پرا ندن (افراط) و به زایه دان (تفریط) دایه.

نیستاش با بهرین بهو پینج کورته باسه دا بچینه خواری:

(1) نهم خالی دوومه مش بریتیه له دهقی دهرسی ژ هاره (41) له ژ فیره دهر سی: ئی همانو عه قیده ی نیسلامی... (به لام نیمه لیره دا خ ستو ومانه ته شوینی دهر سی ژ هاره (46) و جیگور که مان پتیا ن کرده.

1- ئيمان به قهزاو ۛ قهدهرى خوايه كيځ كه له شهش پايه كاني ئيمان:-

به ئی به پیران!

ئيمان به قهدهر (الایمان بالقدر) يان ئيمان به قهزاو قهدهر يه كيځ كه له شهش پايه و بنه رته كاني ئي حان و عه قیده ی ئي سلامی، چونكه لهو فهرمايشته ی پیغه مبهردا ﷺ كه به فهرموده ی: جبریل (حدیث جبریل) ناسراوه ئيمان به خیر و شهر ی قهدهر به يه كيځ كه له شهش پايه كاني (ئيمان) دانراوه له كاتي پیناسه كرائی (ئيمان) دا، وهك فهرموويه تی: (قال فَاخْبِرْنِي عَنْ الْإِيمَانِ؟ قَالَ: أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَ مَلَائِكَتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ، وَ تُؤْمِنَ بِالْقَدْرِ خَيْرِهِ وَ شَرِّهِ، قَالَ: صَدَقْتَ) ^(۱)، كه واته: ئيمان به قهزاو قهدهر يه كيځ كه له شهش پايه و كۆله كه كاني ئيمان و عه قیده ی ئي سلامی و به بی ئيمان به قهدهر، ئيمان و عه قیده ی ئي سلامی به ئيمان و عه قیده ی كي ته و او دانانریت، واته كه سيځ ئيمانی به قهدهر نه بی، ده ئیين: ئيمانی نيه، نهك ههر ئيمان ه کی ته و او نيه.

وه خوی په روه ردگار له چه ندين ثايه تدا باسی قهدهر (القدر) ی كرده، بو وينه فهرموويه تی: ﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾ ^(۲)، واته: ئيمه هه موو

(1) رواه مسلم عن عمر بن الخطاب -رضي الله عنه- برقم: 1 - (8)، كتاب الايمان.

(2) (القمر - 49).

شتيکمان به ئەندازە گيریی دروست کردوه، وه فهرموويه تی: ﴿وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا﴾ (۱)، واتە: وه فهرمانی خوا ئەندازەیه کی ئەندازە بۆ کیشراوه نه خشه بۆ کیشراوه.

وه فهرموويه تی: ﴿وَخَلَقَ كُلُّ شَيْءٍ فَقْدَرَهُ تَقْدِيرًا﴾ (۲)، واتە: وه خوا هه موو شتيکی دروست کردوه به ئەندازە گيریی ئەندازە ی بۆ داناوه. وه له فهرمووده یه کیشدا هاتوه: (جاءَ مُشْرِكُوا قُرَيْشٍ يُخَاصِمُونَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي الْقَدْرِ، فَنَزَلَتْ: ﴿يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ﴾ إِنْ كُلُّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ) (۳)، واتە: هاوبه ش پهیدا که رانی قورپه ش هاتنه لای پینغه مبهری خوا ﷺ ده باره ی (قه ده ر) م شت و هرو و توو ی تیان له گه لیدا کرد، له وه لامی نه واندانم دوو نایه ته هاتنه خوار: ﴿يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ﴾ إِنْ كُلُّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ، واتە: نه و پۆژه ی که له ناگردا له سه ر پوویان راده کیشریین * پیا یان ده گوتری: بیچیژن ناگری دۆزه ی به تین و سووتینهر، بیگومان ئیمه هه موو شتيکمان به ئەندازە دروست کردوه.

(طاووسی یه مان) که یه کی که له زانا یانی پایه به رزی جی لى شوی نه که و تووان (تابعین) ده لی: (أَذْرَكْتُ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُونَ: كُلُّ شَيْءٍ بِقَدْرِ، قَالَ: وَسَمِعْتُ عَبْدِ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو يَقُولُ: كُلُّ شَيْءٍ بِقَدْرِ حَتَّى الْعَجْزُ وَالْكَيْسُ، أَوِ الْكَيْسُ وَالْعَجْزُ) (۴)، واتە: کۆمه لیک له هاوه لانی

(1) (الأحزاب 38).

(2) (الفرقان - 2).

(3) رواه مسلم و الترمذي عن أبي هريرة - رضي الله عنه - برقم: 2656.

(4) رواه مسلم عن مالك بن أنس، برقم: 2655

پیغمبرم ﷺ بینیوه، هموو نهوانه‌ی که بینیومن دهیانگوت: هموو شتیک له لایهن خوا نه ندازه‌گیری کراوه، وه له (عه بدوللای کوری عومه‌ر) یشم بیست که دهیگوت: هموو شتیک به نه ندازه‌گیری یه له لایهن خواوه، ته‌نا نه‌ت که‌وده‌نیی و زیره‌کییش، یاخود زیره‌کی و که‌وده‌نییش، (الکئیس) واته: زیره‌کی و وریایی، (العجز) واته: که‌وده‌نیی و بی‌تاگایی و تمبه‌لیی.

مکتبه‌ی ماموستا علی بابیر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.com

www.alibapir.com

علی بابیر/ AliBapir

مکتبه‌ی ماموستا علی بابیر

2- پیناسه‌ی قه‌ده‌رو قه‌زا:

دیاره هه‌ر کام له‌وشه‌ی (قه‌در) و (قه‌ضاء) و شه‌ی عه‌ره‌بیه‌ی و یۆ واتا که‌یان ده‌بێ سه‌رنجی زمانی عه‌ره‌بی و فه‌ره‌نگه‌کانی بدری:

جا وشه‌ی (قدر) له‌ ته‌سلێ زماندا به‌م شیوه‌یه‌یه‌، ده‌ گوترێ: (قَدَرْتُ الشَّيْءَ أَقْدَرُهُ وَ أَقْدَرُهُ قَدْرًا وَ قَدْرًا، إِذَا أَحْطَتَ بِمِقْدَارِهِ، وَالْقَدَرُ: الْقَضَاءُ وَ الْحُكْمُ، وَمَبْلَغُ الشَّيْءِ وَالتَّقْدِيرُ: التَّروِيَةُ وَالتَّفَكُّرُ فِي تَسْوِيَةِ الْأَمْرِ) (ه)، واته‌: شتی‌کم (قَدَر) کرد، که‌ بزانی ته‌ندازه‌که‌ی چه‌نده‌و چۆنییه‌ته‌که‌ی چۆنه‌، وه‌ (قَدَر) بریتییه‌ له‌ بریاردان له‌سه‌ر شتی‌ک، وه‌ هوکمدان به‌سه‌ر شتی‌کدا، وه‌ به‌ ته‌ندازه‌ی شتی‌ک ده‌گوترێ، (ت‌قدیر) یش واته‌: بیرکردنه‌وه‌و را‌هان له‌ رێک‌خستنی شتی‌کدا.

ئه‌وه‌ مانای (قَدَر)ه‌ که‌ به‌ مانای نه‌خشه‌ کێشان و ته‌ندازه‌ی شت دێت.

له‌باره‌ی وشه‌ی (قضاء)یشه‌وه‌ گوتراره‌: (الْقَضَاءُ: الْقَضَاءُ وَالْحُكْمُ، وَأَصْلُهُ: الْقَطْعُ وَالْفَصْلُ، يُقَالُ: قَضَى يَقْضِي قَضَاءً، فَهُوَ قَاضٍ، إِذَا حَكَمَ وَفَصَلَ، وَقَضَاءُ الشَّيْءِ: إِحْكَامُهُ وَإِقْضَاءُهُ وَالْفَرَاغُ مِنْهُ. فَيَكُونُ بِمَعْنَى الْخَلْقِ، وَقَالَ الْأَزْهَرِيُّ: الْقَضَاءُ فِي اللُّغَةِ عَلَى وَجْهِ، مَرْجِعُهَا إِلَى أَنَّ قَضَاءَ الشَّيْءِ وَتَمَامَهُ، وَكُلَّ مَا أُحْكِمَ عَمَلُهُ، أَوْ أُتِمَّ أَوْ أُدِّي أَوْ أُوجِبَ أَوْ عُلِمَ أَوْ نُفِّذَ أَوْ أُمِرَ ضِي، فَالْقَدْرُ ضِي) (ه)، (قه‌ضاء) یانی: بریار له‌ سه‌ردان و جێ‌به‌جێ‌کردن و جیا‌کردنه‌وه‌، وه‌ ته‌سلێ مانای وشه‌ی (قضاء) یانی: بڕین و

(1) (لسان العرب) وه‌ (القاموس المحيط) وه‌ (مفردات ألفاظ القرآن) ی (را غیب‌الآصفهانی) وه‌ (النهاية في غريب الحديث - والأثر) ی (ابن الأثير) وه‌ باقی فه‌ره‌نگه‌کانی زمانی عه‌ره‌بی، تاوا باسی (قدر)یان کردوه‌.

(2) هه‌مان سه‌رچاوه‌کانی پێشوو.

لهیهك جیاكردنهوه (القطع والفصل) بۆیهش به دادوهر دهگوتری: (قاضي)، چونكه بریار دهداث و دوو كهس كه بهیهكهوه ناكۆكى و م شت و م پریان ههیه، له یهکیان جیادهکاتهوهو بریاریان له نیواندا دهداث، وه خهتیکیان به نیواندا دینیت، وه (ئهزههیری) گوتویهتی: وشهی (قضاء) له زماندا چهند واتایهکی ههیه كه دهگهڕینهوه بۆ تیک پهراندن و نهجمادانی کاریك و لیبونهوه له شتیک و تهواوکردنی و جیبهجی کردنی.

بۆ زیاتر تیشك خستنه سهر چه مك و واتای ههر كام له قهدهر (قدر) و قهزا (قضاء) دهتوانین وینهیهك بهینینهوه: كهسیك كه دهیهویت كۆ شك و خانووێك دروست بكات، سهرهتا له میشكى خۆیدا، یان له سهر كا غهز نهخشهی دهكیشیت، كه ئهوهنده ژوورهی ههبی و ئهوهنده سالۆنی ههبی و نهۆمهكان ئهوهنده بن و ئاواوا بی، پاشان ئه گهر كابران ئه نذازیاریکی پسپۆر بی، ئهوهش له بهرچاو دهگری كه ئهوه نده چیمهنتۆی تی ده چی، چونكه ئهوهنده مهتریه، ههر مهترهی ئهوه ندهی چیمهنتۆی تی ده چی و ئهوهنده لم و چهو و گهچهی تی دهچی و... هتد، ئاوا له میشكى خۆیدا یان له سهر كاغەز، ئه نذازهی دهگری و نهخشهی دهكیشی و ههموو شتهكانی ئه نذازه گیری کردوه.

ئنجا پاش ئهوه له قوناغیکی دیکه دا ههله دستێ دهست دهکات به دروستکردنی و تهواوی دهکات، به پیتی ئهوه نهخشهیهی كه پیشتر داینا بو! جا ئهوهی قوناغی یه كه م (قدر) ه، ئهوهی قوناغی دوا ییش (قضاء) ه، له پیشدا ئه نذازه گیری و نهخشه کیشان بو، دوا ییش جی به جی کردن و تهواو کردن بو، به پیتی ئهوه نهخشه و ئه نذازه گیری یهی كه پیشتر هه بووه.

وه دهربارهی ئه وه که ئایا (قدر) و (قضاء) جیاوازی یان چیه؟! زۆربهی زانایان ئاوا وهك من گوتم دهلێن: (قدر) ته ندازه گیری و نه خشه کی شهانهو (قضاء) یش بریاردان و جی به جی کردن و لێك جیاکردنه وهی شته کانه. هه ندیکیشیان گوتوو یانه: به پیچه وانه وه (قضاء) نه خشه کیشان و بهرنامه ریژی یه و (قدر) یش بریتیه له جی به جی کردن و هینانه دی شته که له واقیعدا. به لām نه گهر ته ماشای ئایه ته کانی قورئان بکهین، بۆمان دهرده که وئ که پای یه که میان راسته و (قدر)، وا ته: ته ندازه گیری و نه خشه کی شان و، (قضاء) یش واته: جی به جی کردن و بریار له سه ر دان و ته واکردنی کاره که به پیی ئه وه نه خشه یه ی که پیشتر کی شراوه.

بۆ نمونه: با سه رنجی ئه م چهند ئایه ته بدهین تا کو جیاوازی نیوان چه مک و واتای (قضاء) و (قدر) مان بۆ روشنتر بی شه وه: خوا بۆ درو سته کردنی ئاسمانه کان فه رموو یه تی: ﴿فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرًا...﴾ (1)، واته: جی به جی کرد حه وت ئاسمان له دوو رۆژدا.. (واته به دوو قوناغ حه وت ئاسمانه کانی دروست کردن)، به لām بۆ (قدر) ده فه رموئ: ﴿وَخَلَقَ كُلُّ شَيْءٍ فَقْدَرَهُ تَقْدِيرًا﴾ (الفرقان - 2)، یان: ﴿إِنَّا كُلُّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾ (القمر - 49). که واته: هه موو شتیك به ته ندازه گیری دروست کراوه و پی ش هاتنه دی ته ندازه گیری کراوه، به لām وشه ی (قضی) بۆ تیك په راندن و دروست کردن به کاره یینراوه: ﴿فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ...﴾ (2)، واته: دروستی کردن و ته نجامی دان.

ههروههها خوا فهرموویهتی: ﴿وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّهُ يَخُوفُ لَهُ ۖ كُنَ فَيَكُونُ﴾ (۱)، واته: کاتیک خوا فهرمانیک دهربکات و بیهوی شتیک جی به جی بکات، پیتی دهفهرمووی: بیه تهویش به کسه ده بی. ههروههها فهرموویهتی: ﴿وَكَانَ أَمْرًا مَّقْضِيًّا﴾ (۲)، واته: تهو کاره ﴿که بریتیه له وهی خوا بریاری داوه مه ریم مندالیک بی به ناوی (عیسا) بی باب﴾ تهوه بریاریکه دراوه تیپه ریوه.

وه لهوباره وه که ده بی هه موو کهس دۆزهخ بیخی، خوا ﴿عَزَّوَجَلَّ- فهرموویهتی: ﴿وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتًّا مَّقْضِيًّا﴾ (۳)، واته: وه هیچ کام له نیوه نیه، حهقهن ده بی بجیتته لای دۆزهخ، تهوه له لایهن پهروه ردگارتوهه بریاریکه پیویسته وه دراوه.

جا چوونه لای دۆزهخ دوو جوړه چوونه: چوونیک که ب جی و تی پیدا بسوتی، چوونیکیش که بجیتته سه رانسوی و به سه ری دا رته بی که لیږدها ته مهی دووه مه به سته، چونکه وهک پیشترووغان کرده وه و شهی (ورود) جیایه له (دخول) که واته سه رجهم به شهر به چاک و خرا په وهو ته نانهت پیغه مبه رانیش (عليهم الصلاة والسلام) به پیتی ته م نایه ته ده بی هه موویان بچنه سه رانسوی دۆزهخ و به سه ری دا رته بین.

جا ته وهی که لیږدها مه به ستمانه ته وهیه که رسته ی: ﴿كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا﴾ تهوه ده گه یه نی که مه سه له ی به لای دۆزه خدا رته چوونی هه موو به شهر شتیک براره و بریار له سه ر دراوه ته واو بووه.

(1) (البقرة- 116).

(2) (مریم- 21).

(3) (مریم- 71).

به نوره محمداني پوهنځي لاسه لگئې

دې سکر، دې ورځې، انځور ۱۲ ډولونه

علي بابا AliBapir

ډاګه يادښتې مه کړئ چې، خاموشۍ ښايي بيا پير

archive.org/details/@alibapir

PDF

ګڼتالې

ډاګه يادښتې مه کړئ چې، خاموشۍ ښايي بيا پير

Telegram, Facebook, Instagram icons

QR codes for social media

3- مه سهله ی قه در یه کی که له مه سهله وردو ئالۆزه کان و زۆر پێدا قوولبوونه وه ی په سه ند نیه :

زانایانی ئیسلام هه مو یان یان زۆر به یان له سه ر ئه وه یه ک ده نگن که به راستی مه سه له ی قه در و قه زاشتیکی زۆر وردو ئالۆزه و هه موو لایه نه کانی له میشکی ئینساندا جیگایان نایته وه، به لکو ده بی ئینسان له به رانه ریدا ته سلیم بێت و ئه وه نده ی که له عه قلیدا جی ده بیته وه و ده توانی بیزا نی بابیزانی، به لām ئه وه ی که له توانیدا نیه، نابێ به دوا ی بکه وی. هه یه زیاتر ده توانی به دوا ی بکه وی و تێدا قوول بیته وه و هه یه که متر، جا که زانیت که م ده توانی، که می به دوا بکه وه، به لām که زانیت زیاتر ده توانی ئه وه مه جال هه یه، به لām له سنووری توانای خۆت مه چۆ ده ری، چونکه مه سه له که له وه که وره تره که له عه قلی ئینساندا جیگای بیته وه.

وه له راستیدا عه قلی ئینسان بۆ ده رک و په ییپێردنی هه موو شته کان دروست نه کراوه، به لکو ده توانین بڵین: عه قلی ئینسان حه قیقه تی هیچ کام له شته کان نازانی! ته نانه ت حه قیقه تی ئه و ماده یه ی که رۆژانه هه لسو که وتی له گه لدا ده کات، ئه ویش به ته وا ی نازانی، وه ک پسی پۆرانی به واری فیزیوا کیمیا دانیان پێدا هینا وه و رایانگه یانده و، چ جایی سه ریان له قه زاو قه ده ری خوا ده ربچی، که په یوه ندی به زانیاری بی سنووری خوا وه هه یه په یوه ندی به ده سته لاتی بی سنووری خوا وه هه یه په یوه ندی به ویه سستی بی سنووری خوا وه هه یه و، دیاره عه قلی ئینسانیش ئه و سیفه ته ره ها (مطلق) و بی سنوورانه ی خوی په روه ردگاری تێدا جی نایته وه، وه ک چۆن

پهرداخیڭ ناتوانی ئاوی ده‌ریایه کی تیډا جی بکړی ته‌وه! (ولله الما عل الاعلی).

زانایانیش گوتوویانه: (قد یأتی الوحي بمحارات العقول، ولكن لا یأتی بحالات العقول) واته: (وحي) خوا شتی وای تیډایه که عه‌قل تیډا سه‌رسامه، به‌لام شتی وای تیډا نیه که عه‌قل به مه‌حالی بزانی.

جا له حالیکې وادا که عه‌قل سه‌ری له شتیڭ ده‌رناچی و ناتوانی له خویدا جی بکاته‌وه نابی ر‌ه‌فزی بکات و بلای: نهو شته هه‌له یه، به‌لام ده‌توانی بلای: من تی ناکه‌م و له مندا جی‌گای نابیتته‌وه، نه‌وه‌ش راسته.

شایانی باسیشه که له چهند فه‌رمایشتیکی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ هاتوه که شتیکی په‌سهند نیه زور به دواي گلوله‌ی ئالو‌زی مه‌سه‌له‌ی قه‌در بکه‌وین، هه‌لبه‌ته بۆ زوربه‌ی خه‌لک، نه‌گه‌رنا بۆ هه‌موو که‌سیڭ هه‌روا نیه، چونکه زوریڭ له زانایان به ته‌واوی پیډا قول بوونه‌ته‌وه، به‌لام دی سانیش هیچ که‌س له هه‌موو لایه‌نه‌کانیدا هه‌ر ناگاته بنج و بناوان و هیچ که‌س هه‌موو لایه‌نه‌کانی قه‌زاو قه‌ده‌ری له عه‌قلیدا بۆ جی‌گا نابیتته‌وه به پیی نه‌وه که من زورم لی کولیوه‌ته‌وه و سه‌رنجم داوه نه‌ویش وهک پیشتو گوتم: له سونگه‌ی نه‌وه‌وه که په‌یوه‌سته به سیفه‌ته بی‌وینه‌و بی‌سنوره‌کانی خوی بی‌وینه‌وه.

نه‌مه‌ش بۆ وینه یه‌کیڭ له فه‌رمایشته‌کانه له‌وباره‌وه: (عن عمر بن شعيب عن أبيه عن جده قال: خرج رسول الله ﷺ ذات يوم والغاس يتكلمون في القدر فكأنما تَفَقَّأ في وجهه حَبُّ الرُّمَّانِ مِنَ الغَضَبِ، قال: فقال: مالکم تَضْرِبون کتابَ الله بَعْضُهُ بِبَعْضٍ؟! بهذا هَلَك مَنْ كان قبلكم) [۱]،

(1) رواه احمد وغيره بسند جيّد وهو صحيح، برواه: (تهذيب شرح العقيدة الطحاوية) لا په‌ره (169).

واته: رږژيک پيغه مېر - صلاّت و سهلامی خوی له سهري - چو - بولای
 کومه ليک له هاوه لاني به پريزي که با سی قهزاو قه دهريان ده کرد،
 پيغه مېریش وه که هه ناریک پرو به دهم و چاوی بگوو شری (لوا دهم و
 چاوی سوور هه لکه را) له بهر تووره بون، (د ياره تيبي غی کرده که
 هه نديکيان هه نديک له نايه ته کان دین و به هه نديکی دیکه يدا ددهن، له
 جياتی نه وهی که نايه ته کان کوکبه نه وه، پیکه پيان دا ددهن، که نه وه
 نيشانه ی که سانی که م زانياريه، دياره نه و کومه له له هاوه لاني به پريز
 مونا قه شهيه کی که کيمانه يان نه کردو له باره ی قه دهر وه بويه پيغه مېری
 خوا تووره بووه) وه فرموی: بچی کتيبی خوا هه نديکی به هه نديک يدا
 ددهن؟! (کتيبی خوا هه موی يه کدی ته واد ده کات، به لام به هه رجیک
 نينسان له باره يه وه شاره زایی يه کی قولی هه پيت و له هه موو بواره کان دا
 هه موو نايه ته کان پييت، نه و کاته ده پيني که نايه ته کان وهک لالا قه ی
 زنجيرو چینی دیوار يه کدی مه حکم ده کهن، به لام که له مه سه له يه که
 نايه تيکت هيناو نايه ته کان دیکه نه هينا، يان فرموده يه کت هيخوا
 نه وانی دیکه نه هينا، ليړه دا واده زانی نه و نايه ته دژی نه وانی دیکه يه و
 نه و فرموده يه دژی نه وانی دیکه يه!

جا پيغه مېر ﷺ فرموی: نه وانی پيش نه پيوش هه به وه له نيو
 چون، (واته: شاره زایی ته وادو به رفراوانيان نه بوو له کتيپ و بهرنامه کان
 خواداو هه نديکيان نه م لایان ده گرت و هه نديکی دیکه يان نه و لاو
 هه ريه که به دژيک دا دهر ویش و له يه که حالی نه دهبون).

وله فہرموودہ کی دیکه دا ہر لہو باروہ فہرموویہ تی: (إِذَا ذُكِرَ الْقَدَرُ فَأْمَسِكُوا) (۱)، واتہ: کہ باسی قہدہر کرا بی دہنگ بن، واتہ: ق سہی لہسہر مہ کھن و بہ دوا ی مہ کھون.

ہہ لہبہ تہ وہک ئاماژہ م پی کرد، لیژہ دا پیغہ مہر (علیہ الصلاۃ والسلام) مہ بہستی پی خہ لکی بہ گشتییہ، ئہ گہر نا زور زانایان زوری پ پیدا قول بوونہ تہ وہو ئہو مانای وان پیہ کہ پی چہ وانہی فہرموودہی پیغہ م بہر جوولاونہ وہو! بہ لآم بو خہ لک بہ گشتی پہسہند نیہ بہ دوا ی قہزاو قہدہر بکھون ہہر بویہش مہسہلہی قہزاو قہدہر ہی ئہو نیہ کہ لہسہر مینبہری مرگہوت باس بکری، مہ گہر ئہو شتانہی کہ دہگونجی بچنہ نہ یو عہقلی خہ لکھوہو بہ گشتی دہتوانن لییان تی بگہن.

(أبو جعفر الطحاوي) لہو باروہ دہلی: (وَأَصْلُ الْقَدَرِ سِرُّ اللَّهِ تَعَالَى فِي خَلْقِهِ لَمْ يَطْلَعْ عَلَيْهِ مَلَكٌ مُقَرَّبٌ وَلَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ، وَالتَّعَمُّقُ وَالنَّظَرُ فِي ذَلِكَ ذَرِيعَةُ الْخُذْلَانِ وَسَلَّمُ الْحَرَمَانِ وَدَرَجَةُ الطُّغْيَانِ، فَالْحَذَرُ الْحَذَرُ مِنْ ذَلِكَ نَظَرًا وَفِكْرًا وَوَسُوسَةً فَأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى طَوَى عِلْمَ الْقَدَرِ عَنْ أَنْامِهِ وَنَهَاهُمْ عَنْ مَرَامِهِ كَمَا قَالَ تَعَالَى فِي كِتَابِهِ: ﴿لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ﴾ (۲)، واتہ: ئہسلی قہدہر نہینی خوا ی بہرژہ لہ درو سترکراوہ کانیدا، نہ ہیچ فریشتہ کی لہ خوا نزیک و نہ ہیچ پیغہ م بہر کی رہوا نہ کراو (۳)، بہ تہواوی سہری لیی دہرنہ چوہو، بویہ زور پیدا قول بوونہ وہی (بو خہ لک بہ

(1) صحيح الجامع الصحيح، الألباني، ژمارہ (545).

(2) (الأنبياء- 23)، (تهذيب شرح العقيدة الطحاوية) لاپہرہ (160-161).

(3) من پیم وایہ کہلہوہ دا زیادہ پوی کردہ، چونکہ نیمہ ناگاداری ناستی پیغہ مہر ان و فریشتہ لہ خوا نزیکہ کان نین!

گشتی یا خود بۆ خه لکی تایبه تیش ته گهر بیانه وی تهو په ره که ی بزانه
دهیته مایه ی سرگه ردانیی و تیچوون و بیبهش بوون و یاخی بوون، بۆ یه
یه کجار وریابه له قوولبوونه وه لهو مهسه لهیه دا چ به سه رنج دان، چ به
بیرکردنه وه چ به وه سه سهو خه یال له سوڼگه ی تهو وه که خوی په روه ردگار
-تبارک و تعالی- زانیاری تهو وی دهرباره ی قه زاو قه ده ری پیچاوه تهو» له
دروستکراوه کانی خوی، وه هه روه ها نه هیشی لی کردوون که هه ول بدهن
بگه نه تهو سه ره که ی (چونکه هه رگیز پی ناگه ن) وه ک خوی به رزو مه زن
له قورئاندا فرمویه تی: ﴿لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ﴾، واته: خوا
پرسیاری لی ناکری دهرباره ی تهو ی که ده ی کات، به لکو تهو ان پرسپاریان
لی ده کریت.

به لی بۆمان نیه بلین: خوا بۆچی ئاوی کرد؟! بۆ نمونه: بۆچی خه لکی
دروست کرد؟! بۆچی شهیطانی دروست کرد؟! و... هتد، تهو چۆره
پرسیارانه ناگوڼجی ئاراسته ی خوی به رزو بی وینه ب کرین، چونکه خوا
کار به جی یه و خوی هه رچی بیه ویت ده ی کات، وه خوا هیچ شتیکی نه کردوه
که له جیگه ی خویدا نه بییت، جا تهو ی که سه ری لی دهر بچی تهو سه ری
لی دهر چوه، تهو هه سه ری لی دهر نه چی، تهو بیگومان تاوان و جه هلو
نه فامی خویه تی، وه هه ندیک له نه یینییه کان و را ستیییه کانیش که ئی هه
سه رمان لییان دهر ناچی هه موو له شوینی خویاندان، به لام له عه قلی
ئیمه دا جیگایان نابیته وه، وه ئیمه ناگه ی نه تهو په ره که یان.

4- پایه‌گانی ئیمان به قه‌زاو قه‌ده‌ری خوا [عزّوجلّ]:

به‌رِیزان!

ئیمان به قه‌زاو قه‌ده‌ری خوا چوار پایه‌ی هه‌نو هه‌رکه‌سیک ئا گای له یه‌کیک لهو چوار پایه نه‌بی ئیمان هینانی به قه‌زاو قه‌ده‌ر نایه‌ته دی، واته: بۆ ئه‌وه‌ی ئینسان به پرودار به قه‌زاو قه‌ده‌ر دابنری، ده‌یی هه‌رکام لهو چوار پایه و بنه‌ره‌ته‌ی قه‌ده‌ر له‌به‌رچاو بگری، ئه‌وانیش ئه‌مانه‌ن:

(یه‌که‌م): دانه‌یتان به زانیاری بی‌سه‌ره‌تای خوادا [عزّوجلّ]:

به‌لّی خوا [عزّوجلّ] - هه‌ر له ئه‌زه‌له‌وه هه‌موو شتیکی زانیوه، له ریزی ئه‌و شتانه‌دا که زانیویه‌تی: ئیمان و چاکه‌ی ئیمانداران و کوفرو خراپه‌ی کافرو خراپه‌کاران، هه‌مووی زانیوه، وه‌ک فهرموویه‌تی: ﴿وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ (1) واته: وه خوا هه‌ر له سه‌ره‌تاوه به هه‌موو شتیکی زانا به‌وه. وه فهرموویه‌تی: ﴿هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالْشَّهَادَةِ..﴾ (2) واته: ئه‌وخوایه‌ی که بیجگه له‌وی هیچ به‌ر ستر او نین، زانیای په‌نه‌ان و ئاشکرایه.

هه‌روه‌ها فهرموویه‌تی: ﴿هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَإِذْ أَنْتُمْ أَجِنَّةٌ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ﴾ (3)، واته: ئه‌و له خۆتان پیتان زاناتره کاتیک که له زه‌ویدا پیتی گه‌یاندن، وه کاتیک که کۆرپه‌بوون له سکی دایکتاندا...

(1) (الأحزاب 40).

(2) (الحشر 22).

(3) (النجم- 32).

ئىنجا ھەر بە عەقلىش ديارە كە ھەر خاوەن شتێك پيش ئەو ھى ئەو شتەى خۆى بەرھەم بێنێ، شارەزايى پيتى ھەيەو دەزانى چۆنە، چونكە پيش ئەو ھى ئەو دنيای واقيعدا پەيداي بکات، ئە خەيال و بەرنا ھەو ئەو شەى خۆيدا دايئاو ھەو ديارى کردو ھە چى دەبێ و چۆن دەبێ؟!

خوای پەرورەدگار پيش ئەو ھون (وجود) ھى كە خولقاندو ھە، پيش ئەو ھى كە بىخولقينى، زانيويەتى كە ھەركام ئە دروستكراو ھەكانى ئەندازەى چۆن دەبێ و كۆتايى و داھاتوى چۆن دەبێ و بۆ كۆى دەچى و چۆن دەكات و چى دەكات؟! وەك فەرموويەتى: ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ؟﴾ (۱)، واتە: ئايا ئەو كەسەى كە ھەموو شتێكى دروست کردو ھە، نايان و پى ئا شنا نيە ئە كاتێكدا كە زۆر پەنھان بێ و زۆر شارەزايە؟!

(عبداللەى كورى (عباس) رەزايى خويان لى بى، دەگيرپتەو ھە، دەلى: (سُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ عَنْ أَوْلَادِ الْمُشْرِكِينَ، فَقَالَ: اللَّهُ أَعْلَمُ بِهَا كَانُوا عَامِلِينَ) (۲)، واتە: پرسىار كرا ئە پيغەمبەرى خوا ﷺ صەلات و سەلامى خوای لەسەربى - دەربارەى منالى ھابەش پەيداكەر (م. شرك) ھەكان (ئا يا دەچنە بەھەشت؟ چونكە بائە نەھون و گوناھيان نەكردو ھە، يان دە چنە دۆزەخ؟! ئە وەلامدا فەرمووى: خوا زاناتر ھە ھەى كە چى يان دە كرد، ئەگەر ھاتباو بائە بونايە.

چونكە خوای زانا و تانا وە ئەبى ھەر ئەو شتەنە بزانى كە دروستى کردون، بەلكو ئەوانەش دەزانى كە جارى دروستى نەكردون و دروستيان دەكاتو، ئەوانەش دەزانى كە دروستى نەكردون، بەلام ئەگەر دروستى

(1) (الملك - 14).

(2) رواه البخاري ومسلم عن أبي هريرة رضى الله عنه البخاري بقم: 1384، ومسلم: 2659.

کردبان چۆنی دروست دهکردن، وهکو منالیکي نابالغ که ده هری، خوا دهزانی که نه گهر نه مردبایه چی دهکرد، بالغ نه بووه، بهلام دهزانی نه گهر بالغ بووبایه چی دهکرد، جا به پیی نه وهی که دهزانی چی ده کرد، پیی دیاری کردوه، که بجپته به ههشت یان دۆزه خ!!

جا ته ماشا بکهن! نه م ههسه لهیه چهند وردهو چۆن ئینسان سه ری لی درده چی؟! له راستیدا له عهقلی ئینساندا جی نایته وه، به لکو هه ره له زانیاری بی سنووری خواا جیگای ده بیته وه! که واته پاییه یه که م له پایه کانی ئیمان به قه زاو قه در نه وهیه که تو پروات هه بی به وهی که خوا هه موو شتیکی زانیوه له سه ره تاوهو هه چ شتیکی نه بووه نه یزانییت، به وردو درشته وهو به چاک و خراپه وه، به دیارو نادیاره وه.

(دوه م): دانهینان به وه دا که خوا - عزوجل- هه موو شتیکی تو مار کردوهو نویسیوه پیش نه وهی دروستی بکات:

وهک له چهندان نایه تا باسی (لوح المحفوظ) و (إصم صبین) و (کتاب صبین) ی کردوه، بو نمونه فهرموویه تی: ﴿بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ ﴿۱﴾ فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ ﴿۲﴾﴾، واته: به لکو نه وه قورئانیکی پایه به رزه، له له وهیکی پاریزراودا، (لوح) واته: ته ختهیه که شتی لی بنووسری، که ئیمه نازانین نهو ته خته پاریزراو (لوح المحفوظ) ه چۆنهو نازانین چهند گه وره یه، گرنگ نه وهیه، خوی به روه ردگار دروستکراو مخلوق- یکی ههیه به ناوی (لوح المحفوظ) و پیش نه وهی دروستکراوه کانی دروست بکات، زانیاری وردی هه موو نهو شتانهی که دروستیان دهکات لهو (لوح) ه دا نویسیوه!

ههروه ها فهرموویه تی: ﴿وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ﴾⁽¹⁾، واته: وه هه موو شتی کمان سه ر ژ می ر کرده له (امام) یکی تاشکراو پروندا، (امام) هه به واتای پیشهوا دیتو هه به مانای شتی ک دیت که له پیش هه موو شتی که وهیه، که بیگومان (لوح المحفوظ) له پیش هه موو شتی که وهیه و پیش نه وهی هیچ شتی ک ببیت، نهو بووهو هه موو زانیاریه کانی تیدا نووسراونو تو مار کراون، بویش (طبری)، (امام مبین) ی به (أم الكتاب) لی کدا وهیه، (مختصر تفسیر الطبری) ص(440).

ههروه ها فهرموویه تی: ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾⁽²⁾ واته: ئایا نازانی که خوا نه وهی له تاسمان و زه ویدا هه یه دهیزا نی، نهوه هه مووی له نوو سراوی کدا نووسراوه، وه بیگومان نهوه بو خوا تاسانه! (که واته: خوا هه موو شتی کی نووسیوه پیش نهوهی دروستی بکات).

ههروه ها ده فهرمووی: ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾⁽³⁾، واته: هیچ به لایه ک تووشی هیچ که س نایه ت، له زه ویدا، یان له نه ف سی خوتا ندا، مه گهر له نووسراوی کدا نووسراوه، پیش نهوهی بیهینینه بوون (واته: پیش نهوهی نهو به لایه و نهو کاره ساته دروست بی خوا ی به دیهینهر نووسیویه تی) بیگومان نهوهش بو خوا تاسانه.

پیغه مبه ری خواش (عليه الصلاة والسلام) فهرمووی یه تی: ﴿كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ﴾، قال:

(1) (یس - 12).

(2) (الحج - 70).

(3) (الحديد - 22).

وعرشه على الماء) ﴿١﴾، واته: خوا نه ندازهی دروستکراوه کانی نووسیوه پیش نه وهی ناسمانه کان و زهوی دروست بکات به په نجا هه زار (50000) سال، وه فهرموویه تی: باره گا (عرش) یشی له سه ر ناو بوو.

که واته: خوا زور پیش نه وهی ناسمانه کان و زهوی دروست بکات، نه ندازه گیری و زانیاری وردی دهر باره ی ههر هه موو دروستکراوه کانی نووسیوه له (کتاب) و (امام مبین) و (لوح المحفوظ) دا که واپی ده چی سی ناو (اسم) بن بویک ناو براو (مسمی).

(سی یه م): دانهینان به وه دا که هیچ شتیك به بی ویستی خوا نا بی، وه هه چی بووه دهبی به پی ویست و خواستی خواجه:

به لی به بی ویست و خواستی خوا، نه هیچ شتیك پهیدا بووه، نه هیچ شتیك پهیدا دهبی، وه ده فهرموئ: ﴿وَمَا تَشَاؤُنَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ﴾ (ه)، واته: ناتوان شتیكتان بوی، مه گهر خوا بیهوی، وه ده فهرموئ: ﴿فَعَالٌ لَمَّا يُرِيدُ﴾ ﴿٢﴾ واته: ههر شتیك (خوا) بیهوی ده یكات، که وته ههر شتیك بووه، خوا ویستوویه تی، وه ههر شتیكیش که نه بووه، دیاره خوا نه یویستوه. وه خوا فهرموویه تی: ﴿مَنْ يَشَأِ اللَّهُ يُضِلَّهُ وَمَنْ يَشَأِ يُجْعَلْ لَهُ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ ﴿٣﴾، واته: ههر که سیك خوا بیهوی، ری کای لی تیك ده دات و ههر که سیكیش خوا بیهوی، ده یخاته سه ر پیگای راست.

1) مسلم عن عبدالله بن عمر بن عاص رضي الله عنهما، برقم: 2653.

2) (التكوير - 29).

3) (البروج - 16).

4) (الأنعام - 39).

(چوارهم): دانهپنان بهوده که خوی پورهردگار ههمو شتیکی دروست

کردوه ههر شتیک خوا دروستی نهکات، ههرگیز دروست ناپیت.

بهائی بهرینان! یهکی دیکه له چوار پایه و بنه‌ره‌ته‌کانی ئیمان به قه‌زاو
قه‌ده‌ری خوا نه‌ویه که ته‌نھا خوا به‌دییه‌ی زهر (خالق) و غه‌یری وی
به‌دییه‌نری هیچ شتیک نیه.

وه‌ک خوی بئی وینه فهرموویه‌تی: ﴿قُلِ اللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾، واته:
بلئی: خوا به‌دییه‌نری ههمو شتیکه، وه فهرموویه‌تی: ﴿اَلَمْ يَخْلُقْ كَمَنْ
لَّا يَخْلُقْ اَفَلَا تَذَكَّرُوْنَ﴾، واته: ئایا نه‌و که‌سه‌ی که (شت) دروست
ده‌کات، وه‌ک نه‌وه وایه که دروست ناکات! ئایا بیر ناکه‌نه‌وه؟!

که‌واته: بۆ ئیمان هینان به‌قه‌ده‌ر پیویسته ههرکام له‌و چوار پایه‌و
بنه‌ره‌ته هه‌بن:

1- دانهپنان بهوده که خوی پورهردگار ههر له سه‌ره‌تا (ازل) وه
ههمو شتیکی زانیوه.

2- وه بروابوون دانهپنان که خوی به‌دییه‌نر پیش نه‌وه‌ی ههر شتیک
دروست بکات، نووسیویه‌تی.

3- وه بروابوون به‌وه که به‌بئی ویستوو خواست (اداره و مشیئة) ی خوا
هیچ شتیک نابئی.

4- وه بروابوون به‌وه که ته‌نیا خوا - سبب‌حانه و ته‌هالی - ههمو
په‌یدا‌کراویکی وه‌دی هیناوه دروست کردوه غه‌یری وی ده‌ستیان له
هینانه‌دی (خلق) دا نیه، نه‌که‌م نه‌زۆر!

(1) (الرعد - 16).

(2) (النمل - 17).

5- هه لۆیستی راست و دروست له بهران بهر قه دهردا له نیوان تیپه پراندن (افراط) و بهزایه دان (تفریط) دایه:

به پێزان!

به درێژایی میژووی ئیسلام له بهران بهر قه زاو قه دهردا سی چۆره
هه لۆیست هه بوون:

(یه کهم): هه لۆیستی قه دهیری یه کان (القدریة) که (معتزلة) شیان پێ
گوتراوه، بۆیهش پێیان گوتراوه (قه دهیری)، چونکه برۆیان به قه دهیری
خوا نه بووه، نه که له بهر نهوهی که برۆیان به قه دهیر بووبی! چا نه وانه
گوتوویانه: (لا قَدَرَ وَالْأَمْرُ أَنْفُ) واته: هیچ شتی که نه ندازه گیریی
نه کراوه نه نووسراوه، به لکو ئیستاکه شته که دهست پیده کات، شایانی
باسه نه وانیش دوو بهش بوون: به شیکیان پێیان ده گوتری: (غلاة) واته:
زۆر پوچووه کان، که نه مانه هه لۆیسته که یان به کوفر داده نریت، چونکه
نکوولپیان له سیفه تی زانیاری خوا کردوه گوتوویانه: خوا کرده وهی
ئینسانه کانی نه زانیوه زانیاری پێیان نه وه هه تا نه یکهن خوا نایزا نی!
بۆ وینه یه کی که قه تل و زینا ده کات، نه وهی دی چاکه و طاعهت ده کات،
ده لێن خوا هیچ کامیانی نه زانیوه به لکو دواي نه وه که نه وه که سه
قه تل و زینا که ده کات، یان نه وه که سهی دی که طاعهت و نوێژو چاکه که
ده کات، تنجا خوا دهیزانی و لێی ئاگادار ده بی!

پاکی و بهرزیی بۆ خوا (سبحانه و تعالی) که شتی که هه بی خوا نهیزانی،
له موڵکی خوادا کاری که بکری و خوا لێی ئاگادار نه بی و نهیزانی!

به شتيكيشيان له چاو ئه وانی پيشو ميانه روه و به حساب كه ميك
خويان هاوسه ننگ (معتدل) كر دۆته وه، گوتوويانه: خوا هه موو شتيك
ده زاني، به لام ئينسان بو خوي كر دوه كاني خوي ده خولقييني و خوا
عزوجل- هيچ په يوه ندى پيشانه وه نه يه و كر دوه كاني ئينسان خوي
به ديهيئنه ريانه چ چاك بن چ خراب. دياره ئه مان به = سبابي خويان
ديفاعيان له دادگيري خوا كر دوه، وهك دوايي بوتان روون ده كه مه وه.
(دوهم): له به رانه ر قه ده ریی يه كان (واته موعته زيله كاندا)، جه بری يه كان
هه بوون (الجبرية) جا جه بری يه كان گوتوويانه: ئه وه هيچ كه خوي
په روه ردگار هه موو شتيكي زانيوه هه موو شتيكي خولقاندوه، به لكو
ئينسان هه ر ده ستی نيه له هيئانه دي كر دوه كاني خويدا، وه گوتوويانه:
ئينسان وهك چله گيايه كه وايه كه جاريك با په ملادا ده يلا ريني هه وه
جاريك به ولادا، وه وهك په ر مريشكيك، كه لايه كه، وايه كه به شنه ي
شه مائيك بهم لا ولادا ده جي و خوي هيچ خواست و ويستیكي نيه و هيچ
توانايه كيشی نيه، نه كه م نه زور، به لكو خوا كر دوه كاني درو ست
دهكات و هه موو شتيكي پیده كات و بو خوي هيچ ده ستی تيياندا نيه!
واته: جه بری يه كان راست پيچه وانه ي قه ده ریی (موعته زيله) يه كان بوون.
(سێ يه م): به لام ئه هلی سوننه ت و جه ماعه ت به گشتی هه روه ها شيعه ي
دوازده ئيماميش گوتوويانه: نه خير وانه يه به لكو هه ردو وكتان به
هه له دا چوون!

واني كه خوي كار به جي هيچ په يوه ندى به كر دوه كاني مرؤقه وه نه بي و
مرؤق بو خوي به ديهيئنه ري كر دوه كاني خوي بيت، وهك موعته زيله ده لين.
وه واش نيه كه ئينسان ده ستی له كر دوه كاني خويدا نه بيت و وهك په ر
مريشك يان كه لايه كه و چله گيايه كه بيت له به رانه ر وي سستی خوادا وهك

جەبری یەکان دەلێن: بەلکو ئەو دوو رایە هەردووکیان هەلەن، یەکیان تێپەڕاندووە، یەکیشیان کورتی هیڤ ناو، یەکیان زیادەپۆیی کردووە یەکیشیان کەمتەرخەمی کردووە.

جا ئەهلی سوننەت کە زۆرینهی پەهای مسوڵمانان پێک دێن و شیعەیی دوازدە ئیمامیش دەلێن: خوا بەدیھێنەری هەموو شتیەکە، وە خوا هەموو شتیکی زانیو، وە بەبێ ویستی خوا هیچ شتیەک نا بێ، وە خوا هەموو شتیکی تۆمار کردو، ئەو هەمووی لە جیبی خۆیەتی، بەلام ئینسانیش لە کردووەکانی خۆیدا دەستی هەیه و بۆ خۆی وە دەستیانی دێنی، ئێد سان بەدیھێنەری کردووەکانی خۆی نیە، چونکە کردووەکانی شتی (جەلمی)ین و خولقێنراو نین تاکو پێویستی یان بە بەدیھێنەر (خالق) بێ، بەلکو تەنیا بە وەدەستھێنەر (کاسب) کاریان مەیسەر دەبێ، هەرۆش وەدەستھێنەر ئەنجامدەر (کاسب و فاعل)ی کردووەکانییەتی، بەلگەشمان لەوبارەو ئەوێهە کە خۆی پەروردگار هەم وشەیی (کَسَبَ)، وە هەم وشەیی (عَمَلَ) وە هەم وشەیی (فَعَلَ)ی بۆ ئینسان بەکارھێناو، وە فەرموویەتی: ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ...﴾ (البقرە- 286)، واتە: خوا جگە لە توانای خۆی لە هیچ کەس داوا نا کات، هەرکە سێک کردووی باش وەدەست بێ خێ بەھرمەندەو لە کردووی خراپی وەدەستھێنراویشی زەرەرمەندە...

هەر وەھا فەرموویەتی: ﴿...جَزَاءُ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (الاحقاف- 14)، واتە: ئەو پاداشتی ئەوێهە کە دەیانکرد، وە فەرموویەتی: ﴿...فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (هود- 36)، واتە: جا دلێنگ مەبە بەھۆی ئەوێهە کە ئەنجامی دەدەن.

کورتە ی قسان :

جەبری یەکان کە دەلێن: ئینسان کردووەکانی خۆی وەدەست ناھێ خۆی و دەستی تییاندا نیە، بەھەڵدا چوون، وە موعتەزێلەو قەدریی یەکانیش کە دەلێن: ئینسان بۆ خۆی کردووەکانی دەخولقیینی و خوا حەقی بەسەردا نیە، ئەوانیش ھەر بەھەڵدا چوون.

چونکە خوا [عزوجل] حەقی بەسەر کردووەکانی مرۆف دا ھە یەو یە ویست و زانیاری وی ئەنجام دەدرین، بەلام مرۆفیش بۆ خۆی و بە ویست و خواستی تایبەتی خۆی کردووەکانی وەدەست دینی و ئەنجامیان دەدات، وە ھەرچەندە خوا -تبارک وتعالی- ویست و خواستی (إرادة و مشیئة) ی رەھاو بیسنووری ھە یە، بەلام مرۆفیش پرەخواست و ویست (مشیئة و إرادة جزئیة) ی ھە یە کە بەشی ئەو دەکات کردووەکانی خۆی چ چاک چ خراب پی ئەنجام بدات و ھەر لەو سۆنگە یەشەو ھە یە کە شایستە ی پاداشت و سزا دەبی!

لە چەندان ئایە تیشدا خۆی کاربەجی باسی ویست و خواستی مرۆفی کردو، بۆ نمونە: ﴿وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ﴾ (الکھف- 29)، ﴿مِنْكُمْ مَنْ يُؤِذُ الْاٰلِیَّا وَمِنْكُمْ مَنْ يُؤِیذُ الْاٰخِرَةَ...﴾ (آل - ھران- 152). بەلام بیگو ھان ویست و خواستی و ھەلپژاردنی ئینسان لە ژێر رکینی ویست و خواستی و ھەلپژاردنی خۆی بەرزو مەزن دایە وە ک فەرموویەتی: ﴿وَمَا تَشَاؤُوْنَ اِلَّا اَنْ يَّشَاءَ اللّٰهُ﴾ [۱]، واتە: ناتوانن بئانەوی تا خوا نە یەوی، وە فەرموویەتی: ﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا

(1) (التکویر - 29).

يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ (الْقَصص - 68)، وَاَتَهُ: وه هه رچی بیهوئی دروستی ده کات و هه لئی ده بژیړی، به لّام ته وان هه لّابژاردنیان بو نیه (واته: ناتوانن پیچه وانه ی ویست و هه لّابژاردنی خوا بجوولینه وه).

ده ستوانین بو روونکردنه وه ی چو نیه تی دهوره دانی ویست و خواستی خوا بو مروّف بلین: نیمه که له ژیر سایه ی ناسماندا ده ژین و ده توانین به هه ر لایه کدا بمانه وئ بیښ و بچین، به لّام ناتوانین هه رگیز له ژیر سایه ی ناسمان دهر بچین و له م سهرزه و بییه نه میښین، خواست و ویستی په روه ردگاریش دهوری هه موو شتیکی داوه تو ده توانی به باری خیردا بجوولئی و ده ستوانی به باری شهریشدا بجوولئی، به لّام به هه ر باریکدا بیت، هه ر له ژیر چه تری ویست و خواستی خوا دای و لئی دهرناچی!

نیستاش به پیوستی ده زانم کوّایی ثم باسه به دوو به سهر هاتی پر مانا پنین که ده مکوّتیکی باشی موعته زیله کانیا ن تیدایه:

یه که م: جارېکیان کابرایه کی قه دهری و کابرایه کی مه جوو سیی له نیو دهریادا له که شتییه کدا پیکه وه دهن، توفانو باو بژانیک کی په هیژ هه لّ ده کات و شه پوّل تینیا ن بو دینی، کابرای قه دهری (موعته زیله) به کابرای مه جوو سیی (ناگر په رست) ده لئ: مسوّلان به، کابرای مه جوو سیی ده زانی که نه و کابرایه قه دهری یه، له وه لّامدا پیی ده لئ: نه گهر خوا ویستی مسوّلان ده بم، (چونکه قه دهری یه کان ده لئ: خوا دهریه وئ مروّف مسوّلان بیی، به لّام نینسان خوئی نایه وئ، دیاره نه گهر نینسانیش نه یو یست و خوا ویستی و سهره نجام ویستی مروّف سهری گرت، مانای وایه ویست و خواستی مروّف به سهر ویست و خواستی خوادا زال بووه!) جا کابرا مه جوو سیی کوتی: نه گهر خوا ویستی

دوهم: جاريك بيان (أعرابي) يهك خو شتر يكي لي وڼ ده بې و دې پو مه جليسيك كه له و مه جليسه دا (عمری كورې غوبه يد) دانېشته وه كه له سهرده مي خويدا سهروكي قه دهريي يه كان بووه، كابر اي (أعرا بې) ده لي: خه لكينه! خوشتره كه م لي بزر بووه، دوو عام پو ب كه ن تا

سبحانك اللهم وبحمدك أشهد ألا اله إلا أنت أستغفرك وأتوب إليك.

لاپەرە	بابەت
9	پېشكەش بى.
10	پېشەكى .
13	پى خوشكردن .
15	بەندى يەكەم : ئىمان بە پۇژى دوايى .
17	ئەم بەندە .
18	خالى يەكەم : چەند كورته باسئك دەريارە پۇژى دوايى .
66	خالى دووہم : ئەنجام و بەرھەمى پروابون بە پۇژى دوايى .
86	خالى سىيەم : بەلگەو ئىسپاتى ھاتنى پۇژى دوايى .
101	خالى چوارەم : پېشەكى يە تايىبەتتەكەنى پۇژى دوايى : مەرگ ، كۆپو ژيانى بەرزەخ .
102	1- ژيانى دنيا ژيانىكى كاتىيەو جىي تىدا تاقىكردەنەوہيە .
105	2- مەرگ و قىامەتى گەرە .
111	3- سەرەمەرگ و چۆنيەتى گيان كېشران .
114	4- لە سەرەمەرگ دا چى پروو دەدات .
118	5- چۆنيەتى بەرزكرانەوہى پرووحى چاكەكاران و خراپەكاران .
129	6- گۆپ يەكەمىن مەزلگاي پۇژى دوايىيە .
131	7- پرسىيارو وەلام و خوشى و ناخوشى نېو گۆپ .
13	خالى پېنجەم : نىشانە نزيكەكانى ھاتنى پۇژى دوايى .

	8
خالی، شہ شہم : نشانہ دوورہ کانہ، ہاتھ، رڈژی دواسہ .	15

دوهم: هاتنه خواره‌وه‌ی عیسا □ علیه السلام -	17 5
سټیهم: هاتنه دهری بیه‌تجوج و مه‌تجوج .	17 8
حهوت نیشانه‌کانی دیکه .	
خالۍ هه‌وته‌م: کاره‌سات و پروداو شه‌نجامه‌کانی پوژۍ دوابی .	18 5
1- سه‌رجه‌م کاره‌ساته‌کانی پوژۍ دوابی له دوو قونغان دا دینه‌دی، له ناکامی فووکردنی بیه‌که‌م و دوهم به‌که‌په‌نادا.	18 9
2- کاره‌ساته‌کانی پوژۍ دوابی ته‌نیا له سنووری ناسمانه‌کان و زه‌ویدان.	19 1
3- له شه‌نجامی فووی دوهم: (سه‌رجه‌م مردووه‌کان زیندو و دهنه‌وه و کو ده‌کرینه‌وه.	19 3
4- چۆنیه‌تی و شویینی کو‌کردنه‌وه‌ی دروست‌کراوه‌کان.	19 6
5- حال و بالۍ خراپه‌کاران و چاکه‌کاران له‌و پوژده‌دا.	19 9
6- تکا کردنی مه‌زن (الشفاعة العظمی).	20 1
7- لیپرسینه‌وه و داد‌گایی‌کردنی به‌نده‌کان .	20 8
8- کی‌شیران و هه‌لسه‌نگیتران .	21 7
9- به‌شرانه‌وه‌ی نامه‌و لیستی کرده‌وان .	21 9

10- بىرەر دۆزەخ بىر ئىكرانى كافر و خراپەكاران .	22 1
11- تىر ئاوبونى ئىماندارانى چاڭەكار لە ھەوزى پىغەمبەر ﷺ	22 4
12- بىر ئىكەتتى ئىھلى ئى سلام بىرەر بەھە شت و پىر پىر ھەھە ئىماندارانى چاڭەكار لە (صراط) و بەھىمان و كەوتتە ئىو دۆزەخى موناڧىقان و گوناھباران	22 7
13- نىشتە جى بونى ئىمانداران لە بەھەشت داو كافر و خراپەكارانىش لە دۆزەخ دا .	23 1
كورتەھەك دەر بارەھى بەھەشت و دۆزەخ .	23

ئەم بەندە .	23 9
خالى يەكەم: ھەوت كورتە باسى گىرگ دەر بارەھى قەزاو قەدەر .	24 0
1- قەزاو قەدەر چىيە؟	24 4
2- چۆنىەتى بىر ئاوبون بە قەزاو قەدەر .	24 7
3- ئەنجامى بىر ئاوبون بە قەزاو قەدەر .	24 9
4- ئازادىي مەۋق و قەزاو قەدەر .	25 5
5- كارىگەرىي مەۋق لە ئاقار بەدەھىيەت رايەت خوادا .	26 8
6- چەند بەلگەھەكى دىكە لەسەر ئازادىي مەۋق .	27 3
7- ئايا بىر ئاوبون بە قەزاو قەدەر دەبىتە ھۆي پالدا ھەھە؟!	28

	0
پوختہ می مہ بہ ست لہ چہ ند خائیک دا .	28 9
خالی دووہم : قہزاو قہدہری خوا لہ پینج کورتہ باس دا .	29 1
1- تیمان بہ قہزاو قہدہری یہ کیکہ لہ شہش پایہ کانی تیمان .	29 2
2- پیتاسہی قہزاو قہدہری .	29 5
3- مہسہ لہی قہدہری یہ کیکہ لہ مہسہ لہ وردو ٹالوڑہ کانی زور پ پیدا قوولبوونہ و دی پەسند نیہ .	30 0
4- پایہ کانی تیمان بہ قہزاو قہدہری خوا □ عزّ و جلّ -	30 5
5- ہہ لوئیستی راست و درو ست لہ بہرا ز پھر قہدہردا لہ نیچوان تیپہ پاندن و بہزایہ دان دایہ .	31 1
کورتہی قسان .	31 4
نیوہرؤک	31 8

لہ نورہ قہمہ/عہدہ/کارت لکھنؤ

Shay alibapir on social media

نہن حکم ہر مواقع التواصل کرومک

علی بابا Alibapir

archive.org/details/@alibapir

Alibapir

www.alibapir.net

English - عربي - کوردی

Alibapir

مقال بابا Alibapir

Alibapir

Alibapir

Alibapir

Alibapir

نیم کتبہ

لیکولیسند و میر کی قول و فراوانہ دربارہ ایمان و عہد قیدہ می فیلمایمی
گومایش لودہ دایہ کی ایمان و عہد قیدہ لایسلاام و کک بناغ بودیوارو
رہک ویش بودرخت و عہدین بوماست و عہدنا و بونمان وایہ !
بویہم رکیک ب و می سولانی و دینداریہ کی رات و ہوسن
دہنی لایمان و عہد قیدہ و و ہسنا ثانی راعقل و دلی دہستہ بکات !
و ہس رکل میلایک ب و می ثریان و گوزہ رانی خوبی رہی شریعت
خوپاکسازمی و چاکسازمی بکات و یکجی جتاپہستہ لایسکر دہو
بزار کردن و چہ پانہ فی ایمان و عہد قیدہ دہستہ پنی بکات .
پیشم وایہ نیم کتبہ بہ ہر شش بہر گریہ و ہما و کیکے باش
جہی متماہ و پشت پنی بستہ ہومہ راک و کومر لیک ب و و
دہستہ بہر گوزہ کارمی و پاکسازمی و چاکسازمی بکات .

علی بابا

trizone
BOOKS & ARTS
COVER DESIGN

f t i y /TafseerOffice

7000 دینار

نوسینگہ تہفسیر

بہ بلاوکردنہوہو راکہ باندن

ہولیر - شہنامی دادگا - زیر ہوللی شیرین پلاس

+964 750 818 08 66

www.al-tafseer.com

tafseeroffice@yahoo.com

